VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:

Frant. A. Slavík a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Vydávání spoluřídí: Dr. Frant. Dvorský. — Odborní redaktoři: Frant. Bartoš, Josef Hladík, V. Houdek, Fr. J. Rypáček, Tom. Šílený, Dr. Fr. Šujan.

II.

MÍSTOPIS MORAVY.

Díl II. místopisu.

HRADIŠTSKÝ KRAJ.

Rediguje Dr. Fr. Dvorský.

VAL.-KLOBUCKÝ OKRES.

Čís. 30.

V BRNĚ 1905.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem moravské akciové knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

VAL.-KLOBUCKÝ OKRES.

Napsal

Frant. Vácsl. Peřinka.

Za vydávání odpovídá Dr. František Dvorský.

Cena K —.

V BRNĚ 1905.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem moravské akciové knihtiskárny.

Předmluva.

Mezi přípravnými studiemi k obšírným dějinám klášterův moravských, hlavně sbírajíce zprávy o zaniklém cisterciáckém klášteře vyzovském, setkávali jsme se dosti často ve starých zápisích se zmínkami o hradě a panství brumovském, o Kloboucích a okolních osadách. Sbírali jsme mimochodem takové zmínky. Konečně podlehli jsme ustavičnému naléhání přátel, abychom pro „Vlastivědu Moravskou“ zpracovali dějiny val.-klobuckého okresu, který se nám stal druhým domovem, odložili jsme na čas zamýšlené větší práce jiné a po čtyřletých skoro pilných přípravách podáváme nyní vlasteneckému čtenářstvu našemu nové dílo místopisné s prosbou, aby s touže anebo aspoň s podobnou láskou přijato bylo, z jaké vyprýštilo.

Práce sama nebyla lehká. V celém okrese není archivu. Ve Val. Kloboucích archiv shořel r. 1866, farní archiv brumovský shořel r. 1820, farní archiv slavičínský stal se obětí požárův r. 1728 a 1827, v Újezdě vyzovském shořely všecky staré knihy a zápisy r. 1885, panský archiv brumovský byl r. 1894 odvezen do rodinného archivu hrabat d'Harcourtův do Vídně a dnes marně se po něm pídíme, konečně bohatý archiv lenního statku slavičínského spojeného s alodním statkem hrádeckým byl nedávno teprve prodán jako makulatura židovi k nenabytné ovšem škodě místních dějin. Jen čirou náhodou podařilo se nám zachrániti některé papíry z tohoto bohatého druhdy archivu. Pokud však badání jinak nekritického historika Frant. Sal. Pluskala, jenž kromě mnohých monstrosních prací napsal také „Památky hradu, města a panství Brumova na Moravě“, zakládá se na panském archivě brumovském, bylo nám se jich bona fide přidržeti. Jest to vůbec nejlepší práce Pluskalova, což tuto slávským manům Pluskalovým veřejně vyznáváme. Dílo to v mnohém bylo nám podkladem. Dějiny Klobouk

sepsal učitel Ant. Ugwitz r. 1878 hlavně na základě nemnohých tehdy dostupných pramenův místních. Ugwitz nevyšvihl se nad pokus, ježto nebyl obeznámen s vědeckými methodami pracovními. I jeho dílka jsme užili všude, kde se dalo, jako dobré snůšky materiálu. Ostatní prameny uvádíme pod čarou u jednotlivých osad.

Protože však v Kloboucích nebylo od r. 1866 obecního archivu, posbíral spisovatel ve městě a okolí všecky dostupné listiny a zápisy, aby je své doby spořádané uložil jako začátek nového městského archivu na radnici. Snůška ta je nyní již poměrně dosti bohata, ale neměli jsme dosud volných chvil, abychom ji náležitě spořádali a označili, proto nebylo lze tohoto vydatného pramene uváděti pod čarou. Některé z posbíraných listin, pokud dotýkají se dějin stavu selského, uveřejnili jsme ve výborném Praskově „Selském Archivě“, některé budou otištěny ve „Sborníku musejní společnosti“ ve Val. Meziříčí. Rádi bychom otiskli také všecky městské listiny klobucké a brumovské, ale čekáme jen, bude-li ukutečněn „Městský Archiv“, který již delší dobu dle vzoru „Selského Archivu“ vydávati míní pan školní rada Prasek.

Práce nebyla tedy právě snadna. Že však jsme ji v době poměrně krátké dokončili, jest zásluhou v okrese žijících vzdělanců̊v, kteří nás v práci podporovali slovem i skutkem, při práci rady i chuti dodávali, našim požadavkům ochotně vyhovovali a ruky pomocné k dílu rádi přikládali.

Prosíme, aby přijali náš upřímný dík: ředitel měšťanské školy ve Val. Kloboucích, pan Frant. Krist, za mnoholeté spojení se studijní knihovnou olomouckou; učitelka v Lačnově slečna Anna Vrtalova a přítel Jaroslav Hradečný v Olomouci, kteří celý obsáhlý rukopis přepsali pro tiskařský lis, nadučitel v Poteči, pan Tomáš Kočík, jenž neustával nás při práci radou i pomocí zahrnovati, jenž také celý rukopis před tiskem pročetl, náčrtek o poměrech hospodářských napsal a nám vůbec prospěl nejednou dobrou radou i opravou; c. k. berní praktikant pan Ferd. Geiger, jenž pořídil fotografie osad, a vůbec všickni ti, které jsme kdy dotazy, návštěvami a pochůzkami zaneprázdňovali.

Děkujeme také za náčrtek geologických poměrů panu řediteli Josefovi Klvaňovi, za floristický náčrtek panu učiteli Františku Baierovi, panu školnímu radovi Fr. A. Slavíkovi na Král. Vino-

hradech za pomůcky k dějinám poddanství a „Umělecké Besedě“ pražské za dobrotivé zapůjčeni dvou štočkův k obrázkům z Popova.

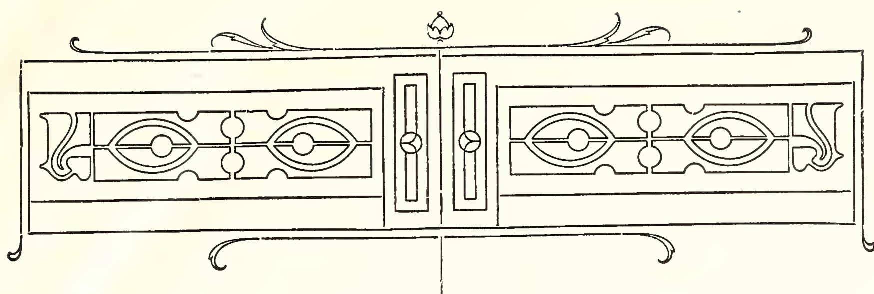
Městská spořitelna i Občanská záložna ve Val. Kloboucích darovaly musejnímu spolku na obrázky každá 60 K a Rolnická záložna ve Slavičíně 20 K, zač náleží dík náš i dík „Musejního spolku“ jakožto nakladatele ředitelstvům všech těchto ústavův.

Na omluvu svou také lecco říci bychom mohli i měli. Místo slov mnohých a rozvláčných připomínáme dobrotivému čtenáři slova Bartoše písaře, kterými svou „Kroniku o bouřce Pražské“ do veřejnosti uváděl: „A protož ty, kdožkoli čísti budeš tyto knihy, jestliže co sobě najdeš v nich odporného, jináč mne nevykládej, než jako toho, kterýž lidem hodnověrným víc nežli sám sobě věří; ale poznáš-li co výše nad toto lepšího a důvodnějšího, zanechaje mysli nepokojné a řeči utrhavé, naprav pokojně, přátelsky, laskavě a dobrotivě, rozpomena se, že jsi též člověkem a ne andělem, za to tebe prosím. Nebo každý pták zpívá podle povahy přirozené možnosti své.“

Vděčen budu každému, kdo o chybě nebo omylu mne zpraví.

Psáno ve Val. Kloboucích na den sv. Markety l. P. 1905.

Frant. Vácsl. Peřinka.

I. Všeobecný pohled.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký.

Poloha a velikost.

Okres Val.-Klobucký prostírá se v jižní části moravských Karpat na hranicích moravsko-uherských, v poříčí Vláře, a tím v úvodí Vážském. Leží mezi 35° 29' až 35° 45' východní délky a mezi 49° 02' až 49° 15' severní zeměpisné šířky. Hraničí na severu s okresem Vsatským, na severozápadě s Vyzovským, na západě s Uhersko-Hradištským a Brodským, na jihovýchodě a východě s Uhrami, a to se stolicí Trenčanskou, v užším pak smyslu s trenčanskými soudními okresy Trenčanským, Ilavským a Púchovským.

V okrese jest 39 osad. Bývalo jich 42, ale 1. lednem 1902 vyloučena z okresu osada Lužná a přidělena k okresu Vsatskému; k nově povolenému, 1. lednem 1905 v život vstoupivšímu okresu Bojkovskému byly ze soudního okresu Klobuckého přiděleny obce Roketnice a Rudimov. Dříve patřily k okresu Klobuckému také osady Hostětín, Petrůvka, Pitín a Šanov dříve k Brodskému, nyní k okresu Bojkovskému příslušné. Politických obcí jest 36 a 3 kolonie.

Rozloha okresu měří 40.507 ha 68 a 31 m².

Útvar a povrch půdy.[1])

Jakkoliv nedaleko hranic okresu, na uherské straně, vyskytují se zajímavá skaliska útvaru jurského a triasového, a tím rozmanitost velkou i ve složení a v reliefu přivozují, v okrese Klobuckém jest takměř všechen povrch země složen ze skal a zvětralin jediného útvaru, totiž starších třetihor čili eocénu. Pouze v okolí průsmyku Vlárského naskytají se hnědavé, žilkami vápence protkané pískovce, nebo jiné šedé, které podobají se vídeňskému křídovému pískovci a dále na jihovýchod skládají nejvyšší kopce jihovýchodní Moravy, t. j. Lopeník, Javořinu a t. d. Místy obsahují pískovce ty vložky břidlic pískovcových a světlých slínů a slínitých vápenců. A ty počítáme k útvaru křídovému. Ostatek v okrese patří všechno eocénu. Eocén rozeznává se dle nejlepšího badatele J. C. Paula na spodní oddíl či tak zvané svrchní vrstvy hieroglyfové (na rozdíl od spodních, křídových, vrstev hieroglyfových) a na vyšší oddělení či tak zvané Magurské pískovce. Většinu Klobucka zaujímají vrchní vrstvy hieroglyfové. Hieroglyfy jsou zvláštní červovité otisky, kteréž dosti často na břidličnatých nebo vápenitých pískovcích spodního útvaru eocénového se vyskytují. Jsou nám dosud záhadou — proto hieroglyfy. I na Klobucku tu a tam je najdeme. Ostatní pískovce povahy křemenité, jemnozrnné nebo hrubozrnné hieroglyfů nemají a jsou vůbec jako celý eocén takměř beze zkamenělin. Pískovce křemenité bývají tu a tam rázu až slepencového a Paul nazývá je „pískovcem vrchních vrstev hieroglyfových“. Nejlépe viděti je na známých pískovcích slepencovitých Čertových stěn u Lidečka a skal Pulčínských (viz obr. 1.), odkudž táhnou se k Makytě, Končité a na jihozápad na Komonec a Luhačovské kopce. Proto, že jsou tvrdší než okolní měkké skály, vynikly záhy reliefem svojím nad ostatní okolí, jež ponenáhlu odplavováno bylo. Pískovce ty světlé většinou bývají někdy i porovité. Tam, kde přecházejí do slepenců, obsahují oblázky vápenců jurských i oblázky prahorního různého kamení, jež poskytovala starší horstva, v Uhrách sousedních nedaleko se naskytající. Kde nachází se šterk poblíž slepenců těch, povstal zajisté jejich se rozpadnutím.

---

[1]) Napsal p. ředitel Josef Klvaňa.

Svrchnímu oddílu eocénu t. j. Magurským vrstvám (po Maguře v Haliči) patří v okrese Klobuckém jen pásmo skal od Lidče Horní severně od Střelensko-Lysského průsmyku se zvedající (Čubek, Vrch Kopce, Strčí Hlava); jsou to většinou balvanité křemenné pískovce. Vedle toho najdeme v nich místy i červenavé břidličné jíly a slídnaté břidlice písčité. Dále na sever skládá se z nich velké pásmo Trojačka, Vysoká, Soláň, Tanečnice, Křížový, Vysoká Grňa a konečně Javorník kelečský i Hostýn. Na jih od okresu Klobuckého jsou Magurské pískovce na Krávě u Pitína a táhnou se až na Studený hřbet nad Březovou pod výšinami křídovými Lopeníka.

Obr. 1. Čertovy stěny u Lidečka.

Zkamenělin v pískovcích ani spodních ani svrchních není skorem žádných; pokládají se proto za neobyčejnou zvláštnost a vzácnost, a zlatem se vyvažují.

Ve žlebech potoků a říček vyskytují se naplaveniny diluviální a alluviální, na návrších tu a tam diluviální hlíny cihlářské naváté větry anebo mohutnější hlíny návršní, zvětráním hlinitých pískovců vzniklé.

Zvětraliny útvarů zdejších poskytují dosti dobrou půdu pro lesy jehličnaté i listnaté.

Protože vrstvy eocénu zdejšího mají stejné stáří jako petrolejové vrstvy Haličské a jantaronosné při Baltickém moři, není

proti mysli, že by se tu i petrolej i jantar vyskytnouti nemohl. Z toho však, že ani petrolej ani jantar se neprozradil větším množstvím, dalo se hned předem souditi, že vrtání po petroleji (a po případě hledání jantaru) nebude s užitkem.

Petrolej byl vrtaný u Bohuslavic (viz tyto) a jantar nalezen u Lidečka.[1])

Z ostatního nerostectva uvésti lze jen kyz železný (pyrit), který se vyskytuje nad Brumovským kostelem (vrch), a hnízda jakési pryskyřice horské u Klobouk. Tato snad souvisí s objevy petrolejovými ve zdejším kraji.

Horopis.

Okres Klobucký jest úplně prostoupen Bílými či Moravskými Karpaty. V severním cípu zvedá se skupina Makyty, nejvyšších to horských hřbetů v celém okrese. Na hranicích okresu dělí se tato skupina řekou Senicí na dva hřbety, Mikolinovský a Šerklavský, onen pohraniční proti Uhrám, tento proti okresu Vsatskému. Skupina Makytská, v níž nejvyšším bodem jest Makyta (923 m), končí k jihu údolím Senice a sedlem Střelenským. Hřbet Mikolinovský pne se v délce 4 km nad 700 m (Kyčera 808 j. od Makyty); nad obcí Senicí, která pod 700 m (Planá Hora 683 m v. od Senice, osada Senice 559 m) a od Frantových Lhot na severovýchod pod 600 (Frantovy Lhoty 525 m). Východně od Frantových Lhot vyvyšuje se hřbet opět nad 600 m v délce 5 km (Vrchkopce 704 m vých. od Frantových Lhot, △ Čubek 680 m j. od Frantových Lhot), načež nenáhle do sedla Střelenského, silnicí opatřeného, se svažuje (Střelná 529 m). Hřbet Šerklavský táhne se od Makyty na jihozápad k Lidečku. Mezi Kyčerou a Butorkami dosahuje v délce 2·5 km výšky nad 800 (Kyčera 859 m z. od Makyty). Od Butorek počínajíc drží se ve výšce nad 700 m po obec Pulčíny (Šerklava 799 m s. od Senice), kde rozbíhaje se ve tři ramena pod 700 m (Jedlovinka 678 m) do údolí potoka Senice klesá (Horní Lideč 451 m). Hřbet Šerklavský je dosti rozčleněn. Do okresu Klobuckého zasahují z mocnějších jeho článků větev Radišovská, která do údolí Senice na západ

[1]) Jantar nalezen též v těchže vrstvách u Šťudlova a Star. Hrozenkova v pěkných kusech. Již spisovatel Marián Ulmann připomíná, že v Brumovských lesích nalezen byl jantar.

klesá (Radišov 759 m s. od Pulčin) a větev Filkovská, která od větve Radišovské odbočujíc pne se západně směrem k Lužné.

Okolo Klobouk rozložené horské hmoty náležejí svou horskou vazbou k horám Vyzovským a jsou rozděleny údolím potoka Klobučky a řeky Vláry na dvě hmoty, východní Klobuckou a západní Slavičínskou, jež obě pobočkami Vláry a Olšavy jsouce rozbrázděny, v četné hřbety se vyvíjejí. Ve hmotě Klobucké je význačnějším hřbet Vysokopolský mezi Vlárou a potokem Vysokopolským (Díly △ 501 jv. od Vysokéhopole), Lhotecký mezi potoky Vysokopolským a Mirošovským (Humenec 508 m v. od Drnovic, Kobylinec △ 475 m sv. od Vlachovské Lhotky, Vlachovice 358 m), Lipinský mezi Vlárou a Klobučkou. Hřbet Lipinský jest z uvedených nejmocnější; zdviháť se na něm od Klobouk k Bohuslavicům 3 km dlouhý hřeben nad 600 m vypnutý (Hložec △ 648 m sv. od Bohuslavic), jenž na jih ze hmoty pod 600 m svážené dvě rovnoběžné větve, jednu k Brumovu (Matka 631 m sz. od Brumova), druhou k Bilnici (Březová 519 m z. od Popova) vysílá. Na úbočích hřbetu Lipinského leží Val. Klobouky 405 m a Brumov 341 m.

Hmota Slavičínská směřuje od Újezda Vyzovského k Újezdu Brodskému v délce 22 km, má směr jihozápadní, je rozlehlejší, ale nižší než východní Klobucká. Hřbety její jsou označeny směrem jednotlivých potoků. Nejvýše vystupuje na hřbetě Haluzickém, jenž v délce 6·5 km nad 500 m je vyzdvižen a od Haluzic na západ k Řezníčku se prostírá (Kusanovice △ 523 m v. od Haluzic). Na svazích tohoto hřbetu vyvěrá několik poboček Vláry, jež hmotu pod 500 m sníženou směrem na jih rozbrázďují (Hradisko 456 m z. od Vlachovic, Slavičín △ 385 m). Na západě od hřbetu Haluzického je hmota Slavičínská nad 400 m vysoká. Potok Kladenka rozděluje ji na rameno Rudimovské a Petrůvecké. Do okresu zasahuje toliko rameno Rudimovské. Spěje na jih k Bojkovicům (na Ploštinách △ 480 m z. od Hrádku), odkud pod 400 m klesajíc k Záhorovicům sahá a tam do údolí Olšavy pod 300 m spadá.

Třetí do okresu přesahující skupina horská jest tak zvaná skupina Zubácká, část to onoho hřbetu, jenž z Uher do Moravy přecházeje, od hraniční hory Zubáka (také Končitá △ 817 m) směrem západním ke Kloboukům se rozkládá. Skupina tato

ohraničena je na severu sedlem a průsmykem Střelenským, na západě údolím Klobučky, na jihu údolím potoka Nedašovského (pobočky Klobučky) a sedlem Paseckým (569 m). Hřbet dme se od hranic až k hoře Ploštinám nad 700 m (Počar △ 791 m v. od Poteče, Ploštiny △ 739 m v. od Klobouk) s dvěma body nad 800 m (Zubák △ 817 m jv. od Šťudlova).

Hřbet Zubáka je ve výškách pod 700 m mírně rozvětven. Z větví je nejmocnější Študlovská od Počaru k severu spějící (Stráni 605 v. od Horního Lidče), Návojská a Suchanská, jež obě se k jihu chýlí (Hluboký les 654 m s. od Návojné). Na severním svahu skupiny Zubáka leží Střelná (529 m) v sedle, na západním do údolí Klobučky Horní Lidč 451 m a Val. Klobouky 405 m.

Skupina Holého vrchu sousedí se skupinou Zubáka na severu. Rozkládá se od sedla Paseckého (569 m) k průsmyku Vlárskému a dostupuje na Holém vrchu (△ 831 m) nejvyššího bodu. V severní části postupuje od sedla Paseckého k hoře Kozáku po hranicích (Kaňúr △ 782 m, Dúbrava 792 m v. od Nedašova), v jižní části poblíž hranice a mírně se na západ do údolí potoka Návojského rozvětvuje (Holý vrch 831 m, Trati Húšť △ 707 m jv. od Brumova, Okrouhlá △ 566 m sv. od Vlárské hospody). Na západním svahu leží Brumov 341 m, na jižním v průsmyku Vlárském, osamocené nádraží Vlárské.

Všecky dosud vypsané skupiny počítají se k severní části Bílých Karpat. Ale tyto dotýkají se okresu také svou jižní částí, a to Svatoštěpánskou, Šanovskou a Hostětínskou. Větev Svatoštěpánská odbočuje od Javornika k severu a cílí ke Štítné (Mezi Pláňavami △ 613 m jv. od Štítné). Na jejím severním svahu leží nádraží Bilnické. Větev Šanovská vybíhá z pohraničního hřbetu na sever k Šanovu, zabíhá tu polooblоukem k Jestřabí a ke Štítné a hostí na severním svahu Štítnou (333 m). Větev Hostětínská uhýbá od hřbetu v těchže místech, kde Šanovská, směřuje táhlým hřbetem k Bohuslavicům (Vrchy 461 m jz. od Bohuslavic) a živí na svých svazích několik obcí.

Nejvýše položené osady: Pulčiny 681 m, Senice 559 m, Vlachovská Lhotka 525 m, Haluzice 520 m; nejníže leží Hrádek 350 m, Štítná 333 m a nádraží Bilnické 306 m nad hladinou. V okrese tedy nikde není nížin.

Vodopis.

Klobucko náleží k poříčí Váhu a tím k úvodí Dunaje a k Černému moři.

Největší řekou v okrese je Vlára, která vzniká z několika pramenů, značných to potoků: Říky, tekoucí od hory Húště (500 m) nad Nevšovou u Slavičína (ve Slavičíně sluje Lukšinkou) a dotýká se osad Nevšové, Slavičína, Hrádku a Bohuslavic, Smolinky, která vzniká pod horou Dúbravou (678 m) na Vyzovsku, teče Loučkou, přechází údolím k Vlachovicům a Vrběticům a padá u Bohuslavic do Říky. Do Smolinky vtékají potoky Vysokopolský, Cichovský a Drnovský. Jiným pramenem Vláry jest Dúbravka vznikající na severním úpatí Počaru (791 m) nad Šťudlovem, teče touto osadou do Příkaz, odtud do Poteče a Val. Klobuk, odkudž jmenuje se Klobučkou, a když u Brumova sesílila se Návojskou vodou, vznikající na jižním svahu Počaru, vtéká pod jménem Brumovky za Bilnicí do Říky, odkudž spojená řeka slove Vlárou, která úzkým a obchodně i strategicky veledůležitým průsmykem Vlárským prolomila si cestu do Uher přes hlavní pásmo Bílých Karpat, kde u Němšové vtéká do Váhu. Délka řeky na Moravě jest 26 km, poříčí 306·3 km^2. Vlára vyvěrá v nadmořské výšce asi 800 m a okres opouští v průsmyku Vlárském ve výši 283 m. Rokytenský potok a Vápenice mohou se také spíše považovati za prameny Vláry než za její přítoky.

Kromě Vláry má Váh z Klobucka ještě jiné přítoky. Bílá Voda vzniká na moravských hranicích pod vrchem Končitou a hned se obrací na severovýchod k Váhu do Uher. Od vrchu Čubku přichází do ní přítok. Poříčí její na Moravě je 19·8 km^2 v okolí Střelné a tok jen 4 km.

Tovařiska vzniká o něco jižněji taktéž na hranicích na jižních svazích Končité (817 m) ve výši 700 m a zaujímá na Moravě jen 6·2 km^2 tokem 4 km dlouhým.

Jen nepatrná část Klobuckého okresu náleží k poříčí Moravinu. Bečva má v okrese větší přítok Senici, která vyvěrá na svazích Makyty, teče směrem jihozápadním až k Hornímu Lidči, kde se obrací na severozápad, aby se u Ústí pod Vsetínem spojila

s Bečvou. Leží na ní osady Frantovy Lhoty, Lidč a Lidečko v okrese Klobuckém a Lužná, Polanka a Leskovec v okrese Vsatském.

Také Olšava má z okresu některé přítoky, totiž Rudimovský potok a Palističku.

Řeky Senice i Vlára často vylévají se z břehův, hlavně Vlára působí každoročně u Bohuslavic na lukách mnoho škod.

Rybníků v okrese kromě nově založených brumovských není, ač jich druhdy bývalo hojně. V řekách žili druhdy pstruhové a štiky, dnes vyskytují se jen v okolí Štítné pstruzi ve Vláře a v některých od Štítné přicházejících potůčcích, ale nedorůstají obyčejné pstruží velikosti.

R. 1831 planována a regulována Klobučka mezi Kloboukami a Potečí.

Krajinný ráz.

Napsal-li ředitel Josef Klvaňa, že krajinný ráz Moravy ve mnohém podmíněn jest reliefem území, platí to hlavně o krajinách karpatských, a tím také o soudním okrese Klobuckém. Zde všecko podléhá vlivu hornatiny. Rozsáhlé lesy bukové a ještě rozsáhlejší jehličnaté, nedostatek listnatých lesů jiných a místem celé stráně porostlé pouhým roštím jalovčí, nevyvinutých břiz, zakrnělých borovic, chudoba lesní, úhorové i vodní flory, nedostatek lesní zvěře jak čtvernohé, tak pernaté — to vše je podmíněno Karpaty.

V celém okrese není žírných rozsáhlých poloh. Rolník jest nucen vzdělávat úbočí a svahy hor, jejichž hřebeny a místa příliš vysoká osázel jehličnatým lesem. A ta úbočí, na nichž by také nepříliš vybíravý jalovec zakrněl, nemohou poskytnouti sedlákům tolik, aby mohli těšiti se z bezstarostného bytu, a tím působí hory i na člověka. Kde jsou pole na hornatých svazích od osad příliš vzdálena a těžce z osad dostupna, tam stěhuje se rolník z osady za svým rolím, staví si dřevěný „požár“ uprostřed svých kopanin. Tím daly hory vznik nesčetným u nás téměř pasekám či kopanicím. Vypadají ovšem takové naše „paseky“ z daleka oku divákovu malebně, lahodí mu; ale považíme-li, že jen bída přinutila člověka, aby opustiv společnost uchýlil se na paseky,

maně se sami připravíme o radost z malebného pohledu na horské stráně poseté kopaničářskými „požáry“.

I na osady a na lidská obydlí v nich působily a působí naše hory nepopíratelně. Člověk stavěl si příbytek po drahnou dobu výhradně ze dřeva, kterého na horách bylo dost. Některé osady jsou dosud skoro celé ze dřeva, ale na domech jejich je viděti umělecký vkus valašského lidu. Jsou u nás osady, které jakoby ani nebyly osadami, než jen po různu roztroušenými kopaničářskými požáry. Střelná, Senice a Frantovy Lhoty mají jen nepatrné jádro, za to předlouhé svahy místem strmých, místem mírných hor jsou jako osázeny dřevěnými domky pasekářskými.

To vše dodává kraji vzácné malebnosti. Připomenu-li ještě, že osady a pasekářské požáry jsou ukryty v zeleni ovocných stromův, že hřbety horské jsou všude proryty horskými potoky a lesní stráně že jsou plny studánek — uznáte, že kraj je celkem malebný. Není ovšem zde zřícenin hradů a tvrzí, které dodávají zvláštního malebného rázu blízkému Pováží, není také horských salaší, které zdobí úpatí a svahy Tater; ale vše to, co je, co máme, co náš lid ve svých horách zbudoval, vše to je krásné, malebné, ne rozlaďující, ale utěšující, ne pobuřující, ale uklidňující.

Podnebí.

Pro hornatější severní část okresu jsou směrodatnými pozorování na děšťoměrné stanici v Lidečku. Dešťových srážek bývá do roka 165—170, nejvíce a největší srážky bývají v červenci, nejmenší v březnu. Průměrná srážka za jeden deštivý den 8·42 mm, za jeden den v celém roce 2·9 mm. Úplně jasných dnů bývá 50—55, zamračených 65—70, deštivých okolo 130, sněžívá 45 dní. Převládají severní (od Jabluňkova) a jižní větry (od Dunaja), asi ve stejném počtu. Největší zima bývá v lednu, největší teplo v měsíci srpnu.

Jižnější část okresu jest značně teplejší a příjemnější. Osady Štítná a Popov a celé Slavičínsko mají nejen úrodnější a rovinatější půdu, ale také klima přiměřenější žírným polohám.

Meteorologické stanice jsou v Haluzicích, Lidečku, Divnici a Bilnici.

Květena.[1])

Květena okresu Val.-Klobuckého je bohata, ač počet druhů specielně karpatských není tu přílišný. Škoda, že okres po stránce botanické doposud není úplně prozkoumán. V následujícím uvedeme některé nápadnější i karakteristické zjevy květeny naší.

Vytoužené jaro ohlašuje počátkem března místy podsněžník, avšak teprve hodně později možno potěšiti se pohledem na jiné něžné dítky Floriny. V dubnu vlhké háje a lesy po kraji bělají se skvělými hvězdicemi sasanek, mezi nimiž nápadna je útlostí svojí zapalice žluťuchovitá a v houštinách červenají se na nízkých bezlistých ještě keřících květy lýkovce. Na luzích poříčních zvedají se stvoly devětsilu obecného, při potůčcích ve vlhkých lesích horních devětsil bílý a drobný mokrýš. V lučinách z tučné půdy vyniká podbílek, cestou lesem nacházíme ojedinělou řeřišnici žláznatou a její sestru řeřišnici cibulkatou, místy též čemeřici zelenou. Na vlhkých svazích pobřežních u potoků lesních šíří se paloučky zelených hvězdic zubatce, též kostival hliznatý a v záplavě žluti nepovšimnuta zůstává bažanka lesní. V houští ukrývá se citronový pitulník, pryšec sladký a mandloňovitý, kokořík mnohokvětý a aron blamatý (dědák). Horní luka zdobí prvosenka bledožlutá, kraje hájů dymnivky, prstnatá a dutá. A už nastává doba květu u lepotvárných vstavačů, z nichž význačný je v „Trojkové" u Bohuslavic vstavač bledý. Tu a tam v hojném počtu roste a kvete nápadné svým přeslenem čtyrlistým vraní oko a zdobný orlíček. Při konci jara kvete v houštinách ptačí zob, šíře do daleka svoji medovou vůni, před ním řešetlák počistivý, po hájích ojedinělý, ve společnostech jiných keřů hojný brslen, zimolez obecný, střemcha i kalina. V měsíci květnu nápadnými jsou u osad květem nádherně osypané ojedinělé břeky. Doba květu obyčejných stromů jehličnatých i listnatých byla již pominula.

Letní procházkou lesem poznáváme zbytky květeny doby třetihorní: břečtan, jednokvítek velekvětý a jarmanku, ze vstavačovitých okrotici mečolistou a červenou, hlístník, kruštík širolistý a vemenník bělokvětý. Hojná je žindava a černýš lesní. K ozdobám naší

---

[1]) Napsal p. učitel Frant. Baier z Křekova.

květeny lesní náleží statná šalvěj lepkavá a věsenka. Na lesních lukách honosí se pěkným tvarem bradáček, pětiprstka bělavá a opozdilec, vonný švihlík. Žlutou barvou na stráních závodí kručinka německá s devaterníkem. Tamtéž roste úročník, též jako pícnina tu setý, na krajích hájů a křovisk vonný řepík, pak ve stinném háji na dvou místech (Křekov, Val. Klobúky) vzácný na Moravě řepíček. Z jedovatých hojný je na stráních a pasekách rulík a na Hrádecku náprstník žlutý. Na vysokých travnatých stráních pozdě do léta kvete kalamandra, níže bílý černohlávek dřípatý, dosti hojně v nízkém podrostu doubravník (medovník) a hvozdík svazčitý, nejníže bělozářka. Tamtéž na nízkých trávnících najdeš lněnku, krvavec a rozrazil klasnatý, později k podzimu hořec brvitý.

V polích v osení promodrává často modřenec chocholatý, na mezích je hojná šalvěj přeslenatá, dosti často je v poli lnička maloplodá i voskovka.

U potoků zhusta kromě potměchuti nalézti lze velmi statné exempláře kozlíku lékařského a krtičníku obecného.

Jako zvláštnost květeny zdejšího okresu vytknouti sluší šafrán jarní, vyskytající se na lukách u Lačnova, kozlík mnohomanželný u Mirošova, plamének plotní a z hub lanýž bílý.

Zvířena

okresu Klobuckého není co do počtu rodův a druhův ani příliš bohata ani rozmanita. Vytkneme aspoň vzácnější nebo četněji zastoupené rody.

V lesích při Bilnici a Brumově dosti častý je plch, hlodavec hned podrážděný. Sviště, kterých jsem mnoho viděl v Tatrách, našel jsem i v našich Bílých Karpatech. V několika jedincích potuluje se ve vysokých lesích při Senici, Šťudlově a Návojně vepř divoký. Když za tuhých zim zamrzá Váh, přichází k nám četnější množství těchto mnohokopytníků, ba někteří zabloudí až do lesů v bezprostřední blízkosti Klobouk; v okolí Senice a Šťudlova způsobují vždy tato z Uher přeběhlá zvířata značných

škod. Z lesních dravcův uvésti sluší velmi četné lišky, kuny lesní a jezevce, kterých hlavně v Pulčínských skalách mnoho se zdržuje. V letech šedesátých zastřelen byl poslední vlk, jenž zajisté také přešel přes zamrzlý Váh. Ve Vláře u Bohuslavic a v Senici u Lidečka a snad i jinde jsou vydry. Za letních večerů leká pověrečné množství poletujících netopýrův ušatých. Zřídka, ale přece, vyskytl se u nás vrápenec.

Z ptáků tažných dolétá za jarního a podzimního tahu sluka lesní, která také v našich vlhkých lesích hnízdívá. Zvláště četné na podzim jsou kvíčaly, jelikož nalézají na hojně zde rostoucím jalovci dostatek potravy. Ptáky tyto chytají na zvláště upravených stromech na lep. Z kurovitých žije v rozsáhlých lesích jeřábek; bažantů ani koroptví se lesnicky nepěstuje, proto jsou také vzácni. Bažant jest jen v revírech haluzickém, slavičínském a vysokopolském. Naše lesy jsou dobrým útočištěm četným dravcům. Káně a jestřábi jsou hojni. Sovy žijí v mnoha druzích, z nichž zvláště pěkná je stříbrošedá sova pustovka; ze sýců častý je sýc rousný. Uloveni byli také sokol stěhovavý, orel skalní a orlosup, což jest děkovati blízkosti Tater, ač mi o sokolu stěhovavém tvrdili, že v horských našich lesích hnízdívá. Z hrubozobých vytknouti sluší ořešníka. Lesy oživují drozdi, kosi a ťuhýci. Za tuhých zim přilétají od severu celá hejna brkoslavů. Z ptáků zpěvných chytáni bývají proti všem zákazům slavíci a vrabci skalní (hnízdil na brumovském hradě). Z vodních ptáků kachna divoká a morčák veliký nejsou vzácností; u Bohuslavic na bažinatých lukách podél Vláře brodívají za tahův celá hejna čápů.

V horských potocích při Senici, v Návojně a ve Štítné žijí četní pstruzi, ale chov jejich není dosud upraven, ač by byl zajisté výnosný.

V údolích klobuckých je mnoho mloků. V potocích blíže Klobouk zjištěni velevrub malířský a velevrub tupý. Raci hubí se nerozumně.

Hmyzové nejsou ani četni ani zvláštni. Z brouků nejvýznačnější a na druhy nejčetnější jsou tesaříci, jako pižmový a piluna, několik druhů střevlíků (fialový, kožitý, svraščitý, měděný, vroubený), asi dva druhy svižníků a veliké množství rozmanitých nosatců. Mnohem chudší jsou motýli. Není u nás skoro ani jinde

četných běláskův a jelikož se nepěstují rostliny okoličnaté, není otakárkův; z baboček častěji viděti admirála, vzácné jsou babočky chmelové. Za to četní jsou martináči, protože je hojnost hruškových stromů.

---

2. Osazování krajiny.

Osady.

Nyní čítá okres 39 osad, z nichž 3, totiž Mladotice, Sv. Sidonie a Sv. Štěpán nejsou osadami potitickými, než pouhými koloniemi.

Druhdy bývalo osad více, než je nyní, neboť různými běhy, hlavně válečnými, četné osady bez památky zanikly. Zaniklé osady jsou: Újezdec u Vysokéhopole, Kolelek u Mirošova, Rybník u Haluzic, Krátecko u Slavičína, Kochavec u Štítné, Dúbravky někde na blízku Brumova, Petrovice a Vlář při řeče Vláře na blízku zemských hranic, Lomná u Lužné. Některé osady stávaly dříve na jiných místech, než jsou dnes, ale časem přeloženy na dnešní své místo. Tak Lipina (dosud ukazují její bývalou polohu zvanou Starou Lipinou), Horní Lideč, Pulčíny, Střelná. Po některých zaniklých osadách zbyly dosud samoty, nesoucí jméno zaniklé osady, tak dvory Krátecko, Kochavec, Petrostudně (bývalá Petrovice), hospoda na Vláři v průsmyku (bývalá Vlář). — Po osadách Lomné, Rybníku, Újezdci, Kolelku nazývají se dosud polní a lesní tratě: Lomensko, Rybensko, Kolelacko, Újezdecko.

V XVIII. století byly založeny dvě osady (Sv. Sidonie Sv. Štěpán) jako továrny na sklo s přistavěnými domky dělnickými a pasekami.

Starší osady mívají obyčejně selské grunty uvnitř kolem návsí, chalupy po krajích. Zahrádky před domy bývají novějšího původu. Budovy jak obytné tak i hospodářské stavěly se původně ze dřeva přitesaného, které uvnitř se zomítalo, čili „hozeno do kožicha“, z venku neomítaným zůstalo. Mívaly krásně řezané lomenice, na nich pod „makovicí“ býval zhusta „křestní list“, totiž prkénko příčné s vypáleným nebo vyřezaným záznamem, kdo a kdy dům ten zbudoval. Nyní již nestaví se v osadách po většině dřevěných budov; dřevěné stavby odstěhovaly se jen na

paseky; s mizícími staršími domy mizí i „křestní listy“ i „makovice“. Nejvíce „křestních listů“ je zachováno dosud v Senici a na Frantových Lhotách, několik makovic ve Val. Kloboucích, ale v Mirošově dosud makovice vedle makovice. Někde bývaly u obytných stavení pavlače krásně a vkusně řezané, ale

Obr. 2. Půdorys obce Senice.

zachovaly se jen u bývalých fojtství ve Střelné a v Lidečku. Zá to jsou dosud velmi četné pavlače, již méně uměle řezané, kolem komor v Lačnově a v Drnovicích. Paseky a kopanice jsou vzniku nového. Jen Senice a Frantovy Lhoty mívaly paseky; počátkem

minulého století vznikly paseky v Lidečku, Lidči a ve Štítné, později v ostatních obcích. V osadách patřících národopisně k moravskému Slovensku není kopanic, pouze v Nevšové vznikly v posledních letech, ale jen na straně obrácené k Valašsku (k Vysokémupoli). Nyní při stavbách pasek dřevěných již nehledí se na zevnější vkusnost a krásu budov, nýbrž na pohodlí; proto nové roubené stavby nemohou se ani přirovnati k bývalým vkusně vyřezávaným ústavám. Z žudrů zachoval se jediný ve Vrběticích.

Málo jest vesnic, které by měly pěkné okrouhlé návsí; skoro všecky osady jsou stavěny po svazích horských. Četnější jsou vesnice, které tvoří širokou ulici (Frantovy Lhoty, Lačnov, Hrádek, Bilnice), nebo rozházené bez ladu a skladu (Senice, Křekov, Cichov, Štítná, Lipina). Klobouky a městečka Brumov a Slavičín mají pěkná náměstí.

Kostel stává na jednom konci osady a bývá na tom konci poslední budovou; někde stojí na místě vyvýšeném (Lidečko, Brumov a Vlachovice), ale i tam na konci osady; hřbitovy jsou všude hned při kostelích (vyjma Val. Klobúky). Toto vše platí o Slavičíně, Brumově, Štítné, Frantových Lhotách, Lidečku, Vlachovicích a Klobúcích. Uprostřed mají osady zvoničky mnohdy úhledné práce tesařské, a zdá se, že si na svých dřevěných zvonicích nemálo zakládají, neboť v Cichově na př. po požáru r. 1898 dali si zříditi novou, velmi hezkou. Někde bývaly zvonice na škole (v Lipině, ve Vysokémpoli a v Poteči).

Stodoly stávají těsně u gruntů, málokterý statek má stodolu zvláště, proto také nevidět v osadách celých skupin stodol.

Některé osady jsou velmi rozlehlé, neboť každý gruntovník má své stavení uprostřed svého sceleného gruntu. Lačnov, Senice (viz obr. 2.) a Střelná mají přes půl hodiny délky, Frantovy Lhoty jsou skoro hodinu dlouhé. V Senici a na Frantových Lhotách jsou vždy tři neb čtyři ústavy pohromadě, které slují kula.

Místní jména.

Jména nejstarších osad jsou patronymická, od jmen zakladatelův odvozená. Pravidlo toto platí pro celou Moravu. Bohuslavice od osobního Bohuslav, Mladotice dle Mladota, Vrbětice dle Vrbata, Vlachovice dle Vlach. Ale také pomístná o koncovce -ov

jsou patronymická: Brumov dle osobního Bruno. Cichov dle Cicha neb Těcha (a také původně slula osada Těchov), Křekov dle Křeka, Lačnov dle Lačna, Mirošov dle Miroše, Nedašov dle Nedaše. Také mívají jména patronymická koncovku -ín: Slavičín dle Slavěty.

Po poloze místní nazývají se: Bilnice, Haluzice, Lipina, Lipová, Smolina, Poteč (původně Potoč, od potoků), Senice (po lukách senných), Vysoképole; také Lhoty Vlachovská a Nedašovská po poloze u Vlachovic a u Nedašova.

Po zaměstnání obyvatelstva: Štítná, Střelná.

Novější osady nazvány byly zase moderním způsobem po zakladatelích: Frantovy Lhoty, Sv. Sidonie a Sv. Štěpán.

Německých jmen vlastně není, neboť v okrese nikdy Němců nebylo. Pokud dávají se osadám v úředních schematismech německá jména, jsou to beze všeho podkladu a beze všeho oprávnění pouze německým pravopisem přepsaná jména česká.

Hrady, zámky, tvrze a městečka.

Z dějin známý hrad Brumovský, jehož nepatrné zříceniny spatřujeme na kopci nad městečkem Brumovem, jest jediným hradem v okrese. Více hradů nebývalo, neboť v celém okrese bylo toliko jediné panství brumovské. Ještě r. 1820 byl hrad obydlen, ale když asi r. 1829 vystěhovali se z hradu panští úředníci i deputátníci, dospěl rychle úplného rozpadu.

R. 1256 zamýšlena byla stavba hradu ve Slavičíně, ale nedošlo k ní.

Tvrze stávaly v Popově, Jestřabí, Mirošově, Mladoticích, ve Slavičíně (1519) a ve Vlachovicích.

Zámky, sídla vrchnostenská, jsou jen v Návojné, ve Slavičíně a v Divnici.

Panství jest trojí: brumovské, návojenské a sloučené statky Divnice, Hrádek a Slavičín. Panství brumovské přesahuje do Uher a do okresů Vsatského a Vyzovského. Panských pozemků nemají pouze dvě osady: Nevšová a Smolina.

Tržní městečka jsou: Brumov, Slavičín, od r. 1256, Vlachovice; město jediné, Klobouky; také Brumov někdy píše se městem, ale beze všeho podkladu, neboť nebyl nikdy městem.

Klášterů ani poutních míst není a nikdy nebývalo.

Samoty.

Valašské okresy mají nejvíce samot, protože u všech osad jsou paseky, které dostávají jméno buď po majiteli, buď po trati, v níž leží. Pasek tuto vypočítávati nebudeme, odkazujíce k jednotlivým osadám. Pouze význačnější samoty buďtež vytknuty: Petrostudně (dvůr), Vlára (hospoda i stanice) při Bilnici, Krátecko (dvůr) u Divnice, Kolelač (hospoda) u Hrádku, Kochavec (dvůr) u Jestřabí, Orlův mlýn u Lačnova, Nebrová (dvůr) u Nedašovské Lhoty, Podelhotský mlýn u Vlachovské Lhotky, Hluboký dvůr u Lipové, U závršských Trčálků („starobylá paseka") u Horního Lidče, Nový dvůr u Mirošova, Králův háj (hájovna) u Poteče, Radošín (dvůr a salaš) u Šťudlova, Rybnicko a Planodíly (dvůr) u Vlachovic, Raškovce u Návojné.

Národnost a nářečí.

Obyvatelstvo celého okresu jest a vždy bylo české. Němců domácích tu nikdy nebylo a vykazuje-li statistika několik německých obyvatelů, jsou to buď přistěhovalci, buď odrodilci, nebo z Uher přistěhovalí židé, kteří jsou vlastně bez národnosti.

Nářečím čítá se okres ke kmeni valašskému, ale nikoliv celý, ležíť na rozhraní nářečí valašského a slovenského. Jelikož však nářečí valašské neliší se hrubě od slovenského, jest těžko jen na základě dialektických rozdílů stanoviti přesné hranice. Tu rozhoduje hlavně kroj, ale jelikož na Klobucku jest lidový kroj nyní již velmi zněšvařen nebo úplně odložen a zapomenut, jest i tu práce poněkud obtížná. Dle nejlepšího znalce moravských dialektů, ředitele Františka Bartoše, jsou poslední valašské osady: farnosti Štítná, Vlachovice, Horní Újezd.[1])

Patří tedy již celá farnost Slavičinská k Slovákům, což konečně i krojem bývalým (nikoli nynějším) dokázati se dá, jakož též ředitel Jos. Klvaňa Slavičínsko dle kroje ke Slovensku čítá.[2])

Jak nesnadno však i dle kroje rozhodovati hranice nářečí, vidno z toho, že Klvaňa sám shledal v Bojkovicích, slovenských již, zbytky kroje valašského, význačného i ornamentem i svojí úpravou.

---

[1]) Bartoš, Moravská dialektologie, díl I., v Brně 1886, str. 59

[2]) Viz Časopis olom. muzea, 1890, str. 35.

Nářečí okresu Klobuckého liší se značně od nářečí Valachův okolí Meziříčského nebo Rožnovského a blíží se již valně podřečí slovenskému, totiž dialektu moravských Slovákův, neboť za zemskými hranicemi (v Uhrách) mluví se již čistým západním nářečím slovenským (trenčansko-nitranským), od klobuckého naprosto odlišným.

Pohraniční osady Nedašov, Návojna, Bilnice, Štítná, vynikají dloužením slabik: hóre, slávík, hříb. Za to zase nedlouží slovenských dlouhých koncovek -ení (stavení, lešení, slovensky: stavéní, lešéní). Také tu vyznívají velmi jemně jasné souhlásky na konci slov: bře*h*, du*b*, vůz, nůž. Všecky souhlásky jednotlivých skupin z ostra se vyslovují, nic se nepohlcuje ani spodobuje: be*z* *s*ebe, tesa*řs*ká sekyra, sna*d*no, je*d*na, *žlt*ý, s o*t*cem.

Těmito znaky dá se také dokázati, kde jsou hranice dialektické.

Podřečí zdejší neliší se hrubě od onoho, v němž psány jsou valašské povídky J. M. Slavičínského, uveřejňované v „Českém lidu", který se nářečí tomuto přiučil na Vsetíně.

V některých dědinách jest nářečí valašské poškozeno slovy slovenskými. Hlavně tam, kde obyvatelstvo chodí v létě po práci na uherské Slovensko (v Senici, na Frantových Lhotách).

V okrese jest mnoho miškářův, kteří mají svoji hantýrku. Osady Lipová, Nevšová a Rudimov jsou úplně miškářské. Hantýrkou domlouvají se miškáři hlavně v Nevšové. Čti o ní na konci druhého dílu Bartošovy „Moravské dialektologie". Ale znají ji a rozumějí jí všichni miškáři z celého okresu, z Cichova, z Pulčín i z Nedašova a z Vrbětic.

Kroj.

Kroj valašský bere v poslední době zkázu duchem modernisujícím, ba v některých krajích valašských již vyhynul a v jiných vyhyne záhy. Že ho bude věčná škoda, nepomýšlejí kazisvěti. Také v okolí Klobuckém již valně vyhynul, čehož vinu nesou klobučtí krejčí, šijící do zásoby obleky manšestrové, laciné, polo-městsky neúhledné a špatné, které bývalého pevného, ovšem sice dražšího, obleku národního nikdy nenahradí. Ve zvláštní ryzosti však do dneška zachoval se národní valašský kroj v dědinách farnosti brumovské a štítenské. Poněvadž takový býval s nepatrnými

úchylkami po celém nynějším okrese Klobuckém — ani Slavičínsko nelišilo se hrubě — budiž mu věnována tato kapitola. Předem připomenouti dlužno, že v dědinách kolem Brumova i mužská část obyvatelstva šatí se dosud po staru. Kroj brumovský jest dosud nejúplnější — nazýváme jej brumovským ne proto, že by se nosil v Brumově (nenosí se), ale abychom se mohli stručněji vyjadřovati.

Košula jest režná, krátká, se širokými otevřenými rukávy. Má úzký lémeček, nepřeložený a modrými nebo červenými nitmi vyšitý tak, jako náramky a okolek rukávů. U krku spíná se špendlíkem nebo dvojitým knoflíčkem. V Nedašově jest košula dlouhá. Spodní gatě tolikéž režné (z konopného plátna).

Nohavice jsou vždy přilehlé s jedním rozparkem — ale nejnovější dobou mají v okolí Brumova i dva rozparky; bývají ze sukna bleděmodrého, ale také (a to nejčastěji) na den všední z huně, bílé nebo šedé. Tu a tam nosívají v létě i plátěné nohavice, ale již poloměstského obyčejného střihu. K nohavicím patří řemeň, ale v Drnovicích a ve Vysokémpoli (farnost Hornoújezdská) shledáváme dosud druhdy obyčejný široký opasek, který bývá také skrýší peněz. Řemeň bývá provlečen v límci nohavic a po zapnutí se ještě dvakrát kolem pasu volně otočí. Nohavice sahají jen ke kotníkům. Vesta, z pravidla brunclek, mívá barvu hřebíčkovou, červenou až fialovou, ale v Brumově zřídka také „bělavou“. Bruncleky bývají u kapes i na zádech pěkně zdobeny šňůrovým ornamentem, červeným nebo modrým, z jablíčka se vyvinujícím. Knoflíků bývá vždy mnoho, kulatých bílých nebo žlutých, které však nejsou na zapínání, nebo proti knoflíkům jsou místo dírek pouze šňůrky přišity, kterými se dírky jen napodobují. Toliko pod krkem je jedna dírka, kterou protahuje se šňůrka zapínající brunclek zcela volně na první knoflík, takže prsa jsou rozhalena. Dírkou na zapnutí provlečena bývá bílá nebo červená šatka, nahoře zuzlená, aby nevypadla, jejíž druhý konec zastrkuje se pod brunclek k levému rameni, aby jej ladně visící bylo viděti. Do téže dírky přivazují mládenci ještě červenou nebo modrou pentličku o dvou koncích. Místo kabátu zastupuje župica, od boků odstálá, do nadkolení sahající, obyčejně bílá. Sváteční župice mívají v předu mnoho bílých velikých gombíků. V zimě nosíval se kožich dubňák (barvy duběnkové), jaké dosud vyrábějí kožešníci v Brumově. Kožich takový vytrval mnoho let, ale

nyní vytlačuje jej také oblek lacinší, ale za to ovšem ne tak trvanlivý. Dosahuje jen ke kyčlím. Hlavu pokrývají plstkou. Bývalé plstky, které mívaly širokou střechu s kulatou lebkou, již zanikají. Na zimu nosí černé beranice. Na nohách nosí v létě vysoké boty úkladové, v zimě huněné bílé papuče, na boku haklíky zapjaté, někdy také koží podšité. Papuče jsou červenými „okrajky" lemovány. Jsou-li podšity prošívanou huní, slovou štepovice; koží obšité bývají zhusta i podkovami okuté. Vysokých bot nebývalo

Obr. 3. Valach z Popova.

ještě před 20 roky. Dříve prý nosívali také krpce, kožené to opánky, řemeny k huněným punčochám přitažené, kterých dnes již vůbec není. Vrchní šat jest halena z bílé huně s rukávy u spodu haklíkem staženými, kterých se užívá pouze jako kapes, ale nikdy k oblékání. Zapíná se halena pod krkem sponkou nebo

řetízkem. Úprava vlasů je všeobecně valašská: hlava přistřižená podle randlíka, trochu po staropolském způsobu, v předu jdou vlasy do čela, v zadu zase jsou vysoko podstřiženy.

Ženský kroj mnoho peněz věru nestojí. Je ladný sice, ale jednoduchý. Košile ženská valašská jest ze dvou částí. Spodní slove rubáč, jest z domácího režného plátna, ale není s rukávci sešita, nýbrž visí na „tráčkách“ přes ramena navlečených. Rukávce, horní to část košile, zapínají se pod krkem pouze jedním knoflíčkem, nebo se zašpendlí, spodní konce se pouze přes sebe položí. Druhdy bývaly rukávce krásně na límci, náramcích a rukávech vyšity a kadrlemi ozdobeny. V Lačnové na př. bývaly vyšívány červeně nebo žlutě. Nyní přicházejí do mody košile, jichž rubáč z režného a hrubého plátna jest sešit v jedno s rukávci z plátna kupovaného, jemnějšího. Sukně jest sešita s opléčkem, ne příliš půvabně sestřiženým. Opléčko zapíná se dole několika knoflíky. Do sukně všívala se dříve „přednica“ z jiné, obyčejně světlejší látky. Rozporek zakrývá se fěrtochem, který mívá barvy pestřejší. Živůtek či kordulka, vystřižené vestě podobná, pentličkami a korálkami ozdobená, zapíná se 3—4 knoflíčky. Nyní již oblibují si ženské nekrojové jupky. Na podzim nosíval se súkenný kabátek s rukávy na ramenou vydutými, baňatými, barvy nejčastěji hřebíčkové nebo modré, ale vyšel z mody. Šátky na hlavu byly dříve vesměs tisknuté modré, a vázaly se cípy, nejdřív pod krkem přeložené, vzadu na uzel s cípy volnými. Ve svátky užívaly šatek bílých, velikých, často vyšívaných, vázaných na uzel pod bradou. Nyní jsou šátky barev, látek i velikostí rozmanitých. Proti větru a nepohodě chrání se hlava plachtou či obrusem plátěným nebo vlňákem. Punčochy bývaly dřív vesměs černé, vlněné, domácí výroby, t. zv. varhánkové, které se při nazouvání roztáhly, pak ale až pod kolena zvarhánkovaly, v pravidelné záhyby urovnaly, které šly od kotníkův až po kolena. Takové punčochy roztaženy byly až tři lokte dlouhé. Obuv tvořily jančáry nebo jančárky, v zimě také huněné bílé papuče. V Lačnově říkali jančárkům střívje. Úprava vlasů rovněž jako u mužů charakteristická. Svobodné splétávaly vlasy do jediného lelíku a chodívaly prý i v zimě bez šátku. Na konci lelíku byla „mašla“. Dnes však splétají se vlasy obyčejným způsobem ve dva copy a v drdol zamotávají.

Na Slavičínsku byl kroj pološlovácký, polovalašský. Odkazujeme tuto na obrázky krojů při osadě Lipové. Podobný kroj nosí se dosud v osadách Slopném a Loučce u Vyzovic.

Obr. 4. Klobučané.

Miškáři v Rudimově, v Nevšové, Lipové a také jinde mívali zvláštní kroj miškářský, totiž celé manšestrové modré šaty s perleťovými bílými knoflíky. Nyní nosí miškáři dobrý a trvanlivý šat z plyšového manšestru.

Kroj obyčejného Klobučana popisuje r. 1878 učitel Ugwitz takto: Klobučan nosí v létě šat z trvanlivého tmavomodrého sukna, na nohou vysoké boty, na hlavě malý plstěný klobouk. V zimě odívá se ve všední den kožichem z beránčiny zhotoveným, v neděli a ve svátek kožichem z modrého sukna, jenž jest podšit vyčesanou houní. Vysoké boty ustupují huněným obuvům, tak zvaným papučům, klobouk baranici. (Viz obr. 4.)

Ženské mají tmavé sukně, široké, nejvíce modré zástěry, v létě kazajky z tenké látky. V zimě odívají se kožichem, teplým šátkem a nosí též papuče. Děvčata se podobně strojí, postrádají však v létě na hlavě šatky, majíce vlasy v lelík ustrojeny, na jehožto konci červené nebo modré pentle se třepetají.

R. 1826 farář Eichler stěžuje si v pamětní knize farní, že Klobučané i přifaření vesničané chodí do kostela v neděli v těch kožiších, ve kterých celý týden pracují a že z toho bývá v kostele veliký smrad, což mu rádi věříme.

K r. 1835 popisuje farář Eichler několika slovy kroj ženicha a nevěsty z Klobouk i z farnosti. Klobucký ženich býval tmavozeleně oděn, měl reklu (kabát spadající až do polovice stehen), kalhoty dlouhé uherské a červenou nebo světlomodrou vestu. Nevěsta mívala hlavu úplně bez ozdob, bez pentlí i bez věnců. Mívá krátkou jakli ze zeleného sukna, v zimě s rukávy, v létě bez nich, sukni kanevasovou nebo z proužkovaného plátna, bílé punčochy a střevíce. Na krku nemívá nevěsta nijakých ozdob, ani stuh, ani koral nebo šátků, jen košili s kraječky. V zapleteném copě jest na loket dlouhá, obyčejně červená stuha.[1])

Poddanské poměry.

Poukazujíce k jednotlivým osadám, pouze stručně zmiňujeme se zde o poddanství na panstvích nynějšího okresu Klobuckého.

Klobučané nerobotovali, rovněž Brumované byli robot prosti. Opravovali pouze silnice, řečiště řek a potoků a dováželi materiál při stavbách nebo opravách na hradě Brumovském. Brumované byli jeden čas také poslíčky vrchnostenskými a zavázáni víno a vodu na hrad dovážeti. Časem i tyto povinnosti byly jim zaměněny za dávky peněžité. Klobučané i Brumované měli právo

---

[1]) Viz Fr. V. Peřinka: „Národopisné paběrky z pamětní knihy fary Valašsko-Klobucké", v „Českém lidu", XIII., 447—452.

dobytek v panských lesích pásti, z panských lesů dřevo stavební i palební bráti dle potřeby, Klobučané mimo to na panské valše v Bilnici svá sukna váleti, mýta koňská na silnicích vybírati, várky pivné a šenky vinné držeti. Klobouky byly poddány třem vrchnostem, totiž Brumovu, Návojně a Haluzicům. V Brumově, Kloboukách, Mirošově a Lipové měli právo peníze sirotčí v obecní truhlici opatrovati a sami s povolením vrchnosti sirotčí spravedlnosti vypláceti. Řezníci klobučtí dávali vrchnosti dva kameny loje a $9^1/_2$ jeřábku, hrnčíři odváděli každé pondělí na hrad každý za groš hrnců, všichni obyvatelé bez rozdílu platili urbární dávky ovsem a slepicemi. Klobučané platili úrok o hromnicích, o sv. Jiří, o sv. Václavě a o sv. Martině na díle brumovském, na části návojenské platili jen třikráte do roka, a to o sv. Jiří, o sv. Václavě a o sv. Martině. V Brumově dávali slepice, vejce, oves a chmel, ale také pšenici.

Vesničané na díle brumovském a haluzickém dávali úrok ze včel, přízi (ne na váhu, nýbrž na kusy počítanou po 12 loktích), kmín, chmel, někdy i liščí kůže. Robotovali $^3/_4$ roku týdně z lánu a tříčtvrtilánu 3 dni dvojspřežně, ze čtvrtlánu 2—3 dni dvojspřežně, někdy 3 dni pěšky, z osmilánu 3 dni pěšky, chalupníci 1 den pěšky; od sv. Jiří do sv. Václava týdně: z lánu a tříčtvrtilánu 3 dni 2spřežně a 3 dni pěšky, ze čtvrtlánu 2 dni s potahem a 2 dni pěšky, z osmilánu 4 dni pěšky, chalupníci 1 den pěšky.

Na panství Roketnickém platili úrok o sv. Jiří, o sv. Janě a o vánocích, dávali slepice, vejce, přízi, z obilí: oves a pšenici, a robotovali po celý rok týdně: 12 sedláků z půllánu 6 dní dvojspřežně a 11 podsedníků 6 dní pěšky. Robota byla tedy značná.

V městečku Slavičíně platili úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě za hlásku 3 zl. 37 kr., dávali slepice, vejce, přízi, pšenici a robotovali týdně z lánu 3 dni jednospřežně, ze čtvrtlánu 3 dni pěšky, podobně platili a robotovali obyvatelé v Lipové.

Na lenním statku Divnickém platili úrok o sv. Jiří, o sv. Martině a o sv. Václavě a dávali slepice, vejce, pšenici a přízi.

Poddaní Hrádku a Mladotic platili úrok o sv. Jiří a Václavě, a dávali slepice, vejce, pšenici, oves a chmel, a robotovali $^3/_4$ roku týdně z lánu $1^1/_2$ dne čtyřspřežně a podsedkové $1^1/_2$ dne pěšky; od sv. Jiří do sv. Václava sedláci 3 dni čtyřspřežně a podsedkové 3 dni pěšky.

K lennímu statku Vasilsku náležely osady Nevšová a Rudimov (z nynějšího okresu Bojkovského) a 3 osady z okresu Vyzovského. Platily úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě, za husy a lesní úrok o sv. Martině, za hlásku o sv. Janě, za ponůcku (noční stráž) o vánocích, tolikéž za slepice a vejce platily v penězích; odváděly oves. Když byli hlemýždi, odvedl jich sedlák 10, čtvrtláník a zahradník po 5 kusích. Robotovali $^{3}/_{4}$ roku týdně: sedláci z lánu 3 dni dvojspřežně, ze čtvrtlánu a zahradníci 3 dni pěšky; ve žních a v senosečích robotovali s 1 osobou pěšky celý týden.

Dokud zákoník hájil celistvosti gruntů, neodprodávali poddaní od svých usedlostí ničeho. Ale ovšem dělily se grunty na polovice a na čtvrtiny, čímž vznikaly u nás půlgrunty a čtvrtgrunty — ba ve všech skoro osadách vznikaly dokonce čtyřiašedesátiny grunty. Obyčejný název usedlosti byl: grunt, lán, půllán, čtvrtlán a t. d., podsedek, půlpodsedek, čtvrtpodsedek, dvanáctipůllán, prutní grunt (asi z německého Ruttnergrund = kopanice), zahradnická usedlost, kopaničářský grunt. Dělením gruntu na polovice vzniklo v prvních letech století XIX. dosud u nás běžné číslování domův na *a* a *b*, které se teprve v poslední době odstraňuje. Dávkám a platům říkali dávky urbariální, kromě těch platili obvyklé laudemium, které bylo původně desetiprocentní (6 kr. ze zlatého), ale r. 1837 na polovici bylo sníženo.

Ve všech osadách byli rychtáři a fojtové. Rychtář vedl správu obce, fojt byl zástupcem vrchnosti: volal na robotu, přikazoval robotníkům práci, psal rejstřík o vykonané robotě a znamenal sedlákům oddělanou pěší a tažnou robotu na rabuše či rováše. Rychtář byl poddaný — fojt nerobotoval. Rychtářství bylo na rok, fojtství bylo dědičné. V Poteči byli poddaní povinni obdělávati pozemek fojtův, takže den na robotě na fojtství nebo na panském bylo jedno. Na fojtství Potečském bylo právem, že vrchnost 104 dni do roka roboty jeté fojtovi darovala, kterou musili si poddaní vybýti místo na panském na fojtově. Bylo snad tak i jinde.

Na díle Haluzickém se nerobotovalo, nebylo na něm ani fojtů.

Faráři i učiteli náležel desátek, učiteli a kostelníkům také koleda.[1])

[1]) Reg. dom. č. 14, 16, 26, 98, 100, 131.

Život lidu.

Lid valašský je velmi konservativní. Zachoval dosud své nářečí neporušeně, národní kroj z části podlehl zkáze, starobylá nábožnost udržela se, nevzrostla-li dokonce, ale zachovaly se také konservativností našeho lidu mnohé škodné věci. Starobylý způsob polního hospodaření, některé starobylé nectnosti mohly raději vzíti poruchu než národní kroj.

Tance, při kterých hrála muziga na cymbál, basu, jedny nebo dvoje housle a na píšťalku (klarinet), byly dosti rozmanity, ale nejoblíbenější bývaly „točená“ a „vrťák“. Tanečník zazpíval muzice pěsničku a šel se svojí tanečnicí do kola a muziga hrála.

K vrťáku zpívávalo se:

Aj som, mal som,
premarnil som
čtyry koně vrané,
aj to děvče švarné
premrhal som.

(Rudimov.)

K točené (také říkali točenice) zpívávali:

Oraly by sivé volky, oraly,
oj kdyby měly pohůnečka z Moravy,
ale majú pohůnečka ze Slezska,
oj, ani mu ten jeho bičík nepleská.

(Vysoképole.)

Kromě těchto nejoblíbenějších tanců tancovávaly se také rejdovák, švihák, káča, křižový, kovářská, strašák, zahradnická, tleskaná. Nynější polky jsou novější; s nimi zároveň přišly na Valašsko tajče (valčíky), na jejichž tempo naše chasa zase složila si nebo přizpůsobila pěsničky. Valčíky na př.: Že proč ta vodička po té skále hučí, Súžím sa já dávno, súžím, Mám já obrázek; vojenský valčík: Pane fíra, pěkně prosím . . . . Vznikl tu také valčík — polovičák, vždy několik taktů volně, několik prudko: Když jsem byl vězněný v Sedmohradské zemi a j. Nynější chasa netančí moderních tanců ladně, ale za to staříci ještě dnes hezounky a s vášní, řekl bych, cigánského čardáše zavíří starodávní točenou.

Svatební obřady a zvyky bývaly druhdy dosti rozmanity a úhledny. Na venkově mívali při svatbě ženich a družba župice přepásané kolem boků červeným pásem (Vysoképole, Drno-

vice) nebo šaty barvy tmavomodré (brandiburské), které si museli i vypůjčit, neměli-li vlastních (ve vsích okolo Klobouk); nevěsta mívala okolo hlavy širokou stuhu se skleněnými korálkami. Místo věnečku z rozmarýny dával se věneček z břečtanu mající asi 4 palce v průměru. Nevěsty byly i v zimě oblečeny v kordulkách bez rukávů, ale měly přes tento letní oblek dlouhý kožich duběnkové barvy (dubňák). Měšťané klobučtí potrpěli si na slavné svatební mše se slavným požehnáním. Do kostela šli nejprve „skakúni" (chlapci skákající) a za nimi teprve svatebčané. Po oddavkách se tančilo do oběda v hospodě; obědvalo se až podvečer. Po svatebním obědě dovedli nevěstu k ženichovi, kde před ní zavřeli dvéře a teprve na výpros otevřeli. Při tom se zpívalo. Jak vešla nevěsta do síně, podala jí matka ženichova medu, ostatní svatebčany poctila kořalkou. Matka ženichova vítala nevěstu: „Vítaj, vítaj, budu ťa měť jako svoju vlastní ceru" a již zasedali zase k hostině v domě ženichově.

Zvyky při narození a při úmrtí: Při křtu nebývalo nic zvláštního. Teprve po úvodě bývala hostina „krmaš". Byl-li pohřeb malého dítěte, nesla je družička v plachtě na zádech do farního místa; bylo-li dítě odrostlejší, přivázali rakev provazci k silnější holi a nesli je dva mládenci. U domu se zazpívaly pohřební písně, za vesnicí u kříže byl odpros. Dospělé lidi pochovávali (hlavně chudé) nikoli v rakvích, nýbrž v „zátvorech". Byly to z nehoblovaných a nebarvených prken sbité truhly, u hlavy širší, v nohou užší, jejichž vrchní i spodní prkno byly rovnoběžné; byly to pouze dvě desky, dva boky a dvě čela. Ještě letos viděl jsem takový chudý pohřeb v Kloboucích. Za to bohatší pohřby bývají dosud velmi hlučné a zhřešil by, kdo by místním zvykům nevyhověl. Náhrobní kříže jsou zhusta jen dřevěné a vytrvají jenom tak dlouho, dokud hrobu nepřekopou, ale za to některé bývají velmi uměle ze dřeva vyřezávány.

Dožinky slavívaly se málo kde.

Národní píseň uchovala se místem dosud ve své prvotní neporušenosti. Ve sbírce Sušilově je slušná řada lidových písní ze Štítné, z Lidečka a odjinud. Také učitel Peck posbíral ve zdejším okrese některé písně, a chováme pevnou naději, že při opětném soustavném sbírání ještě se najdou v našich dědinách neznámé písně lidové. Ale mladší již tolik nezpívají.

Koledy byly vánočni, velikonoční a na smrtnou neděli. Místem zachovaly se dosud.

Pověr a pranostik jest mezi zdejším lidem mnoho. Lid byl ve svém vzdělání dlouho zanedbáván, pročež vysvětloval si pověrečně i nejobvyklejší zjevy přírodní. Ve Střelné, na Frant. Lhotách a na Senici jest dosud lid velmi pověrečný. Při soustavném národopisném výzkumu nasbírají se zde mnohé odjinud neznámé a vzácné pověry i pranostiky.

Bývalé pasení ovcí zaniklo nyní již úplně. Dříve bačovali kromě Slavičínska ve všech téměř osadách, nyní zaniká pomalu již i chov ovcí. Dříve chovalo se hojně ovcí, ale přece málokterý sedlák měl jich tolik, aby je mohl salašovat, košiárovať. Proto vyvolili nebo ustanovili se v obci tři čtyři bačové, tolik bačů, kolik ovčích stád mohla obec vydati. Ti přibrali si každý dva valachy (valášky, pastevce), vybrali si na obecnosti (na obecním, neobdělávaném pozemku) pašu (košiár, totiž kraj, na němž pásli), sehnali ovce a hnali. Někde pásávalo se také na panském, ale tam byl každý majitel ovcí povinen platiti vrchnosti z každé ovce určitý poplatek. Ovce byly na košiáru celé léto. Ve dne se pásly, na noc sháněly se do salaše, kde večer se podojily a v noci byly valášky a ovčáckými psy hlídány. O Svatém Duše dostával od bače každý majitel ovce z každého dojného dobytčete 7 nebo 8 liber těžkou hroudu ovčího sýra (bryndzy). Stříž náležela majitelům dobytka, ale vše, co nad umluvených a od starodávna obvyklých 7—8 liber sýra se od ovce urobilo, a všecek hnůj, bylo výtěžkem společným bačovým a obou valáškův, o který se dělili. Mezi ovcemi pásaly se také kozy. Salašovalo se dosud obvyklým slovenským způsobem, již nesčetněkráte popsaným, proto od nového popisu upouštíme. Nebylo na Klobucku bačův dědičných, nebylo ani bačovských zřízení, neshledali jsme také nikde tak zvaných valašských vojvodův, jací bývali již v nedalekých Karlovicích. Na Slavičínsku se vůbec nebačovalo. Byly-li ovce v osadě, ustanovovala obec ovčáka, který byl obecním zřízencem.

Za to panoval krásný zvyk při pasení hovězího dobytka, tak zvané zápovědě, které bývaly ve všech do Slavičína přifařených obcích a snad i někde jinde. Vyprávěli nám o nich také pamětníci v Bilnici a v Poteči. Po ukončené žni nesměl 14 dní nikdo s dobytkem na strniska vkročit. Mezi těmi 14 dny zvolila

chasa sama ze sebe stárka (říkali mu „pán“) a policajta (říkali mu „lopatář“). Nepředvídaně rázem zatroubil o půlnoci nebo o jedné po půlnoci „lopatář“ po celé osadě, což znamenalo, že požene se na strniska, kam „pán“ vykáže. Dobytek vyhnal se na náves, „pán“ určil, kde se smí pásti a kde nikoli (zakázaná pastva slula „zápověď“), každý z chasy, ať junák nebo dcérka vzali po polénku dřeva a hnalo se. Na určeném místě rozložil se oheň, hoši položili se kolem do kola ohně a dcérky hlídaly, aby dobytek nezašel do zápovědi. Nad nimi bděl lopatář. Zaběhl-li se některý dobytek, položil lopatář na zem buben, dcérku přes buben a vyplatil ji lopatou — a smíchu všude plno. To se opakovalo noc po noci. Když se všecka strniska vypásla, „pán“ se rázem ztratil. Utekl do některé bližší obce. Chasa hleděla vyzkoumat, kde je, a jakmile se toho dověděli, jeli všichni dvojspřežně se žebřinovým vozem proň; dcérky nastrojené jako k muzice, hoši na koních, domů přivezli „pána“ na voze-žebřináči a tancem při veselé muzice se „zápovědě“ na rok zavíraly. Když zákoník zakázal noční pastvy, zanikly také zápovědě.

Zmínky zasluhují rovněž Klobucká „Přísadniska“. V lese „Deštném“, ještě na klobuckém „chotáře“, jest na výslunném, dosti velkém svahu lesem neporostlé prostranství, kterému říkají „Přísadniska“ proto, že sází se tu zelná hlavatice (po valašsku přísada). Na jaro si každý Klobučan vyhlédne záhon, ten skope, po případě pohnojí a v čas naseje naň zelného nebo kapustového semena. Když koncem května přijde čas, aby se hlavatice přesazovala, vyčkají Klobučané vydatného deště. Po dešti vybubnuje obecní strážník, aby se šlo na „Přísadniska“. Všecko se hrne, hlava nehlava, aby jen kdo ten byl dříve na místě. Ale po starém zvyku nedá se nikdo dříve do práce, dokud obecní strážník nezavolá „trhat“. Potom teprve se jeden přes druhého žene ke svým záhonům. Toto je zbytek ještě z robot. Za dob poddanských totiž nejprve dráb vymezil nejlepší hlavatici pro milostivou vrchnost a teprve, když dráb byl hotov, dovolil poddaným, aby si natrhali, kde a kolik komu libo a potřebno.

Až se bude psáti soustavná kniha o životě valašského lidu, myslím něco podobného, jako je spis Adámkův „Lid na Hlinecku“, musí se věnovati také řádná kapitola našim příjmením. Máme tu řadu Fojtů, Fojtových a Fojtíků, řadu Papežů a Biskupů,

velikou řadu jmen utvořených po staročeských jménech křestních, ale také příjmení maďarská. Tak hned na poprvé zarazí příjmení Sába (szabó = krejčí), Orsák (ország = vlasť), Miklas (Miklós = Mikoláš), Filgás, Išpold, Haramya a j. Jak se k nám tato a jiná ještě nepochybně maďarská příjmení dostala, vysvětluje se snadno tím, že po vpádech Rákocovských v letech 1704—1710 zůstalo u nás mnoho uherských rebelantů, kteří se v pomezních osadách moravských trvale usadili.[1])

Zvláštním lidem jsou miškáři, kteří jsou usazeni v celém téměř okrese, ale nejčetněji v osadách Rudimově, Slavičíně, Lipové, Nevšové, Haluzicích a Vrběticích. Ke Slavičínu táhnou se jako ku svému středisku, neboť má tu sídlo také miškářský spolek. Sami si říkají „šviháci“. Mají zvláštní hantýrku, kterou se domlouvají, aby jim ostatní lidé nerozuměli; hantýrce této říkají „šviháčina“.

Rozcházejí se z jara po všem mocnářství rakousko-uherském, ale mnozí z nich zacházejí také daleko za jeho hranice, jdouce do Německa, ruského Polska, Ruska a jinam. Na zimu vracejí se do domovů svých, přinášejíce značný výdělek. Miškáři jsou lidé vesměs zámožní.

Dlouhým pobytem ve světě naučí se dokonale jazyku země, kterou pravidelně navštěvují, když pak se sejdou v zimě domů, v hospodě zasedají za jeden stůl „Němci“, za druhý „Maďaři“, „Rusi“, „Poláci“, „Litvíni“ a rozmlouvají spolu těmito jazyky. Hantýrku, jakou se domlouvají mezi sebou, vylíčil a dosti bohatým pokladem slovním doložil ředitel František Bartoš v II. díle své „Moravské Dialektologie“.

Kraj náš jest ovocnářský, ale bohužel také jalovcový. Z ovoce pěstují se nejvíce karlátky (trnky). Ze švestek, místem i z třešní pálí se slivovice a z jalovinek borovička. V Klobuckém okrese jest mnoho selských pálenic, ale kromě těchto také dosti vysoký počet pálenic židovských. Tyto zpracují pouze ovoce nebo bobule jalovcové. Ale již tato okolnost nutká lid k nemírnému požívání lihovin a k obžerství, které kazí jeho duševní vlohy.

---

[1]) Pluskal, Brumov, str. 48.

3. Obyvatelstvo.

Uspořádání statku.

Až do nedávna bývaly všecky selské stavby ze dřeva. V dědinách jen panská stavení bývala zděná, hlavně panské mlýny, sýpky a hospody. V poslední době — hlavně také po zhoubných požárech — staví se z cihel. Střechy na chlévech a ostatních hospodářských stavbách bývaly slaměné, doškové, však nikoli všudy; ostatní střechy (obytných stavení) bývaly šindelové, komíny nebyly vyvedeny nad střechu, proto kouř udržoval šindel na střeše velmi trvalým. Nyní již ubývá slaměných střech na hospodářských stavbách, ale také šindelových na obytech, a dědiny pestří se již rudými střechami křidlicovými nebo také temnými břidlicovými. Před domy jsou zahrádky, zřídka kdy však pěstěné, obyčejně zanedbané. Někde jsou od pradávna, někde novější.

V starých bytech jsou okénka malounká, která bys snadno zakryl jednou dlaní (20 × 20 cm, ba ještě menší). Nyní stavějí nové domy o větších oknech, docházejíce k poznání, že zdravý vzduch — boží duch.

Na předních štítech šindelem krytých domů stávaly makovice, jako dosud viděti na gruntech v Mirošově. Ozdob na štítech nebývalo, jen vyřezávané křížky a srdéčka místo lomeničních okének, ale jinak bývalo vše nejjednodušší, aby vyhovělo nejnutnějším potřebám.

Tak jeví se stavení z venku. Ještě uspořádání jeho částí. Obyčejně stavěl každý po své hlavě, jak mu místo vyhovovalo. Ale přece rozmanitost není tak veliká, aby člověk nepoznal valašského gruntu. Převládají dva typy: buď celý grunt vystavěn jest v jedné čáře a pod jednou střechou, totiž byt, kuchyně, komora, chlévy, stodola; aneb bývá stodola a komory zvláště, komory bývají patrové s vyřezávanou nebo velmi jednoduchou pavlačí. Na komorách bývá v prvním patře obilí (sýpka), dole nářadí.

Uvnitř. Ve starých staveních kuchyně nebývalo, ale topilo se na ohništi v jizbě. Nad ohništěm otevřen byl dřevěný komín, blátem omazaný, sahající jen něco málo nad strop. Pod komínem visel na řetízku kotlík. Při topení otvírala se okna, aby kouř mohl odcházeti, aby lepší táhlo komínem. Později přeložili topení

z jizby do otevřené kuchyně, nebo vařili v kamnech. Nyní už topí se i v uzavřených kuchyních s pěknými sporáky. V jizbách uspořádán jest nábytek takto: po obou stranách stolu na stěně obrázky, v jednom rohu stůl, v protilehlém koutě kamna a v ostatních křížem proti sobě ležících koutech pohrádky (postele).

Nad pohrádkou visí u tla (stropu) na kroužkách z plachty uvázaný kolembač (kolébka) pro nemluvňata. Okolo kamen se dvou stran lavy (lavice). Lavice, stůl i pohrádka jsou až příliš jednoduchy. Zarazily se do země čtyry kolíky, přikryly se chatrnými deskami (prkny), pokryly trochou slámy a potáhla se sláma hrubou pokrývkou a pohrádka byla hotova. Věru chudobný odpočinek po namáhavé celodenní práci. Peřinu měli pouze jednu, zhlavec (podušku); přikrývali se obnošenými šaty, zvláště halenou a kožichem. Nade dveřmi bývala místem police na mísy a talíře. Nyní již mizí police a mizí také starodávné pohrádky, ustupujíce zvláště v zámožnějších domech vysoko nastlaným parádním postelím. Vedle kamen jdou dvéře do síně, ale hned vedle nich jiné užší (poloviční) do kuchyně. V síni stávají za dveřmi žrna (žernovy) na mletí zboží: tato někde již pominula, jinde lid dosud houževnatě se jich drží, mele si obilí doma. Hrubé to ovšem mletí a hrubý z něho chléb. V horských dědinách Šťudlově, Střelné, Senici, Frantových Lhotách jsou žrna dosud doma, v Cichově, kde r. 1898 skoro všechna shořela, obstarali si nová, která v suchých letech dobré prokazují služby. V komoře stávají súsky na obilí (zboží), truhly na šaty a bečka na zelí. Sklepy mívají pod komorou, pod jizbou, ale také na zahradě ve břehu.

Dřevěné stavení takto se staví: Položí se do rohů velké kameny (podúhelníky), na ty se postaví z křesaného (tesaného) dřeva srub, na ten položí se podkrokevnice, na tu do dlabů postaví se krovy, spojí se svislemi, pobijí latěmi a šindelem, nebo zřídka pošijí se došky. Skuliny mezi tesanými dřevy se vystěnkují latěmi, vycpou mechem, vymažou uvnitř blátem a vybílí vápnem. Z venku viděti jen drva a stěnky (výplňové latě); jen podezdívka a okolí oken se umaže. Ale někdy se hodí celá „ústava" i z venku do kožichu, buď se zomítá maltou neb omaže blátem, nebo konečně pobije se celá (i stěny) šindelem.

Druhdy bývaly v osadách jen grunty celolánické a podsednické, nebo pololánické. V Mirošově bývalo na př. 5 půllánů, v Lačnově 7 pololáníků a 31 podsedníkův. Ale časem grunty se

počaly děliti mezi děti, čímž vznikly půlpodsedky, půlprutní grunty (prutní grunt = Ruttengrund = kopanice), osminy lánu, šestnáctiny lánu, ba až půl šestnáctiny lánu. Role se rozdělila mezi jednotlivé nápadníky, ale luka a pastviny staly se pozemky všem společnými; nyní jich užívají společníci na podroky, každý rok jeden. Dosud však pamatují si, že tyto částečky patří k jedinému gruntu, říkajíce: My čtyři jsme na jednom gruntě.

Sousedé mívají společné vjezdy do dvorův; jsou-li chalupy také ve dvorech, mají právo k vjezdům i tyto. Dvory nejsou ohraženy, ve většině osad ani zahrady se neohražují plotem. V Lačnově jest každý grunt vystavěn uprostřed pozemků k němu příslušných; podobně v Poteči i v Příkazích, též ve Šťudlově, s rozdílem, že jest na kraji vlastních pozemků, kteréž se za gruntem rozkládají, až téměř k hranicím sousední obce. Ve všech těchto osadách, ke gruntům vystavěných po levém břehu potoka, příslušejí role za ústavami jen na levém břehu, kdežto po pravém břehu ležící pozemky náležejí ke gruntům po pravém břehu vystavěným.

Obecní záležitosti.

Obecní záležitosti spravuje starosta (na dědině mu říkají rychtář) s radními, volenými dle obecního volebního řádu moravského z obecního výboru. Úřadování kancelářské vyřizuje obecní písař; ve městě mají tajemníka.

Soudního práva obce nemají a snad kromě Slavičína ani nemívaly; všude vykonávaly soudní právomoc úřady patrimoniální, hlavně panství Brumovské.

Na znamení vlastní správy mívaly obce své pečeti a v nich znaky, kterých nesměly ze své moci měniti, ať již byly dány a stvrzeny zeměpány či nic. Teprve v poslední době některé obce své pečetní znaky změnily, „vylepšily“.

Nejvíce bývalo hospodářského nářadí ve znacích; tak měly

radlici: obce Nedašov, Vysoképole (a snop), Střelná, Nevšová, Lidečko;

kosíř: Vysoképole (s radlicí a snopem), Mirošov;

pluh: Křekov (nová pečeť), podobně Senice na nové pečeti;

rýč: Senice (nejstarší pečeť);

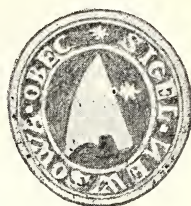
vláčivou bránu: Bilnice;

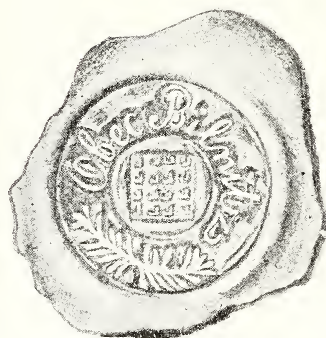
1.

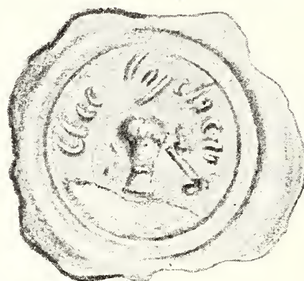
2.

3.

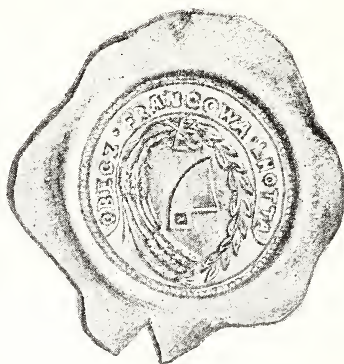
4.

5.

6.

7.

8.

Obr. 5. Pečeti obecní I.

1. Horní Lideč, 2. Mirošov, 3. Nevšová, 4. Bilina, 5. Cichov, 6. Lipová. 7. Frantovy Lhoty. 8. Poteč.

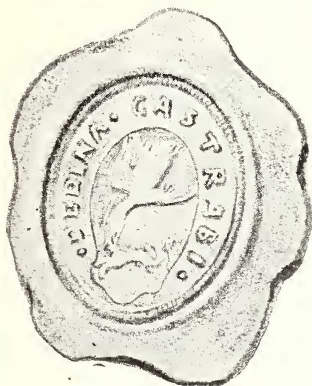

9.

10.

11.

13.

12.

14.

15.

16.

17.

Obr. 6. Pečeti obecní II.

9. Vlachovice, 10. Šťudlov, 11. Bohuslavice, 12. Jestřabí, 13. Klobouky, 14. Lačnov, 15. Rudimov, 16. Popov, 17. Návojna.

snop: Cichov, Vysoképole, Vrbětice; Křekov (stará pečeť); úl: Vlachovská Lhotka;

domácí zvířata: Lačnov (koně v novější pečeti), Šťudlov (kozu spínající se na strom).

Ptáky měly: Lačnov (labuť v nejstarší pečeti), Jestřabí (jestřába, tolikéž ve staré pečeti).

Stromy: Lipová a Horní Lideč (lípu), Poteč (potok se třemi lipami), také Ned. Lhota měla lípu, Lipina dle jména lípu.

Osoby: Štítná žence, Návojná dva vojáky nebo snad portáše, Popov poustevníka (na starém sekrytě).

Raka, rybí hlavu a světidla (louč na svícení při lovu raků): Bohuslavice.

Svaté měly: Slavičín a Rudimov sv. Vojtěcha, patrona kostela slavičínského; na nových pečetech má Jestřabí sv. Jana Nep. a Popov sv. Cyrila a Metoděje.

Dle místního jména: Klobúky klobouk, Lipová lípu, Jestřabí jestřába (ve staré pečeti).

Bez znaku jsou nejstarší pečetě Hrádku, Roketnice a Divnice, všecky na panstvích Hrádeckém a Divnickém.

Městečka: Klobouky klobouk, Vlachovice jelení paroh, Brumov městskou bránu, Slavičín sv. Vojtěcha.

Letopočet na pečetech mají: Klobúky 1584, Vlachovice 1597, Vlachovská Lhotka 1717, Lipová 1782, Vrbětice 1815, Návojna 1818, Slavičín 1841, Nedašov 1881 (nová).

Znaky změnily: Lačnov užívá nyní místo labutě po rybníce plovoucí koně, Jestřabí zaměnilo jestřába za sv. Jana Nep., Popov poustevníka za sv. Cyrila a Metoděje.

Za dob poddanských spravoval obecní záležitosti rychtář obci volený a potvrzovaný. Ten se staral jen o obecnost. Kromě rychtáře, který býval každoročně obnovován, mívaly vrchnosti v obcích své vlastní zástupce, fojty. Rychtář byl nevolníkem, fojt svobodníkem. Fojt nerobotoval, nedával ani urbárních dávek, ale za to předpisoval poddaným roboty a znamenal odrobotované dny buď v rejstřících nebo vruby na „rovnáších“, sbíral a odváděl milostivé vrchnosti úrok slepičí, Svatojanský a Svatováclavský. Fojtství bývala dědičná, všech vrchnostenských povinností prostá, ba někde, jako v Poteči, bývala obec povinna vykonávati na fojtově gruntě celou pěší robotu (v Poteči 104 dny, den na fojtství od-

robotěný nebo na panském bylo jedno). Rok 1848 zlomil svobody fojtů, ale přinesl svobodu nevolníkům.

Daň vybíral za dob patrimoniálních fojt, nyní částečně rychtáři (starostové) nebo obcí ustanovení výběrčí, nebo konečně berní úřad klobucký individuelně. V Nevšové je obyčejem vybírání daně vydražiti tomu, kdo za to požaduje nejmenšího platu, v Lačnově volí si obecní představenstvo šest „úřadujících", kteří — každý ve svém okrsku — dům od domu „berňu" vybírají a u „rychtáře" skládají.

Velkostatky snažily se některé obce podvodným neb úkladným způsobem připraviti o obecní majetek nebo při nejmenším o obecní lesy. Neustálé spory s velkostatkem Světlovským měla osada Nevšová, ale podlehl velkostatek. S Návojenským statkem osada Šťudlov spor vedla r. 1842, ale přišla o velikou část svých lesů. V téže době soudil se velkostatek Brumovský s osadami Křekovem a Senicí, ale obcím dáno proti němu za právo.

Město Klobúky ucházelo se r. 1795 u císaře Františka o autonomii, ale nedostalo se mu jí, zůstalo městem poddanským až do r. 1848.

Kromě obecního jmění jsou v některých osadách pozemky nebo budovy singulární, náležející k většině gruntů neodlučitelně. Singularisté jsou v Kloboucích (pivovar), v Bilnici, ve Vlachovicích, v Poteči, v Haluzicích, v Brumově.

---

4. Duchovní správa a školy.

Fary.

Fary patří k holešovskému arcikněžství a ke dvěma děkanstvím; k děkanství kloboucké mu: Klobouky, Brumov, Štítná, Vlachovice, Lidečko, Frantovy Lhoty, a k pozlovskému Slavičín.

Osady Drnovice a Újezd přifařeny jsou do Horního Újezda v okrese Vyzovském (v dekanátě Klobuckém), za to Rudimov a Petrůvka z okresu Bojkovského přifařeny jsou do Slavičína.

Roku 1848 také Lačnov ucházel se o faru, žádaje zbudování farního kostela, ale nestalo se mu po vůli.

Hřbitovy jsou ve všech farních osadách při kostelech nebo za kostely, mimo kostel jen v Kloboucích. Nekatolíci nemají v okrese farností, jenom protestantský hřbitůvek u osady Divnické. Židovské modlitebny jsou v Kloboucích, v Brumově a Slavičíně — jsou to pouze místní modlitebny; hřbitov z nouze mají židé v Brumově, ale pochovávají většinou do Uh. Brodu a do Uher. V cholerovém roce 1830 byly zřizovány hřbitovy pro cholerou zemřelé ve všech nákazou postižených osadách. Dosud ukazují je v Kloboucích a v Příkazích, v Lačnově místo, kde měl býti.

Židé neměli dlouho svých matričních úřadů, proto bývali zapisováni na katolických farách do jedněch matrik s katolíky. Nyní mají matriční úřad v Uh. Brodě.

Luteráni zdejšího okresu jsou přifařeni k farám Vyzovského okresu, do Pozděchova a do Jasené.

Školy.

Někde bývaly školy (vše farní) již před válkou třicetiletou, někde přečkaly i tuto válku, jinde zanikly. Kolem r. 1670 připomínají se školy české v Kloboucích, v Brumově, v Újezdě, ve Vlachovicích: současně se mluví o učitelích, ale nikoliv o školách v Lidečku Dolním a ve Slavičíně.[1])

Nyní mají školy (všude české) a to jednotřídní: Cíchov, Divnice, Drnovice, Haluzice, Jestřabí, Křekov, Vlachovská Lhotka, Lipina, Lipová, Mirošov, Návojna, Popov, Příkazy, Pulčiny, Smolina a Vrbětice; dvoutřídní: Bohuslavice, Hrádek, Nedašova Lhota, Lideč, Nedašov (s odbočkou), Nevšová, Poteč, Senice, Střelná, Šťudlov, Vysoképole a Vlachovice; trojtřídní: Lačnov, Frantovy Lhoty, Lidečko a Štítná; čtyřtřídní Brumov a šestitřídní Klobouky, které mají mimo to trojtřídní měšťanskou chlapeckou školu.

Středních ani odborných škol v okrese není. V letech sedmdesátých minulého století ucházeli se Kloboučané o reálku, ale bez výsledku.

Až do r. 1900 byla v Kloboucích utrakvistická škola obecná a německá měšťanská, která sice již r. 1898 byla usnesením obecním a schválením ministerstva zrušena, ale jejíž poslední

---

[1]) Slavík, Morava po válce třicetileté, str. 213.

třída přestala teprve roku 1900. Roku 1901 zřízena byla v Kloboucích večerní povinná průmyslová škola pro učně. Ve Vlachovicích vydržují se každou zimu na útraty zemské večerní pokračovací běhy rolnické.

---

5. Živnosti.

Výživa obyvatelstva.

Dokud bylo obyvatelstva méně, stačilo polní a lesní hospodářství k jeho výživě. Když však obyvatelstvo se rozmnožilo a s obyvatelstvem po zrušení roboty rostou též jeho požadavky, nestačí půda k výživě, zvláště méně úrodná půda ve zdejší hornaté krajině. Není u nás ani jednoho sedláka, který by nepřikupoval obilí na svou výživu. V městě a v městečkách poskytují řemesla nyní vyšší sice měrou výživy, než v minulých dobách, ale obzvláště nekvetou, neboť mnozí řemeslníci jsou nuceni přivydělávati si prací nádenickou. Rybníků není vůbec, ač jich dříve bylo hojně. Není také nijakého pro náš kraj zvláště typického zaměstnání, neboť světoznámé valašské soukenictví a papučářství jest obmezeno jediné na Klobouky. V zastrčených horských dědinách, jako v Poteči, v Senici, na Frantových Lhotách, ve Študlově pěstuje se šindelářství, v nejbližších dědinách okolo Klobouk živí se v zimě skoro všecko obyvatelstvo prošíváním huněných podešví pro klobucké papučáře.

Poměry hospodářské.[1])

Okres Valašsko-Klobucký rozkládá se ve vysočině karpatské, v poloze méně příznivé pro pěstování obilnin. Majíce základ v útvaru pískovcovém a vápenném, jsou pozemky v hornatější části okresu pro nedostatek ornice méně úrodné a někde (Senice, Frantovy Lhoty, Střelná, Lidečko, Pulčiny) velmi neúrodné, kamenité; v jižní části v údolí řeky Vláry (Bilnice, Štítná) a na potocích (částečně Slavičínsko) mají ornici hlubší a pozemky úrodnější.

---

[1]) Napsal Tom. Kočík, naučitel v Poteči.

Pěstují se plodiny: réž ozimá i jarní, žito (pšenice) ozimé i jarní, ječmen, oves, pohanka, též len a konopě; pak jetel, brambory (zemáky), zelí, řepa krmná; zeleniny v zahrádkách jen nepatrně, na polích vůbec se nepěstují. Obilniny nestačí ani domácí potřebě a zkrmí se většinou dobytku. Žně počínají koncem července.

Luk je hojně; louky vršní poskytují dobrého sena, louky při potocích bývají mokré a dávají seno chatrné. Na horách jest mnoho pastvin, které živí dobytek, ale mnoho strání je holých, které zalesněním značnějšího výtěžku by dávaly, neboť lesy zdejší jsou dobrým pramenem výživy mnohých lidí. Převládá dřevo měkké. Lesy selské jak jednotlivců, tak obcí jsou ve stavu neutěšeném; zejména hrabání steliva lesům škodí.

Meliorace půdy a odvodňování luk dosud (mimo velkostatek) v žádné obci provedeno nebylo, ač Val. Klobouky o provedení projektu odvodňovacího se pokusily.

Půda obdělává se dosud starobylým způsobem, ač nelze upříti, že v mnohých obcích na Slavičínsku pokrok značný se jeví v hospodaření, kdež užívají již zlepšených pluhů a podrývákû. Secích a žacích strojů mimo velkostatek se neužívá, ale hnojiv umělých hospodáři si již všímají.

Scelování pozemků u nás nemá významu velkého, protože po většině pozemky jednotlivých gruntů leží pohromadě, když ne v celku, tedy jen v několika tratích.

Ovocnictví věnuje lid méně pozornosti než by zasluhovalo; zejména pěstování jabloní by vynášelo, kdyby naše zvláštnost, j a d r n i č k y, jimž se u nás „vinné“ říká, uvedena byla do obchodu ve velkém množství. Zdejší vinná zimní jablka jsou velká a vydrží při řádném ošetřování do konce května. Též třešně a ořechy se po skrovnu pěstují. Hruškám nedaří se tak dobře jak jabloním, ale za to švestky, obecně „trnky“ či „bystřičky“ zvané, dávají všestranný užitek. Prodávají se buď čerstvé nebo se suší, pálí se slivovice a vaří se na povidla. Sušení děje se dosud nedokonale, ale časem i to se zlepší, ježto přičiněním hospodářského spolku postavil český odbor zemědělské rady na vzor sušírnu bosensko-francouzskou v Poteči. Chov koní jest málo význačný, značnějším jest chov dobytka hovězího, ač dobytek tento není rázovitý, ježto lid dosud nepochopil výhody z takového chovu. Dosud dováží se z Uher dobytek méně cenný, čímž

vzniká pak chov neúhledný. Hospodářský spolek se zemědělskou radou stará se o zavádění dobytka rázu kravařského a bernsko-hanáckého udílením subvencí. Chov ovcí poklesl; jen v některých obcích mají 100—200 kusů ovcí „valašek". V chudých obcích rozmohl se chov koz. Vepřový dobytek domácího rázu moravského bývá ušlechťován plemenem velkoyorkshirským (Slavičínsko). Drůbežnictví věnuje se dosud malá pozornost, aby obchodně lépe využitkováno bylo.

Včelařství vede se namnoze dosud starým způsobem (klátařeni); racionelní chov včel v úlech s dílem pohyblivým mezi lid nevnikl.

Zdárnému chovu dobytka překáží dosud neuvědomělost lidu, též mnohé nemoce, které dobytek ničí, jako sněť slezinná, nákaza plicní, kulhavka, slintavka a červenka; proti poslední zavádí se ochranné očkování, ale lid mu nedůvěřuje.

Hospodářský průmysl v okrese celkem jest nepatrný a v rukou kapitalistův; mimo pálenice na slivovici a borovičku není žádného podniku rolnického.

V okrese působí od r. 1897 okresní hospodářský spolek se sídlem ve Val. Kloboucích a přičiňuje se, pokud síly stačí, o odborné vzdělání rolnictva pořádáním besídek, ovocných výstav a kursů, hledí lid přivésti k začátkům rozumného hospodaření dle poměrů v okrese možných, věnuje největší pozornost ovocnictví a chovu dobytka hovězího. Spolek má svou knihovnu, jíž se hojně užívá. V Brumově je též škola košikářská. Hospodářské školy v okrese není.

Výtěžek polního hospodářství nestačí však v neúrodné části okresu na potřeby lidu, a proto hledají si z jara a ve žních („do řep" a do „výžinku") práci v sousedních Uhrách, aby výdělkem v zimě se živiti mohli.

Řemesla.

Cechy bývaly v Kloboucích, ve Vlachovicích a v Brumově. Z počtu cechů, jak u těchto osad jest udán, zřejmo, která řemesla nejlépe kvetla. Připomenouti sluší, že valašský sedlák řemeslníka dosud ještě mnoho nepotřebuje. Ze dřeva urobí si všecko sám, od kolébky až po umrlčí truhlu: stůl, ložnicu, lavu, truhlu, legát i žebřinu na vůz. Konopné plátno si utká sám —

někde bývali tkalci, jako na Senici a na Frantových Lhotách — prádla našijí ženy. Sukno se koupí hotové a ušije ovšem oblek (kroj) dědinský valašský krejčí — samouk. Hrnčířství, které na nedalekém uherském Slovensku dodělalo se velikých úspěchů národními ornamenty svých nádob, nekvetlo na Klobucku nikdy, protože není hlíny hrnčířské. Také tkalcovství neprovozovalo se zde řemeslně, nýbrž vždy pro vlastní potřebu a po domácku. Četní jsou dosud ještě koželuzi, ale za to skoro na vymření kožešníci; řemeslo kožešnické zaniká zároveň s úpadkem kožichů v národním kroji. Mlynářství nikdy nedalo považovati se ani za průmysl ani za řemeslo. V nejstarších dobách semlel sedlák své „zboží“ na žrnech, bez kterých se žádný grunt neobešel, a v době novější vzniklé mlýnce jsou pouhé horské krpálky, neboť nemají ani stálé vody, ani stálého mletí a většina z nich jest zařízena pouze na šrotování. Starších mlýnů jest málo, jako v Kloboucích, v Bilnici, v Nedašově, v Lidči, na Frantových Lhotách. Původně bývaly všecky mlýny panské. Také všecky hostince na okrese, s nimiž spojeno jest reální právo výčepní, bývaly majetkem vrchností.

V Kloboucích kvetlo a dosud kvete soukenictví, které teprve v novější době dalo vznik známému klobuckému papučářství. Již r. 1584 uvádí se panská valcha pod městem. Soukenictví učinilo znamenitý pokrok a dospělo velikého rozkvětu teprve počátkem XIX. století. Dobrým odběratelem a znamenitým podpůrcem klobuckých soukeníkův byl erár, který objednával v Kloboucích komisní sukna. Za necelého půl roku (od srpna 1813 do konce ledna 1814) na př. přišlo do Klobouk 279.000 zl. šajnových za sukna komisní. Zaměstnávalo se soukenictvím mnoho rodin a vydělalo se mnoho peněz. Byl znamenitý odbyt suken po celé desítiletí, také na velikých trzích v Uh. Brodě, Hradišti, Kroměříži, v Holešově, v Brně a v Uhřích v Považském Novém Městě, Trenčíně, Ilavě, Pešti, ano i ve Vácově, Prešově a dokonce i v Segedíně.

V poslední době soukenictví zase kleslo, ale tu přišla mu na pomoc výroba huní na slovenský (uherský) a valašský kroj a na papuče.

V přítomné době jsou nejvýnosnější živnosti hostinská, koželužská, řeznická a sedlářská.

Trhy konají se v Kloboucích, ve Vlachovicích, ve Slavičíně a v Brumově. Na klobucké trhy přivážejí uherští židovští obchodníci velké zásoby ovčí vlny, kterou draho prodávají zdejším soukeníkům.

Průmysl.

O průmyslu se hrubě mluviti nedá.

R. 1576 dostali Klobučtí od Zdeňka Kavky z Říčan a na Brumově právo svobodných várek, proto hned zbudovali pivovar na náměstí. K r. 1660 připomínají se pivovar a chmelnice v Roketnici, podobně r. 1695. Stávaly také pivovary v Hrádku (vznikl r. 1821 a zanikl r. 1874) a v Příkazích (zanikl v letech osmdesátých). Nyní jsou pivovary jen v Kloboucích, Brumově a ve Slavičíně.

Palírny lihové připomínají se r. 1660 v Roketnici, r. 1681 v Hrádku. Nyní jsou v Bilnici, ve Štítné, v Hrádku; zanikla ve dvoře Kochavci u Štítné. V Hrádku je také svobodné skladiště lihové. Pálenic borovičky a slivovice je v okresu hojně; drží se jako hospodářský průmysl domácí.

V Brumově je píla parní, vodních pil je v okrese při mlýnech několik. O mlýnech byla řeč výše. Pila brumovská dodává mnoho dřeva továrnám Thonetovým.

V Kloboukách je parní valcha soukenická, majetek to „Družstva soukeníkův a papučářův“. Vodní valcha je také při mlýně v Lidečku.

V Bohuslavicích činily se v letech 1898—1903 pokusy těžiti petrolej. Ačkoliv objevily se neklamné známky, že petrolej tu je, přece upustilo se od dalších pokusů, když se zjistilo, že petroleje množství jest jen nepatrné.

Cihelen panských i obecních je v okrese několik.

Čilá a podnikavá firma bratří Kohnů na Vsetíně zřídila před několika lety odbočku v Lidečku, kde se nyní pletou skoro výhradně rákosová sedadla do ohýbaných židlí. Podobné pletárny měla firma také v Kloboucích a v Lidči, ale zanikly záhy.

V Brumově, v Kloboukách a ve Slavičíně pěstuje se zvláště výnosné koželužství, které však v poslední době upadá. Klobucké soukenictví dalo vznik dvěma barevnám huní.

Spojovací prostředky.

Dráha. Okresem vede dráha vlárská, mající jednokolejnou trať, dopravujíc osoby i zboží. V okrese má stanice: Hrádek-Slavičín, Bohuslavice, Bilnici-Brumov, průsmyk Vlárský. Dříve vedla jen z Brna do Uh. Brodu. Trať z Bojkovic na Vlář byla odevzdána dopravě teprve r. 1888. Se stavbou její počalo se r. 1887 na několika místech zároveň. Již tenkráte byly naděje na stavbu dráhy z Bohuslavic nebo z Bilnice na Klobouky do Vsetína, ale nesplnily se do dneška. Transversálka odevzdána veřejné dopravě dne 20. října r. 1888, ale stavba se neosvědčila: hráze se řítily, mosty nevyhovovaly a tak hned v začátcích bylo potřebí mnoha důkladných oprav. Vyjednává se nyní o novou dráhu, která by šla Kloboukami a spojovala nádraží bilnické se vsatským.

O silnice pečuje okresní silniční výbor klobucký. V posledních letech postavilo se mnoho nových silnic z prostředků zemských (stavby z nouze). Nyní jdou všemi obcemi silnice. Velikou péči o dobré silnice měl zemřelý okresní hejtman uherskobrodský Masłowski.

Z Klobouk vede silnice na Vsetín, Poteči, Příkazy, Horním Lidčem, Lidečkem a k Lužné. Z té odbočuje v Příkazich silnice do Šťudlova, v Lidči silnice do Střelné a do Uher, z kteréž odbočky vychází nová větev na Frantovy Lhoty a do Senice. Nová silnice jde z Klobouk do Lačnova, Smoliny a Cichova. Z Klobouk jde také silnice do Mirošova, na Vlachovskou Lhotku, do Drnovic a Vysokéhopole. Jiná vede z Klobouk do Lipiny, Křekova, Vlachovic a Haluzic. Také jde stará silnice z Klobouk do Brumova, do Bilnice a na Vlář. Z té odbočuje v Brumově silnice do Návojny, Nedašova a do Nedašovské Lhoty, v Bilnici do Štítné, Jestřabí, Hrádku a Slavičína. Silnicemi spojeny jsou Vlachovice, Vrbětice, Divnice, Hrádek a Slavičín; Slavičín, Lipová a Haluzice; Slavičín a Nevšová, Slavičín a Rudimov. Z Nedašovy Lhoty vede nová silnice na zemské hranice (ke dvoru Nebrové). Každoročně skoro přistavují se nové silnice jakožto stavby z nouze.

Pošty jsou: v Kloboucích, Vlachovicích, Slavičíně, Hrádku, Štítné, Brumově a v Lidči. V některých osadách jsou poštovny.

Telegrafní stanice jsou: v Kloboucích, ve Vlachovicích, v Brumově a na nádražích.

Spolky.

Humanní: odbor „jednoty lidumilů“ ve Val. Kloboucích.

Čtenářské: beseda „Dobrovský“ ve Valašských Kloboucích, „Sušil“ v Brumově, „Svatopluk Čech“ ve Sv. Sidonii, „Palacký“ ve Slavičíně, čtenářsko-pěvecký spolek „Beseda“ ve Vlachovicích, katol.-polit. čtenářská živnostenská beseda „Cyrill a Methoděj“ ve Val. Kloboucích, německý „Leseverein“ (Kasino) ve Valašských Kloboucích.

Odborné spolky: učitelský spolek „Komenský“ ve Val. Kloboucích, hospodářský spolek ve Val. Kloboucích, živnostenský spolek živností svobodných a koncesovaných ve Val. Kloboucích, živnostensko-řemeslnický spolek (pro živnostníky řemeslné) tamže, spolek miškářů (zvěroklestičů) ve Slavičíně, živnostenský spolek ve Slavičíně, spolek mlynářský v Senici.

Podpůrné: Školní podpůrný spolek „Palacký“ ve Val. Kloboucích (německý „Schulkreuzerverein“ zanikl s německými školami), nemocenská pokladna ve Slavičíně, nemocenská pokladna ve Val. Kloboucích, jednota pro vystavění chrámu Páně ve Val. Kloboucích.

Hasičské: ve Val. Kloboucích, v Nedašově, v Bilnici, v Drnovicích, ve Vlachovicích, v Brumově, ve Štítné, ve Slavičíně a v Lipové.

Sokolská jednota ve Val. Kloboucích (s dámským odborem).

Veteránské: ve Val. Kloboucích (německý) a v Brumově (český).

Průmyslový: družstvo soukeníkův a papučářů ve Val. Kloboucích, vydržuje valchu na válení houní a přádelnu na předení vlny.

Potravní: „Svornost“ ve Slavičíně; pro špatné vedení rozpadla se „Obrana“ ve Vlachovicích.

Peněžní: občanská záložna ve Val. Kloboucích, občanské záložny v Brumově a ve Štítné, rolnická záložna ve Slavičíně, spořitelní a záloženský spolek (raiffeisenka) ve Vlachovicích, spořitelní spolek v Nedašově. kontribučenské fondy v Kloboucích (2 Brumov-Sina a Brumov-Chorynský), v Hrádku, v Roketnici, v Lipové, ve Slavičíně; r. 1905 založena raiffeisenka v Lipové.

Pohřební spolek sv. Vojtěcha ve Slavičíně.

---

6. Zdravotnictví.

Zdravotní obvody a zdravotní služba

V okrese jsou čtyři zdravotní obvody: klobucký, lidčanský, brumovský a slavičínský. Lidčanský jest již dlouhou dobu neobsazen a zdravotní službu v něm vykonává obvodní lékař klobucký.

K obvodu klobuckému sluší osady: Cichov, Drnovice, Křekov, Lačnov, Lhota Vlachova, Lipina, Mirošov, Poteč, Příkazy, Smolina, Vlachovice, Vysoképole.

K obvodu lidčanskému: Lhota Frant., Lidečko, Horní Lidč, Pulčíny, Senice, Střelná, Šťudlov.

Lužná z okresu Vsatského.

K obvodu brumovskému: Brumov, Bilnice, Jestřabí, Lhota Nedašova, Návojná, Nedašov, Popov, Štítná, velkostatek brumovský, návojenský, společnost státních drah a kontribučenské fondy brumovské, sídlící v Kloboucích.

K obvodu slavičínskému: Bohuslavice, Divnice, Haluzice, Hrádek, Lipová, Nevšová, Slavičín, Vrbětice, Mladotice;

z okresu Bojkovského: Petrůvka, Roketnice, Rudimov, Šanov; kontribučenské fondy: hrádecký, luhačovský, roketnický, slavičínský, mladotický, slavičínsko-lipovský, světlovský, vasilsko-nevšovský.

Kromě toho je v Kloboucích městský lékař, neboť Klobouky tvoří samostatný zdravotní obvod.

Lékárna jest ve Val. Kloboucích a kromě toho mají obvodní lékařové brumovský a slavičínský právo držeti si domácí lékárnu.

Porodní báby jsou v každé skoro obci. Chudší obce dostávají na pomocnice při porodech subvence ze zemských peněz.

Zvěrolékař, který sídlí ve Val. Kloboucích, má také povinnost přehlížeti na stanicích bilnické, bohuslavské a slavičínské dobytek z Uher na Moravu přivezený, zač je zvláště placen (na účet politické správy).

---

7. Statistický přehled.

Okres Klobucký náleží k doplňovacímu okresu 3. rakouského pěšího pluku arciknížete Karla, jehož cadre je v Kroměříži. Na říšský sněm volí za města jediné Klobouky a sice ve skupině s městy Vsetínem, Val. Meziříčím, Holešovem, Přerovem, Hulínem, Kojetínem, Tovačovem, Kelčí a Bystřicí pod Hostýnem. Nyní zastupuje město na říšské radě dr. Jan Žáček. Za venkov volí se s okresy Vyzovským, Brodským, Místeckým, Rožnovským, Vsatským, Frenštátským a Mor. Ostravským; okres zastupuje nyní dr. Mořic Hruban z Olomouce. Za pátou či všeobecnou hlasovací kurii volíme se skupinou Valašsko-Meziříčskou; zastupuje okres nyní Rostislav Reichstädter z Prostějova.

Do sněmu zemského vysílají Klobouky poslance za města s Vyzovicemi a Brodem Uherským (rada z. s. František Hruban z Uh. Brodu) a za venkov s těmiže okresy (dr. Mořic Hruban z Olomouce).

R. 1880 bylo v celém okrese 4503, r. 1890 již 4608, r. 1900 4631 obytných domův, přibylo tedy za posledních deset let jen 23 domů čili 4·9‰. Obyvatelstva bylo r. 1880 25.966 duší, r. 1890 26.427 a r. 1900 27.705 duší. Za posledních deset let přibylo 1278 obyvatel čili 4·8%.

Domů nejvíce měly Klobouky: r. 1880 578, r. 1890 576 a r. 1900 jen 496 (požár r. 1896). Nejméně domů měly r. 1900 Mirošov a Haluzice (po 31).

Obyvatelstva nejvíce měly Klobouky: r. 1900 2945 duší; nejméně měly Haluzice 158 duší.

Rozlohou jsou největší (nad $^1/_4$ čtverečné míle či nad 14 km²) osady: Klobouky 14·08 km², Lačnov 15·30 km², Lhoty Frantovy 15·76 km², Senice 16 km², Vlachovice 16·24 km², Lidečko 17·36 km², Brumov 21·62 km², Bilnice 27·92 km² a Štítná 29·61 km². Nejmenší rozlohu mají: Lhotka Vlachovská 3·48 km², Lipina 3·47 km² a Příkazy 2·32 km².

Náboženstvím bylo r. 1890 katolíkův 25.983, protestantův 135, Židů bylo r. 1890 309 a r. 1900 již jen 255. Ubylo tedy židů v letech 1890—1900 54 duší. Zjev, že židů rok od roku ubývá, je velmi charakteristický. R. 1900 tvořili jen 0·92% všeho okresního obyvatelstva, ubylo jich za posledních 10 let 0·25%. Zjev ten je tím zajímavější, že jest tu blízkost Uher, a že ode dávna táhli k nám židé

uherští, neboť na neuvědomělém Valašsku rychle bohatli. Ubývání židů vysvětlujeme si zvýšenou přítažlivostí židovských středisk, jako Budapeště a Ostravy (snad i Vídně), úsilovnější křesťanskou soutěží obchodní a vzmáhající se uvědomělostí našeho lidu.

Co do národnosti bylo r. 1890 Čechů 26.165, Němců 262, r. 1900 Čechů 27.554, Němců 151. Němců tedy stále ubývá. R. 1900 bylo jich jen 0·56% všeho obyvatelstva. Čechův bylo r. 1900 99·39%.

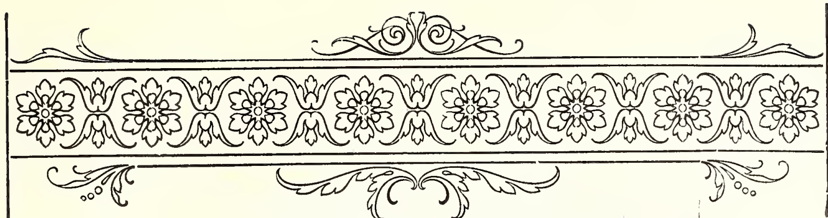
Za posledních deset let (1890—1900) přibylo nejvíce obyvatelstva v Bilnici 22·7%, v Nevšové 17·45%, v Lačnově 10·5%, Nejvíce obyvatelstva ubylo v Návojně 5·8% a v Kloboucích 3·3%.

Protestantů jest nejvíce v Divnicích 6·35%, v Hrádku 6·01% a v Drnovicích 5·07%; židů jest nejvíce ve Slavičíně 3·1%, ve Štítné 2·2% a ve Vlachovicích 2·1% všeho obyvatelstva.

Němci netvoří nikde menšin. Nejvíce jest jich v Kloboucích, totiž 5·1%.

O zámožnosti a zadlužení mohou svědčiti některá čísla, vybraná z výročních zpráv v okrese působících záložen. Dne 31. prosince r. 1903 vykazovaly roční peněžní obrat: městská spořitelna ve Val. Klobúcích 3,468.132 K 23 h, občanská záložna v Klobúcích 1,162.061 K 03 h, občanská záložna ve Štítné 374.418 K 49 h a mladý spořitelní a záloženský spolek v Nedašově 52.853 K 42 h. Čistého zisku měly: městská spořitelna 10.698 K 44 h, občanská záložna klobucká 431 K 50 h, občanská záložna ve Štítné 1521 K 09 h a raiffeisenka v Nedašově 366 K 18 h.

II. Jednotlivé obce.

Val. Klobouky.

Jméno, poloha a původ města.

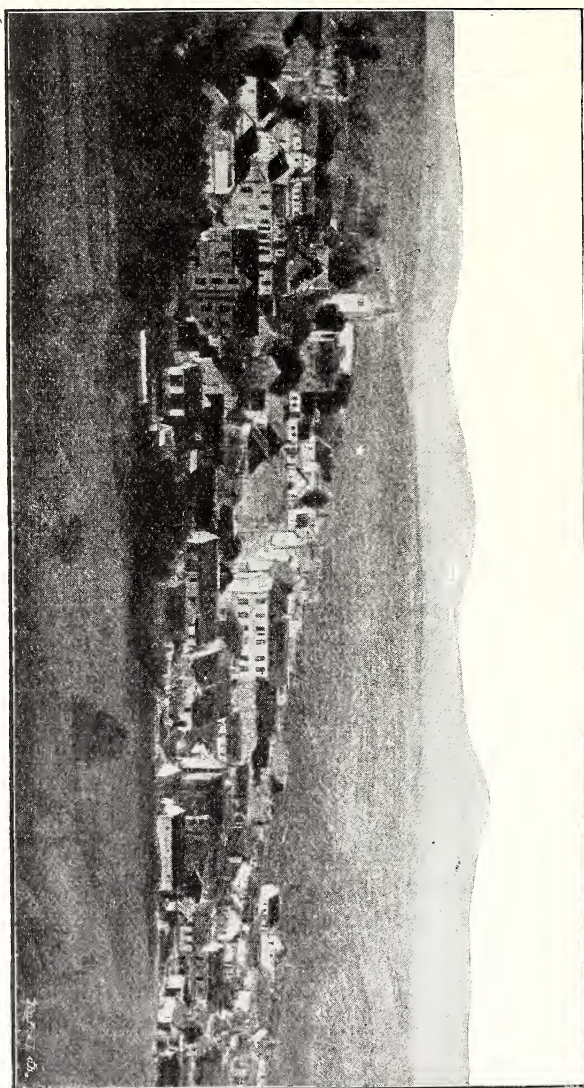
al. Klobouky neb Klobúky, německy Klobouk[1]) zvané, v minulém století jmenovány byly nejčastěji Klobouky v Hradišťském kraji na rozdíl od Klobouk Brněnských. Teprve v letech sedmdesátých právě uplynulého století přičiněním zasloužilého lékárníka zdejšího, pana Fr. Jos. Ždichynce, nazvány byly za souhlasu mor. místodržitelství Valašskými Klobouky. Lid okolní i Klobučané sami říkají městu zkrátka Klobúky, užívajíce lokálu „v Klobúkoch", z čehož utvořil se nesprávný, nyní zhusta i ve spisovné mluvě užívaný lokál „v Kloboukách", mluvnicky zajisté má se mluviti a psáti „v Kloboucích" nebo zdejším valašským nářečím „v Klobúcích". „Ottův Slovník Naučný" píše Val. Klobúky.

Město leží na pravém břehu potoka Klobučky, který u Brumova dostává jméno Brumovka, pod kterým jménem spojuje se s Vlárou. R. 1584 slul Hájenským potokem. Pramení nad Šťudlovem,

---

[1]) Osadní jméno Klobouky jest pomnožné a mylný jest náhled, jakoby „Staré Klobouky" byly se původně nazývaly „Starým" a „Nové Klobouky" „Novým Kloboukem" a teprve dohromady poznamenány množným číslem „Klobouky". Srovnejme: Klobouky u Brna, Kloboučky (dříve Klobouky zvané) u Bučovic, Klobouky v Čechách. Podobná jména jsou: Bubny, Kbely, Klíny, Krpy (Krpce) atd.

protéká Příkazy a Poteč, v Poteči a Klobúcích žene již mlýny. Přes léto bývá zhusta suchý. Leží pak město na 49⁰ 8′ 4″ sev. šíř. a na 35⁰ 41′ vých. dél., 405 m nad hladinou mořskou. Jako

Obr. 7. Val. Klobouky. (Celkový pohled.)

celé okolí, tak i město samo jest nerovné, ležíc částečně v kotlině jmenovaného potoka, částečně na výšině. Kopcovité, lesnaté okolí jest velmi malebné.

Původem svým náležejí Klobouky mezi nejstarší osady moravské, neboť připomínají se již v dějinách tatarského vpádu na Moravu r. 1241. Kdy a kým byly založeny, jest ovšem pro nedostatek pramenů nemožno udati. Lid vypravuje si o založení města pověst, která sice nemá pro dějiny jeho významu, jíž však přece pro úplnost uvádíme. Na místech nynějšího náměstí bývala prý druhdy louka, na níž u studánky (na místě nynější kašny) páni z brumovského hradu, daleko staršího než Klobúky, a jejich honební hosté se scházívali. Aby jednotlivci shromáždiště po honě snáze nalezli, zastrčena tam pokaždé hůl s kloboukem. Scházívali se u „Klobouku" a proto pojmenovali později osadu blíže louky založenou Kloboukem.

R. 1346 byly již dvoje Klobouky, a to nynější Staré město v kotlině potoka a na výšince nad ním osada zvaná „Nové Klobouky". Obě osady splynuly z rozkazu krále Zikmunda r. 1423 v jediné město.

Již nejstarší obyvatelé vykládali si místní jméno od obecného podstatného klobouk, jak vykazuje městský znak a nejstarší obecní pečeti, na nichž je klobouk.

Popis města.

Ve středu města je dosti prostranné obdélníkové náměstí, ovšem poněkud nerovné, hrbolaté. Na náměstí stojí singulární pivovar, radnice a budova soudní, v níž jest umístěn také berní úřad. Domy na náměstí jsou po velikém požáru z r. 1896 na dvou stranách nové, z tvrdého materiálu, jednopatrové, na dvou stranách staré, přízemní, mezi nimiž také dosud domy dřevěné, ježto dřevo bylo druhdy jediným stavivem nejen v okolních dědinách, nýbrž i v Kloboucích. Na severní straně města stojí kostel a dvě budovy školní, obecná a měšťanská škola. Kostel jest mezi věkovitými lipami, které v čas květu rozšiřují po okolí rozkošnou vůni. Od kostela vede s kopce ulice na Staré město, původní to Klobouky, druhdy celé dřevěné, ale po požáru z r. 1896 úplně nové. V moderním slohu vystavěná vila vídeňského sládka Bratmanna, Klobuckého rodáka, jenž z malých počátků vyšinul se na předního vídeňského průmyslníka, zdobí „Zákostelí". Při vile jest rozkošná zahrada.

Ve vnitřním městě bylo původně jen 36 domů, které měly podíl na městském pivovaře. Časem se domy na náměstí rozdě-

lily, až vzniklo 72 singulárních měšťanů. Město nebylo nikdy obehnáno hradbami, kterým ani poloha sama nesvědčila.

Obr. 8. Náměstí ve Val. Kloboucích. (Část severovýchodní.)

Od vnitřního města vedou čtyři ulice, z nichž nejdelší je Brumovská. Ostatní slovou Potečská (k Poteči), Sychrov a Zbořisko. Na Zbořisku stával dle dosud v lidu dochované pověsti bratrský sbor, z něhož uchovala se do dneška jen studně.

Ostatní části města slovou: Zástodolí, Hodňov, Újezd, Žaboskreky a Madačov.

Z veřejných budov uvésti sluší: kostel se šindelovou střechou, chatrný a neprostranný, rovněž nepěkné a účelům školským nevyhovující školy obecnou a měšťanskou; faru s hospodářskými staveními a kaplankou, starobylou to budovu také ne příliš pohodlnou, radnici s dřevěnými štíty, šindelovou střechou a vížkou, která druhdy bývala vyšší, ale pro nebezpečí sesutí byla snesena,

Obr. 9. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Část jihovýchodní.)

dále notářství (obecní dům), budovu soudní z r. 1853 a dům občanské záložny.

Na náměstí stojí socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1733 a krásná socha Panny Marie z r. 1761.

Obr. 10. Cyrillo-Methodějská kaple ve Val. Kloboucích.

Na brumovské silnici je kaplička sv. Anny, na potečské překrásná kaple sv. Crhy a Strachoty, založena a vystavěna

bývalým zdejším obětivým kaplanem P. Bartošem, u níž koná se každoročně cyrilo-methodějská pouť. Kaple na brumovské silnici byla přestavěna roku 1843. Když totiž zbudována byla silnice z Klobouk do Brumova, zůstala kaple stranou cesty, proto byla přenesena. Obec klobucká jest povinna kapli tuto vydržovati a opravovati.

Nad městem pnou se kopce Malých Karpat, z nichž nejvyšší jest Jelenovská, s níž jest překrásná vyhlídka k Buchlovu, Hostýnu a k Podhradí v Uhřích.

Při silnici brumovské stojí valcha, tovární to budova, zřízená místním zapsaným společenstvem s obmezeným ručením „Družstvem soukeníkův a papučářův".

Již několik let jedná se o zřízení dráhy, která by spojovala Klobouky se Vsetínem, ale jednání nevede jaksi ke zdárným koncům. Proto jsou Klobouky jako odseknuty od ostatního světa a v životě obchodním a průmyslovém zanedbány.

Rozloha obce měří 1407 ha 61 a, z čehož ploch stavebních 15 ha 61 a a plochy plodné 1359 ha 66 a.

R. 1670 po vpádu tatarském neměly Klobouky ani 1000 obyv. R. 1758 bylo 231 domů, kostel, škola a fara, celých gruntů 39, podsedků 45, chalupníků 53, podruhů 18, panská hospoda, kořalna, koželužna, kovárna, jatky masné, které odváděly každoročně do důchodů panských 40 liber čistého loje a do lesnické kanceláře jeřábka. K nálevu piva bylo 36 oprávněných domů měšťanských. R. 1777 bylo již 309 domů, ve kterých bydlelo 386 rodin. Obyvatelstva bylo 1941 duší. R. 1791 bylo ve 350 domech 2345 obyv., r. 1826 v 513 domech 3140 duší. Z těchto 513 domů bylo však ještě toho roku 263 bez komínů. R. 1834 bylo v 528 domech 2855 obyv., r. 1880 v 578 domech 2827 obyv., r. 1890 v 576 domech 3047 obyv. a r. 1900 ve 496 domech 2945 obyvatelů. Mezi lety 1890—1900 ubylo značně domů, čehož vinu nese veliký požár r. 1896 přes polovici domů městských strávivší, z nichž mnohé po ohni již postaveny nebyly.

Při konskripci r. 1771 vykonalo se v Kloboucích první čítání domů. Načítalo se jen 276 domů. Konskripce počala z ulice Brumovské a skončila radnicí, které dáno bylo číslo popisné 276. R. 1826 bylo v Kloboucích již 513 domův, takže za 55 let přibylo 237 domů. Tu sluší však pomýšleti na dělení dosavadních domův na dvé, nikoli na nové stavby, jakož také dokazují nová

Obr. 11. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Okresní soud.)

Obr. 12. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Východní úhel.)

popisná čísla rozházená mezi původními starými. Až do ohně r. 1896 byly některé takové na dvé dělené domy pod společnou střechou.

Obec má nyní vlastního jmění asi 648 jiter pozemků, z čehož je na 400 jiter lesa, 180 jiter pastvin a zbytek polí a luk. Kromě toho náležejí obci domy čís. 276 a) a 276 b), 107 a 259. Obci nyní náležející lesy Vyškov, Dubovec a Skály byly druhdy panské. Teprve r. 1540 postoupil darem Adam z Lomnice tyto lesy měšťanům. Vypravuje se, že také nyní panský les Dešné druhdy býval majetkem obecním, že však Klobučané o les onen připraveni byli.

Úřady ve městě působící jsou: c. k. okresní soud, berní úřad, notářství, evidenční úřad pro katastr daně pozemkové, stanoviště četnické, neerární úřad poštovní a telegrafní. Úřady okresní byly zřízeny r. 1853, evidence katastrální r. 1898. Až do r. 1873 bylo v Kloboucích také oddělení finanční stráže, které toho roku pro nedostatek vhodných místností přesídlilo do Brumova. Hejtmanstvím patří Klobouky k Uh. Brodu, od něhož jsou 31 km vzdáleny.

Spolky: učitelský spolek „Jan Amos Komenský" založený r. 1869, čtenářsko-pěvecký spolek „Beseda Dobrovský" založený r. 1870, občanská záložna, zřízená r. 1871, nemocenská pokladna tovaryšská zřízená r. 1903, politicko-živnostenský spolek s katolickou tendencí politickou, „Beseda Cyrill a Methoděj" založená r. 1902, „Sokol" od r. 1900 se ženským odborem od r. 1904, spolek živností řemeslných a společnost živností svobodných a koncesovaných, školní podpůrný spolek „Palacký", německý „Leseverein Kasino" a r. 1887 založený sbor dobrov. hasičů. Beseda „Dobrovský" má účelem šířiti národní uvědomění, k čemuž pracuje hlavně obsáhlou knihovnou a lidovými přednáškami; při besedě jest také čilý odbor divadelních ochotníkův, který má vlastní knihovnu. Vedle těchto spolků působila v Kloboucích v letech 1876—1888 „Omladina", spolek zábavný, o poučení svých členů pečující. Spolek soustřeďoval mládež, kterou národně uvědomoval. Pořádával také divadlo, měl svoji knihovnu a prapor, který je dosud v kostele. Veteráni jsou s „Lesevereinem" posledními zbytky bývalého povrchního německého nátěru v Kloboucích.

Jména tratí: Kamenný díl, Hluboké, Zálešky, mezi Vršky, za Humny, Horní a Dolní Výmoly, Blažejovce, Suchý vrch,

Rozsoší, nad Rybníčky, Horní a Dolní Zelnice, Osyčné, Horní a Dolní Dúbravy, Javorůvky, nad Ulicí, Újezd, pod Hájem, nad Mlýnem, Jelenovská, Vyškov, ve Skálí, nad Skálím, Dešné, Láz, Bílý potok, nad Dešným, za Vrchy, pod Šibenicí, Dubovec. Oblésky.

Samoty: hájovna při silnici k Brumovu a paseky Vyškovské a v Kútech.

Rody přes sto let na gruntech: Bureš (č. 96), Vaňatka (č. 49), Boženek (č. 110), Gessner (č. 367, rodina přistěhovalá r. 1792), Šerý.

Ve znaku městském jest klobouk.

Obr. 13. Potečská ulice ve Val. Kloboucích.

Radnice stojící na náměstí svým omšelým zevnějškem není městu na okrasu. Do nedávna bývala na ní úhledná dřevěná vížka; místo ní zůstal pouhý pahýl, na němž jsou nyní bezcenné hodiny.

Obecního archivu není, neboť staré památky byly nepřátelskými vpády a jimi způsobenými požáry zničeny nebo rozkramařeny. Teprve spisovatel této knihy zakládá pro město za účinné pomoci místních činitelův obecní archiv, do něhož podařilo se mu získati důležité některé listiny, hlavně starobylé výsady cechovní. Ještě místopisec Švoj měl městské výsadní listiny v rukou, mezi nimi výsadní listy markrabat Karla a Jana[1]), ale dnes jich

[1]) Schwoy, Mähren, díl II., str. 495.

není. Zahnízdil se své doby zlozvyk, že obecní radní brali si obecní truhlici i s listinami do svých domů, nenechávajíce jí na radnici, kam jediné patřila, a tak při požáru Potećské ulice r. 1866 shořely všechny místní písemné památky, které zbyly ještě po vpádech tatarských a uherských odbojníkův.

Grunty byly původně jen 2 pololánní, 1 tříosminy lánu, pak čtvrtlány, osminy lánu a podsedky. Časem však byly rozděleny na drobnější díly, takže r. 1848 bylo v Kloboucích již 289 selských usedlostí. Z těch byly 2 pololány, 65 čtvrtlánů, 2 třišestnáctiny lánu, 1 šestina lánu, 17 osmin lánu, 1 dvanáctina lánu, 9 šestnáctin lánu, 2 dvaatřicetiny lánu, 66 podsedků, 106 půlpodsedků, 18 čtvrtpodsedků. Z původních nedělených gruntů zbylo r. 1848 jen 64 selských usedlostí; dnes ovšem není celého již ani jednoho. R. 1584 připomíná se rychta zákupní.

Živelní pohromy, které město stihly, jsou: r. 1662 krutá zima s mrazy a sněhy v květnu, r. 1675 krupobití, r. 1719 neúroda a drahota, dne 24. června r. 1774 hrozné krupobití, dne 24. srpna r. 1802 požár bleskem, r. 1812 krupobití v čas žní, dne 10. června r. 1827 nové krupobití, r. 1834 veliké sucho a neúroda, dne 9. července r. 1845 požár bleskem, r. 1866 vyhořela celá Potečská ulice a konečně veliký požár dne 29. července r. 1896, který ztrávil 246 domů, čímž vzniklo 900.000 zl. škody, která byla jen z nepatrné části kryta pojištěním. Krupobití r. 1890, požár v Potečské ulici r. 1887 a na Starém městě r. 1901, množství housenek r. 1890, povodeň 1. května r. 1898.

Nakažlivé nemoci: Cholera r. 1827, epidemická zimnice r. 1829; cholerou r. 1831 zemřelo v Kloboucích jen 17 osob, ostatních 29 onemocnělých ozdravělo. Toho roku byly hranice zemské proti Uhrám obklíčeny vojenským kordonem, aby se cholera do Moravy nedostala. Jelikož Klobouky byly cholery tehda ochráněny, sloužil farář Eichler v třetí neděli po zjevení Páně r. 1832 na poděkovanou slavnou mši sv. Avšak v září r. 1832 onemocnělo v Kloboucích cholerou na 300 osob, z nichž zemřelo 91. Cholera opakovala se r. 1836 a r. 1866. Horečka z hladu r. 1848.

Špitál stával v městě již ve století XVI. Vypravuje o něm Ugwitz, že pan Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan listinou danou na den sv. Bartoloměje (24. srpna) r. 1579 daroval z panského mýta, kteréž byl v městě koupil, 12 zl. mor. ročně, jakož i 16 měchů pšeničné mouky z mlýna klobuckého, kterýž znova posta-

viti dal, na přilepšenou a ošacení městských špitálníků, poněvadž shledal, že chudí lidé, kteříž se ve špitále klobuckém chovají, ne přílišně potravou a šatstvem opatřeni bývají.

O původu špitálu vypravuje se, že Johanka Trčková z Lípy, choť páně Zdeňkova, kdysi spatřila ženskou bez pomoci na ulici ležící, která byla nakažlivou nemocí stížena a již proto nikdo do

Obr. 14. Zastodolí ve Val. Kloboucích.
(Ukázka, jak vypadaly Val. Klobouky před ohněm r. 1896.)

domu přijati nechtěl. To prý bylo pohnutkou, že manžel její, opatřiv ženě přístřeší, na témž místě, kde nalezena byla, chudobinec pro chudé, staré osoby zbudovati dal, pojistiv trvání jeho jistým kapitálem. R. 1878 měl špitál či chudobinec 2541 zl. 32 kr.

jmění. Ústav dává sedmi chudým starým ženám byt, otop a částečnou výživu. Nyní přeměněn jest pouze v chudobinec. Jest na Sychrově. Kromě něho však obec r. 1899 vlastním nákladem zřídila nemocnici, při níž vydržuje dozorce; ordinaci vykonává lékař městský.

Z rodákův klobuckých znamenitějším jest jediné Ferdinand Štěpán, narozený v Kloboucích r. 1878. Absolvoval v Holešově měšťanskou školu a po té střední hospodářskou školu v Chrudimi, načež odebral se na pražskou konservatoř, kdež byl žákem mistra houslí prof. Ševčíka. Konservatoř opustil r. 1903 po šestiletém studiu a nastoupil dráhu koncertní, na níž dobývá si stále větších úspěchův.

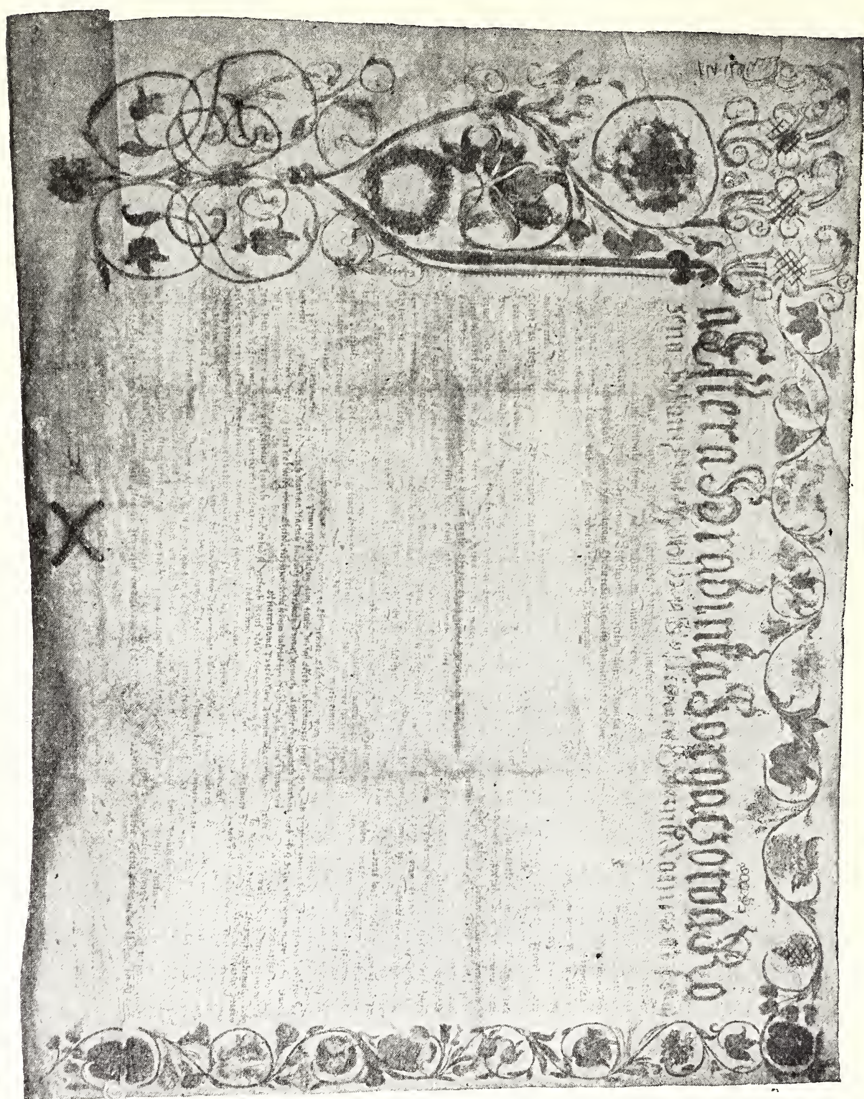
Ve Val. Kloboucích narodil se také r. 1848 maďarský theologický spisovatel P. Tobiáš Svačina. Studoval v Trenčíně a v Báňské Bystřici, stal se knězem báňsko-bystřického biskupství, a protože byl člověk nadaný, postupoval v hodnostech, až se stal ředitelem báňsko-bystřického semináře. Ovládal plynně několik řečí. Původně dopisoval do „Mor. Orlice“ o slovenských poměrech církevních, ale když na biskupský stolec bystřický dosedl Ipoly, který vzal si životním úkolem zničiti všecko to, co slavný předchůdce jeho Štefan Moyses zbudoval, podlehl také Svačina terrorisujícímu vlivu maďarskému, počal psáti do katolicko-politického denníku „Magiar Allamu (Maďarský Stát) a pronásledovati slovenské bohoslovce. Vydal prý také dvě bohovědecké knihy maďarské, po kterých však jsme se v maďarských knihovnách a na slovenských farách marně pídili. Tento zhavranělý Čech (ke konci života podpisoval se po maďarsku Svacsina) zemřel na cukrovku r. 1883 ve Štyrském Hradci.

Živnosti městské.

Z řemesel kvetlo již před XVI. stoletím v Kloboucích hlavně soukenictví, které v poslední době hyne, neboť ubíjí je výroba tovární se svým soustředěným velkokapitálem. V XVII. a XVIII. věku soukenictví se zmáhalo, až kolem r. 1800 dostoupilo vrcholu rozkvětu. Soukenictvím zaměstnávalo se mnoho rodin a vydělávalo se ročně mnoho peněz. R. 1800 bylo zapsáno mistrů ve městě pracujících 509, z okolních vesnic 9 a tovaryšů 72. Počet ten stále stoupal až do r. 1837. Všichni měli dobrý odbyt svých výrobků na velikých trzích v Uh. Brodě, v Uh. Hradišti, Kroměříži, Holešově, v Brně a v Uhrách: v Považském Novém Městě, v Trenčíně, v Ilavě, v Pešti, ano až ve Vácově, Prešově a Sege-

díně. Někteří vozili svá sukna do Slezska, do Opavy a Těšína. Tou dobou byly však soukenické dílny a soukenické cechy nemálo obtěžovány erárem; cechové byli povinni dodávati státu sukna a pokrývky pro vojsko za mnohem nižší ceny, než jaké byly běžné na trzích. Trh brněnský ztracen byl na dobro roku 1866. Na trh peštský jezdívali Klobučané až do r. 1864 velmi četně a často, ale odtud až do r. 1867 již jen někteří. R. 1848 dodávali velkosoukeníci Bratmann a Šimšálek sukna pro vojsko Košutovo; všichni klobučtí a někteří vyzovští soukeníci pracovali pro tyto dva, kteří z toho zbohatli. Od r. 1837 počala v Kloboucích také výroba houní na slovácké a valašské kroje, nohavice a papuče. Huňařství kvetlo v letech 1865—1885, kdy na trzích v Uh. Brodě, ve Zlíně, na Vsetíně, ve Val. Meziříčí, v Rožnově, ve Frenštátě, v Hranicích, Kelči a Bojkovicích byly houně klobucké oblíbeny. Ještě hledanější byly na trzích uherských v Trenčíně, Ilavě, Bánovcích, v Púchově a jinde, kde nebylo místní soutěže. Rozkvět huňařství měl v zápětí rozkvět papučářství, kterému Klobučané přiučili se od uherských Slovákův. Valaši podešev podšívali koží, kdežto Slováci nosí papuče s podešví huněnou, voskovanou nití prošívanou. V poslední době však velký kapitál i proti huňařství a papučářství obrátil svou zbraň a židovské továrny v Kroměříži, v Prostějově a jinde pod jménem valašských papučí prodávají obuv na pohled sice úhlednou, ale špatnou, nikoliv z vlněné houně, nýbrž z látek většinou bavlněných robenou. Tím upadlo klobucké papučářství a ubylo chleba našemu domácímu průmyslníku, jehož dnešní výdělkové poměry jsou bídné a jenž by byl rád, kdyby stačil aspoň tolik prodat, kolik sám udělá. Cechová pečeť soukenická pochází z r. 1629. Zachovaly se tyto cechovní listiny: artikule z r. 1552 (byly psány zlatem na pergameně, listina hrubě poškozena), z r. 1659 schválení pořádku cechovního hraběnkou Esterou Forgáčovou (listina vlhkem hrubě zkažena), řády tovaryšské z let 1748 a 1767 a 1824 a cechovní usnesení o zlepšení soukenického řemesla z r. 1842 (český spis). R. 1827 obdrželo deset soukenických mistrů klobuckých od císaře Františka I. povolení, aby si zřídili samostatný cech, od původního odlišný. Založení cechu oslaveno slavnou mší svatou, pořízena slavnostní hostina, která stála 300 zl. rýn. (= 128 zl. víd.) — ale s cechu na druhý den sešlo. R. 1832 počali soukeníci klobučtí užívati poprvé strojů na přádlo.

Kromě cechu soukenického byly v Kloboukách ještě cechy: koželužský s pečetí z r. 1780, kožešnický s cechovními knihami z r. 1731, krejčířský, ševčovský, rajscech (spojené živnosti: sto-

Obr. 15. Výsadní list klobuckých řezníků, daný hraběnkou Esterou Forgáčovou r. 1659.

lářská, zednická, bednářská, kolářská a kovářská) a konečně cech řeznický, který má listiny z r. 1579 od pana Zdeňka Kavky Říčanského z Říčan a z r. 1659 od paní Estery hraběnky Forgá-

Obr. 16. Pečeti cechů.
1. Pečeť cechu soukenického v Kloboucích. 2. Pečeť cechu obuvnického v Brumově.
3. Pečeť cechu krejčířského v Kloboucích. 4. Pečeť cechu řeznického v Kloboucích.
5. Pečeť městečka Brumova. 6. Pečeť cechu koželužského v Kloboucích.

čové a pečeť stříbrnou, starožitnou. Z toho také poznáváme, která řemesla v Kloboucích nejvíce kvetla.

Trhy konají se: týdenní trh každou středu a výroční trhy první v úterý po obrácení sv. Pavla, druhý v úterý po smrtné neděli, třetí v úterý po čtvrté neděli po velikonocích, čtvrtý v úterý po sv. Marketě, pátý v úterý po sv. Jiljí a šestý v úterý před první nedělí adventní; kromě toho „sladký trh“ v pondělí před vánočními svátky; dobytčí trhy jsou každé pondělí před trhy výročními a o každém postním pondělí. Zachovaly se jen tyto tržní privileje: R. 1404 dal markrabí Jošt výsadu trhu, který se měl konati na sv. Kateřinu a trvati měl 14 dnů, r. 1510 dal král Vladislav II. trh na smrtnou neděli, který osm dní po sobě konati se měl; r. 1579 povolil král Rudolf II. měšťanům ke třem již stávajícím trhům ještě čtvrtý na úterek po obrácení sv. Pavla a týdenní a dobytčí trhy po celý půst vždy v pondělí dosud konané. Poslední tržní privilej jest císaře Františka I. ze dne 27. srpna r. 1811 na trh o druhém úterý po sv. Jakubu s předcházejícím trhem dobytčím. Tento trh byl později přeložen na úterek po sv. Jiljí.

Kostel a fara.

Farní kostel je zasvěcen nalezení sv. Kříže. Nedá se přesně zjistiti, kdy vznikl, ač čistě románská věž ukazuje, že v místech nynějšího kostela stával klobucký kostel již ve století XIII. Z pozdějších dějin víme pouze, že po tatarském vpádu r. 1663, kdy celé město i s farou a kostelem lehlo popelem, byl kostel znova vystavěn. V nynější podobě byl kostel zbudován r. 1771 — pouze věž zůstávala při obojí přestavbě (jak r. 1663 tak 1771) z původního kostela. Znalci odhadují původ věže do XIII., nebo nejpozději do XIV. století. Stavba kostelní jest neslohová.

Pod presbytářem a pod přední částí lodí jest krypta. Roku 1894 byla otevřena, vyvětrána, načež vchod do ní byl překlenut a pokryt šamotovými dlaždicemi.

Vkostele jsou tři oltáře, hlavní oltář nalezení sv. Kříže, kromě obrazu úplně nový, r. 1894 za 3000 zl. od odborné školy pro zpracování dřeva ve Val. Meziříčí zakoupený, poboční oltáře sv. Anny a sv. Kříže a sv. Jana Nep. Mimo to dva slepé oltáříky P. Marie Lurdské a Nejsv. Trojice a dva kredencové oltáříky P. Marie Růžencové a Večeře Páně; kazatelna je nová, r. 1895 za

900 zl. zjednaná, křtitedlnice nová, mramorová, sbírkami farníkův opatřená. Celý kostel byl r. 1891 a 1894 vydlážděn šamotovými dlaždicemi.

Obraz hlavního oltáře jest práce z minulého století. R. 1825 dal jej farář Alois Eichler malovati v Holešově u malíře Jana Kislinga a zaplatil mu zaň 40 zl. víd. měny. Varhany jsou sešlé. Postaveny byly r. 1803 a opraveny r. 1849 nákladem 175 zl.

Střecha chrámová byla r. 1804 pokryta šindelem.

Věž byla opravována r. 1664 a znova r. 1690, kdy spravena a vyzdvižena báně a věž nákladem faráře Konečného pobita plechem. Nových oprav bylo potřebí r. 1774, neboť toho roku dne 25. července blesk uhodil do věže, kde se zvonilo proti bouři, zabil zvoniče a poškodil věžní střechu. Ve věži jsou čtyři zvony, z nichž největší za faráře Pavliše litý váží 24 centů a prostřední z r. 1665 pocházející 16 centů. Reversem ze dne 3. listopadu r. 1843 zavázala se obec klobucká, že zvony bude udržovati a opravovati, kdyby se poškodily.

Pod kůrem je starožitná kamenná kropenka, bývalá křtitelna.

Jmění kostelního, zádušního a nadačního bylo dne 31. prosince 1899 (kromě nemovitostí k faře příslušných a náboženskému fondu připsaných) 35.296 zl. 96½ kr.

Při kostele jest bratrstvo sv. Rodiny, zřízené r. 1762, bratrstvo nejsv. svátosti oltářní a bratrstvo živého růžence.

Přifařeny jsou osady: Klobouky, Cichov, Lačnov, Lipina, Mirošov, Poteč, Smolina, Příkazy a Sťudlov.

Hřbitov býval v nejstarších dobách kolem kostela, potom byl přeložen na místo nynější farské zahrady. R. 1833 v čas cholerové nákazy zřízen byl dočasný hřbitov pro cholerou zemřelé „v Zástodolí". R. 1846 zřízen byl za faráře Aloisa Eichlera hřbitov nynější na farském pozemku, s podmínkou, aby oba staré hřbitovy staly se majetkem obročním. Farář Eichler, zemřelý r. 1848, byl mezi prvními, kdož na novém hřbitově byli pohřbeni. Starý hlavní kříž hřbitovní, hrubé práce z pískovce karpatského (asi ze Srní v Uhřích) nese letopočet 1786; byl ze starého hřbitova přenesen na nový. Hřbitov je na všech místech vlhký; spodní voda všude proniká při kopání hrobů. Leč v celém klobuckém okolí není suchého místa pro hřbitov. Na hřbitově jest umělecká hrobka rodiny Zimovy, vzácná to práce česká sochařské a kamenické firmy Cingrošovy.

Budov farní, stavení staré, již dosti chatrné, byla zbudována asi r. 1782 za faráře Josefa Ondráčka (farářoval 1774 až 1804). Týž vystavěl také vedle fary kaplánku. Farář Jakub Ne-

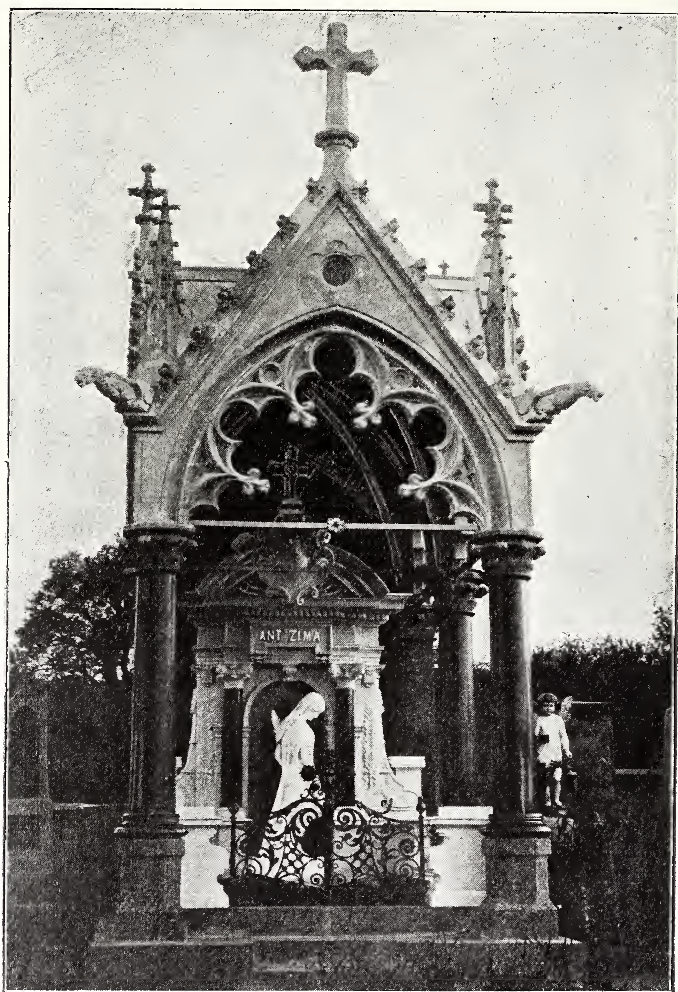
Obr. 17. Průčelí farního kostela klobuckého. (XIII. stol.)

děla r. 1854 vlastním nákladem odvodnil farské pozemky. Za jeho správy byla také fara s budovami hospodářskými opravena.

Obr. 18. Vnitřek farního kostela v Kloboucích.

Patronem je od r. 1789 moravský náboženský fond, před tím býval patronem brumovský velkostatek. Děkanství bylo v Kloboukách zřízeno teprve za faráře Ondráčka, jenž se stal prvním děkanem. Před tím bylo nynější děkanství klobucké částkou děkanství holešovského.

Obr. 19. Zimova hrobka na hřbitově klobuckém.

Náboženství katolické nebývalo v Kloboucích vždy výhradní. Za dob husitských přijaly nauku Husovu i Brumov i Klobouky.

Když ušlechtilá jednota bratří českých nabyla na Moravě největšího svého rozkvětu, kvetlo náboženství bratrské v Kloboucích, v Brumově, ve Vlachovicích, ale také v okolních přifařených dědinách. Když bratří byli z Čech vypuzeni, utekli se na Slovensko uherské, čímž styky mezi vystěhovalci a na Moravě usedlými bratry byli velmi čilé a živé. Zda-li také učení Lutherovo nabylo jaké půdy ve farnosti klobucké, jest nesnadno určiti. Zdá se, že protestantův ani v Kloboukách ani ve farnostech okolních nebylo. Dějepisec české provincie jesuitské, Schmidl, chválí majitele brumovského panství, Jana Kavku Říčanského z Říčan, že kolem r. 1602 zavřel bratrské sbory v Brumově, v Klobúcích a ve Vlachovicích. Necháváme tvrzení to při své váze. Pan Kavka byl horlivý katolík (ač rozený protestant) a zakladatel kapucínského kostela v Olomouci i podpůrce štědrý kolejí jesuitských. Nekatolictví klobucké farnosti přes úsilí páně Kavkovo přetrvalo zajisté válku třicetiletou. Dle farských záznamů bylo r. 1657 v celé farnosti 612 komunikantů, r. 1658 již 812 a r. 1659 ještě více, totiž 868, ale roku 1661 dokonce 996. Ve čtyřech letech tedy dělá přírůstek osob katolicky se zpovídajících a přijímajících skoro 400, čehož jinak vysvětliti nelze, než že po uzavřeném míru osnabryckém nastala také ve zdejší farnosti misionářská činnosť. V Kloboukách nekatolíci opravdověji přihlašovali se ke katolictví než na nedalekém panství vsatském, kde teprve po prohlášeném patentu tolerančním císaře Josefa II. se ukázalo, kolik je tam tajných protestantů. Při tom nesmí nás mýliti, že r. 1664 bylo v Kloboukách již jen 370 přijímajících, neboť musíme uvážiti, že vpádem kuruckým r. 1663 všecko městské i okolní obyvatelstvo bylo z části rozprášeno, z části pobito.

Až do r. 1600 neznáme jmen klobuckých kněží, neboť vpády tatarskými a uherských rebelantů byly zničeny všecky farské i obecní záznamy a jen něco málo náhodou se dochovalo. Ve staré gruntovní knize města Klobouk jmenuje se k r. 1600 kněz Bartoloměj, r. 1610 farář kněz Adam, 1648 farář Jakob Vavřín Kapris, r. 1656—1664 farář Jiří Alexej Textorides (asi Tkáč). Od té doby je řada farářů nepřetržitá. Nejdéle v Kloboucích farářovali Josef Ondráček (1774—1804) a Alois Eichler (1822 až 1848).

V nejstarších dobách příslušelo faráři klobuckému právo loviti ryby v potoce městem tekoucím, jak o tom svědčí listiny

pana Zdeňka Kavky Říčanského z Říčan z roku 1579 a paní Johanky Trčkové z Lípy, vdovy jeho, z r. 1584. Právo to ovšem zaniklo spolu se zánikem rybářství v potoce či vlastně vyhynutím ryb. R. 1771 měl farář následující desátek z města: ze tří pololánů po kopě pšenice a po kopě ovsa, od 37 čtvrtláníkův po půl kopě pšenice i ovsa a od 34 podsedníků po mandeli obého obilí. Celkem dostával 30 kop každého obilí. Kolik dostával z osad přifařených, u každé zvláště jest pověděno. Stěžuje si toho roku farář Matěj Kristely, že sedláci odvádějí mu za desátek snopky co možno nejmenší a že jej i jinak různě klamou. Tolikéž bral od měšťanů právovarečných z Klobouk z každé pivní várky 7 mázů piva; leč i tu si stěžuje, že dostává pivo špatné, někdy také jen patoky, že však nemůže nalézti nijakého reversu, že by právovárečné měšťanstvo bylo touto dávkou povinno. Aby nebyl mu vnucen spor s městem o desátek várečný, raději se s měšťany smluvil, aby mu z každé várky dávali 1 zl. 30 kr. Kromě desátku obilního dostával farář slípky, z každého gruntu různě dle jeho velikosti. Před r. 1771 míval také právo bráti si stavební i palební dřevo z lesa obecního i panského, ale práva toho vzpomíná farář Kristely již jen jako zaniklého.

Když r. 1848 nařízen výkup robot a desátků, bylo v Kloboucích z půllánu 5 zl. $23^1/_4$ kr. výkupu z desátku farského ročně, což na 20 let kapitalisováno dělá 107 zl. $46^3/_4$ kr., celé město zaplatilo roční renty 169 zl. $34^1/_2$ kr., čili kapitalisovaně 3389 zl. $55^3/_4$ kr.; veškeren výkup z farních dávek v celé farnosti byl r. 1851 vykonán v ceně vyvazovací renty 14.790 zl. konv. měny (stříbra). —

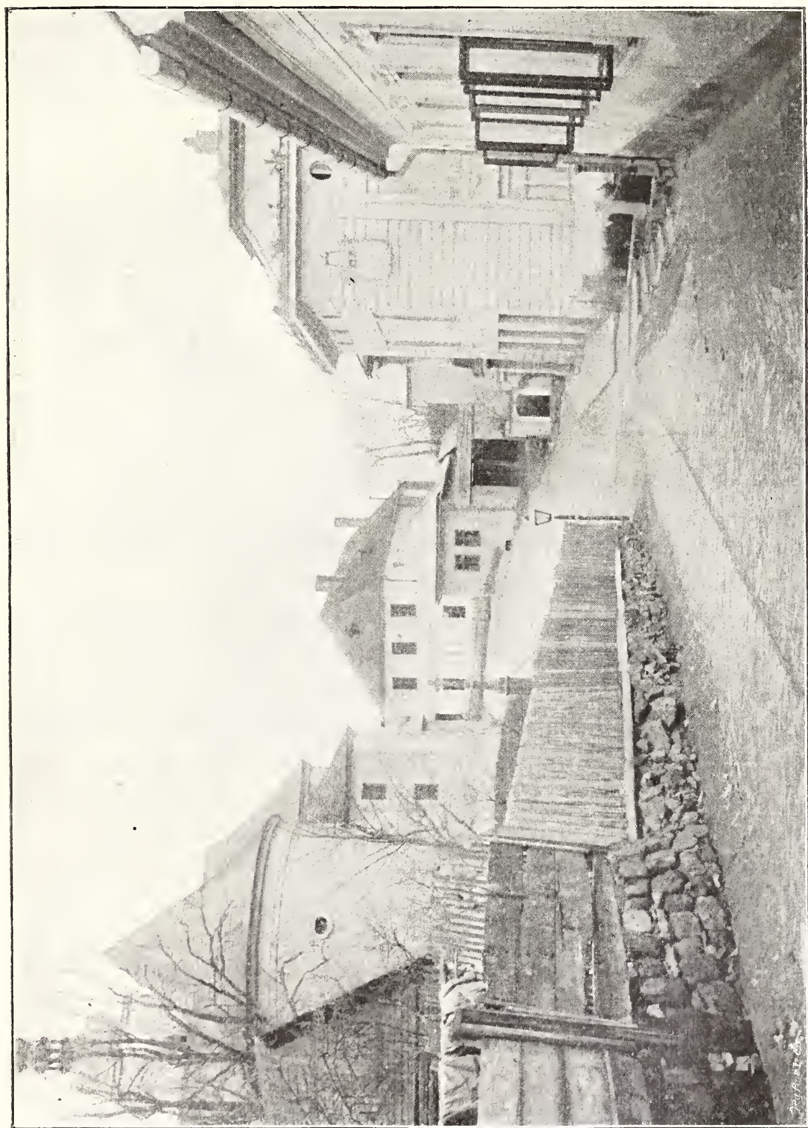
Lid klobucký i venkovský je dobrý a zbožný, ač má také své nectnosti. O zbožnosti lidu mohou svědčiti poutní místa, která Klobučané často a četně navštěvují. Jsou to: Sv. Kopeček u Olomouce, Hostýn, Provodov u Uher. Brodu, Štípa u Holešova a v Uhřích: Šaštín, Dubnice a Pruské. —

M a t r i k y počínají se r. 1686, p a m ě t n í k n i h u farní začal psáti teprve farář Alois Eichler r. 1825.

Škola.

Nejstarší zmínka o klobucké farní škole je tuším z r. 1670, kdy se výslovně připomíná, že škola byla česká. Škola tedy zhoubnou válku třicetiletou přetrvala, jakož přetrvala později také

nepřátelské a loupeživé vpády z Uher. Ze zprávy, kterou uvádí jesuitský dějepisec Schmidl, že asi r. 1602 dal majitel brumovského panství pan Jan Kavka Říčanský z Říčan v Kloboucích

Obr. 20. Zakostelí v Kloboucích. (V pozadí obecná škola.)

zavříti školu bratrskou, vysvítá, že jednota bratrská, vzdělání své mládeže velmi dbalá, také v Kloboucích kraje Hradištského vedle

sboru či modlitebny měla školu. Bohužel nedostatek pramenův nese vinu, že nedovídáme se nic ani o škole bratrské ani o její učitelích

R. 1771 bydlel učitel ve škole dřevěné a byl považován jako všude jinde za služebníka kostelního a farářova. Škola byla ve stavu bídném, tak že hrozila sesutím. Od dob bratrských, kdy učitel byl považován za přední osobu v obci, radním pánům rovnou, změnilo se mnoho: učitelstvo kleslo hluboko. Příjmy rektorovy nebyly stkvělé: bral třetinu z pohřbů a jiných štolovým poplatkům podrobených církevních úkonů, při nichž zpíval. Farář mu dával z každé kopy desátkového obilí 4 snopy a to jak z pšenice tak z ovsa, takže celkem měl 18 kop pšenice a 18 kop ovsa, ale z toho byl povinen dávati třetinu (6 kop každého) zvoníkovi za zvonění proti bouřkám. Na penězích dostával od farníků celkem 24 zl., od kostela 1 zl. 46 kr., za vyučování mládeže 12 zl. a z fundace mešní, farářem Šoltisem r. 1716 založené, 3 zl. Užíval zahrádky při škole, na niž bylo posázeno několik stromků, pole pod čtvrt míry výsevku, které však leželo u cesty a proto co nasil, chodci pošlapáno bývalo a měl trávy, co by dvě krávy vyživil. Za obvyklé koledy, kolik si vybral, účtu ovšem nikomu nekladl, ani z platu ze školáků.

R. 1771 byla škola dřevěná a to ještě na spadnutí. Byla tam, kde je nynější stará škola za kostelem. R. 1785 však zbudována škola nová, nynější číslo 380. Byla vystavěna z vepřovic; již r. 1821 v srpnu padala střecha a celé stavení jen jen se sesouvalo. Proto po prázdninách r. 1821 najala obec za 60 zl. víd. měny ročního nájmu, světnici pro školu v soukromém domě (nyní čís. 90) na Sychrově. Farář Eichler naléhal sice na obec, aby školu zbudovala, ale marně. Když všecek jeho nátlak na měšťany byl marný, postěžoval si v pamětní knize farní, že Klobučané jsou lid hrubý, nevzdělaný, který není ani pěstitelem, ba ani přítelem umění a věd. Klobučané však nejen že budovy školní stavěti, — ani platu za vyučování dětí a povinných koled rektorovi odváděti nechtěli. Učiteli Františku Horalíkovi za celých pět let (1821—1825) krejcaru hotového nezaplatili, tak že nebohý mládeže vychovatel za těchto pět let počítal si za obcí slušnou sumu 1400 zl. víd. Když záhy po roce 1821 stará škola se sřítila, musila se obec postarati také o byty pro rechtora i preceptora, ale ani to jí nepohnulo ke stavbě. Až do r. 1835 vyučovalo se

v soukromých domech. Toho roku došlo konečně ke stavbě, která však byla zase provedena ze špatného staviva na rychlo a nedbale. Již roku 1842 byly trámy v bytě preceptorově shnilé, z čehož krajský úřad hradištský vinna činil faráře Aloisa Eichlera, jako by na stavbu nedobře byl dohlížel. Z toho vznikla staříčkému faráři nekonečná tahanice s krajským úřadem, před nímž obhájil se konečně tvrzením, že on není ani stavitelem, ani inženýrem, nýbrž knězem.

Škola tato byla vždy česká, ač již r. 1822 stal se pokus, aby do klobucké elementární školy uvedena byla němčina. Vypravuje o tom pamětní kniha farní, že pět měšťanův si usmyslilo, aby jejich děti německy se vzdělávaly. Nově ustanovený farář Eichler pokus tento těžce nesl, jsa upřímným Čechem, ale v boji proti zněmčení farní školy klobucké pomohla mu sama neochota klobucké městské rady ke stavbě školy. Nebylo školy české, nemohlo býti ani školy německé.

Až do r. 1869 byla v Kloboucích česká dvojtřídní škola, ale tohoto roku nařídila okresní školní rada na popud zemské školní rady, aby se škola, která měla 293 dětí ve dvou třídách, rozšířila na pětitřídku. Proto usnesla se ještě koncem r. 1869 městská rada na opětný nátlak c. k. okresního hejtmanství, že má se otevříti třetí třída, ale rozhodně odmítla, rozšířiti školu na pětitřídní. Okresní školní rada nařídila proto r. 1870, aby se otevřela ještě čtvrtá třída; ale obec věc tu protahovala, vymlouvajíc se neustále na nedostatek peněz. Konečně r. 1871 učiněno hejtmanství po vůli; obec rozhodla se k přístavbě.

R. 1871 — jak se zdá — obec již zapomněla svých neustálých výmluv na nedostatek peněz, neboť vypravila deputaci k ministerstvu osvěty a vyučování se žádostí, aby v Kloboucích zřízeno bylo české reálné gymnasium nebo při nejmenším reálka. Deputace byla milostivě přijata a vládní podpora jí laskavě slíbena. Klobučané ukazovali k tomu, že v okolí není nikde střední školy a spoléhali na to, že by jejich škola měla s dostatek žactva ze Vsetína, z Vyzovic, ze Zlína, z Uh. Brodu a z blízounkého uherského Slovenska. Obec nabízela ministerstvu, že vystaví budovu a bude ji udržovati, že zřídí tělocvičnu a bude každoročně přispívati jistým obnosem na učebné pomůcky. Také žádán zemský sněm moravský o podporu. Z toho v Kloboucích vznikly nemalé trp-

kosti, neboť část měšťanstva, právě nejzámožnější, obávala se výloh a vzrůstu obecních přirážek.

R. 1872 přislíbila vláda, že zřídí reálné gymnasium, ale žádala po městské obci, aby dala budovu a ji udržovala po všecka příští léta v dobrém stavebním pořádku, aby zřídila pro začátek veškery učebné pomůcky, zajistila laciné byty pro učitelstvo a přispívala každoročně 7000 zl. na učitelské platy. Obec však nechtěla dáti více, než prve slibovala, proto se celé jednání rozbilo k veliké ovšem radosti vlády, která tou dobou české střední školy na Moravě zavírala (na př. v Třebíči), místo aby zřizovala nové.

Když jednání o střední školu se nezdařilo, žádala obec r. 1872 o školu měšťanskou, a zemská školní rada výnosem ze dne 9. září 1872, čís. 18.199 obci oznámila, že vysoké ministerstvo kultu a vyučování povolilo zřízení německé školy měšťanské. Klobučané přijali ji bez reptání. Nyní šla již přeměna školy řádným krokem před se. R. 1872 otevřena pátá třída obecná, r. 1873 první, r. 1874 druhá a r. 1875 třetí třída měšťanská. Obec zbudovala r. 1873 školní budovu. Bylo pak r. 1873 již 447 školou povinných dětí. R. 1874 počalo se vyučovati ženským pracím ručním.

Škola byla tedy utrakvistická, což se měšťanům záhy znelíbilo. Nemohouce v nejistých politických dobách ucházeti se, aby německá řeč vyučovací byla z měšťanky úplně odstraněna, žádali r. 1880, aby se zřídily školy dvě, a to německá a česká zvlášť. Byly ovšem touže dobou v Kloboucích tři vlivné rodiny německé a část neuvědomělého měšťanstva, které si v německé škole libovalo. Ministerstvo však tuto žádost zamítlo.

Do r. 1881 vstupovaly do měšťanské školy dítky obojího pohlaví a také společně se vyučovaly; to však bylo toho roku odstraněno, neboť ministerstvo rozhodlo, že měšťanská škola má býti jen chlapecká.

R. 1883 šlechetný Polák Josef Przyna, vysloužilý správce solných dolů haličských (Unterhammerverwalter), učinil školní nadaci 1000 zl., aby se úrokův užívalo na školní pomůcky a knihy pro chudou mládež. Przyna trávil v Kloboucích svoji výslužbu, aby užil ve zdejší malebné horské krajině aspoň na stará léta zdravého horského vzduchu. Nadace jeho vstoupila v život

r. 1887, kdy zemřela Przynova sestra, které byly užitky tohoto odkazu na doživotí vyhrazeny.

R. 1890 poctil školu návštěvou moravský místodržící Löbl.

V listopadu r. 1896 usnesla se místní školní rada, aby německá škola měšťanská a utrakvistická obecná byly zrušeny, vlastně přeměněny v české. Všichni členové místní školní rady, až na jediného ředitele školy měšťanské, hlasovali pro počeštění klobuckých škol. Věc ta se poněkud zdržela u ministerstva, ale toto konečně výnosem ze dne 17. května r. 1898 rozhodlo, že utrakvistická škola obecná má býti hned počeštěna a měšťanská německá že se má postupně zavírati, kdyby se však při prázdninovém zápise nepřihlásil pro ni dostatečný počet žactva, že se má zavříti hned. R. 1900 odešel konečně poslední německý učitel z Klobouk a od té doby jsou v Kloboucích školy české. Poslední učitel stěžoval si v pamětní knize školní, že skoro po třicetileté požehnané činnosti byla škola zrušena, ale nové školy české záhy ukázaly, že při českých dětech jediné česká škola může působiti požehnaně.

Zároveň s německými školami zanikl také školský spolek podpůrný, t. zv. Schulkreuzerverein. Vznikl r. 1880, zanikl r. 1897. Za dobu svého trvání věnoval chudým dětem 2956 zl.

R. 1901 zřízena byla zimní pokračovací škola průmyslová pro učně, o kterou za vládního dozoru pečuje zvláštní místní odbor. Zásluhu o zřízení této veleprospěšné školy má ředitel školy měšťanské, p. Frant. Krist.

R. 1764 založil rodák klobucký, farář Tobiáš Fúsek, nadaci 4065 zl. víd., aby se z úroků vydržovali na středních školách dva nemajetní studenti klobučtí. Příbuzní zakladatelovi mají před ostatními přednost.

Školní kronika počíná se teprve rokem 1873. Za to však četné záznamy o škole jsou v pamětní knize farní.

Školní knihovna: žákovská má 450, učitelská 300 sv.

Nejdéle tu působil ředitel měšťanské školy Krämer (1872—1885); z nynějšího sboru učitelského nejdéle působí Ignát Hloušek (od r. 1885). Nejblahodárnějším působením na poli školském, vlasteneckém i lidumilném může se vykázati nynější ředitel Frant. Krist (od r. 1898).

R. 1901 bylo na škole měšťanské 62 a na obecné 387 žáků. Pro dívky, ježto nevstupují do školy měšťanské, jest zřízena zvláštní třída šestá, která je rozdělena dle školních roků na dvě pobočky. Protože budovy školní nyní již nevyhovují, jedná se, aby škola ze dvou oddělených budov přenesena byla do budovy jediné, jejíž stavba se zamýšlí. Má to býti budova representační, svým úkolům vyhovující a městu působící čest a chválu.

Dějiny.

Valašské Klobúky byly město poddanské na panství hradu Brumovského. Původně byly pouhou vesnicí. První zmínku o nich čteme k r. 1241, kdy dne 1. července Bedřich Babenberský za vpádu tatarského na Moravu ležel s vojskem svým táborem u Klobouk nedaleko řeky Váhu. Bočkův moravský diplomatář klade listinu o tom svědčící k r. 1242, leč nesprávně;[1]) správné datum má zajisté Palacký.[2])

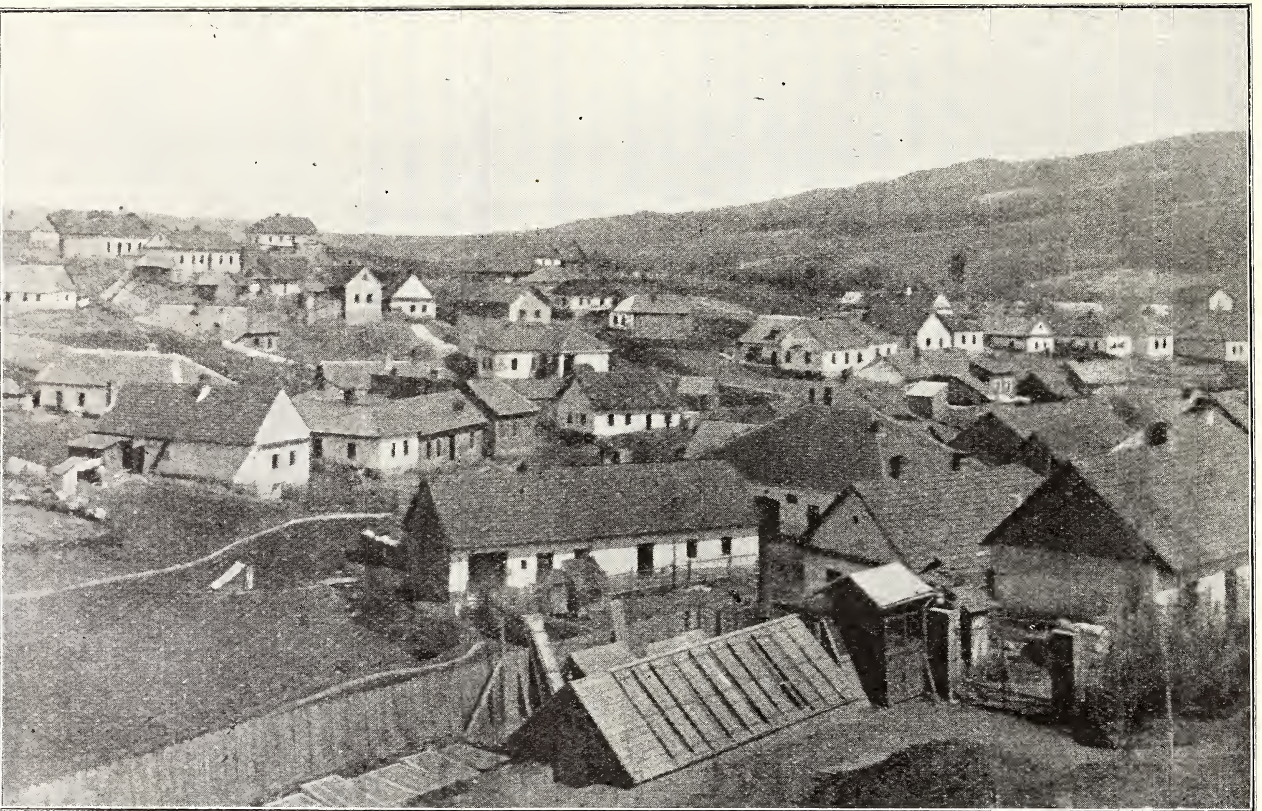
Tehdejší Klobouky stály v dolíku při potoce Hájenském. Avšak začastým rozvodněním potoka nemálo trpívali obyvatelé na domech i na ostatním majetku svém. Aby se toto zlo odstranilo, založil a vystavěl rychtář klobucký Ješek kolem roku 1340 novou osadu, tolikéž Klobouky zvanou, na kopci nad osadou starou; také založil osadu Poteč. Odměnou za to obdařil markrabí moravský Karel rychtáře Ješka dle listiny podepsané v předvečer sv. Matěje r. 1341 různými výsadami. Dal mu dědičné rychtářství a soud v nových osadách, každý třetí denár, který poplyne z nového soudu, svobodný lán, mlýn o jednom složení, rybník, krčmu, jatku, kováře, lázeň, jednoho ševce a dva podruhy v Kloboucích, tolikéž v Poteči a kromě toho v každé osadě do poddanství mu dal po čtveru usedlých. Daroval mu také svobodné užívání hájů, svobodný rybolov a úplnou svobodu všech robot, dávek, platův i desátkův. Také dědicové Ješkovi mají této milosti královské užívati.

Vše ostatní, totiž lány, mlýny a mlýnská složení, rybníky, krčmy, jatky a lázně, kováři a obuvníci těchto nových osad mají zůstati nadále majetkem a poddanstvím markraběcím.

---

[1]) Cod. d. Mor. III., č. 30.

[2]) „Dějiny nár. českého“, vyd. Riegrovo, díl I., str. 313.

Obr. 21. Staré město a kopec.

R. 1356 ve svatvečer nejsv. Trojice rozmnožil a nadal výsady klobucké markrabí moravský Jan. Tržní výsadu měly Klobouky zajisté již dříve, neboť praví se v darovací listině markraběcí, že lidé, chodící na trhy do města Starých Klobouk, škody a nesnáze trpí začasté rozvodněnými vodami sněhovými. Klobouky nazývají se městem a dle znění listiny máme za to, že trh městský byl na jaře, kdy sněhy tají. Aby se tržním obtížím předešlo a jak obyvatelům městským, tak na trhy příchozím prodavačům i kupcům pomohlo a ulevilo, nařídil markrabí, aby se na kopci nad Starými Klobouky město Nové Klobouky znova vystavělo (de novo duximus Novum Klobouk erigendum). Tyto Nové Klobouky mají míti výsady starého města, trh totiž v týž den, aby Staré Klobouky tím na svých výsadách a právech neutrpěly. Proto uděluje také markrabí všem, kdož z ustanovení rychtáře Ješka v novém městě stavěti a zdržovati se chtějí, úplnou svobodu či lhotu na pět let od datum tohoto listu. Aby také do Nových Klobouk lidé rádi se stěhovali a tam si domy stavěli, udílí se novému založení městské právo Hradištské.[1])

Na takových lhotách zakládaly se v době tehdejší vůbec nové osady.

R. 1400 jmenuje se Jindřich z Klobouk, bakalář university pražské.[2])

Zdá se však, že nepocházel z našich Klobouk, že ctihodný Volný se zde zmýlil.

Ješek z Klobouk jmenuje se také r. 1391 a r. 1401,[3]) ač nedá se tvrditi, že to byl týž, který vystavěl Nové Klobouky. Snad byl jeho syn nebo dědic.

Markrabí Jošt, syn markrabí Jana, přál Kloboukům a Klobučanům nemálo. R. 1404 prodal Ješek z Klobouk rychtářství v Kloboucích Janovi Jelínkovi, což markrabí Jošt dne 26. prosince r. 1404 potvrdil.

Téhož roku před vánocemi (23. prosince) dal Kloboukům trh, který se měl konat na den sv. Kateřiny a měl trvati celých 14 dní po sobě sběhlých.[4])

---

[1]) Listinu darovací otiskl Ugwitz dle diplomatáře.

[2]) Volný, Mähren, IV., str. 133.

[3]) Bretholz, Cod. d. Mor., XV., str. 284, 357.

[4]) Volný, Mähren, IV., 131. — Listinu otiskl z diplomatáře Ugwitz.

Praví v listině své markrabí, že přemýšlel o zlepšení stavu měšťanův klobuckých, že proto dává jim trh, aby jej drželi a ho požívali se všemi výsadami a frejunky, jak se trhy výroční v jiných městech drživají a konávají. Nařizuje také, aby vyvolavači trh na trzích svých ohlásili a hlasem vyvolati dali a nařizuje Klobučanům samým, aby kupcům a prodavačům o trhu nepřekáželi, ale je při zboží a životech zachovávali a chránili, aby nikým obtěžováni nebyli.

R. 1407 dne 30. dubna (v sobotu po sv. Jiří) upravil markrabí poměry nových usedlíkův klobuckých. Listina o tom sepsaná chová se v českém neověřeném překladě do dneška v truhlici singulárního a právovárečného měšťanstva klobuckého. Překlad je starobylý a o přesnosti jeho, ač originálu není, nelze pochybovati. Markrabí činí lidem, jižto z Klobúk na nové město se osadili, aneb ještě v budoucích časích se osadí, takovou milost, že každý z nich ze svého domu krčemného na každý rok 16 grošů, a to na sv. Jiří 8 a na sv. Václava také 8 dávati a platiti mají, a ti, kdož krčem nemají, ti ze svých domů na každý rok dva groše platiti a vydávati mají, a když lozunk přijde, tehda ti, jižto krčmy mají, každý rok z nich jednu hřivnu lozunku (berně obecné) dáti mají, a ti, kdož krčmy nemají, půl hřivny lozunku na každý rok dávati mají.[1])

Několik dní před tím, dne 14. dubna, král uherský Zikmund potvrdil Kloboukům hradištské městské právo a r. 1409 nařídil, aby obě města, Staré a Nové Klobouky, v jedno se spojila, jednoho rychtáře měla a stejných občanských ustanovení i práv užívala.[2]) Král Zikmund potvrdil a obnovil r. 1421 hornímu, již spojenému městu, všecky dosud povolené a užívané svobody a výsady, hlavně ovšem hradištské právo městské. Jelikož však dosud byly mezi starým a novým městem rozpory, nařídil na den sv. Matěje (24. února) r. 1423 znova, aby obě města se pod těmiže právy a povinnostmi sloučila a téhož rychtáře i přísedící radní pány měla.

Všecky tyto výsadní listiny chovaly se na radnici klobucké ještě r. 1790, jakož dosvědčuje místopisec Švoj (Schwoy).

---

[1]) I tato listina je otištěna u Ugwitze. Schwoy, Topographie von Markgr. Mähren, II., 495.

[2]) Volný, IV., 131.

Když hrad brumovský držela rodina Podmanínských z Podmanína, byly Klobouky již, ač neohrazené, venkovským městem v pravém smyslu slova. Měšťanstvo živilo se z polovice polním hospodářstvím a z polovice výtěžkem živností řemeslných. Asi r. 1480 dovolili zástavní držitelé Brumova, bratří Štěpán a Michal Podmanínští z Podmanína, řezníkům klobuckým, aby se ustavili v cech. Vysvítá tak z listiny, kterou roku 1579 Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan potvrzuje klobuckým řezníkům výsadní list zmíněných bratří Podmanínských.

Král Vladislav II. potvrdil listinou danou v Trnavě ve stolici prešpurské v Uhrách dne 9. srpna r. 1497 veškeré výsady městské a r. 1510 na prosby měšťanů přidal k dosavadním dvěma výročním trhům ještě třetí na smrtelnou neděli, kterýž osm dní po sobě trvati měl. Něco krátko před tím měšťané ohradili Klobouky a cesty i mosty s velikým nákladem opravili. Jaké hradby by byly a kudy šly, o tom ani zpráv ani památky se nezachovalo. Chtěje tedy král náklad tento měšťanům v milosti své královské nějak nahraditi, dovolil jim také, aby mýto ve své dobro vybírali, a to z každého, kdokolvěk s vozy nákladními, kupeckými neb s jinými tržními tudy jezditi neb koně honiti budou, z koně po vídeňském penízi brali.

Až do r. 1500 byl hrad Brumovský zeměpanský a tím Klobučané, hradu tomuto poddaní, poddanými královskými. Leč král Vladislav II. r. 1500 prodal hrad i s veškerým příslušenstvím dědičně dosavadnímu zástavnímu držiteli jeho, panu Janovi Lomnickému z Meziříčí. Mezi poddanstvím hradním jmenují se také Klobouky. Jmenují se pouze městečkem, nevědomo, zda úmyslně nebo snad jen pouhým omylem písařovým. R. 1503 jmenují se však městečkem znova — z čehož již úmyslnost vysvítá.[1])

Od této doby Klobouky, jakožto šlechtické město poddanské, šly z ruky do ruky spolu s hradem Brumovským. R. 1513 stal se majitelem Jiří Toreš z Toreše, šlechtic uherský, r. 1517 Michal Podmanínský z Podmanína a na Bystřici, r. 1519 Jan Meziříčský z Lomnice. Dědic jeho Adam Lomnický propustil r. 1540 Klobučany z práva odúmrtního, přidav jim ještě jiných výsad. Listina o tom chová se v truhlici právovárečného měšťanstva. Adam z Lomnice považoval právo odúmrtní pro vrchnost za málo výnosné

---

[1]) Volný, Mähren, IV., str. 120, 132.

a užitečné, z něhož mu mnozí neužitkové přicházeli, neboť poddaní, krevných dědicův nemající, mu na cizí panství sbíhali, kde právo odúmrtní neplatilo. Tím také město i předměstí Klobouky hynulo a úplné zkažení toho města a předměstí bylo by na škodu vrchnosti i zámku Brumovskému. Proto dovoluje se měštěnínům, aby zdraví i na posteli smrtedlné statky své svobodně odkazovati směli a jestliže by kterého z obyvatelů Pánbůh smrtí uchvátiti ráčil a on bez poručenství se světa sešel, tehdy všecek statek po něm pozůstalý nemá spadnouti na držitele a pány hradní, ale na nejbližšího přítele toho umrlého obojího stavu, mužského i ženského, bez všelijaké a čikoli překážky. Kdož by takový odemřelý statek získal, nemá s něho hned sběhnouti, ale rok a den na něm v městě aneb v předměstí seděti má, a po tom roce a dni nebude-li se jemu zdáti a tu v tom městě aneb předměstí zůstati a bude se chtít na jiné panství odebrati, tehdy majetek, na čem to sedí, osaď člověkem pánům a držitelům hradu a města hodným, a odevzdej před fojtem, purkmistrem a konšely. Když tak učiní, nemá býti nucen ani držán, ale bude moci svobodně odjíti a se stěhovati.

Kromě odúmrtí daroval pan Adam z Lomnice Klobučanům ještě jiné výhody. Dříve, když chtěly svině do hor a lesů na žalud aneb bukvu hnáti, s pány brumovskými se umlúvati musili a jim lesy mýtiti povinni byli. Tak na příště býti nemá. Měšťanům pouští se na časy budoucí pastva svobodná v horách a lesích na panství brumovském na žalud a bukvu, tak že obyvatelé městští a předměstští svině své na horách a lesích na tom panství brumovském svobodně na žaludu a bukvě pásti mohou a bez všelijaké překážky smějí, za kteroužto milost a lásku povinni budou každý rok, jakž kdo sedí, z každého domu a podsedku pánům brumovským při času sv. Martina bez všech odporností a zmatků jednu slepici a jednu měřici ovsa dávati.

Volný vypravuje, že pan Adam téhož roku v tu středu po sv. Kateřině (dne 1. prosince) osvobodil měšťany všech k hradu Brumovskému povinných robot, dovozu vína, honitby, ročního výčepu třech trajlinků vína vrchnostenského za roční náhradu 50 zl. Listina o úlevě odúmrtí a o puštění svobodné pastvy má datum ve čtvrtek před památkú seslání Ducha svatého (13. května), ale po této druhé listině marně jsme se pídili, zvláště když Volný neudává, kde se chovala. V Kloboukách jí není.

R. 1552 sešel se úplný cech soukenický a sestavil cechovní artikule, kterými byl každý mistr řemesla soukenického povinen se říditi. Artikule napsány byly na desíti listech pergamenových zlatem, které však časem ve vlhku z důležitého usnesení tohoto se ztratilo, jakož celá listina vlhkem nemálo utrpěla.

Když v polovici století XVI. dály se z Uher do Moravy sorganisované vpády loupeživých šlechticů, vpadl r. 1559 hrabě Petr Pálffy až ke Kloboukům, plenil okolí Bilnice a Brumova a olupoval měšťany klobucké.

O založení špitálu klobuckého k r. 1570 nebo 1579 byla řeč výše. Celou událost výše vypravovanou vyličuje Řehoř Volný o špitále brumovském, k němuž se však nehodí.[1])

R. 1574 koupil Klobouky s panstvím brumovským Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan, horlivý český bratr, od Mandalény z Lomnice, provdané vévodkyni Minsterberské; držel také zboží světlovské a vyzovské. Pán tento mysli nábožnou a humanitou jednoty českobratrské do dna duše prodchnutý, byl o blaho svých poddaných nemálo pečliv. V truhlici pravovárečného měšťanstva klobuckého chová se listina daná na hradě Brumovském ve středu po sv. Kateřině (28 listopadu) r. 1576, z níž poznáváme jeho otcovskou péči o poddané měšťany.

Nejprve měl s měšťany různé spory, hledě je v právech jejich zkracovati. Ale uznal, že by jim křivdil a se srdcem skutečně křesťanským křivdy napravil. Měšťanům bránil ve svobodných šencích vinných a várkách pivných, pravě, že práva k nim nemají. Ale měšťané vykázali se dvojím obdarováním markraběte Jošta, obdarováním císaře Zigmunda a krále Vladislava a smlouvou i dvojím obdarováním pana Adama Meziříčského z Lomnice a na Brumově a pan Kavka práva měšťanská po některém rozmýšlení uznal a zmíněnou listinou přede všemi a obecně, kdež čtena aneb čtoucí slyšána bude, známo učinil: že obyvatelé v okršku městském, kteříž domy k šenkům vinným a várkám pivným v okršku městského rynku oprávněné drží, šenku vinného i várky pivné beze vší a jakékoli překážky svobodně užívati mají na časy budoucí a věčné tím způsobem, jak dosud činiti oprávněni byli. Také se zavázal pan Zdeněk, že v okrsku městském na škodu

---

[1]) Volný, Mähren, IV., Hrad. Kreis, str. 132; Kirchl. Topogr. III., 369; Dr. Kameníček, Sněmy II., str. 288.

měšťanskou domů várečných ani kupovati ani nových stavěti nebude a práva k tomu míti nemá. Měšťané prve vína žádného načepovati nemají, leč by se prve dvě neděle na jednom místě ve sklepě jeho ustálo a dvoje víno na čepě vždycky býti má. Čepovati měl také druh po druhu — až jeden vyčepoval, načati mohl a směl teprve druhý. Daroval také měšťanům jedlový háj nad městem, kterýž od Poteče nejblíže města jest a druhý háj pod městem dubový, kterýž nad šibenicí jest, k dědičnému držení a užívání. Háj dubový jest nynější Dubovec, ač v něm dubů již dávno není. Šibenice, o níž je tuto řeč, bývala nad Schönovou (nyní Rosenbuschovou) barevnou, kde dosud říkají několika parcelám „Šibenice“. Dovolil pan Zdeněk Kavka měšťanům také, aby v lesích panských, kromě hor a hájův zapověděných, dřevo k palivu domácímu sekali a do domův svých přiváželi a k užitku svému obraceli. Též i dobytek svůj kromě hor a hájův zapověděných, jakož prve, tak i nadále v lesích a horách panských pásti mohou a móc mají. Řeku pak, která nad i pod městem teče, tu aby všecka obec klobucká v páteční a postní dni lovením ve svůj užitek obraceti mohla, s tou toliko vejminkou, aby kněz klobucký nynější i budoucí podle starobylé zvyklosti své, pokudž prvnější kněží loviti právo a svobodu měli, ryby loviti a k svému užitku obrátiti mohl. Nadále nemají se peníze sirotčí ukládati na hradě Brumovském, leč purkmistr a konšelé sami právo dobré míti mají, aby peníze sirotčí a jiné spravedlnosti na radnici městské opatrovali. Každoročně mají však z hospodářství sirotčího před ouředníkem panským oučet klásti. Pán hradu a panství nesmí nikdy měšťanův nutiti, aby mu peněz sirotčích půjčili, ale může přijati, kdyby mu sami ze své dobré vůle a o své újmě půjčku nabídli. Měšťané zase nemají sirotám zbraňovati, kdyby ze své dobré vůle chtěly jíti do služby hradské nebo panské, ale tu zase nesmí vrchnost sirot k této službě nutkati. Od truhlice sirotčí má míti klíče ouřad městský přísežný. Za všecky tyto milosti měli Klobučané platiti: za várky pivné po 12 groších ročně, polovici při sv. Jiří a druhou při sv. Václavě, za výčepy či šenky vinné od každého vědra po půl druhém groši bílém; za opatrování sirotčích peněz na radnici každý soused po 4 groších bílých, a to rovněž polovici při sv. Jiří a druhou při sv. Václavě.

Zdeněk Kavka rozmnožil výsady městské r. 1579 darem panského mýta. Téhož roku v úterý po sv. Petru a Pavlu také

král Rudolf II. vzpomněl si poddaných Klobuckých a dal městu trh na úterek po obrácení sv. Pavla, týdenní trh na každou středu a dobytčí trhy, dovoliv zároveň rudým voskem pečetiti. Jsou to ony dobytčí trhy, které se konají dosud o každém postním pondělí.

Současně také Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan rozmnožil nadání cechu řeznického, obnoviv mu list bratří Michala a Štěpána Podmanínských z Podmanína, o čemž bude řeč níže.[1])

Zdeněk Říčanský však již sám nezachovával Adamem z Lomnice darovaného práva odúmrtního, ale po umrlých sbíral statky a peníze. Po jeho smrti, která jej stihla asi r. 1582 nebo 1583, ještě pokračovala vdova po něm pozůstalá v přehmatech jeho a měšťané byli nuceni brániti se. Měli s paní Johankou Trčkovou z Lípy různé spory, které skončily r. 1584 smírným narovnáním na zakročení pánů Hynka Brtnického z Valdštejna a na Brtnici, toho času hejtmana markrabství moravského, Mikuláše z Hrádku a na Novém Zámku, podkomoří téhož markrabství, a na dovolení jich milostí, nejvyšších pánů ouředníků a pánů souděů zemských, pana Jana z Bozkovic a na Třebové, nejvyššího sudího markrabství moravského, a urozeného a statečného rytíře pana Bernarta Drnovského z Drnovic a na Rejci, nejvyššího hofrychtéře, jakožto mocných otcovských poručníkův statku a dětí po nebožci Zdeňkovi Říčanském pozůstalých.

Měšťané si stěžovali, že za šenk vinný a várku pivnou veliké platy dávati musí a tím jsou obtěžováni a na živnostech svých nemalé umenšení berou. Bylo nyní smluveno, že měšťanům dle privilejí jejich díti se má. Nemají ani býti vysokými platy obtěžováni, ani vrchnost nových domů výčepních a várečných stavěti nemá, ani jim v právech jejich překážky žádným vymyšleným způsobem činiti se nesmějí. Za várky mají pravovárečni a výčepní měšťané každoročně po dvanácti groších bílých na dva rozličné termíny platiti, totiž šest grošů o sv. Jiří a tolik o sv Václavě. Z vín čepovaných o trzích nic platiti nemají, ale jinak z každého vědra po půldruhém groši.

Stěžovali si také, že od mletí sladu od každé měřice po šesti penězích bílých dávati musí; tím nadále obtěžováni býti nemají, než toliko, když se jim šest měřic sladu semele, tři groše za to platiti mají.

---

[1]) Volný, IV., str. 132.

Také se jim překáželo v užívání jim darovaných hájův Vyškova a Skal. Aby paní Johanka křivdu napravila, uznává jejich vlastnické právo k těmto lesům a přidává jim ještě darem třetí háj řečený Chrast, ležící za hájem Dubovým (Dubovcem, již tehdy městským), asi nynější Jelenovskou. Také řek mají rybolovem spolu s knězem klobuckým tak užívati, jak prve užívati právi byli. Dobytky své tolikéž v lesích panských smějí pásti, tu kdež poddaní z jiných osad pasou.

Peníze a statky, kteréž po umrlých pan Zdeněk Říčanský pobral, má paní Johanka vrátiti přátelům těch umrlých osob, aby jim v ničem ublíženo nebylo.

Osvobozují se měšťané robot panských, které až dosud konávali, když se co od kamene k zámku Brumovu stavělo. Za tu milosť mají ročně po 12 groších platiti, kdož v městě jsou, ti pak, kteří na předměstí, po 8 groších dávati mají, to vše při času sv. Martina. V tomto platě obsažena jest již i dávka za opatrování peněz sirotčích v truhlici obecní. Jinak má se sirotky, pokud se služeb panských dotýče, při starém zůstati.

Z kopanin, kde paní Johanka měšťany velikými platy obtěžovala, nic platiti nemají, pokud ty kopanice k jejich dědičným gruntům náležejí, kdyby však více vyklúčili, než jim náleželo, je práva platy požadovati. Prodal-li kdo roli, vybírala plat i od předešlého i od nového majitele: to nadále díti se nemá, ale rejstra správní mají býti v dobrý pořádek uvedena.

Peníze sirotčí a obecní, které si pan Jan z Lomnice aneb sestra jeho paní Magdalena z Lomnice, od Klobuckých vypůjčili k potřebě své a pokud zápisy aneb jisté důvody na ně měšťané v rukou mají, k zaplacení peníze takové ukázati se musejí a paní Johanka jest povinna hotově a spravedlivě zaplatiti a věřitele spokojiti.

Valchu pod městem ležící měšťanům odebrala a ta je nyní sešlá, a z ní obci čtyři zlaté platu ročně vycházelo. Za tu valchu na válení suken paní Johanka Trčkovna měšťanům 60 zl. dáti má, aby si za ty peníze jiný obecní užitek zjednali k obecnímu dobrému.

Mýto městské, kterouž výsadou měšťané od Jeho Milosti krále Vladislava obdarováni byli, mohou měšťané při frejuncích jarmarkových vybírati, avšak bez úhony clu panskému, kteréž nebožtík pan Zdeněk z Říčan koupil a v deskách zemských má.

Také si stěžovali měšťané, že pan Zdeněk odňal některým měšťanům role a spojil je se dvorem svým v Mírošově, ale za odňatá pole podělil je rolí, kterou odňal klobuckému faráři. Na tom tak zůstati má, aby rolí farářovou spokojeni byli a z ní nijakých desátků faráři nedávali Kdyby však farář klobucký, nynější nebo budoucí, k roli té se táhl, tehdy pán Brumovský měšťany má zastoupiti a faráře jiným způsobem hodným spokojiti.

Kdož čihadla mají a na nich ptáky lapají, mají po čtyřech groších bílých pánu Brumovskému ročně platiti. Za svobodu pálení a šenkování páleného vína (slivovice nebo borovičky), kteráž svoboda jen dvěma v Kloboukách puštěna jest, povinny jsou ty osoby plat jedenkaždý po dvou zlatých ročně spravovati. Nikdo nemůže měšťanův nutiti, aby ovoce a jiné věci od pána kupovali, ale kdyby co jinde kupovati chtěli, mají nejprve na pánu žádati, aby se s nimi podle slušnosti, jakž by to jinde za peníze dostati mohli, o cenu smluvil. Hrnčíři jsou povinni každého pondělku za jeden groš hrnců k potřebě panské dávati, ale od dělání nových a spravování starých kamen spravedlivé záplaty se jim dostati má. Z mlýnů zkažených nesmí paní Johanka platů požadovati, dokud spraveny nebudou.

Posledním a pro měšťany i pro vrchnost k zachování další přátelské shody důležitým bodem této úmluvy smírné bylo ustanoveno, aby pro vyvarování dalších zmatkův na hradě Brumovském nová registra správní všech důchodův, peněžitých i stálých platův písař hradní založil a tam všecky platy a povinnosti řádně zapsal.

Na listině této si měšťané klobučtí velice zakládali a ji nejednou k průkazu svých dobrých práv užili. Když zvetšela a hrozila zkázou, dali si ji Klobučané dne 12. listopadu r. 1647 od městské rady královského města Uh. Hradiště opsati a opis vidimovati, nový vidimát pořídili si r. 1776 a opis vidimátu r. 1817. Originál se nám nedochoval, byltʼ prý již r. 1647 vlhkem hrubě zkažen, ale za to opisy tři.

Pan Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan byl horlivý český bratr, řídící se všeobecně tenkráte platným heslem cujus regio — ejus est religio. Za jeho panování na Brumově získal si vlivu na kněžstvo patronátních far jeho luteránský kazatel, uhersko-brodský Pavel Kyrmezer, původem ze Šťávnice v Uhřích, člověk pánovitý a ctižádostivý, chtějící zříditi zvláštní luteránskou diecési uhersko-brodskou. Tohoto podporoval pán na Brodě

Uherském Jetřich z Kunovic, jenž mu podřídil všecko kněžstvo na svých patronátních farách. Když se Kyrmezerovi podařilo nakloniti si také pana Zdeňka Říčanského a tím dosíci poručnictví nad jeho farním kněžstvem, byl již cíle svého blízek. Svolával s vědomím panským do Brodu schůze okolního duchovenstva „na synody", na kterých počínal si ne ani jako biskup, nýbrž přímo jako papež. Ustanovoval řády, dle nichž se kněží měli říditi a spravovati. Nepřestával však na řádě disciplinárním, nýbrž měnil dokonce bohoslužebné řády luteránské a svěcení svátků dle své hlavy. Nedařilo se mu to úplně, ač zavedl svěcení 29 historických dní luteránských, mezi nimiž nebylo svátku Husova, ač Kyrmezer stejně liboval si v Lutherovi jako v Kalvínovi nebo v Zwinglim. Jednota bratrská hájila však a také uhájila proti němu čistoty své víry i svých bohoslužebných obřadův a proto asi nevedlo se mu s Klobučany a Brumovjany valně, neboť tuto byly sbory bratrské.

Ve šlépějích páně Zdeňkových pokračovala vdova po něm pozůstalá, paní Johanka Trčkovna z Lípy a po ní nástupcové její v držení zboží brumovského, Mikoláš, Heralt a Jan Kavkové z Říčan a rovněž dědicové těchto, Oldřich Vilím, Jan Krištof a Zdeněk Lev Říčanští. Náhle však stala se změna. Tito tři držitelé velkostatku brumovského prodali celé rozsáhlé panství r. 1594 za 2000 zl. strýci svému Janu Říčanskému z Říčan, skutečnému císařskému a královskému radě, původem českému bratru, ale později horlivému katolíku. Na katolíka jej předělala manželka jeho, paní Benigna z Lobkovic, vdova po Žibřidovi z Promnic, s níž se asi r. 1598 zasnoubil. Byla to horlivá katolička a pana Jana Říčanského předělala záhy. Asi r. 1601 podnikli spolu pouť do Lorety ve Vlaších a již r. 1602 objevil se Kavka na panství brumovském jako bojovný katolík. Bylo to v době, kdy Rudolf II. vydal mandát, kterým zakazovaly se veškery nekatolické bohoslužby a českobratrské sbory, a kdy zemským hejtmanem moravským se stal pan Ladislav Berka z Dubé a Lipého a na Velikém Meziřičí a Jaroslavicích, týž, který zavinil hrozné nepořádky ve správě zemské a jemuž za to trestem r. 1608 nařízeno, aby se z Moravy co nejdříve vyprodal a vystěhoval. Kavka začal na panství brumovském bezohledně vykonávati mandát královský a již r. 1603 povolal jesuitské misionáře, kteří za jediný rok zavedli opětně katolictví v některých poddanských osadách

Kavkových. V Kloboukách a v některých sousedních osadách nedál se však převrat tak rychle; ještě na př. r. 1613 olomoučtí jesuité Jan Drahov a Jan Januš obrátili v Brumově, v Kloboucích a v Lidečku 458 odpadlíků k církvi římské, ba ještě r. 1620 působili tu tři jesuitští misionáři z Brna, kteří odešli teprve r. 1628. Konšelé klobučtí dostali od pana Kavky naučení, jak dobrým příkladem mají měšťanům předcházeti, ale dostali také nařízení, aby nepřijímali nových měšťanů, leč osoby vykázavší se dobrým jistým kundšaftem, že jsou poctivě zrozeny, zachovaly a dobře katolicky. Kázal všem občanům a poddaným, aby se účastnili průvodů Božího Těla, sám také osobním účastenstvím při všech církevních úkonech dávaje dobrý příklad. Když byla po bitvě bělohorské konána po celé Moravě všeobecně katolická protireformace, nebylo jí v Brumově již potřebí, ale rovněž ne v Kloboucích.

Bitvou touto však přišly na Klobouky zlé doby. R. 1622 raboval v městě Betlen Gábor, a sotva odtáhl, přišli r. 1623 Kozáci, udeřili na město a zbili 70 hospodářů kromě jiného lidu.

R. 1622 koupila Brumov i s Kloboukami od Jana Kavky maďarská šlechtická rodina Apponyovská. První držel panství Pavel Apponyi z Nagy-Apponu, po něm syn jeho Petr a od r. 1626 Mikuláš Forgách (Forgáč) z Gymeše (u Nového Města nad Váhem), tohoto choť Estera hraběnka Forgáchová rozená Bošanka z Velkých Bošan a Alena Apponyiová z Nagy-Apponu. Estera Bošanka přežila chotě a asi r. 1648 odkázala celý statek až dosavad sjednocený svým pěti dcerám, ač nadále byla ještě na celém statku mocnou hospodyní. R. 1659 rozdělily se dcery po ní pozůstalé o statek tak, že každé připadla pětina brumovského hradu a pětina statku pozemkového. Klobouky připadly Marii Forgáchové, provdané za Štěpána hraběte Illyesháza, majitele obsáhlého zboží trenčanského.

Další průběhy války třicetileté nedotkly se Klobouk a Klobučanův hrubě. Leda že r. 1643, kdy Švédové obsadili Olomouc, vytáhli na ně Valaši z celého panství brumovského, mezi nimi také mnozí z Klobouk, ale zle se jim vedlo, neboť u Dolan blíže Olomouce zbiti byli. Jinak zachovalo se k Švédům panství vsatské. Tam sedláci se Švédy se spojili a provianty jim až do Olomouce dodávali. Za to na panství brumovskem a v městě Kloboukách ušetřeni byli následkův, které po učiněném

míru stihly se strany císařské panství vsatské a jeho poddané. Příčinu toho, že dvě sousední panství tak velice lišila se v názorech svých, hledati sluší v různosti náboženské. Na Brumovsku vykonána protireformace již dávno. Jinak bylo na Vsatsku, kde protireformace začala se konati za války, kdy již mysli byly valně zatvrzely. Proto také na Vsatsku udržela se církevní společnost protestantská přese všechna pronásledování až do doby josefinského tolerančního patentu. Vsacané viděli zajisté v Torstensonovi vysvoboditele ze jha náboženského, proto chovali se k němu jinak než na panství brumovském, kde byl Torstenson nejen nepřítelem země, nýbrž i katolíkův.

Po válce třicetileté byl sice podkopán i blahobyt Klobučanův, přece však nebylo tak zle jako v jiných městech. Vrchnost měla na starosti, aby bývalý blahobyt opět se v městě rozhostil. Jak se zdá, byla si tohoto úkolu pamětliva. Hraběnka Estera Forgáchová z Vel. Bošanu obnovila a rozšířila dne 2. června r. 1650 výsady a artikule poctivého cechu soukenického a skvostnou listinou pergamenovou ze dne 11. května r. 1659 privileje cechu řeznického.

Dne 16. a 17. května 1662 byly po dvě noci veliké mrazy, takže na dva prsty stlúští led se nadělal. A na Boží Vstúpení takové sněhy padly, že se pod nimi stromové lámali. Z toho všeobecný soud o zlých znameních a doufáno do příchodu zlých časův, horších než kdy prve byly. Zlé časy nedaly na sebe dlouho čekati. Vypravuje o tom současný pamětník asi v tato slova: „Za konšela Martina Adámka a rychtáře Matěje Šomana dne 4. září r. 1663 nejukrutnější a nejloupeživější nepřítel křesťanskou krví nenasytný Tatar, s rychlostí psí přeletěv Uhersko vpadl do Moravy, milované domoviny naší, kdež jej nikdo neočekával. Zuřil zde tyransky ukrutně, loupil, ohněm plenil, města vybíjel, lidi zbíjel, dědiny, městečka a města pustošil, dobytek a majetek lidský loupil. Zkazil kraj hradištský a dostal se až do brněnského. Po dvou týdnech znova vpadl na Moravu. Nejhorší byl vpád třetí, kdy byl Tatar dobře o celé Moravě již zpraven vyzvědači uherskými a slovenskými. Dne 6. října vpadli Tataři na Moravu průsmykem Střelenským (Lysským) se 17.000 jezdci. Rozložili se táborem mezi Senicí a Frantovými Lhotami, v krajině horské, ale k obraně proti možným útokům velice vhodné. Odtud plenili, pustošili, pálili, lidi zbíjeli a ve svých táborech na 1235 osob do

zajetí uvrhli. Odtud přihnali se ve veliké síle do Klobouk, města se zmocnili, domy, obydlí, chrám s věží a zvony, hřbitov i kostnici, faru s celým hospodářstvím, školu i špitál — vše vyloupili a ohněm spálili.“

Klobouky utrpěly tímto vpádem velice. Lidí zabito bylo 48, uloupeno 11 koní a veliká většina skotu a ovcí, v celém městě nebylo nespáleného domu. Mnohé domy po vpádu tatarském ani znova zbudovány a obsazeny nebyly. Kostel s farou, věží i se zvony byly již r. 1664 opraveny a obnoveny, ale v městě byly následky tohoto vpádu patrny a citelny ještě dlouho potom; neboť r. 1672 čítalo se v městě jen 167 osedlých domů.

Klobouky náležely tenkráte dvěma vrchnostem. Část, která náležela Marii Forgáchové, provdané Illyesházové, zdědil po ní r. 1673 choť její Jiří Illyesházy, majitel blízkého hradu a panství trenčanského, jenž ustanovil poslední vůlí ze dne 3. ledna 1689 dědicem svého bratrance, Mikoláše hraběte Illyesházyho. Druhá část patřila Janu Antonínovi Selbovi k nynějšímu statku návojenskému a kromě toho byl jeden měšťanský právovárečný dům příslušenstvím panství hošťalkovského (u Vsetína, nyní v zemských deskách zapsaný statek haluzický).

K r. 1679 vypravuje Svátek, že v červnu vpadli uherští povstalci na Moravu, Brumov a Klobúky vypálili, 22 lidí zabili a 50 jiných i s farářem do zajetí odvedli.[1]) — Jest tu ovšem mýlka, neboť událost tato stala se teprve v tu středu před Božím Tělem r. 1680. Rebelanti uherští vpadli do Klobouk, kostel zničili, 32 osob zbili, mnoho zranili, takže mnozí žebráky zůstali, klobuckého faráře Václava Pavliše s sebou zajali a do horních Uher zavedli; až se před vůdce jejich Emmericha Tökölyho dostal, teprv propuštěn byl a se navrátil. Uhři nakradli tenkráte v Kloboucích za 18.000 zl. peněz a zboží. R. 1683 dne 5. července vpadla pěchota uherských rebelantů asi dvě hodiny přede dnem do města, zavraždila purkmistra Matěje Kováře a jiné dvě osoby s ním, zajali faráře Jana Františka Čapka a s ním 26 sousedův. Tyto odvlekli až k Červenému Kameni v Uhřích, tam je tyransky a do zmrzačení zbyvše kyji a řemeny domů propustili. Téhož léta město čtyřikráte zrabovali a vypálili. Zvony dva, jeden z kostela a z ratúza vzali. Klobučanům došla trpělivost a proto

[1]) Svátek, Dějiny Čech a Moravy nové doby, díl III., str. 222.

ozbrojili se proti divému nepříteli. Dne 30. srpna, když Tökölovo vojsko leželo v Uhrách nedaleko průsmyku, blíže Lysé, vytrhla z Klobouk silná ozbrojená četa na ně, udeřila na Lysou, ale 195 osob bylo zbito a zůstalo u Lysé mrtvo. Když na to koncem září rebelanti plenili Vyzovice, vypravili se Klobučané zase proti nim, ale u dědiny Ubla byli přepadeni a 90 z nich zbito. Těmito událostmi utrpěli Klobučané mnoho. Město bylo spáleno a zničeno, majetek pobrán nebo zkažen, dobytek sporážen nebo odehnán, lidu mnoho zbito a ostatní prchali do hor; k tomu ještě vyskytl se v městě mor, který si vyžádal 265 obětí. Císařská vojska, která městem protáhla, počínala si se stejnou hrabivostí a ukrutností jako odpořilí povstalci uherští. Nyní, kdy město nemohlo pomýšleti na obranu proti vrchnosti, odňala mu tato svobodu vinného výčepu. Měšťané stěžovali si do toho u císaře, bylo jim však učiněno po právu teprve nálezem císaře Leopolda II. ze dne 12. srpna r. 1688.

Sotva však uplynulo 20 let od druhého zhoubného vpádu uherského, přišel nový r. 1703, kterým rokem nastaly městu doby horší všech bývalých. R. 1703 a 1704 vypálili z Uher na Moravu vpadlí zástupové sedmihradského knížete Rákóczyho město a zničili je tak, že až do r. 1736 bylo pusto. Až do r. 1710 opakovaly se vpády vzbouřeného knížete Rákóczyho rok po roce; obyvatelstvo městské ve dne v noci, v létě v zimě skrývalo se i se svým farářem po horách a lesích, co mezi tím lišky, vlci a zajíci z lesův a hor vyšli a ve městě v pecích své obydlí měli a tam se líhli. Nejvíce Klobučanů skrývalo se v lesích Cichovských. R. 1705 znova pleněny Klobouky a dobytek, kde byl jaký nalezen, odehnán. Odevšad přicházely zprávy poplašné, ale ani zvěst o vítězství brumovských poddaných sedláků nad Kuruci dne 29. září r. 1705 nepřivolala měšťanů do jich opuštěných příbytkův. R. 1706 vpád se opakoval, r. 1707 vypáleny a vydrancovány Bojkovice, Hrádek, r. 1708 pustošeno okolí Uher. Brodu a Trenčína, r. 1709 znova spáleny Bojkovice a brán útokem Uh. Brod, zničen Slavičín a okolní osady Roketnice, Hrádek, Mladotice, Divnice.

Když r. 1710 zapuzením Rákóczovým vpádům stal se konec, bylo mnohého úsilí potřebí, aby město z ran opět se zotavilo. Ale pomalu se vše zase lepšilo. R. 1758 bylo již v městě 231 měšťanských i předměstských domův, z nichž bylo 36 várečných,

39 celých gruntův, 45 podsedkův, 53 chalupníkův, 18 podruhův, panská hospoda, koželužna, dvanáctery jatky, kovárna. Každý masný krám dával vrchnosti ročně po 2 kamenech loje a po jeřábkovi. Celé město odvádělo 135 kur, 180 měr ovsa a platu stálého na hromnice 63 zl. 9 kr., na sv. Jiří 58 zl. 8 kr., na sv. Václava 57 zl. 54 kr., na sv. Martina 45 zl. 56 kr., dohromady 225 zl. 27 kr. Ke kotáru obecnímu patřilo 1231 měr rolí, 56 měr zahrad, 548 měr úhorů, 183 měr úlehlí, 9 měr pastvin, 401 míra lesa a luk na 37 dvojspřežných vozů sena. Vína se ve městě vyčepovalo ročně 142$^1/_2$ bečky. Vidno z toho, že bývalý městský blahobyt, podrytý vpády kuruckými, dosud se do města nevrátil.

K tomu ještě počala vrchnost měšťany utlačovati. R. 1746 žádala, aby město zaplatilo 447 zl. 28 kr. daně z pivovaru a z várek pivných. Měšťané odvolali se ke krajskému hejtmanovi hradištskému, udávajíce, že nikdy dosud takové daně neplatili, že ročně vaří 19—25 pivných várek po 9 bečkách, 36 měšťanů vaří pivo druh po druhu, tak že na jednoho každého dojde řada jedenkráte za půldruha roku, pivo že jen mezi sebou a v domích svých nalévati mohou, vrchnosti že veškeré uložené povinnosti konají a uloženou kontribuci platí. Královský krajský hejtman odkázal měšťany s jejich stížností na zemské gubernium, které rozhodlo, že požadovanou pivní daň platiti mají, ale nižší, než na nich požadovala vrchnost. Byla na ně uvalena tenkráte daň 127 zl. ročně. Měšťané nebyli ještě spokojeni, ale r. 1748 byl celý spor právoplatně ve prospěch panství a na škodu měšťanů vyřízen. Vrchnost však i na jiný způsob hleděla ještě na pivovar uvaliti břímě služebnosti panské. R. 1725, 1732 a 1746, předstírajíc, že zařízení panského pivovaru v Brumově je zkaženo, žádala na měšťanech, aby jí z ochoty a lásky poddanské dovolili na městském pivovaře několik várek pivných uvařiti. — Měšťané záměry panské prohlédli snadno a v každém případě dali si napsati a od vrchnosti podepsati revers, že povolují to jen dobrovolně a že vrchnost z dovolení toho nijakých následkův vyvozovati nebude, zvláště že toto svolení nestane se nikdy závazkem a povinností, ale že v podobném případě mohou se měšťané stejného povolení na vrchnosti dovolávati.

R. 1748 cechmistři, mistři a tovaryši poctivého řemesla soukenického umluvili a sepsali zvláštní tovaryšský řád, který se

zachovával až do zrušení cechovnictví a r. 1767 soukeničtí cechmistři sestavili nové artikule tovaryšské. Soukenictví kvetlo.

R. 1783 císař Josef II. potvrdil městu veškery tržní výsady, přidal týdenní trh na každou středu a nařídil, aby žádný výroční trh nekonal se v neděli nebo ve svátek, než vždy až v následující den všední. Všecky výsady dané Josefem II. potvrdil císař František I. r. 1793.

R. 1781—1785 měli k výčepu vinnému oprávnění měšťané nový spor s vrchností, v němž rovněž pochodili zle. Brumovská vrchnost jim vůbec přela veškerá vinná výčepní práva: měšťané byli dvakráte krajským úřadem i zemským guberniem se stížností svou odmítnuti, ale odvolali se konečně k císařskému dvoru; leč i tu dáno za právo vrchnosti proti městu. Spor vznikl již r. 1781; měšťané dokazovali práva svá listinami markraběcími a panskými, ale gubernium neuznalo práv městských za prokázaná. Následkem toho již r. 1782 začala vrchnost překážeti měšťanům také v právě nálevu kořalečního. Vrchnost však původce stížností a žalob vězením podzemním trestala, z čehož nové žaloby. Zemské gubernium nařídilo proto krajskému hejtmanovi hradištskému, aby jednak měštěnínům klobuckým na paměť přivedl, že vrchnosti své ouplnou poslušností povinni jsou, jednak však, aby vrchnosti nařídil, aby měšťanů podzemními, lidskému zdraví nebezpečnými arresty nesužovala a kdyby neposlechla, aby podle patentů císařských k vrchnosti se zachoval. R. 1785 obec ve všech instancích svůj spor prohrála a r. 1786 zakázáno jí vařiti pivo dům od domu a nařízeno, aby pivovar pronajali. Chtěli spor s vrchností obnoviti, dostali i povolení, aby mezi sebou učinili sbírku na útraty procesu, ale sešlo z toho.

Když v prvních letech panování císaře Františka I. některá česká a moravská města dosáhla vlastního zřízeného magistrátu, domáhaly se ho také Klobouky r. 1795. K čemuž jim nařízeno, aby se svými fondy vykázaly a udaly, kam by se městské úřady umístiti daly. R. 1796 zavázali se soukeničtí mistři, že sami radnici zbudují, a také ihned čtyři z nich podnikli úplnou přestavbu nynější radnice, ač dosud ani samospráva městu udělena nebyla. Vrchnosti nebyla klobucká žádost o zřízení magistrátu vhod, proto chopila se proti městu první vhodné záminky a stěžovala si do stavby radnice, kteráž stavba ani velkostatku řádně ohlášena nebyla. Soukeníci se tomu opřeli, ale byli krajským soudem zamit-

nuti a poukázáni, aby z novostavby radnice vrchnosti účtovali. Následkem toho byla r. 1799 městu také samospráva odepřena. Již r. 1798 nesvolila vrchnost, aby obec své polnosti emfyteuticky prodala.

Dne 27. srpna r. 1811 císař František I. povolil městu šestý výroční trh s předchozím trhem dobytčím na druhé úterý po sv. Jakubu. Tento trh byl později přeložen na úterek po sv. Jiljí.

R. 1824 obnoveny artikule tovaryšů soukenických. R. 1828 při zakládání katastrálních map byl celý klobucký „kotár" vyměřen. R. 1834 přistavěny k měšťanskému singulárnímu pivovaru

Obr. 22. Občanská záložna v Kloboucích.

místnosti výčepní, zbudován pivný sklep a pivovar ponejprve pronajat, neboť před tím vařili měšťané pivo dům od domu. Současně také odstraněn starodávný zvyk, že purkmistrovi vyplácelo se čtyřikráte do roku půl várky piva za salarium, ale za to zavedeny hostiny na obecní útraty při nastolení purkmistrově. Kolem r. 1840 zaniklo obecní mýto dvou groší z koně.

Soukeníci konali r. 1842 veliké cechovní porady, jak by řemeslo své zlepšiti mohli.

R. 1846 dne 2. července bylo na radnici velké podělování nuzných z brumovského panství. Poděleni byli chudí z Lačnova,

z Cíchova, z Lipiny, z Mirošova, z Poteče a ze Smoliny. Rozděleno bylo 1674 zl. 33 kr. víd. m. Majitel velkostatku baron Jiří Sina učinil k takovým podílkám nadaci 10.000 zl. a r. 1846 odpustil chudým poddaným dohromady 2080 zl. 46 kr. platu z polností.

Klobouky staly se r. 1851 sídlem okresního soudu a berního úřadu. Pro okresní úřady vystavěn r. 1853 obecním nákladem dům na náměstí, v němž jsou dosud. Do r. 1873 bydlela v Kloboucích také finanční stráž, která toho roku pro nedostatek bytů přenesena do Brumova.

R. 1887 založena městská spořitelna, r. 1888 zřízena telegrafní stanice, r. 1889 opraveny kašna a vodovod, r. 1890 počato s dlažbou náměstí, r. 1890 a 1891 místodržitel hrabě Löbl navštívil dvakráte za příčinou dohledu ke stavbám silničním město; r. 1890 uspořádali klobučtí papučáři k jeho návštěvě výstavku svých výrobkův, která místodržiteli se líbila; r. 1893 vystavělo město činžovní dům. Ale r. 1896 postiženo bylo město krutým požárem, který způsobil mnoho škod, neboť shořelé domy byly po většině dřevěné a požár šířil se s úžasnou rychlostí. Štěstí ještě, že obilí nebylo svezeno, sice by škoda byla mnohem značnější a citelnější. Od té doby však rány zase se již zacelují a město i blahobyt v něm zase se vzmáhají.

Mezi tím zavládla také na radnici česká správa městská, neboť město ovládáno bylo již od začátku minulého století třemi přistěhovalými rodinami německými, které sňatky spříbuzněny byly se zde usedlými pokřtěnými rodinami židovskými.

V čele německé správy městské stáli od r. 1854 Bratmanové (otec a syn). Poněmčovací jejich snahy byly podporovány vládou tím, že v ryze českých Kloboucích zřízena byla něm. měšťanská škola a škola obecná přeměněna na utrakvistickou. Proti germanisačním snahám pracovala na probuzení lidu česká měšťanská beseda, kterou r. 1869 založili zdejší vlastenci lékárník F. J. Ždichynec, děkan P. Fr. Žák a kaplan P. Fr. Kvasnička. Po velkém požáru r. 1896 byl německý starosta pro jakés nesprávnosti ve spořitelně vzat do vyšetřování, které později zastaveno bylo, správa města svěřena provisornímu výboru a po 3 letech přišla k veslu strana národní.

Bilnice,

dědina, $7^1/_2$ km jižně Val. Klobouk, nazvaná buď po bělavé barvě zdejšího karpatského vápence nebo po bělavé vodě potoka Brumovky. Leží v údolí na levém břehu tohoto potoka. Domy jsou k silnici obráceny štítem, jen některé bokem; některé jsou těsně vedle sebe, jinde jsou průjezdy obyčejně dvěma sousedům společné. Grunty leží po obou stranách silnice, chalupy stranou na začátku a na konci dědiny. Před domy není zahrádek; zahrady jsou za domy. Výstupek má jen číslo 26; říkají mu „kaplička". Staré domy jsou dřevěné, novější z cihel, avšak i zděné obyty mají dřevěné štíty, některé pěkně, jiné nedbale řezané.

Rozloha obce: 2791 ha, z toho plodné půdy 2701 ha; jmění obecní: pozemky ve výměře 334 ha, z čehož rolí 15 ha, lesa 94 ha, luk 55 ha, ostatní jsou pastviny.

R. 1766 bylo v Bilnici 119 domů, a to 41 celých gruntův, 16 podsedků, 62 podruhů (chalupníků); kromě toho 2 pasekáři, panská hospoda v obci a druhá na Vláře v průsmyku, dva mlýny, píla, valcha, kovárna, kolárna, panský dvůr. Vedle Vlářské hospody byla vápenice na 50 beček vápna. Vápenec dovážel se ze Srního v Uhrách, neboť z vápence na panství nalézaného nedalo se páliti vápno. Majitel gruntu, na němž se v Srní vápenec lámal, dostával náhradou za škodu na louce mu činěnou, od vrchnosti fůru sena. Od vypálení pece tvrdého kamene dostával vápeník 8 zl. a vědro piva, od vypálení pece měkkého kamene na 20 nebo 25 beček od měřice vápna 9 kr. Dřevo a kámen dovážela robota, při ukládání do pece a vypalování pomáhala robota pěší. Mezi Bilnicí a Stítnou byla panská cihelna, kde je dosud. Také stávalo v Bilnici mýto, kde je nyní.

R. 1790 bylo ve 135 domech 953 obyvatel, r. 1834 bylo ve 201 domě 1369 obyv. (mezi tím mlýn, dvůr, panská hospoda), r. 1890 bylo ve 217 domech 1497 obyv., r. 1900 v obci samé (bez kolonií) ve 201 domě 1487 obyvatel, Čechů, na nepatrné výjimky katolíků, zemědělců.

Bilnice je přifařena do Brumova, kde je také hřbitov.

Škola byla zbudována nákladem obce v letech 1898—1900. Vyučovati počalo se 15. září 1900; před tím chodily děti do školy do Brumova. R. 1900 bylo 239 školních dětí. Škola je česká,

trojtřídní. Školní kronika byla založena r. 1900, knihovnu školní zakoupila místní školní rada téhož roku; má nyní přes 120 svazků.

Pošta je v Brumově.

Nádraží, pojmenované Bilnicí—Brumovem, jest čtvrť hodiny vzdáleno.

V obecní pečeti je selská brána, v obecním archivě jsou dosud některé starší listiny. Výsad není.

Mýto připomíná se již v XVI. století.

Rody přes 100 let na gruntech (od r. 1776): Babulíkův na čís. 104, Mackův 105, Mackův 110, Lysáčkův 7, Surého 61, Hořákův 67, Šánkův 20, Bačův 23, Vančuříkův 24, Gajdošíkův 52, Prokopův 88, Červenkův 109, Miklasův 41.

Spolek: Sbor dobrovolných hasičů od r. 1896.

Epidemie cholerová r. 1867 uchvátila 10% obyvatelstva.

Jména tratí: Dráhy, Blízákovce, Podvrátí, Rozsoší, Nadrozsoší, Poddraží, Podhložčí, Bližní a Dální díly, Nadmostky, Březí, Nevšová, Láze, Hlinné, za Stráží, Tuřičí, Nahumny, Tepličky, Rybníky, Březovské, Dúbrava (zaniklá osada Dúbravka), Kujalka. O Stráži se vypravuje, že za vpádů Rákóczovských byla na ní postavena stráž, aby hlídala hranice zemské a oznamovala vpád obyvatelstvu.

Poddanské poměry: Z lánu robotovali 39 dní jeté nebo 78 dní pěší roboty, z chalupy 13 dní pěší roboty ročně. Úrok (plat urbariálni) vybíral se pětkráte do roka: o vánocích, o hromnicích, o sv. Jiří, o sv. Janě, na sv. Václava a na sv. Martina. Osypu platil lán $^5/_4$ měřice pšenice, 2 měřice a 11 mýtníků (mírek) ovsa, 4 žejdlíky kmínu, 1 měřici a 2 osminky (= 4 mýtníky = čtvrt míry) chmele. Podsedníci platili za přádlo 1 kr. 2 den., a kromě toho 2 kr., 2 žejdlíky kmínu, slepici, 2 vejce a 78 dní pěšky robotovali. Žali, hrabali seno, orali a sváželi do stodol. Výkupu bylo z lánu 53—57 rýnských stříbra.

Farář brumovský dostával asi r. 1777 z Bilnice desátkem $30^1/_2$ kopy rži a tolikéž ovsa, 71 slepic a 55 for dřeva.

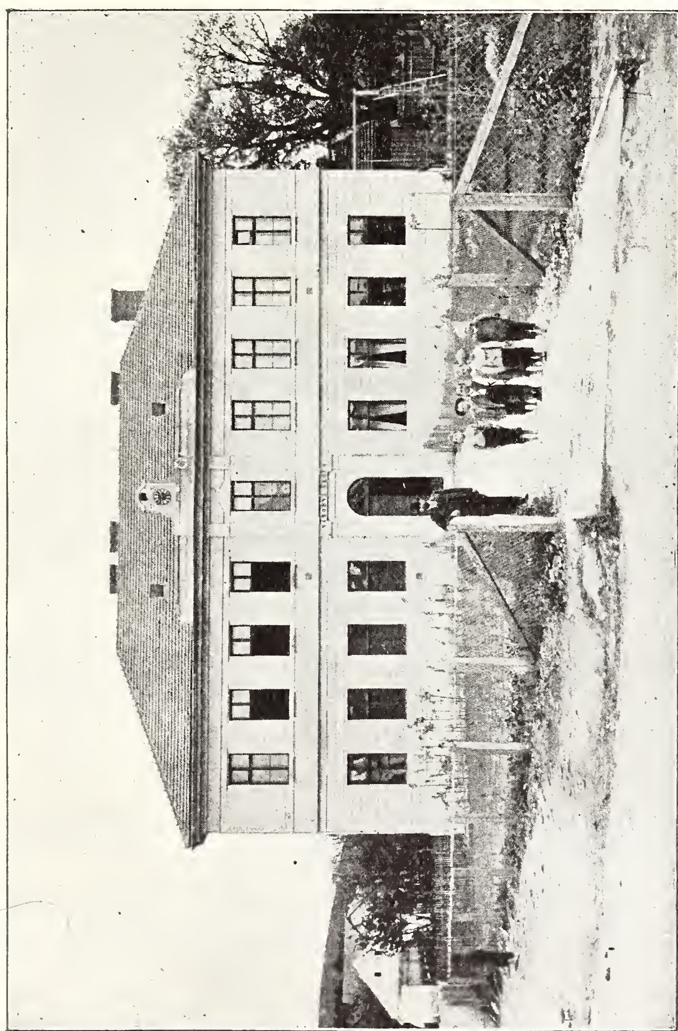
Nyní je v Bilnici c. k. četnické stanoviště (od r. 1876).

Samoty: nádraží Bilnické a Vlářské, dvůr Petrostudně (zaniklá osada Petrovice), hospoda Vlář (zaniklá osada), paseky: Na staré píle, Podloučí, Tratihúšť, za Hyskú, Hlubočí, ve Včelincách, Díl.

Obr. 23. Náves v Bílnici.

Dějiny: Bilnice byla vždy součástkou rozsáhlého panství brumovského, neměla ani vlastní tvrze a nikdy vládyckých či zemanských majitelův. Proto zmínek v pramenech jest o ní po skrovnu. Jak obšírný majetek hradu brumovského přecházel

Obr. 24. Škola v Bilnici.

z majitele na majitele, tak také Bilnice s ním. Proto byla až asi do r. 1306 zbožím zeměpanským a od té doby šlechtickým. V olomúckých půhonech čteme, že r. 1464 pohoní Jan z Cimburka, držitel hradu brumovského, Jana Svojši z Zahrádky ze 400 zl.,

že když do Uher táhl přes zboží Brumovské, tu jeho (Svojšovi) služebníci ve vsech páně Cimburkových v Štítné a v Bilnici lidem škodu učinili v mírné zemi. V listinách připomíná se teprve dne 25. ledna (ve čtvrtek sv. Pavla na víru obrácení) roku 1537. Lidé z Bilnice prosili pána brumovského hradu, pana Adama Meziříčského z Lomnice, aby jim tu milost učinil a odúmrtí jim odpustil, kteréž jsou vždycky spravedlivě na pána hradu přicházely, a při tom, aby jim pastev svobodných, žaludních i bukovních dopustil na gruntech svých k zámku Brumovu příslušejících. Povolila jim milostivá vrchnost, když zavázali se za sebe i za své budoucí potomky, že dávati budou pánu svému z gruntu jednu měřici ovsa a slepici, a to jmenovitě na den sv. Lukáše.[1])

Vpády uherských odbojných šlechticů průsmykem Vlářským a Střelenským (Lysským) na Moravu nejvíce trpěly osady při hranicích ležící, neboť byly na první ráně. Když r. 1559 vpadl na Moravu Jakub Dyák Trenčanský, nejprve vybil Bilnici, mnoho domů zkazil a dobytka pobral.[1])

Teprve v kupu roku 1574, kterým Magdaléna, vévodkyně z Mynsterberka, prodává Brumov Zdeňkovi Kavkovi Říčanskému z Říčan, připomíná se výslovně Bilnice s mýtem.

Nezaznamenává se, kolik utrpěla Bilnice vpády tatarskými r. 1663 a 1683, ale v těchto letech, jakož i později za nepokojů Rákóczovských (1704—1710) nebyla Bilnice jistě uchráněna.

K r. 1758 připomíná se, že na Petrostudni byl dvůr s ovčínem a jalový dobytek.

R. 1851 rozmnožil majitel Brumova své nivy v Bilnici, zakoupiv za 17.055 zl. několik gruntů a mlýnů.

R. 1866 táhl Bilnicí na průsmyk Vlářský a do Uher rakouský polní zbrojmistr rytíř Benedek, couvající před armádou pruskou.

Zaniklé osady: **Petrovice** bývaly v místech nynějšího panského dvora Petrostudně mezi Bilnicí a Vlářským průsmykem. Lid samotu tuto dosud nazývá Petrovicemi. Osada připomíná se r. 1514 jako majetek nitranského biskupa Štěpána Podmanínského z Podmanína. Slula druhdy také Petrovskou Lhotou. U dvora je

---

[1]) Listinu otiskl Fr. V. Peřinka v „Selském Archivě“ 1904, č. 169.

studně, u níž leží veliký ploský kámen, na který okolní lid s úctou ukazuje, že na něm na svých cestách Moravou sv. Crha a Strachota odpočívali a kázali.

Vlář stávala v místech nynější Vlářské hospody těsně v průsmyku při hranicích zemských. Připomíná se r. 1500 a 1503 jako příslušenství zboží brumovského, r. 1516 byla již pusta. Když zpustla, přestěhovalo se její obyvatelstvo do Bilnice. Vláří vedla od pradávna veledůležitá zemská stezka do Uher („hradská“).

Do trati Dúbravky, asi čtvrt hodiny severně Bilnice, klade Kučera zaniklou osadu Dúbravku, o níž však nijakých zpráv shledati jsme nemohli.[1])

Bohuslavice,

v ústech lidu (i na staré obecní pečeti) Búslavice, od osobního jména Bohuslav. Přívlastek „Bohuslavice na Vláře“ přidala dráha vlárská, mající jinou stanici Bohuslavice (u Kyjova).

Osada leží 8 km od Klobouk směrem jz. v údolí řeky Říčky, (Benčice) jednoho z četných pramenů Vlářiných. Středem osady protéká Říčka a projíždí dráha, tak že řekou a dráhou rozdělena jest osada na dvě „strany“ (slova toho se v lidu užívá). Domy jsou postaveny velmi nepravidelně, bez ladu, osada tvoří jedinou ulici; mezi oběma řadami domů jest prostranství hodně široké, tak že každá „strana“ podobá se samostatné osadě. Výstupkův před domy není, zahrádky se zanedbávají. Kroj národní dávno zanikl.

R. 1758 bylo v osadě 61 domův a to celých gruntů 19, podsedkův 18, podruhů (chalupníků) 24, k tomu hospoda, kovárna a dávno vysušený rybník. R. 1790 bylo v 60 domech 69 rodin o 419 obyvatelích. R. 1834 byly 104 domy s 527 obyvateli, r. 1890 bylo 112 domův a 549 obyv., r. 1900 115 domův a 570 obyvatel, Čechů, katolíků, zemědělcův a miškářů (nunvářů).

Bohuslavice jsou přifařeny do Slavičína, kde je i hřbitov.

---

[1]) Brandl, Půhony, IV., str. 405 č. 635; Dr. Kameníček, Sněmy, II., str. 288; Pluskal, Brumov, str. 16, 23, 28, 51; Dr. Fr. Přikryl, „Sv. Cyrill a Method“, 1905, str. 98; Kučera, „Zaniklé osady býv. panství brumovského“, v Časop. muz. sp. Olom.“, 1890, str. 60.

R. 1812 počalo se ze Slavičína výpomocně vyučovati tak, že slavičínský rechtor posílal pomocníka školního do Bohuslavic, ale neměl-li pomocníka, posílal také jen některého staršího schopnějšího školáka. Budovy školní původně nebylo, i vyučovalo se po domech. Školního platu bral slavičínský rechtor 60 kr. z dítěte ročně. R. 1826 pořídila si obec vlastní školu úpravou obecní sýpky k účelům vyučovacím, ale učitelé byli na dále výpomocní ze Slavičína. Školních dětí bývalo okolo sedmdesáti. R. 1843 tato škola prodána a vystavěna nová, která trvala až do r. 1888, kdy obecním nákladem za 9000 zl. vystavěna škola nynější, která r. 1897 přístavbou na dvojtřídní rozšířena. R. 1899 byla otevřena druhá třída. Pamětní knihu školní založil učitel Karel Kratochvíl r. 1886, školní knihovnu (nyní na 140 svazků) r. 1882 učitel Jan Patka. Nejdéle tu působí (od r. 1885) nynější nadučitel Karel Kratochvíl. Dle fase z r. 1812 měl učitel 60 školou povinných dětí. Školní plat dělal ročně na 50 zl., poplatky štolové 6 zl., koleda 6 zl., desátku bral z celé obce kopu a 48 snopů pšenice (10 zl. 48 kr.), kopu a 48 snopů ovsa (5 zl. 24 kr.) a dostával fůru slabšího dřeva (1 zl.) — dohromady dělal tedy učitelův plat 78 zl. 72 kr., což vše bral rechtor slavičínský. R. 1843 dostával učitel od obce dřevo, z každého dítěte mýtník (mírku) rži, mýtník pšenice a $^1/_2$ libry másla i několik krejcarů.

Pošta je v Hrádku, nádraží v místě.

V obecní pečeti jest rybí hlava, vespod rak a mezi nimi křížem přeložené světidlo (louč nebo jemně nařezané bukové dřevo, jakým se svítí při lovu raků). Byla asi ve Vláře úroda raků hojná.

Přes sto let jsou na rodných gruntech: Šmotkové na č. 12, Bařinkové 24, Smolíkové 26.

Spolků není.

Cholera r. 1831 vyžádala si mnoho obětí.

R. 1859 vyhořela celá pravá strana (asi 40 čísel); r. 1892 krupobití.

Samoty v obvodu obce: patery paseky, a to na Krátkých, na Nivě, na Lázi, v Dílech a na Rokytence.

Jména tratí: Záluží, Ryje, Záhumení, Padělky, Vyšehrady, Milků luh, Zářičí, Lázky, Zbytečnice, Díly, Závrští, Krátké, Nivy, Losy, Rokytenka.

Poddanské poměry: Panství brumovskému robotoval půllán 80 dní jetých ročně, čtvrtlán 40 dní. Podsedníci měli 104 dny pěší roboty. Platili úrok přízí, vejci, kuřaty, ale měli právo voziti si z panského lesa dříví a list, a to od sv. Václava do sv. Jiří dvakráte týdně, od sv. Jiří do sv. Václava jednou týdně.

Fojtství nebylo dědičné; rozhodovala o něm vrchnost. Fojti starali se zejména o řádné vykonávání panské roboty. Půllán měl 60, čtvrtlán 30, podsedek 30—50 měřic. Doma se bačovalo, na polích košiárovalo. Zvyky jako jinde. R. 1848 zůstal vrchnosti pouze Chmelíkov asi 50 jiter. Obec se oň sice soudila, ale prohrála.

V Bohuslavicích zkoumala se v létech 1898—1903 půda, nedal-li by se tu těžiti petrolej, ale výsledek vrtání ukázal, že sice petrolej tu je, ale že nelze se nadíti výnosného vrtání.

Dějiny. První a nejstarší zmínka o Bohuslavicích činí se r. 1365. Tenkráte majitel Světlova (u Bojkovic) Aleš ze Šternberka zaměnil své zboží v Bohuslavicích se služebníkem svým Peškem ze Zákřovic (nyní neznámé polohy) za jeho zboží tamže v Bohuslavicích. R. 1386 píše se po našich Bohuslavicích Oldřich z Bohuslavic.

R. 1398 vdova Ulrichova z Bohuslavic Žofka prodala svých věnných 60 hř. grošů na Bohuslavicích zajištěných Buzkovi z Vlachovic a jeho dědicům.

Týž Buzek z Vlachovic koupil r. 1416 od Jana z Drahanovic celou ves Bohuslavice s alodiálním dvorem, mlýnem a rybníkem, s polnostmi obdělanými i neobdělanými, s lidmi, platy a dávkami, s právy i užitky, loukami, pastvami, lesy, s řekami, vodami, potoky i horami, s údolími i mezemi a se vším příslušenstvím. Volný klade kup ten k r. 1415.

Po Buzkovi z Vlachovic podědil Vlachovice i Bohuslavice syn jeho Vaněk z Vlachovic, který měl k manželství Marketu ze Záhorovic, která muže svého přežila. R. 1447 vzala děti své, které s nebožtíkem Vaňkem měla, na spolek zboží svého ve Vlachovicích, v Bohuslavicích a v Rankově (nyní Vlachovské) Lhotě.

Současně zajistil jí rukojmí za nebožce muže jejího Vaňka, Ješek z Jíkve, věnem 250 hř. na Vlachovicích, Bohuslavicích a Rankově Lhotě dle práva zemského a dle nálezu panského.

R. 1480 Jan z Vlachovic vzal na Vlachovice s tvrzí, Bohuslavice a Lhotku Vlachovskou, Křekov a Šanov na spolek Markvarta z Honbic a na Ořechově.

Syn jeho Petr z Vlachovic koupil r. 1530 od Václava z Vlachovic vesnice Újezdec (zaniklou u Vysokéhopole) a Bohuslavice, dav mu za ně pusté již vsi Uhřice a Zákřov.

Obr. 25. Alois Ručka.

Syn tohoto Jiřího z Vlachovic okolo r. 1550 směnil své zboží Vlachovice, Lhotu Vlachovu, Křekov a Bohuslavice i pustou ves Kolelek (mezi Mirošovem a Vlachovicemi) s držitelem Slavičína Václavem mladším Podstatským z Prusinovic za statek Liptálský.

R. 1592 prodali dědicové Benjamina z Vrbové Bohuslavice jako příslušenství Vlachovic Dorotě Jakešické z Vrbové.

Tou dobou byla však již asi jen polovice Vlachovic samostatným zbožím, kdežto druhá polovice náležela již k brumovskému panství. Tak r. 1628 bratří Pavel a Gabriel Szerenyiové z Kiš-Szeréňu prodali jen polovici Bohuslavic jako příslušenství polovice Vlachovic Žofii Boznyakové z Magyarhél (Bosňákové z Maďarhel).

Neznámo, jakým způsobem staly se celé Bohuslavice s celými Vlachovicemi příslušenstvím Brumova. Ale od polovice století XVII. mají s ním společné osudy.

R. 1663 byly úplně zbořeny Tatary.

V Bohuslavicích narodil se dne 11. listopadu 1867 hudební skladatel Alois Ručka. Studoval gymnasium v Olomouci a ve Val. Meziříčí, hudební konservatoř v Praze. Po odbyté jednoroční službě vojenské zřídil hudební školu ve Val. Meziříči a r. 1894 stal se ředitelem kůru v Dačicích, kam svou hudební školu přenesl. Složil a vydal celou řadu drobných skladeb: dvojzpěvů s průvodem klavíru, mužských i smíšených sborů, písní s průvodem klavíru nebo harfy, skladeb pro housle, klavír a cello. Skládá také zpěvy církevní a napsal dosud neprovozované opery „U skalky“ a „Tři pravdy“. Vydal dvojdílný „Národní zpěvník“.[1])

Brumov,

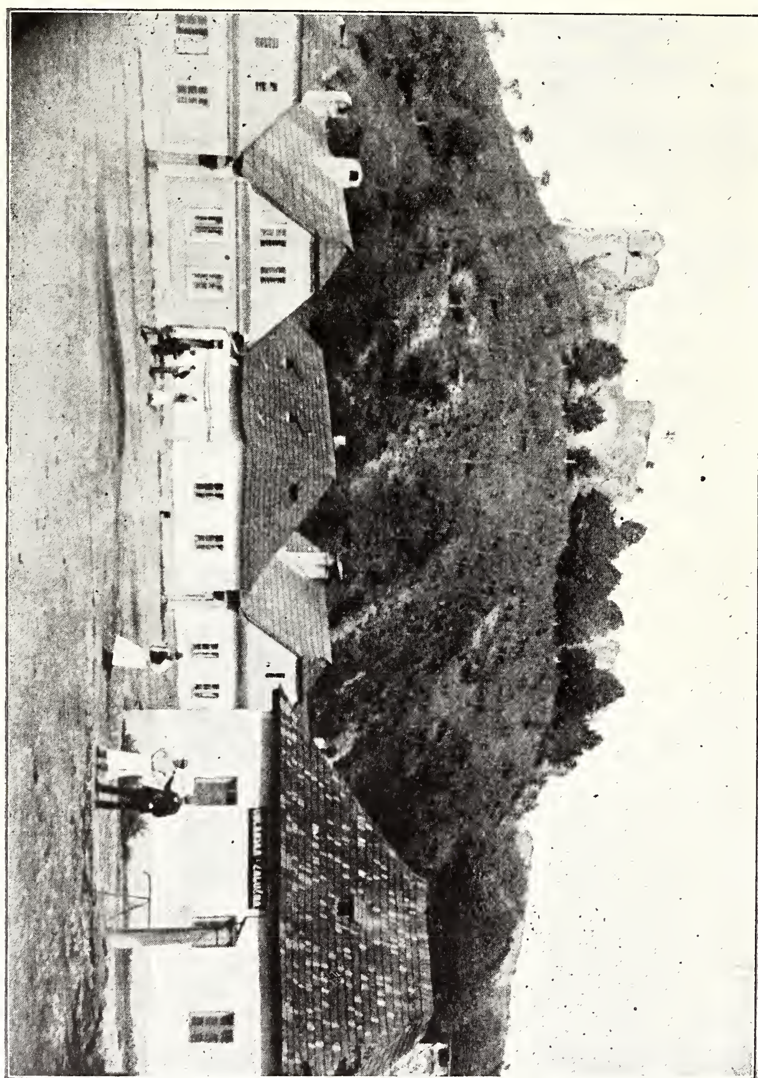
městečko, druhdy nazýváno i městem, v ústech lidu Brúnov, za starodávna také Broumov. Na staré obecní pečeti z r. 1613 čte se „Civitas Brumow“.

Městečko leží na levém břehu Klobučky, která slula druhdy Hájenským nebo Podhajským potokem, na 35° 9′ vých. délky a na 49° 5′ sev. šířky, 341 m nad hladinou. Potok Klobučka spojuje se za Brumovem s potokem Návojským a spojené potoky slovou Brumovkou, pod kterýmž jménem ústí za Bilnicí do Vláře. Řeka bývá v létě suchá, za to na jaře se rozvodňuje a proto že nemá nijakých břehů, rozlévá se široce, což se stává také za častějších letních lijavců, takže podél řeky leží široký pruh půdy ve výměře mnoha měr ladem, neboť řeka těkává také každého jara jinudy a půdu, po níž své špinavé jarní vlny valí, zanáší pískem, štěrkem

---

[1]) Z. d. olom., I. 854, VI. 848, VIII. 592, X.6 60, 670, XII. 26, XXIII. 6, XXV. 92, 108, XXXI. 9; Slavík, Morava, str. 82; Brandl, Půhony. I., 68.

a drobnějším kamením. Na pravém břehu leží jen pivovar a neveliká ulice Žaboskřeky. Městečko leží v uzlu třech údolí, z nichž jedno otvírá se ke Kloboukům, druhé k Návojně a třetí nejširší

Obr. 26. Brumov s hradem.

k Bilnici. Nad Brumovem strmí tři vrchy, totiž Dráhy, na němž je kaplice sv. Anny, Březová s kapličkou sv. Crhy a Strachoty a třetí kopec, na němž rozkládal se druhdy mohutný zeměpanský

hrad. Podnebí brumovské je o mnoho příznivější než v nedalekých Kloboucích, protože osada je ze všech stran kryta horami proti chladným větrům. Na pravém břehu Klobučky stojí hrad, jehož zříceniny ještě dnes svědčí o bývalé jeho síle a pevnosti. Ještě r. 1820 byl obydlen, ale brzy potom vyhořel a nebyl již

Obr. 27. Brumov. (Celkový pohled.)

opraven, nýbrž zkáze ponechán. Asi r. 1888 užilo se mnoho staviva z bývalého hradu ke stavbě panských úředních bytů pod hradem ležících, a protože hrad hrozil nyní již úplným sesutím, byla snesena z kamenných tesaných kvádrů vystavěná hradní brána, která stěny roztlačovala. Kopec, na němž rozvaliny ohlo-

dává neúmorný zub času, byl zalesněn, aby nebylo městečko poškozeno padajícími úlomky rozvalin. Po r. 1894, kdy panství koupil švechatský velkoprůmyslník Ant. Dreher, byly pod hradem založeny dva rybníky v místech, kde stával druhdy Drgáčův mlýn. Při silnici z Brumova do Bilnice je panská sýpka, proti které stávala do nedávna ještě stará hruška, na níž visel obrázek, vztahující se k přepadu Brumova a Bílnice vzbouřenci Rákoczovými r. 1704. Lid vypravuje, že u sýpky strašívalo. Na východ od městečka vypíná se 831 m vysoký Holý vrch, nejvyšší to hora v této části moravských Karpat. Při silnici z Brumova do Klobouk po levé ruce stojí v sousedství brumovského hradu kopec Židáky, na němž je od nepamětných dob židovský hřbitov.

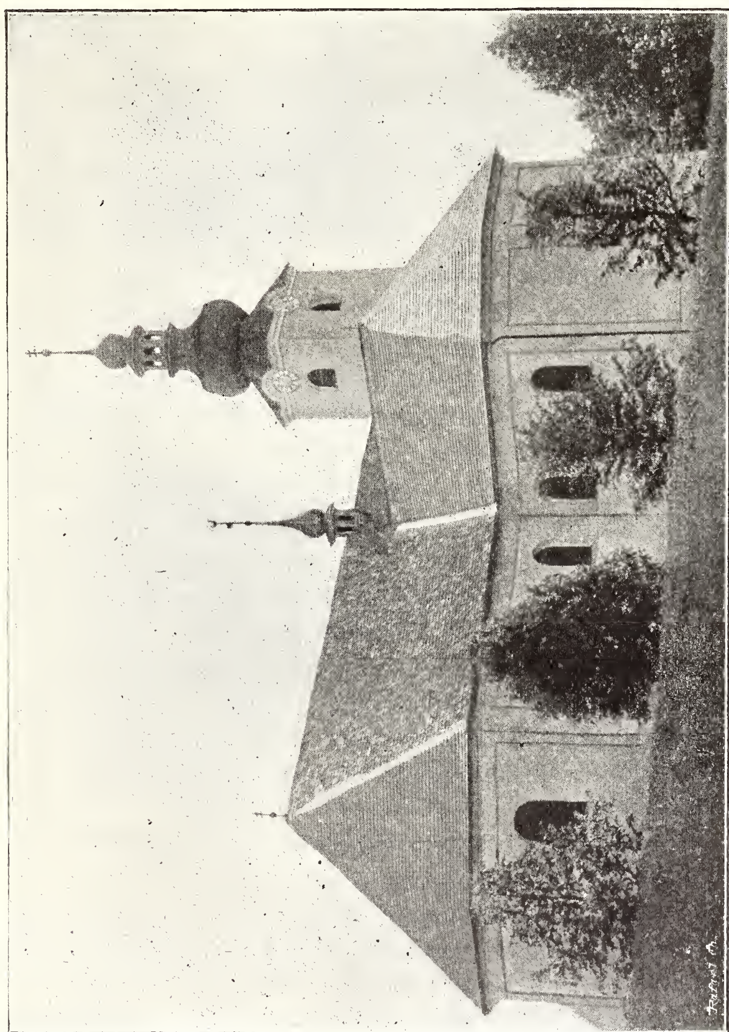
Brumov jest rozdělen na vlastní „město" a předměstí. Jednotlivé části slují: Staré město (Otrubná či Návojská ulice), Dráhy, Hodňov, Hůrka, Březová, Žaboskřeky, Kamenec, Podhradí (Kaštýl).

Rozloha obce měří 2162 ha, z čehož plodné půdy 2107 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1777 ve 191 domech 1087, r. 1790 ve 200 domech 1173, r. 1834 ve 261 domech 1380, r. 1890 ve 250 domech 1466 duší, ponejvíce Čechů, katolíkův, zemědělcův a řemeslníkův.

Farní kostel je zasvěcen sv. Václavu, což svědčí, že pochází z doby, kdy hrad brumovský byl zeměpanským, že kostel brumovský založen za dob Přemyslovců. Nynější stavba ovšem je novější. Kostel má tři oltáře, darované i s kazatelnou a křtitelnicí Štěpánem hr. Illyesházym. Hlavní oltář sv. Václava a poboční v kapli t. zv. bilnické oltář nejsv. Trojice a v kapli brumovské oltář Matky Boží. Kostel nynější je stavba nová, neslohová. Varhany byly opraveny r. 1876. Ciboř stříbrná dobře zlacená pochází z r. 1572. Pod kostelem je hrobka, která byla zavřena r. 1776, od kteréž doby se v ní nepochovává. Největší opravy kostelní podniknuty r. 1834 a r. 1898. R. 1834 byla z dosavadního chrámu stržena celá přední část i s oběma kaplemi, rozšířeno presbyterium, zbudován nový hlavní oltář, rozšířeny poboční kaple a přistavěna malounká sakristie. Vrchnost dala potřebné dřevo, poddaní robotovali při stavbě potahem i pěšky, zemské gubernium dalo podporou 4200 zl. a nepatrný zbytek uhradil náboženský fond. R. 1898 byl celý vnitřek kostelní vídeňským akademickým malířem Reinerem vymalován, takže je dnes na místní poměry přímo nádherný. Zvony jsou tři. Největší

byl přelit r. 1713, prostřední pochází z r. 1816 a nejmenší také z r. 1713. Hřbitov rozkládal se až do r. 1835 kolem kostela, toho roku založen byl nový za samým kostelem. Ze starších oprav připomínáme

Obr. 28. Chrám Páně v Brumově.

úplnou obnovu kostelní z r. 1511, kdy opravený kostel dne 12. října byl posvěcen světícím biskupem olomouckým, přístavbu kaple sv. kříže (brumovské) v letech 1664 a 1665 a přístavbu kaple

Matky Boží (bilnické) z r. 1691, obnovu kazatelny a snad také hrobky r. 1672.

Jediná nejstarší matrika počíná se rokem 1634. Ostatní shořely při požáru r. 1750, od kterého času jsou nové. V této nejstarší matrice zapsáno jest narození latinského dějepisce moravského Středovského. Pamětní knihu farní začal psáti administrator Matěj Zahálka r. 1837.

O faře děje se první výslovná zmínka teprve k r. 1515, ač v Brumově, jenž již r. 1500 jmenuje se městem, zajisté mnohem dříve byla zřízena. Patronem byl původně majitel hradu, ale za náboženských rozmíšek zmocnili se práva patronátního biskupové olomučtí a obsazovali faru až do r. 1789, od které doby náleží patronát náboženské matici.

Při kostele je sesterstvo sv. Terezie.

Přifařeny jsou osady: Brumov, Bilnice, Nedašov, Nedašova Lhota, Návojna, Sv. Sidonie a Sv. Štěpán. Až do r. 1784 byly přifařeny také Štítná, Jestřabí a Popov, pro které osady r. 1784 zřízena byla fara ve Štítné.

R. 1771 měl farář brumovský kromě poplatků štolových, nadačních a užitků z farských pozemků od poddaných tyto dávky: desátku z Brumova po $11^1/_2$ kopě rži a ovsa, z Bilnice po $30^1/_2$ kopě každého obilí, ze Štítné po $15^1/_2$, z Popova $6^1/_2$, z Jestřabí po 7, z Nedašova po 9 a z Nedašovy Lhoty po $3^1/_2$ kopě každého obilí, dohromady tedy $83^1/_2$ kopy rži a tolikéž ovsa. Od vrchnosti bral 24 zl. hotových a kromě toho dávaly mu: Brumov 62 slepic a 24 vozů dřeva, Bilnice 71 slepic a 55 vozů, Štítná 50 slepic a 31 vozů, Popov 22 slepic a 7 vozů dřeva, čili dohromady 279 kur a 162 vozů dřeva.

R. 1692 odešel brumovský farář Pavel Josef Jaroš na katolické misie do Ruska.

Česká škola připomíná se již r. 1670.[1] Jest však mnohem starší. Známo z dějin městečka, že Jan Říčanský Kavka z Říčan již r. 1611 na radu jesuity Lenharta Klasovského zbudoval v Brumově školu, při níž vydržoval 27 žáků. Byla-li před tím nějaká škola nekatolická v osadě, dá se jen dohadovati, nikoli však tvrditi. O jednotě bratrské je známo, že vysoce dbala vzdělání své mládeže, ale pobyt její v Brumově byl dosti krátký. K triviální

[1]) Středovský, Sacra Mor. historia. 1710, str. 15. Slavík, Morava, str. 213.

škole brumovské náležely osady Brumov, Bilnice, Návojna, Nedašov a Nedašovská Lhota, ale v minulém století všecky zřídily si školy vlastní; poslední z Brumova vyškolena byla Bilnice, v níž r. 1900 zřídila se trojtřídka. Škola brumovská byla do r. 1900 pětitřídní, když pak Bilnice si zbudovala vlastní školu, stala se čtyřtřídní. Z učitelův, kteří na škole působili, do dneška v dobré paměti lidu žije Jan Dukát (působil tu r. 1847—1867), učitel vzdělaný, svědomitý a důkladný, výtečný hudebník a člověk vzorný. Nejdéle na škole působil nadučitel Frant. Růžička (1873—1905), za jehož správy na nedlouhou dobu škola stala se utrakvistickou, ale v letech devadesátých zase počeštěna.

Chudobince bývaly v Brumově druhdy dva, panský a farský. Panský založil hr. Jan Illyesházy, zbudovav proň z kamene šindelem krytý dům r. 1772. Špitál tento vrchnost jen z dobré vůle udržovala nijaké nadace k němu neučinivši, protože ku stavbě obec brumovská ničím nepřispěla, neopatroval se v něm nikdo z Brumova, nýbrž jen poddaní ze sousedních dědin. Když r. 1835 přešlo panství na barona Sinu, špitál zanikl. Farský chudobinec stojí dosud na předměstí. Zřídil jej farář Josef Kajetán Dudek r. 1785, jenž také r. 1798 sepsal nadační list, určiv, aby sedm schudlých stařen ve špitále opatrováno bylo. Farář Karel Weiner odkázal r. 1864 tomuto špitálu 7000 zl.

R. 1832 dne 3. prosince zřízena byla v Brumově tak zv. „Grenzwache", předchůdce nynější finanční stráže. Byla v jiných ještě okolních pohraničních osadách proti Uhrám, jako v Nedašově, ve Střelné a j. Tato dohlížela také na tak zvaný třicátek (Dreißigstamt). Finanční stráž přišla do Brumova r. 1873, kdy v Kloboucích nebylo pro ni místa.

Spolky: Čtenářský spolek „Sušil" (založen r. 1869), „Spolek voj. vysloužilcův sv. Václava" (založen r. 1871), sbor dobrovolných hasičův (od r. 1876), občanska záložna. Od r. 1874 býval v Brumově odborný „spolek kožešnicko-krejčovský", který svým časem se rozpadl.

Starožitných soch je v Brumově několik, některé jsou i pěkné práce kamenické. Za městečkem při silnici do Klobouk socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1730 a na náměstí sochy sv. Floriana z r. 1755, sv. Gottharda z r. 1773 a nejsvětější Trojice z r. 1777 jsou nejstarší.

Pošta je v místě, nádraží v Bilnici má název Bilnice-Brumov, je z Brumova $^3/_4$ hodiny vzdáleno.

Práva městská. Na staré obecní pečeti s letopočtem 1613, vyrytým na rubu, čte se „civitas Brumow", v listinách k r. 1659 a 1758 čte se o městě Brumově. Dějepisec městečka Brumova zasloužilý lékař Frant. Sal. Pluskal ve spisku svém „Památky hradu, města a panství Brůmova na Moravě" píše všeobecně jen o městě Brumově. Nedochovaly se listiny, zdali a kdy Brumov povýšen na městečko, tím méně dochovaly se výsadní listy městské. Rádi věříme s Volným, že v minulých dobách Brumov byl městem důležitějším než nyní. Že by však stal se městem teprve r. 1500, zdá se nám nesprávno. Nejstarší tržní výsadní list brumovský datuje se z r. 1499 v sobotu po sv. Prokopu a zní na týdenní trh každou středu. Ale hned již v pátek po sv. Dorotě r. 1500 král Vladislav dal Brumovu trh (druhý to již trh výroční) na den sv. Jana Křtitele s frejunkem osm dní po sobě jdoucích trvajícím. Tímto samojediným darem trhu nebyl Brumov ještě povýšen na město, jak tomu chce Pluskal, ale máme za to, kdyžtě v kupní smlouvě z r. 1503, kterou hrad brumovský až dotud zeměpanský odprodává se od koruny Janovi Lomnickému z Meziříčí, po prvé výslovně píše se o městě Brumově, že králové čeští, jejichž majetkem hrad s panstvím byl, již o několik desítiletí dříve povýšili osadu na město, zvláště když blízké Klobouky již r. 1346 městská práva obdržely. Ale možno se také domnívati, že název „město" dostal se do zápisu r. 1503 chybou písařovou. R. 1537 Adam z Lomnice mluví sice o měšťanech brumovských, ale r. 1578 Zdeněk Říčanský Kavka z Říčan píše „městečko Brumov pod zámkem Brumovem ležící", r. 1629 král Ferdinand II. udílí trh „pudmistru, konšelům i vší obci města Brumova", hraběnka Estera Forgáčová píše r. 1654 a r. 1659 důsledně Brumov městem. Místopisec Švoj píše v prvním vydání svého místopisu r. 1786 Städtgen, podobně v II. vydání z r. 1793.[1])

Název Städtchen dávají Svoj i Volný také Kloboukům, ale Brumov jest Volnému Markt. V poslední době obec sama názvu městského neužívá, a bylo by se ho nyní také obtížně domáhati.

---

[1]) Wolný, Markgrafschaft Mähren, IV., str. 130; Pluskal, Památky Brůmova, str. 33; Schwoy, Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren, Prag & Leipzig, 1786, I., 261; Topographie vom Markgrafthum Mähren, Wien, 1793, II., 494.

kdyžtě originály městských výsadních listin a skoro všecky cennější archivalie rychle po sobě následujícími požáry se zničily.

R. 1629 dne 8. února král Ferdinand II. dal Brumovanům dva nové trhy, a sice na sv. Ferdinanda a na den nalezení sv. kříže. Brumov měl tedy již čtyři trhy, a to na den sv. Ferdinanda (19. února), na nalezení sv. kříže (3. května), na sv. Jana Křtitele (24. června) a na den sv. Václava (28. září), kterýžto poslední je ze všech nejstarší. Listiny o něm není. Císař František II. přeložil brumovské trhy dne 20. dubna 1793 na žádost měšťanů takto: na druhý pondělek po sv. třech Králích, na druhý pondělek po sv. Jakubu, na úterek po sv. Janu Křtiteli a na pondělek po sv. Václavu; týdenní trh přeložen na úterek a trhy dobytčí na sobotu nebo na pondělek před trhy výročními. Ale obec již r. 1861 nebyla spokojena, nýbrž žádala, aby jí byly ještě dva trhy přidány. Moravské místodržitelství žádosti nevyhovělo, obec se z nálezu odvolala k ministerstvu, které trhy povolilo a staré čtyři na jiné dni přeložilo. Ale záhy se ukázalo, že toto nové rozdělení není dobré, neboť trhy spadaly na jeden den s trhy v blízkých tržních místech Slavičíně, Vyzovicích, Kloboucích, Bojkovicích a na Vsetíně. Proto již dne 28. května 1865 žádala obec o změnu, která jí také povolena byla. Konají se nyní v Brumově tyto trhy: první v úterý po sv. třech Králích, druhý ve středu po sv. Filipu a Jakubu, třetí v úterý po sv. Janu Křtiteli, čtvrtý ve druhé úterý po nanebevzetí Panny Marie, pátý v druhý úterek po sv. Václavu a poslední o druhém úterku po Všech Svatých. Dobytčí trhy konají se den před výročními.

Obr. 29. Pečeť cechu mlynářského na panství Brumovském.

Cechy: V Brumově byl cech kožešnický, ševcovský s pečetí z r. 1756 a rajscech; Brumov byl také sídlem cechu mlynářského panství brumovského. Dle zachovalých listin a zápisů cechovních podléhali cechu mlynářskému veškeří na panství brumovském osedlí mlynáři, ať již seděli na Vláře, na Senici, na Bečvě nebo na Olšavě a jejich přítocích.

Cech tento řídil se artikuly, které r. 1712 vydal císař Karel VI. pro všecky cechy celého kraje hradištského.

Radnice Brumov dosud nemá, ač se již delší dobu o stavbě jedná a výhodné stavební místo je zakoupeno.

Ve znaku obecním je pouhá městská brána beze zdiva, nad níž je andělská hlavička.

Listin starých se nezachovalo. Pergamenty výsadní, které zachráněny byly při požárech, byly r. 1895 zapůjčeny na výstavu národopisnou a již prý nebyly vráceny. V archivě farském jsou jedině novější zápisy a archiv panský, z něhož ještě Pluskal čerpal, byl při prodeji panství r. 1894 zašantročen. Pisateli tohoto díla podařilo se nalézti nevidimované opisy městských výsad brumovských, které budou svým časem uloženy v městském a okresním archivě Klobuckém.

Z úřadů zeměpanských je v Brumově nyní pošta a od r. 1873 finanční stráž; v letech sedmdesátých byl zde úřad cejchovací (k. k. Aichamt).

Živelní pohromy: požáry r. 1500 a 1750, oba strašné, neboť strávily velikou část osady, a veliký požár z r. 1820, který zničil 86 domů s farou. Matriky a kostelní účty se zachránily, ale fara stála pusta až do r. 1828; mezi tím bydlil farář ve špitále. Následovaly menší požáry r. 1864, 1865, 1866, drahota r. 1866.

Epidemie morová r. 1599, cholerová r. 1831, 1836 (po tři neděle), r. 1847 tyfus z hladu následkem neúrody. R. 1838 a 1839 pohubila 222 kusů hovězího dobytka zpuchřelost knihy.

Samota: nad Kouty.

Jména tratí: Štítná, nad Kouty, Šiřavany, pod Doubravkami, Tarandové, Málková, Čertoryje, Drahy, Doubrava, Závratí, Hodňov, Uhrovce, Hrabové, Tatra, Březová, Otepková, Dolní lazé, Pešková, Vrbovce, Hložec, Bukovina, Rybník, Hrázka, Uhlové, Dubník, Klobucko, Těškové hory, Předměstí, Jamy, Díly, Lány, Kopanice, Hajné a j.

Z nerostných nálezů uvádí již historik Moravský Marian Ulmann („Alt Mähren", Olmütz, 1762) úlomky jantaru, které se našly také v některých jiných osadách blízkých, jako v Lidečku a ve Šťudlově. Na kopci nad kostelem je kyz železný (pyrit).

Rodáci: V Brumově narodil se slavný lékař a filosof Fr. Martin Benedikt, jenž zemřel jako rektor jesuitské koleje pražské dne 25. června 1649.[1])

Dne 16. dubna r. 1679 narodil se na brumovském hradě moravský Livius, P. Jan Jiří Středovský. R. 1703 byl vysvěcen na kněze a hned se stal farářem v Pavlovicích nad Bečvou. Stal se apoštolským protonotářem, rytířem zlatého vojska a hrabětem paláce a dvora lateránského, jak hrdě se píše na přední straně svých spisův. Byl pilným spisovatelem a plodným badatelem na poli moravských dějin. R. 1705 vydal spis „Mercurius Moraviae memorabilium“ („Hlasatel moravských památností“, vyšel v Olomouci), r. 1710 vydal spis „Rubinus Moraviae“ („Moravský rubín“), který vlastně sepsal holešovský farář Ondřej Eustach Schwarz, ale jehož mu nedovolila tisková censura vydati. Je to životopis holešovského faráře a mučeníka Jana Sarkandra. Středovský opravil vady sepsání Schwarzova a o vydání spisu se postaral. R. 1710 vydal také největší své dílo „Sacra Moraviae historia sive vita S. S. Cyrilli et Methodii, genere civium Romanorum praerogativa patriciorum Constantinopolitanorum, eruditione perspicacissimorum philosophorum gradu ecclesiastico Welehradensium archiepiscoporum etc.“ Jsou to dějiny říše velkomoravské a dějiny pokřtěni starých Moravanův. Jest to nejvzácnější a nejcennější dílo Středovského, psané se železnou vytrvalostí, se znalostí veškeré tehdejší i staré odborné literatury, ale bohužel psané jen na základě tištěného materiálu, beze zřetele k pramenům, čímž Středovský ceny největší své knihy značně umenšil. Jsou v knize některé nesprávnosti, které omlouvají se tím, že Středovský měl k dílu tomuto půdu ještě málo zkypřenu a že nemohl odhodlati se, aby postavil se proti všeobecně platným tehdejším pravidlům tvorby vědecké na půdu novější a samostatnější, že byl příliš člověkem své doby. Z celého spisu, který jest věnován biskupovi olomouckému, Karlovi Lothrinskému, vane živá láska k národu slovanskému a jistá snaha po obšírné úplnosti. Latina Středovského jest výborná, přímo klasická, proto mu také čestné příjmí moravského Livia. Ke spisu tomu přidal Středovský dodatkem „Diversa memorabilium monumenta“, totiž otisky některých moravských kronik a listin, jako kroniky augustinianův

[1]) Volný, Kirchl. Topographie, I. Abth., III. Bd., pg. 371.

Obr. 30. Titulní obraz díla „Sacra Moraviae historia“ od Středovského.

olomuckých, augustinianů prostějovských, františkánů hradištských, jesuitů hradištských, pamětí velehradských a j. Největších zásluh o dějepisné písemnictví moravské získal si však Středovský svojí činností sběratelskou. Sbíral kroniky, zápisy a listiny, sbíral staré rukopisy, vše po způsobu Pešinově. V rukopise zůstal po něm souhrnný přehled moravského dějepisu a 16 foliových svazků starých zápisů, z nichž některé chovají se v kn. arcibiskupském archivě kroměřížském pod společným názvem „Apographa Moraviae“. Zemřel teprve 34letý dne 15. srpna 1713 k nemalé škodě vlasteneckého dějepisu moravského. Po něm pozůstalé rukopisy zdědil příbuzný jeho světský kněz Budišar, člověk neučený a piják lihovin, jenž je lacino rozkramařil. Dějepisec Marian Ulmann chválí při Středovském píli, vytrvalost, učenost a příkladný život kněžský. R. 1870 zařídil brumovský farář Molitor sbírku na pamětní desku, ale s akce sešlo, jelikož se nic skoro nesebralo.

Od r. 1872 až do své smrti r. 1900 působil v Brumově obvodní a panský lékař Frant. Sal. Pluskal, plodný lékařský, botanický a dějepisný spisovatel. Fr. S. Pluskal narodil se v Moravičanech u Mohelnice dne 29. ledna r. 1811 z rodičů selských. Studoval na akademickém gymnasiu v Olomouci humaniora a na universitě vídeňské medicinu. R. 1836 povýšen byl na magistra chirurgie a rok na to dosáhl téže hodnosti v porodnictví a v očním lékařství. R. 1838 působil v Lošticích a r. 1839 usadil se v Lomnici; r. 1857 stal se panským lékařem na Velehradě, kde setrval do r. 1872, kdy přeložen do Brumova. Lékařskými články přispíval do „Lékařských letopisů rakouského státu“ a do „Rakouského lékařského týdenníku“, populárními články lékařskými do Ohéralovy „Moravie“. Velehrad jej získal nejstarší historii moravské, neboť přišel tam právě v době nejčilejších příprav k tisíciletým oslavám příchodu sv. bratří na Moravu. Již v Lomnici počal obírati se studiem moravského rostlinictví, které stalo se mu skutečnou „scientia amabilis“ (vědou milovanou). Zemřel v Brumově dne 29. března r. 1900. Jeho činnost byla obsáhlá, Hospodářské články v „Mitteilungen der mähr. Ackerbau-Gesellschaft“, lékařská pojednání v již uvedených listech, botanické črty v odborných časopisech rostlinopisných, delší i kratší články v listech denních, českých i německých, studium moravské pradávné minulosti, obsáhlá lékařská praxe, často naprosto nezištná, získaly mu uznání zásluh, čestných členství a dobré pověsti. R. 1849 počal

vydávati herbář, ale podnik zanikl, neboť nebylo odběratelů. Zároveň připravoval obrazový veliký atlas moravské květeny, ale nenašel nakladatele. Pluskal jako spisovatel hospodářský, lékařský a populárně lékařský má pro svou dobu veliké zásluhy, jako vědecký rostlinopisec je do dneška uznáván. V dějepise byl velikým slovanským idealistou, proto zabloudil na scestí; viděl v celém světě Slovany. Kristus byl mu Slovan, apoštolové Slované,

Obr. 31. Fr. S. Pluskal.

Keltové Slované, celá Evropa od Baltu k Adrii, od Atlantu k Uralu slovanská. Proto nelze mluviti o Pluskalovi historikovi.

Dějiny. Neznámo, kde vzala se stará pověst, že hrad Brumov založil r. 830 Privina, ale zdá se, že pověst tuto zařaditi dlužno mezi t. zv. pověsti etymologické, totiž ty, které vykládají původ místního jména. Jiná pověst vypravuje, že jakýsi kníže Bruno honil v lesích okolo nynějšího Brumova. Stíhav jelena,

zabloudil. Unaven ulehl na vrcholku kopce, kde je nyní brumovský hrad. Ráno zalíbila se mu poloha okolí tak, že na kopci založil hrad, který po svém jméně nazval Brunovem, kteréž jméno se časem v Brumov změnilo.[1])

Hrad brumovský je najisto starobylý, starší než pod ním ležící městečko Brumov, leč zdá se nám, že klásti založení hradu do r. 830 anebo ještě dále do minulosti, jak chce Pluskal, bylo by smělým pokusem. Pravdě podobno je, že Brumov byl založen a vystavěn jako pohraniční hrad proti Uhrům teprve v době, kdy Slovensko bylo od Moravy dokonce odtrženo a sloučeno s královstvím uherským, tedy po roce 1029, čemuž nasvědčuje již okolnost, že Brumov byl hradem zeměpanským. Pověst o založení Brumova Privinou zná i Volný, ale rovněž neuvádí, kde ji vzal. Zdejší lid však dosud vypravuje, že na „královském hrádku" svatí Cyril a Methoděj byli tři dny pohostinně a že tam také kázali.

K r. 1224 v nadační listině opavské čteme mezi svědky: Zuezlaus, camerarius de Brumov. To jest nejstarší nepřímá zpráva o zeměpanském hradě brumovském. Byl-li na Brumově komorník Svěslav, byl zajisté také hrad, neboť komorníci byli úředníky hradskými.

Brumov byl tou dobou sídlem a střediskem župy brumovské.

Palacký domnívá se, že r. 1224 dostal se Svěslav do listiny opavské jen omylem písařovým, kdežto byl komorníkem cúdy brněnské.[2]) Skutečně také k r. 1224—1235 jmenuje se v listinách brněnský komorník Svěslav z Bořitova. Při vší úctě k Palackému můžeme však tu domnívati se, že jakož jinde vyšší župní úředník ve dvou župách úřady zastával, tak i tuto Svěslav pro brněnskou i brumovskou ustanoven byl.

Na listině, kterou dne 28. ledna (V. Kalendas Februarii) r. 1256 udílí Přemysl Otakar II. městu Přerovu, aby se po zpustošení tatarském zotavilo, městská práva olomoucká, čte se

---

[1]) Volný v Církevní topografii tvrdí, že olom. biskup Dětrich z Jindřichova Hradce (1281—1302) založil r. 1299 město Frenštát a ves Brunov.

[2]) F. V. Peřinka, Frant. Sal. Pluskal, v „Československých letopisích musejních", 1904; Pluskal, Památky Brumova, str. 10; Wolný, Mähren, IV., Hradischer Kreis, str. 129; Boček, Cod. d. Mor., II., 156; Palacký, Dějiny, vydání Riegrovo, I., str. 464; Dr. Fr. Přikryl, „Sv. Cyrill a Methoděj", 1905, str. 98.

poprvé Smilo burggrauius de Brumov. Z četných listin z r. 1254 a 1255 se dovídáme, že tento purkrabí královského hradu brumovského byl bratrem Bočka z Perneka, purkrabí znojemského a zakladatele kláštera žďárského, a že třetí bratr jejich slul Kuna. Všichni tři pocházeli ze slavného rodu pánů, kteří se později psali z Kunštátu a byli syny purkrabí olomouckého (1236—1240) Heralta, nejstaršího to známého předka moravského rodu pánův z Kunštátu s erbem trojčáří, kterýž rod v dobách pozdějších na několik větví se rozdělil a z větve Poděbradské dal Čechům slavného krále Jiříka.

Purkrabí brumovský Smil přimlouval se r. 1256 u krále Přemysla, aby Tatary hrozně zpustošený Přerov obdařil, a král v uvedené listině vyznává, že olomoucké právo daruje Přerovu jen na jeho prosby.

Od r. 1256 připomíná se v listinách až do r. 1272 častěji brumovského purkrabí Smila, který u krále Přemysla II. mnoho slovem svým platil, a jemuž král nejednu věc k vůli povolil. Byl pak Smil také královským kastelánem na Přerově a měl některé rodinné statky v Dolních Rakoucích. Na listinách rakouských píše se chybně Smilo de Pravnowe a uvádí se jako rector provinciae Bernekcensis, ač snad správněji měla by se čísti provincie čili župa brumovská, neboť Pernek (Pernegg) v Dolních Rakousích, sídlo kláštera panen kanovnického řádu premonstrátského, nebýval sídlem ani středem provincie či župy.

Tento Smil (castellanus perpetuus Brunowensis) založil klášter cisterciácký ve Vyzovicích,[1]) o čemž vydal zakládací listinu dne 20. srpna r. 1261, kdy již založení toto bylo papežem Alexandrem IV. potvrzeno a schváleno. Klášter vyzovský nazván po zázračné události, která vedla k jeho založení Rosa Mariae (růží Panny Marie), po jméně Smilově však Smilheim. V zakládací listině vyzovské jmenuje se manželka Smilova Bohuvlasta a praví se, že purkrabímu brumovskému dětí a potomkův nedala. Z rozsáhlého jmění, které zakladatel daroval novému klášteru, jenž měl býti podřízen opatům velehradským, jasně vysvítá, jakými nesmírnými latifundiemi v župě brumovské vládl. Statky jeho zasahovaly hluboko až do provincie přerovské a sousedily se statky biskupství olomuckého u Kroměříže a Chropyně.

---

[1]) Boček, Cod. d. Mor., III., str. 187, 194, 201, 203, 205 um. 228, 224 um. 240, 298, 313; Marian, Öster. Klerisey, IX., str. 133.

Zmylo de Brumov jmenuje se naposledy na listině krále Otakara ze dne 19. ledna r. 1272, kterou král potvrzuje některá práva johanitův pražských, a na listině ze dne 29. října z téhož roku, kterou král Uh. Brodu daruje městské právo hlubčické. Záhy po té zemřel, jelikož dalších zmínek o něm se již neděje. Hrad brumovsqý přešel začátkem století XIII., dle Volného okolo roku 1306, z rukou zeměpanských v majetek soukromý. Ale markrabí moravský a mladší král český Karel získal hradu s příslušným obvodem pozemkovým r. 1334 koupí, čímž bývalé zboží zeměpanské vrátilo se k prvotním svým majitelům.

Po té se o Brumově zmínky nečiní až do doby husitské. Za válek husitských hrál hrad brumovský v dějinách moravských důležitý úkol. R. 1421 ode dne 16. do dne 26. října ležel pod Brumovem král uherský Zikmund vojenským táborem, co mezitím vojevůdce jeho Pipa Florentinský plenil statky moravských nekatolických pánův. Tenkráte držel hrad husitsky smýšlející Boček mladší Kuna z Kunštátu, zarytý protivník olomuckého biskupa Jana Železného. Biskup vypravil se r. 1422 brannou mocí proti pevnému hradu, který oblehl, ale přes třínedělní obléhání stéci ho nemohl.[1]) Hrad byl zajisté pevný, když tě biskupova branná síla musila odejíti s nepořízenou. Biskup čekal nyní jen na příležitost, aby se se zástavním držitelem hradním utkati mohl v otevřeném poli, což se mu r. 1424 také podařilo u Slušovic nedaloko Vyzovic. Strhla se krátká bitva mezi biskupskými a páně Bočkovými, v níž válečný biskup zvítězil a pana Bočka na jeho hrad brumovský zatlačil. Božek z Kunštátu dal se ve hradě brumovském oblehnouti, ale dříve než podařilo se biskupovi hradu dobýti, uzavřen mezi soupeři smír.

Že hrad byl r. 1424 zeměpanský, vysvítá i z listin krále Zikmundových, kde nazývá král hrad „castrum nostrum". Roku 1464 píše se po Brumově Jan z Cimburka a z Jičína. O pozdějších zástavních držitelích hradu a panství nedí se nic až k r. 1480, kdy hrad byl v zástavě Ladislava Podmanínského z Podmanína, souseda nepokojného, jenž více stál před zemským soudem brněnským neb olomouckým než klidně na hradě bytoval.

---

[1]) Cod. dipl. Mor., IV., str. 89, 101; Brandl, Kniha pro každého Moravana, 1892, str. 385; Wolný, Mähren, Hrad. Kreis, IV., str. 120; Palacký, III., vyd. Riegrovo, str. 299; Tomek, Praha, IV., str. 210; Pessina, Mars moravicus, str. 480.

Na hrad činil si také jisté nároky olomoucký žid Stanislav Zwilling, snad že mu p. Podmanínský něco dluhoval, nebo jinak. Počátkem listopadu 1480 pohoní Zwilling pana Ladislava z Podmanína ze dvú tisíc hřiven, že mu drží hrad Brumov, k němuž žid lepším právem se táhne, což také listem prokázati chce. Podmanínský byl však tenkráte mimo hranice zemské, proto byl rok odložen, a jak konečně spor dopadl, z knih půhonných a nálezových se nedovídáme, ježto nález zaznamenán není.

R. 1481 znovu pohoní jej Stanislav Cvilink, přísežný fojt města Olomúce, ze dvú tisíc kop grošů, že mu drží Brumov hrad se vším příslušenstvím, ježto Stanislav k tomu po otci svém lepší právo má.[1]) Ladislav zemřel asi r. 1492 a po něm vládla nějaký čas Brumovem vdova jeho Alena z Gutta (z Kúta) a po ní bratří Michal a Štěpán Podmanínští. R. 1500 byl hrad zastaven Janovi Meziřičskému z Lomnice, asi již na sklonku roku, neboť jestě téhož roku bratří Michal a Štěpán Podmanínští ucházeli se u krále Vladislava o druhý jarmark pro Brumov, uvádějíce v žádosti své, že městečko toho roku ohněm velikou škodu utrpělo.

R. 1503 prodal král Vladislav II. Brumov s celým příslušenstvím dosavadnímu zástavnímu držiteli Janovi Lomnickému. Příslušenství hradu bylo tehdy následující: osada Brumovská, město Klobouky, dědiny: Bilnice, Vlář (zaniklá), Štítná, Návojna, Nedašov, Lhota Nedašovská, Poteč, Šťudlov, Příkazy, Střelná, Seninka, Horní Lideč, Lidečko, Pulčíny se zašlým hradem, Zubravka (zaniklá), Lomná (zaniklé Lomensko), Lačnov, Smolina, Cichov, Lipina, Vrbětice, Miřín (zaniklá osada), Kuchavice (zaniklá), Horní a Dolní Mladotice, Hrádek se zámečkem, Roketnice, dva lány u Bánova, lenní statek Popov s tvrzí, Jestřabí s tvrzí a Mirošov. Lomnický postoupil celého statku hned zase bratřím Štěpánovi a Michalovi Podmanínským, kteří jej mezi sebe na dvé rozdělili. Štěpán Podmanínský byl biskupem v Nitře na Slovensku. R. 1512 a 1514 prodali bratří oba své díly Jiřímu Torešovi z Toreše, šlechtici uherskému, ale biskup nitranský Štěpán vyhradil si Horní Lideč, Lhotu a Seninku s pustou vsí Zubravkou. Leč Michal Podmanínský již r. 1517 koupil od Toreše oba díly a r. 1519 prodal Brumov celý Janovi Meziřičskému z Lomnice a na Byteši.

[1]) Schwoy, Mähren, II., str. 495; Pluskal, Památky Brumova, str. 14; Wolný, Mähren, IV., str. 120; Brandl, Půhony, IV., str. 9, 406, VI., 121.

R. 1505 připomíná se Brumov městem, které mělo právo tržní a soudní a rady i nálezy soudní bralo z Uh. Hradiště. R. 1533 dala rada Hradišťská Brumovu instrukci, kterak se při soudech, zvláště hrdelních, chovati má.

Jan Meziříčský z Lomnice žil ještě dle Švoje r. 1526, a teprve kolem r. 1528 dědil po něm statky jeho syn Adam, po němž již r. 1531 nastoupil syn Jan mladší z Lomnice, jenž zemřel r. 1533. Náhrobek Jana mladšího je zazděn v bilnické kapli v kostele brumovském spolu s náhrobkem sestry jeho Maruše, zemřelé r. 1536 a téhož roku zemřelého synka Jana. Dle Švoje držel po Janovi mladším kostel brumovský v letech 1534—1543 Adam z Lomnice, jenž hrad obnovil a zvětšil.[1] Jisto jest, že Adam zemřel bez mužských potomkův, a že statek dědila po něm sestra jeho Magdalena, provdaná za knížete Mynsterberského.

Adam z Lomnice byl pán dobrotivý a pravý otec svých poddaných. R. 1537 žádaly jej osady Brumov, Bilnice, Štítná, Návojna a Nedašova Lhota o vyproštění z práva odúmrtního a o svobodné pastvy žaludové a bukvicové v panských lesích. Vyhověl jim v tom, když se mu zavázali, že budou mu za to platiti každoročně z každého gruntu měřici ovsa a slépku. Listinu darovací otiskl spisovatel této knihy v „Selském archivě“ Praskově.

Páni Podmanínští, vyprodavše se z Moravy, usadili se v Uhřích, kam je povolal bratr jejich Štěpán, biskup nitranský. Ale v Uhřích stali se záhy svému okolí a také pohraničním statkům moravským nepohodlnými a nebezpečnými. R. 1538 dělal pan Adam Lomnický na panství brumovském rybník, ale Jan Podmanínský z Podmanína vpadl na Moravu, zbil a zranil jeho rybnikáře. Podmanínští vpadli toho roku několikráte na Moravu a škodili nejen na pohraničním statku brumovském, ale vpadali také na statek pana Buriana Světlovského.

Za válek tureckých nejednou hrozilo Moravě a Brumovu nebezpečí vpádu tureckého. V únoru 1544 stavové moravští již ani dost málo nepochybovali, že Turci vpadnou také na Moravu, proto nařídili, aby v čas nebezpečí ženy a děti z osad pohraničních utekly se do hradův a míst opevněných a nařídili také, aby

---

[1]) Z. d. olom., XVI., str. 28, XVII., str. 18, 28, XVIII., str. 7, 15; Pluskal, Památky Brumova, str. 29; Schwoy, Mähren, 1793, II., str. 495.

z hradu brumovského, kdyby se vpád turecký udál, střelbou a ohněm dána byla znamení výstražná.

Obr. 32. Náhrobek Jana mladšího z Lomnice v kostele Brumovském.

Za paní Magdaleny Mynsterberské vpadl z Uher s několika sty lidu branného r. 1559 na Moravu průsmykem Vlárským

Jakub Deák z Trenčína a páchal na panství brumovském, hlavně v Bilnici a v Brumově mnoho škod.

Obr. 33. Náhrobek Maruše z Lomnice v kostele Brumovském.

Tou dobou počal se dráti do Brumova náboženský rozklad. Biskup olomucký stěžuje si r. 1567, že mu ani majitel panství brumovského ani jemu podřízené kněžstvo patronátní poplatkův

a dávek neodvádí.[1]) Na Brumově seděl tenkráte Jan Lomnický, o němž se domníváme, že vládl rozsáhlým panstvím pouze k ruce Magdaleny kněžny Mynsterberské. Kromě sporu s biskupem olomuckým o platy a dávky měl také spor o hranice panství s hraběnkou Trenčanskou. Zemský sněm vyslal r. 1573 zvláštní komisi, aby spor ten rozhodla, neboť nejednalo se pouze o hranice dvou sousedních panství, nýbrž dle dohadu také o hranice zemské. Komise spor urovnala.

Kněžna Magdalena Mynsterberská odprodala r. 1573 od statku brumovského osady Hrádek, Horní a Dolní Mladotice a Roketnici Janovi Skrbenskému z Hříště a lenní stateček Mirošov Janovi Víncovi ze Šeredy a zbytek, totiž hrad Brumov s městečkem a farou, se dvorem, pivovarem a mlýnem, město Klobouky s farou a mýtem, Bilnici s mýtem, Štítnou, Jestřabí, Vrbětice, Lipinu, Smolinu, Cichov, Lačnov, Horní Lidč, Dolní Lidč (Lidečko) s farou, Lužnou, Pulčíny, Senici, Lhoty Frantovy, Střelnou s pohraničním mýtem, Šťudlov, Příkazy, Poteč, Malou či Nedašovskou Lhotu, Nedašov s mýtem a Návojnu i osady zaniklé a pusté, ovocné sady, chmelnice, mlýny, rybníky, jezera a všecek dobytek, vše jak stálo a leželo, prodala r. 1574 za 47.480 zl. Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan.

Pan Zdeněk posilnil v Brumově i na celém svém panství nekatolictví značně. Hlavně čeští bratří rozšířili se tu velice. V Brumově záhy nabyli převahy protestanté. Zdeněk Říčanský byl horlivý luterán. Roku 1576 povolal na Brumov luteránského predikanta Viktorina Přibyslavského, který tam meškal až do r. 1579. Po něm přišli jiní, ale jediný Přibyslavský jmenuje se v olomuckých půhonech, takže o nástupcích jeho zpráv se nezachovalo. Ale pochybovati o tom nelze, neboť pan Zdeněk z Říčan jakožto luterán podléhal vlivu uhersko-brodského luteránského kazatele Pavla Kyrmezra, pověstného nepřítele jednoty bratrské a hlavně bratra Vodičky.[2])

---

[1]) Selský archiv, 1904, listinář; Dr. Kameníček, Zemské sněmy II., str. 263, 403, 406; Památky sněmovní od r. 1539, I., fol. 120, II., fol. 146; Pluskal, Památky Brumova, str. 94.

[2]) Památky sněmovní, III., fol. 45—47; Dr. Kameníček, Zemské sněmy, II., str. 406; Z. d. olom, XXIX., str. 7, 10; Wolný, Kirchl. Topogr., I. Abt., III. B., str. 370; Dr. Winter, Život církevní, str. 200.

Pavel Kyrmezerus byl člověk ctižádostivý, jenž pojal plán založiti pro sebe diecesi uhersko-brodskou, v níž by byl sám biskupem nebo papežem. Plánu tomu překáželi bratří, ale on přece svolával do Brodu schůze okolního duchovenstva, jimž říkal synody. Záhy nabyl vlivu na Zdeňka Říčanského a tím dosáhl, po čem dychtil: moci nad kněžími z panství brumovského. Když Kirmezer stal se v Uh. Brodě nemožným, přeložil jej majitel brodského panství Jetřich z Kunovic r. 1580 z Brodu do Nové Vsi, ale pan Zdeněk Říčanský z Říčan a na Brumově i po jeho odchodu z Brodu pokračoval na dráze nastoupené.

Jinak však byl Říčanský ke svým poddaným laskavý a ochotný, uleviv jim v poddanství dosti. Klobouky i Brumov mají od něho několik listin výsadních. Dne 6. září roku 1578 potvrdil Brumovským jejich dosavadní svobody. Také dovolil, aby každý měšťan dle jistého dobrého pořádku pivo k čepování v domě svém bez překážky vařiti a čepovati směl. Dovolil také, aby k várkám pivným potřebné dříví v panském lese, kde jim hajný vykáže, brali a svobodně odváželi. Udělil městečku svobodný vinný šenk tak, aby jeden každý toho šenku i v jarmareční frejunky svobodně užíval. Panský dům v městečku měl však též svobody této jako každý jiný soused účasten býti. Za to měli měšťané na věčné časy ročně po 3 bílých groších do důchodu z každého šenku odváděti a to na polovic na sv. Jiří a druhou na sv. Václava. Dovolil, aby peníze sirotčí rychtář a obecní starší opatrovali, dav výsadu, aby těch peněz vrchnosti nepůjčívali ani na prosbu ani na nucení, leda by sami z dobré vůle chtěli. Jiným však půjčiti mohli, ale jen se svolením vrchnosti neb u přítomnosti dědičného pána. Klíče od sirotčí truhlice měli jeden panský ouředník, druhý rychtář obecní. Když přísežnému rok vypršel, byl starý ouřad povinen novému, který byl od pána dědičného k tomu zvolen a zřízen, pořádný počet ze všech příjmův a výdajův a ze sirotčích peněz, obecních i kostelních peněz vydati u přítomnosti úředníka panského přede vší obcí. Hotové peníze odevzdati se mohou sirotkům, když by k letům přišli a za vydání peněz žádali, a to bez nesnází učiniti měl obecní ouřad na rozkaz vrchnosti a u přítomnosti panského písaře nebo ouředníka důchodního. Za tyto svobody uvolili se měšťané, že po 3 dny v roce budou na panském seti a žati.

Téhož roku 1578 sorganisoval si pan Zdeněk protestantskou církev na obšírném zboží svém. Vydal svým „kaplanům“ (kněžím) řád církevní. V něm poručil, aby ve všem drželi konfesí aukšpurskou, a rozkázal, kterak se mají chovati, ale učinil tak s nemalou nadutostí. Jakub Sofian Valkenberský, tenkráte kazatel u samého pana Zdeňka na hradě brumovském, jménem svým a šesti kněží podepsaných, totiž kněží z Klobouk, Brumova, Vsetína, Fryštáku, Oujezda a Slušovic, vzkázal pánovi zdvořile, že církevní řád jeho budou kněží zachovávati, ale aby nařídil „pro Boha, by lidé poddaní měli je za kněze a tím jménem, aby je jmenovali, a ne aby spílali chlapy, lotry a jinými ohavnými jmény“; při tom prosil Sofian jménem ostatních, aby jim důchod vycházel spravedlivě, sic že musí pro hlad pryč, konečně, aby pán je poctivě propouštěl a nevyháněl. K tomu zdvořilému psaní pán dal odpověď surovou, že totiž nikoho z kněží nevyhání, leč zúmyslné lotry, k...., ožralce neb zlostníky. V odpovědi jeho čte se i toto: „Vy na tom (důchodu), což vám přichází, konečně přestávejte a obchodů, Bohu nemilých a lidem ošklivých, dokonce zanechejte.“ [1])

Z toho jasně vychází, že pán byl ve věcech náboženských despota a duchem Kyrmezerovým ven a ven nasáklý. Kněžím na panství jeho nevedlo se zajisté dobře.

Pan Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan zemřel roku 1583, a statek brumovský, který r. 1574 rozmnožil od statku vyzovského dědinami: Polankou, Leskovcem, Drnovicemi, Vysokou (Vysokým Polem), Újezdem, Loučkou a Slopnou, spadl na vdovu po něm pozůstalou, paní Johanku rozenou Trčkovou z Lípy, s níž se byl Zdeněk asi r. 1577 — tenkráte ovdovělou Meziříčskou z Lomnice — zasnoubil. Z manželství jejich dětí nepošlo, neboť žádných se nevzpomíná. Jelikož však Zdeněk Kavka při vší své občasné dobrotě a laskavosti k poddaným býval také někdy zlomyslným a vlastních výsad a darů, kterými zhusta poddané své obmýšlel, nezachovával, byla po jeho smrti vdova jeho s různých stran k náhradě přidržována. Roku 1584 měla jednání s Brumovany, kterým potvrdila všecky výsady, které jim dal nebožtík její choť,

---

[1]) Kučera, Paměti Uh. Brodu, str. 99; O Kyrmezerovi viz Dr. Winter, Život církevní, 1895, str. 200, 359 a 641; Výtah z listiny u Pluskala, str. 38 sq.; opis má autor této knihy; Bibl. mus. Rukop. II. D, str. 8, 300; Dr. Winter, Život církevní, str. 357.

ale současně měla veliký spor s měšťany klobuckými, který byl vyřízen rozsudími zemskými a poručníky statku po panu Zdeňkovi pozůstalého úplně v neprospěch vrchnosti.

O sporu tom jednalo se před zemským sněmem; nespokojeni byli nejen měšťané klobučtí a brumovští, ale také poddaní z dědin. Rozhodnutím sporu s měšťany klobuckými ve prospěch měšťanův, nebyly však různé nepravosti, které vrchnost páchala na lidech poddaných, zastaveny, ale opakovaly se ještě v oné krátké době, kdy panství držela paní Johanka s třetím manželem svým, panem Kryštofem Zborovským ze Zborovic.

R. 1592 předstoupili poddaní její před hejtmana, nejvyšší úředníky a soudce zemské a vznesli na ně poníženě a lítostivě, kterak od pana Kryštofa Zborovského a ouředníků brumovských ukrutně a nekřesťansky bitím a vězením sužováni, též v roboty nepovinné potahováni jsou a některým jejich vlastní a gruntovní rolí a louky zodnímány jsou, dobytky také, koně, krávy se jim beze všeho zaplacení berou. Nejvyšší ouředníci zemští na tu stížnost rozhodli, aby poddaní na panství brumovském k ničemu víc potahováni nebyli, než povinni jsou, kteříž u vězení zdržováni jsou, aby hned vypuštěni byli, ty pak rolí a louky i dobytky, což jim pobráno jest, to aby se jim zase navrátilo, tak aby jedenkaždý při živnostech svých zůstati mohli. Také nařídili vrchnosti, aby poddaných za to netrestala, že k hejtmanovi a soudcům zemským se stížností se utekli, a lidem poddaným na srdce položili, aby, což povinni jsou, poslušně konali, příčin žádných k nepokoji a trestání slušnému z sebe nedávajíce.

Paní Johanka za chotěm svým dlouho netruchlila a jsouc vdovou statnou, vdala se hned roku 1584 za Krištofa Zborovského ze Zborovic, ale po nějakém čase v panství brumovské uvázali se nápadem dědickým bratří nebožtíkovi Mikuláš a Heralt Kavkové a syn po zemřelém třetím bratrovi Jan. Heralt Kavka měl syny Jana Vilíma, Jana Krištofa a Zdeňka Lva, kteří roku 1598 převzali Brumov ještě za života otcova, ale hned jej prodali společníku svému a bratrancovi Janovi Kavkovi za 20.000 zl. mor., jenž byl tou dobou císařským radou. Jest tedy nesprávné tvrzení Vávrovo, že Jan Kavka roku 1598 celé zboží brumovské po strýci svém Zdeňkovi zdědil.[1])

[1]) „Sborník historického kroužku", V., str. 79; Dr. Kameníček, Zemské sněmy, díl III., 185, 705. Kameníček pokládá Krištofa Zborovského úředníkem paní Johančiným; omylem, byltʼ jejím manželem. Dr. Kameníček, o. c. III., 186.

Neumíme při tom udati, kdy panství brumovské držel Emerich Forgáč z Gymeše na Komnáticích a Brumově, k němuž biskup, hejtman, nejvyšší ouředníci a soudcové zemští dne 7. července r. 1596 písemné napomenutí učinili, aby lidí poddaných svých v žádné roboty, kterými by spravedlivě povinni nebyli, nepotahoval, ale se k nim pokojně choval, aby sobě neměli dále co stěžovati. Poddaní brumovští totiž podali hejtmanovi zemskému Frydrychovi staršímu z Žerotína při soudě zemském v Olomouci suplikací, v níž si na vrchnost svou stěžovali. Stížnost tuto poslali ouředníci panu Forgáčovi, aby, což sobě ti lidé stěžují, vyrozuměl. Ale Emerich Forgáč nemeškaje téhož ještě roku podal zemským ouředníkům stížnost do svých poddaných, kterak by v poddanosti a poslušenství státi nechtěli a mnohé neřády proti Pánu Bohu činili. Stavové zemští oznámili proto Forgáčovi dopisem ze dne 5. října r. 1596, že pana Bernarta Drnovského z Drnovic vyšlou na panství brumovské, aby stížnosti, podkudžby spravedlivé byly, vyšetřil a neposlušným poddaným v poddanosti a poslušnosti státi nařídil. Vytušili asi stavové, že tu přišla kosa na kámen, a podle suplikací k nim učiněných nevěděli, komu pravdy přikloniti.[1])

Forgáčové byla rodina uherská, která nabyla inkolátu na Moravě již r. 1582.

Kavkové z Říčan byl rod český, pocházející z Říčan u Prahy. V erbu měli tři listy lipové, špičkami do rohu štítu směřující, tolikéž v klenotě měli lipový trojlist. Původně byli na Říčanech, Česlicích a Průhonicích, ale rozšířili se záhy v Kouřimsku, Plzeňsku, Bechyňsku, Písecku, Podbrdsku a také na Moravě. Záhy rozdělili se na několik větví, které se psávaly ze Všechrom, z Křivosoudova, z Jezeřan, z Chotyšan, z Borečnice z Cehnic, z Ledče.

Jan Kavka, z počátku český bratr, stal se později vlivem manželky své Benigny z Lobkovic katolíkem a uvázav se ve hrad brumovský, trpěl protestantství jen krátkou dobu. Asi r. 1600 podnikl s chotí pouť do Loretty vlašské a od té doby byl horlivým katolíkem. Když r. 1602 císař Rudolf II. královským mandátem zastavil nekatolické bohoslužby ve svých zemích, vyhnal Kavka všecky nekatolické duchovní ze svých gruntův a hned vyjednával s jesuitskou kolejí olomuckou,

---

[1]) Dr. Frant. Kameníček, Zemské sněmy, díl III., str. 97, 717, 720.

Rozrod Říčanských, kteří se usadili na Moravě, je tento:

Heralt Kavka Říčanský z Říčan,
m. Kateřina Malovka z Chýnova,
oba † 1562.

Mikuláš 1563 na Štěkni; m. 1. z Klenového, m. 2. Voršila Hasištejnská z Lobkovic.	Zdeněk 1563, † 1583, na Švihově, na Vyzovicích a na Brumově; m. Johanka, ovdovělá Meziříčská z Lomnice, r. 1584 vdaná po třetí za Kryštofa Zborovského.	Jan 1563—1577 na Cehnicích; m. Kateřina z Říčan.	Heralt 1563—1602 na Švihově; m. 1. Dorota z Klenového, vdaná 1563, m. 2. Kateřina ze Šternberka, vd. 1596.

Mikuláš:

Kateřina;
m. Bernart
z Hodějova.

Jan:

Jan Kavka od r. 1598
na Brumově, pak
na St. Sedlišti a
Karlštejně, † 1643;
m. Benigna
z Lobkovic,
vd. 1606, † 1625.

Heralt:

Jan Vilím; m. Anna ze Stříteže.	Jan Krištof na Dobrši; m. Anna z Klenového	Zdeněk Lev na Roudném, † 1617; m. Markéta Chrtovna ze Rtína.

Jan Kavka:

Jan František, † 1642.	Beatrix Johanna, † 1681; m. Jan Ferdinand, kníže z Porcie.	Ludmila Benigna, † 1672; m. František Adam ze Šternberka, † 1648.	Anna M. Eusebie.	Kunhuta, jeptiška.

aby mu poslala schopné misionáře. Přišli již v létě r. 1602, ale protože kostel brumovský byl bohoslužbami luteránskými znesvěcen a hrubě na stavbě své poškozen, dal jej pan Kavka na rychlo opraviti a znovu vykropiti, při čemž sám chtěje býti příkladem nesl jesuitovi kropenku. Podobně učinil ve Vlachovicích a snad také v Kloboucích, ač zápisův o Kloboucích není. Také prý v kterési nejmenované vsi dal sbor bratrský rozbořiti, a když se osadníci i bez kněze k bohoslužbě bratrské scházeli, dal jim vystaviti kostelík, aby se v něm katolicky Bohu sloužilo. Lid v Brumově i ve Vlachovicích byl k náboženské protireformaci dosti povolný, protož reakce se dařila. Již r. 1603 měl prý Kavka na obšírném statku svém 2080 konvertitův, ač do Brumova a do Vlachovic byl prý katolický farář dosazen teprve r. 1610. Což ovšem pravda není, ježto r. 1607 jmenuje se v Brumově katolický farář Jakub Klenidiš, roku 1608 Jan Fridelius a po něm Jakub Muskala a r. 1608 ve Vlachovicích farář katolický Albert Grinerius. Roku 1610 byl v Brumově farářem Petr Baroš, roku 1613 Jan Michalička, roku 1617 Jiří Posmýc. Také na ostatní fary na patronátě Kavkově dosazeni byli faráři katoličtí. V Kloboucích farářoval r. 1610 kněz Adam, v Lidečku do r. 1613 Urban Boček a po něm Jiří Žilinský. Ze Slušovic byl predikant vypuzen teprve r. 1613 a investován katolický farář Martin Tichý, do Fryštáku uveden katol. farář r. 1616.

Za Jana Kavky utrpěl Brumov vpády Bočkajovskými z Uher na Moravu. Roku 1605 oddělení vojska Bočkajova v padlo do dědin Kavkových a nemálo zpustošilo Brumov i okolí, a vpád se r. 1606 opakoval.[1]) Vpády Bočkajovské čítá Brumov k svým nejhorším dobám.

Ještě po r. 1611 bylo potřebí v Brumově pokračovati v díle protireformačním. Dočítáme se o tom obšírně ve Schmidlových dějinách českomoravské provincie jesuitské. Roku 1611 působil v Brumově jesuita Lenhart Klasovský (Classowicz), rozený Slovák z Uher, na jehož radu Jan Kavka zbudoval v Brumově školu, ve které vydržoval 27 školních dětí. Roku 1613 účinkovali jesuité Jan Drahor a Jan Jonuš, jejichž činnost byla rozšířena také

[1]) Schmidl, Historia Soc. Jesu, II., str. 307, 329; Fr. Snopek, Nová akta kardinála Ditrichštejna, v „Časop. Mat. Mor.“, 1903; Dr. Kameníček, Sněmy, II., str. 372., 390.

na Klobouky a Lidečko. Za 3 měsíce obrátili 458 nekatolíkův. Teprve v červnu roku 1614 opustili jesuité panství brumovské a odebrali se do trenčanské stolice v Uhřích. Leč po bitvě bělohorské roku 1620 přišli sem znova 3 jesuité z Brna a pobyli tu do r. 1628.

Jan Říčanský Kavka z Říčan prodal dne 23. září r. 1622 Brumov s Vlachovicemi uherskému magnátu Pavlovi Apponyimu z Nagy-Appona, po němž dědil syn Petr. Pavel Apponyi z Velkých Oponic získal inkolátu na Moravě r. 1607. V Uhřích držel tytéž statky, po kterých se psali později Forgačové, totiž Karloty u Topolčan v Nitře. Tento odkázal r. 1626 poslední vůlí celý statek s půl Vlachovicemi Mikoláši Forgáchovi (Forgáčovi) z Gymeše a jeho choti Esteře, rozené Bošance z Velkého Bošánu, šlechtické to rodině ze stolice nitranské v Uhřích. Odkázal jim také všecky své hotové peníze s výminkou, aby strýci jeho Balašovi Apponyimu z Karloty (u Topolčan v Nitře) splatili 4000 zl.

Forgáčové měli jediného syna a pět dcer. Syn zemřel bezdětek před rodiči a za ním také Mikoláš Forgáč. Celý statek zdědila manželka Estera, která jej r. 1659 odkázala svým pěti dcerám, a ty se téhož roku o statek rozdělily. Estera, která byla svobodná, obdržela Brumov, Marie, vdaná za Štěpána hraběte Illyesházyho, majitele hradu trenčanského, dostala Klobouky, Žofie hraběnka Frangipánová podržela Vysoképole a Judita, provdaná za hraběte Reinštejna-Tattenbacha, dostala podílem Návojnu. Pouze hrad s prachárnou, kaplí, oborou a valchou nebyl rozdělen, ale přece vykázána na hradě každé jistá část k obývání. Všecky byly vázány za společnou opravu hradu a každé byl vykázán k opravám zvláštní díl střechy.

Roku 1638 měl farář brumovský Lelkovič spor s vrchností o desátky, který několik roků se vlekl, ale toho roku konečně urovnán, aby vrchnost desátek ze zakoupených a k panským dvorům přivtělených poddanských gruntův a pozemků bez odporu faráři dávala; za desátek během šesti let zadržalý měl se farář spokojiti náhradou 40 zl.[1])

---

[1]) Volný, Kirchl. Topographie, I. Abt., III. Bd., str. 371; Dr. Kameníček, Sněmy, III., 99.

Za války třicetileté byl Brumov také nemálo poškozen. R. 1643 panství brumovské vyslalo k opravě městských hradeb hradišťských 17 robotníkův. Hrad brumovský byl však dosti pevný, neboť r. 1643, když Torstenson držel pevnost olomuckou a pustošil východní kraje moravské, přitrhlo oddělení švédské přes Vsatsko také na panství brumovské, poddanské dědiny nemálo zpustošilo, ale hradu nedobylo. Valaši z panství brumovského chtěli škod svých na vojsku švédském pomstiti, sebrali se ve všech dědinách a v síle několika set mužů táhli k Olomouci, ale v dědině Dolanech blízko Olomouce byli Švédy rozprášeni a mnoho jich pobito. Mezi padlými byli také lidé z Brumova.

Estera Forgáčová osvobodila listinou ze dne 17. června r. 1654 městečko všech povinností a robot, jak tažných tak pěších, dovolila obyvatelům o jarmarcích, jichž bylo za její doby již čtvero, svobodně víno své, cožkoli při každém frejunku po sedm dní trvajícím vyčepovati se ho může, nalévati. K nálevu tomu měl dokonalý a zachovalý člověk od obce zjednán býti a tento po každém frejunku purkmistrovi a vší obci městské z výdělku počet klásti; purkmistr pak měl osobě k tomu od vrchnosti zřízené vykázati, jaký užitek ten svobodný šenk pokaždé vynesl a na co se obrátil. Paní Estera si však vymínila, aby ti, kdož koně chovají, vodu k potřebě zámecké a do kuchyně z řeky dováželi a potřebné posilky pěší po pořádku za slušnou záplatu jednoho bílého groše od míle cesty konali, víno do sklepu zámeckého spouštěli a z něho zase na šenky vytahovali. Obec se zavázala, že všichni holodomaři, řemeslníci a podsedníci mimo to, co již za starodávna na hromnice, o sv. Jiří, o sv. Václavě a o sv. Martině na penězích, pšenici, ovsi, chmelu, slepicích a vejcích dávali, ještě každoročně 200 zl. rýnských hotových peněz ve dvou termínech, na sv. Jiří polovic a polovic na sv. Martina, purkmistrem do důchodu panského odváděti budou. Poplatek ten měl býti repartici na veškeru obec vybírán, ale tak, aby bohatší více a chudší méně platili. Od toho poplatku byly vyjmuty: dům panský, kterýž slul manstvím Eliáše Hurdovského, podsedek Hodňovský a podsedek Janský.

Za málo let byly tyto povinnosti obci těžké, a obec žádala, aby jí něco z toho bylo prominuto. Listinou ze dne 24. dubna r. 1659 paní Estera odpustila Brumovanům dovoz vody na hrad posilky, ježto se jí obec zavázala, že za to každoročně 50 zl.

do důchodův panských platiti bude. Zůstala Brumovským pouze povinnost, aby víno do sklepův panských spouštěli a je k šenkům vytahovali.

Statek brumovský ode dne 2. března r. 1659 na patero rozdělený, počal se znenáhla zase slučovati. Dne 1. ledna r. 1661 hraběnka Judita z Tattenbacha prodala svou pětinu za 41.000 zl. rýnských svobodné sestře Esteře. Byl to podíl Návojenský. Marie Illyesházová zůstavila svou část poslední vůlí z r. 1673 choti svému Jiřímu Illyesházovi a tento ustanovil poslední vůlí ze dne 13. ledna r. 1689 dědicem Františka, syna strýce svého Mikuláše Illyesházyho. Hraběnka Žofie Frangipánová prodala díl svůj dne 3. prosince r. 1676 ostřehomskému arcibiskupovi Jiřímu Szelepcsenyimu za 36.000 zl., a zdá se, že arcibiskup ještě jiný podíl přikoupil, ježto po jeho smrti císař Leopold I. dne 25. července r. 1689 nařídil, aby se dva po něm pozůstalé díly statku brumovského Juliovi Karlovi Podstatskému z Prusinovic a choti jeho Marii Terezii, rozené Prosiganové z Emmerberka v ceně 50.000 rýn. postoupily. Hraběnka Eva z Erdödy posledním pořízením ze dne 10. května r. 1670 svůj podíl odkázala snaše své Alžbětě hraběnce Rákóczyové. Podíl svobodné Estery s částí podílu Tattenbachovského připsali dne 24. září r. 1674 zemští odhadci Janu Antonínovi sv. p. Selbovi. Pětina poslední s dílem pětiny Tattenbašské byla dne 23. září r. 1684 exekutivně prodána Ignáci Václavovi Bartodějskému z Bartoděj, jenž však již téhož roku zemřel. Jeho tři synové, Jiří Ferdinand, Ignác Václav mladší a František Antonín rozdělili se dne 16. října r. 1687 o dědictví, ale dne 1. července r. 1695 prodali celé za 120.000 zl. rýnských a 600 dukátů Volfovi Ondřejovi Ursinimu z Rožmberka, jenž 24. října téhož roku také po hraběnce Esteře mladší r. 1674 zemskými odhadníky oceněný Tattenbašský díl koupil a celý tento majetek v závěti své synu svému z druhého manželství Filipovi Josefovi zůstavil. Pětinu Evy z Erdödy s částí patřící Marii Anně Podstatské z Prusinovic koupili roku 1709 za 19.917 zl. bratří Antonín a Ignát sv. p. Walldorfa. Filip Josef Ursini z Rožmberka prodal svou část dne 15. září r. 1727 Josefovi Illyesházymu za 188.000 zl. a 200 dukátův. Tento zdědil již dříve po bábě své Marii její podíl a r. 1729 dne 12. prosince koupil za 15.000 zl. od dědiců Selbových zbytek pětiny Tattenbachovské. Ježto mezitím páni z Waltdorfa postoupili Vysokéhopole a Lidečka Leopoldovi

Eugenovi Podstatskému z Prusinovic, snažil se Josef Illyesházy získati i těchto osad, což se mu kupem za 24.000 rýnských a 100 dukátů dne 23. července r. 1731 také podařilo. Tímto spojením tří dílů zboží brumovského v osobě Illyesházově byly z původních pěti částí utvořeny tři, z nichž druhá patřila Walldorfům a třetí (Návojna) Selbovi.

Mezitím však stihlo městečko Brumov hrozné neštěstí. Počátkem srpna r. 1663, kdy padišah Muhamed IV. dobýval Nových Zámků v Uhřích, tlupa 6000 Turků překročila řeku Moravu a vtrhla do kraje hradišťského, kde plenila a loupila. Okolí Uh. Hradiště, Ostrohu, Strážnice a Veselí, Uh. Brod, Ořechov, Světlov, Brumov, Vsetín, Vyzovice, Luhačovice a Napajedla utrpěly strašně Okolo 4. září objevili se Turci s loupeživou uherskou sběří v počtu 17.000 mužů znova a po třetí přišli okolo 6. října. Na dobytku a statcích udála se škoda ohromná. Z brumovského panství odvlečeno nebo zabito 1235 lidí, dobytek pobit a částečně odehnán, obilí spáleno a zkaženo, osady lehly popelem. Městečko Brumov bylo zkaženo skoro úplně ohněm a mečem při třetím vpádu tureckém a tatarském. Po vpádu tomto bylo více domů pusto než po válce třicetileté. R. 1656 bylo v Brumově samém jen 5 domů pusto, ale r. 1669 již veliká většina. Na celém panství brumovském bylo r. 1667 na I. části 429 domův osedlých a 103 pusté a na II. části domův osedlých 483, lhotní či nově osedlé 2, pustých 51. Roku 1673 bylo na všech třech částech osedlých domů 975, nově osedlých 66, nově pustých 144 a starých pustých 74. Brumov byl tou dobou úplně český.

Svátek vypravuje, že v červnu r. 1679 byl Brumov vpádem uherských povstalců znova zpustošen a že v Kloboucích a Brumově 22 lidí bylo zabito a 50 i s farářem do zajetí odvedeno, o čemž nikde jinde ničeho jsme se nedočetli. Za to koncem září r. 1683 utrpěly Klobouky, Brumov a Vsetín nemálo vpadlým vojskem Tökölovým, které vedralo se na Moravu průsmykem Vlárským.[1]) Více o tom pověděli jsme při dějinách města Klobouk. Ale netrvalo dlouho a vpády z Uher se opakovaly. R. 1703 pozdvihl kníže František Rákóczy odboj proti císaři Leopoldovi I., a cháska jeho jako sběř vpadala až do roku 1710 průsmykem

---

[1]) Slavík, Morava, str. 83—85, 181; Svátek, Dějiny Čech a Moravy nové doby, III., 13, 15, 222, 241.

Vlárským na Moravu. R. 1703 opětně zkažen Brumov, ale obyvatelstvo z městečka i z okolních osad poddanských uteklo se na hrad, který nepříteli pevností svou vzdoroval. Dle pověsti zachránili se na hradě také četní Klobučané, ba klobučtí soukeníci prý na hradě tkali po celý čas obležení sukna. Dne 29. září r. 1705 vpadly sbory Rákóczovské znova průsmykem Vlárským. Po celou dobu od r. 1703 až do r. 1710 bylo panství brumovské neustále sběří uherských odbojníkův znepokojováno. Obyvatelstvo zanechalo polí i domův a se vším cennějším majetkem movitým skrývalo se po kolik roků v horách a lesích. Když za císaře Josefa I. konečně r. 1710 zavládl mír, byly všecky osady panství brumovského úplně zničeny.

Walldorfskou část Brumova převzali dne 31. března r. 1723 bratří Bohumír Antonín a Bohumír Ignát z Walldorfa a dne 27. března r. 1732 postoupil Bohumír Antonín svoji část bratru Ignátovi. Později stali se Walldorfové hrabaty. Dne 28. března r. 1796 odkázal posledním pořízením Bohumír Ignát mladší celou Walldorfskou část synovci svému Frant. Kaj. hr. Chorynskému.

R. 1750 na den sv. Marka (25. dubna), když bylo procesí v polích, bylo městečko stíženo velikým požárem, který ztrávil také školu, faru i s matrikami a farním archivem i kostel. R. 1760 shořel zase hrad s archivem panským.

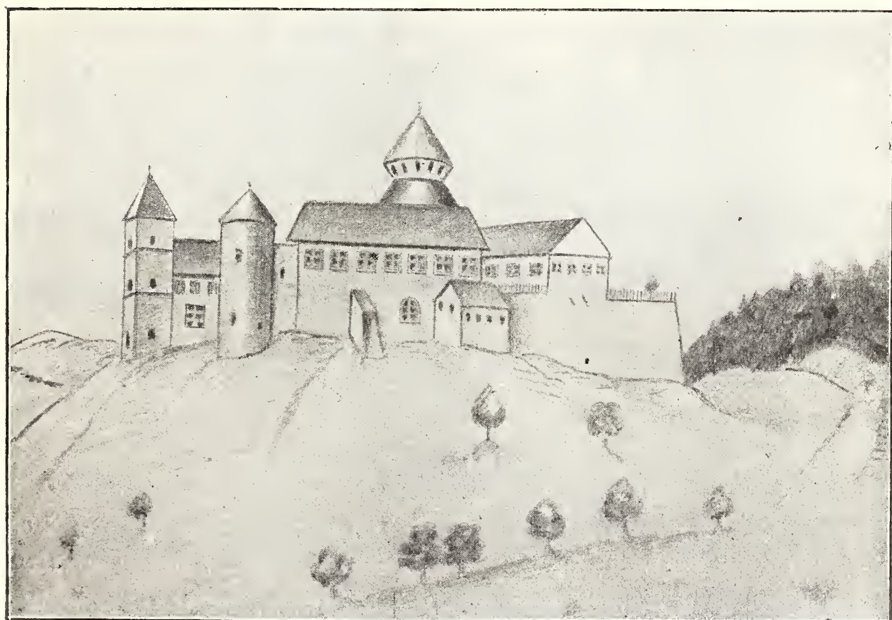
R. 1758 bylo v Brumově 112 domů, hrad, kostel, fara a škola. Celých gruntů bylo 10, podsedků 16, podruhů 43. Byl tu také pivovar, palírna, 6 jatek řeznických. Jatky byly pronajaty, a nájemníci odváděli ročně dohromady 120 liber čistého loje a 22 zl. 30 kr. Také hrabě Walldorf měl tu jatku. Vrchnost měla v Brumově několik domů, bednárnu, dvě kovárny, dvůr, ovocnou zahradu, chmelnici, koželužnu, tři mlýny, dvě hospody, kořalnu, lázeň židovskou, z níž platili židé 1 zl. 30 kr. činže, vysušený rybník a včelník. Část Illyesházovská vynášela ročně 10.591 zl. 50 kr. a platila ročně do zemské berní pokladny v Uh. Hradišti 2785 zl. 26 kr. 1 den. mimořádné daně. Protože panství některé pozemky poddanské spojilo s panským dvorem, platilo ročně z každého takového lánu 66 zl. 27 kr. přímé daně do obecní kontribučenské pokladnice, což činilo ze všech druhdy poddanských gruntů 253 zl. 24 kr. ročně. Později byla daň tato snížena na 60 zl. z lánu.

Hrad brumovský popisuje se r. 1760 takto: Měl dvoje nádvoří, horní a dolní. Na dolním stálo panské, dosti nedostatečné obydlí s příbytkem pro dva úředníky a vrátného. Měli tam také sklep, kterého v létě pro teplotu užívati nemohli. Hluboká, veskrze vyzděná studně byla již hrubě zanesena. Na horním nádvoří nalézaly se dva sklepy, na víno a na bryndzu, úřední skladiště purkrabovo, dvě komory a byt pro úředníka hradního. Po ohni r. 1760 zřídili nad obydlím jeho sýpku ze sbořených vrchních pokojů. Pod obydlím byly tři klenuté konírny, nad sklepy a konírnou chatrné pokoje k obývání se nehodící, ale šindelem dobře kryté. V hradním díle hraběte Walldorfa stálo okrouhlé stavení s rožní věží, jejíž zbytky dosud se zachovaly; obydlí však bylo pobořeno. Dvoje vyšší poschodí bylo již pro sešlost sneseno. Zámecké kaple se nevzpomíná, byla tedy asi již pusta. Vjezd měl padací most. Před hradem rozkládala se plotem ohrazená prostora se třemi dřevěnými chlévy pro dobytek úředníků a před zámeckou branou zahrádka s dřevěnou střelnicí, u této dřevěná sušírna.

R. 1776 platil Brumov urbariálních dávek celkem 172 zl. 25 kr.; dával také 52 slepice, kopu a 14 vajec, 11 měr pšenice, 48 měr ovsa, 10 mírek chmele. Vrchnost Illyesházovská stěžovala si toho roku do faráře, že svůj dobytek pase jen v lesích Illyesházovských. Ustanoveno proto, aby pásl v obou ostatních částech brumovského statku a také v lese obecním. Panství platilo 2785 zl. 26 kr. 1 den. daně mimořádné, 253 zl. 24 kr. daně řádné, 682 zl. daně z nápojů. Za války s králem pruským r. 1778 dodalo panství do císařských zásobáren 1222 měr ovsa, 426 centů chlebové mouky a 611 centů sena v měsících březnu a dubnu; v říjnu zase odvedlo 476 měr ovsa, 142 centů mouky a 1151 centů sena. Později bylo vše peněžitě nahraženo.

Dne 9. listopadu r. 1758 jest datována poslední vůle Josefa hraběte Illyesháze, která byla dne 2. dubna r. 1766 ohlášena. Brumov zdědil jediný syn Jan Baptista. Rod Illyesházů držel tenkráte na Moravě statky Tovačov, Vsetín, Vyzovice a Brumov. Jan Baptista Illyesházy sepsal svůj kšaft dne 2. března r. 1799; tento byl dne 8. července r. 1799 prohlášen a statek brumovský dne 5. června r. 1800 odevzdán synu jeho Štěpánovi, jenž z počátku dobře hospodařil. Staří pamětníci dosud vypravují o radovánkách, které jim učinil r. 1833. Později však v domác-

nosti své nespokojen a bezdětek dal se s chotí svojí rozvésti a od té doby stal se marnotratným a špatným hospodářem. Dne 20. května r. 1835 prodal Brumov Jiřímu sv. p. Sinovi i s Trenčínem a Dubnicí v Uhrách. Po té zdržoval se nejvíce v Prešpurku. Zemřel jako poslední potomek svého rodu r. 1838 dne 31. července stařec osmdesátiletý, s chotí smířen v Badenu u Vídně. Do smrti své požíval titulu císařského tajného rady. Jiří Sina zemřel r. 1856, a po něm nastoupil syn Šimon, jenž

Obr. 34. Hrad Brumov r. 1820. (Dle současné kresby.)

zemřel dne 15. dubna r. 1876. Byl to pán dobrotivý, lidumilný a dobrý hospodář. Po něm zdědila Brumov dcera Ifigenie, provdaná za francouzského vévodu de Castries. R. 1877 byla její část zboží brumovského oceněna zemskou odhadní komisí na 540.600 zl. Statek její koupil r. 1894 dne 7. března velkoprůmyslník Antonín Dreher za 1,000.000 zl. r. m., při čemž převzal na sebe k zastávání také splatné již výslužné panských úředníkův.

Část Walldorfskou zdědil po Frant. Kajetanovi syn Bedřich Karel hrabě Chorynský, v jehož rodě udržela se až do r. 1896,

kdy ji dne 7. ledna Viktor hrabě Chorynský, majitel Veselí nad Moravou a Sádku u Třebíče, prodal velkoprůmyslníku Dreherovi za 200.000 zl. a převzetí úřednických výslužných (pensí). Tím bylo bývalé panství brumovské spojeno zase pod jedním držitelem, vyjímaje ovšem neveliký stateček Návojnu, který drží dosud rodina rytíře Mannera, přísedícího mor. zemského výboru.

Veliká část starobylého hradu byla pobořena r. 1827, kdy vrchní úřad („Oberamt") přenesen z hradu do městečka. Hrad sřítil se sám sešlostí. Ostatní zhoubu dokonaly ruce lidské a zub času.

Do r. 1850 byl Brumov sídlem politického úřadu a vrchního soudu. Když zrušeno bylo soudnictví patrimoniální, dány úřady státní do Klobouk. Vrchním na Brumově byl tehdy Apeltauer, jenž protivil se zřízení státních úřadů v Brumově z obav, že by dle nového zřízení okresního přišli do Brumova větší páni než on. R. 1865 žádalo městečko, aby okresní úřady přeneseny byly z Klobouk do Brumova, ale mor.-slez. vrchní soud zemský v Brně žádost zamítl.

Cichov,

dědina 5 km severozápadně Klobouk, asi původně Tichov nebo Těchov zvaná, od osobního Těch. Vesničané sami vypravují, že před dávnými časy žil v místech Cichova jediný člověk, který se jmenoval Cícha. Švoj (1793, díl II., str. 514) píše dědinu Cžihov oder Cžihlov, nesprávně ovšem.

Dědina leží na svahu, podél něhož teče potok. Tvoří podélnou skupinu domů s návsí uprostřed. Na návsi je škola a nová dřevěná pěkná zvonička. Náves je třemi cestami spojena s dědinou. Mezi domy jsou mezery. Domy jsou nyní po většině zděné, ale nezomítané; celá osada bývala dřevěná před r. 1898, kdy vyhořela.

Rozloha obce je 732 ha, z čehož plodné půdy 714 ha.

Roku 1758 bylo v Cichově 43 domů; mezi těmi celých gruntů 18, ostatek podsedky a chalupy, pasekář a panská kovárna. R. 1790 bylo 40 domů s 282 obyvateli. R. 1834 bylo v 58

domech 339 obyvatel, r. 1890 v 85 domech 442 a r. 1900 v 90 domech 466 obyvatel, Čechů, katolíků, ponejvíce zemědělců.

Škola stála tu již na počátku XIX. století. Vyučoval klobucký dýmkař Tomanovič, jemuž škola byla zaměstnáním vedlejším. Stará škola shořela r. 1898, proto byla zbudována po požáru nynější. Se školou shořely také všecky zápisy (o požáru byl učitel na prázdninách), proto novou pamětní knihu školní založil r. 1899 učitel Josef Primožić. Školní knihovna má na 150 svazků.

Cichov jest přifařen do Klobouk a za starší doby měli klobučtí farářové dozor na vyučování. — R. 1825 zapsal Alois Eichler, že děti učí jen v zimě a ve svém domě František Tomanovič vulgo Fajkař, začež dostává trochu dřeva, něco setí a z gruntu třetinu míry ječmene. U ostatních škol zaznamenal farář Eichler také prospěch školáků, v Cichově nikoli.

Obec nebyla vždy katolickou, neboť pamětní knihy klobucké fary zaznamenávají k roku 1657 jen 76 komunikantů.

Pošta je v Kloboucích.

V obecní pečeti mají snop.

Rod přes sto let na gruntě jest Bělaškův (č. 14).

Epidemie: r. 1866 cholera.

Ze živelních pohrom nejcitelněji dotkl se osady požár r. 1898, který dřevěnou osadu skoro docela zničil. Sucho r. 1863 a 1904, hlad r. 1846 takový, že lidé jedli kopřivy, lebedu a pohankové plevy. Požáry r. 1629.

Samoty (paseky) založená teprve v poslední době jsou: Bučkova, Mohda, Záhomencí, Přítrže.

Jména tratí: Za Járky, Nivy, Stráže, Podhoří, Díly, Podstráží, Dolina, Božnovy, Hradišťska, Stachov, Stříbrník, Příčné; jména hor: Bařinky, Smolinky, Vyhořelice, Úprzle, Svěradov.

O trati lesní „Uprzla“ zvané vypravují, že za vpádův kuruckých lidé se do toho lesa před zbojci utíkali i s klobuckým knězem, který jim tam také mše svaté sloužíval. Dosud ukazují tři veliké, schodovitě na sebe položené kameny, na nichž býval prý oltář. Nedaleko těchto kamenů jest lučina a studánka, které říkají „Kněžovica“; nyní jest nepřístupna a zarostlá křovím.

Poddanské poměry: Robotovalo se u Mirošovských dvorů. Z lánu bylo 30 dní jetých, z podsedku 78 dní pěších. Na jednom láně byli tři sedláci, celoláníků nebylo. — Sedláci dávali

vrchnosti měřici pšenice, z půlpodsedku měřici ovsa, ale za to směli bráti si z panského lesa stlaní od sv. Václava do sv. Josefa jednou týdně. Farářovi dávalo se ze 2 podsedků půl kopy ovsa a půl kopy pšenice, rechtorovi slaměnka ječmene za celý rok. V letech čtyřicátých byl tu rechtor Till, Klobučan; ten si zimoval také ovce u sedláků, dostával každý den od každého školáka polénko dřeva a chodil po koledě vánoční. Dle farských zápisů klobuckých dostával farář r. 1771 z celého lánu dvě kopy pšenice a dvě kopy ovsa (byl toho roku jediný celolán v dědině), z jediného pololánu kopu pšenice a kopu ovsa, od 22 čtvrtníků (podsedníků) po půl kopě ovsa a pšenice: 11 kop ovsa a tolikéž pšenice, od 15 půlpodsedníků po mandeli ovsa a po mandeli pšenice, dohromady 3 kopy a 3 mandele ovsa a tolikéž pšenice. Fojství bývalo u Bělašků na čísle 14. ale i to robotovalo. Fojství připomíná se již r. 1600. Mikulář Fojt koupil fojství po smrti Adama otce svého od nápadníků, kteří tu na něm spravedlnosti jměli sou, za sumu 210 zl. Závdanku položil 35 zl. a ostatní sumu platiti má po 4 zl. ročně. V zimě vozili sedláci vrchnosti dřevo do horní barevny (Rosenbuschovy) do Klobouk nebo klády ze Smolinek (lesa) do Vrbětic na pílu. Za to byli placeni od vozu drva 14 gr. šajnů, za kládu 18 grošův.

V Cichově se druhdy bačovalo, ač bačovského zřízení (valašského vojvodství) nebylo. Bývalo pět salašův a páslo se po úhorech i na panských horách. Z ovce bral velkostatek 2 kr; za to směli si bačové bráti z panského do salaší stelivo. Každý bača měl dva Valachy a platil sedlákům z každé svěřené ovce 7 librových hrudek bryndzy. Co víc sýra ovce dala, o to podělil se bača Valachy, — také dělili se o hnůj, a někdy také o škodu.

Cichov byl neustále spojen se statkem Brumovským a měl s ním společné osudy. Výslovně výtýká se v zemských deskách jen jednou, a to k r. 1574, kdy Magdalena vévodkyně z Mynsterberka prodala Brumov se vším příslušenstvím Zdeňkovi Kavkovi Říčanskému z Říčan. R. 1663 vpádem tatarským zabit 1 člověk, vypáleno 14 domů, uloupeni 2 koni, 14 kusů hovězího dobytka, 361 ovcí.

Nejstarší gruntovní kniha z r. 1604. –

R. 1848 byly 3 třetiny lánu, 22 čtvrtlánů, 9 šestin lánu, 4 osminy lánu, 4 šestnáctiny lánu, 4 podsedky, 4 dvaatřicetiny lánu. Ze čtvrtlánu platilo se ročně 2 zl. $25^3/_4$ kr. výkupu z farského

desátku či kapitalisovaně 48 zl. $33^{1}/_{4}$ kr. Z celé obce bylo ročního farského výkupu 86 zl. $28^{1}/_{4}$ kr., či kapitalisovaně 1729 zl. $32^{2}/_{4}$ kr.

Rolníkům zůstalo t. roku $^{5}/_{6}$ a vrchnosti $^{1}/_{6}$ veškeré půdy; lán měl 160, půllán 80 a čtvrtlán 40 měr; podsedky jsou různě velké, od 30—60 měr.

R. 1905 vykopal majitel čís. 1. ve svém stavení 22 kusů dukátů, které náleží Rudolfovi II., Matyášovi II., Zikmundovi III. Polskému, Zikmundovi Báthorymu, Gustavu Adolfovi, městu Norimberku, spojeným moravským stavům z r. 1608, Ferdinandovi III., a některé turecké. Nejstarší je z r. 1580, nejmladší z r. 1651.

Divnice,

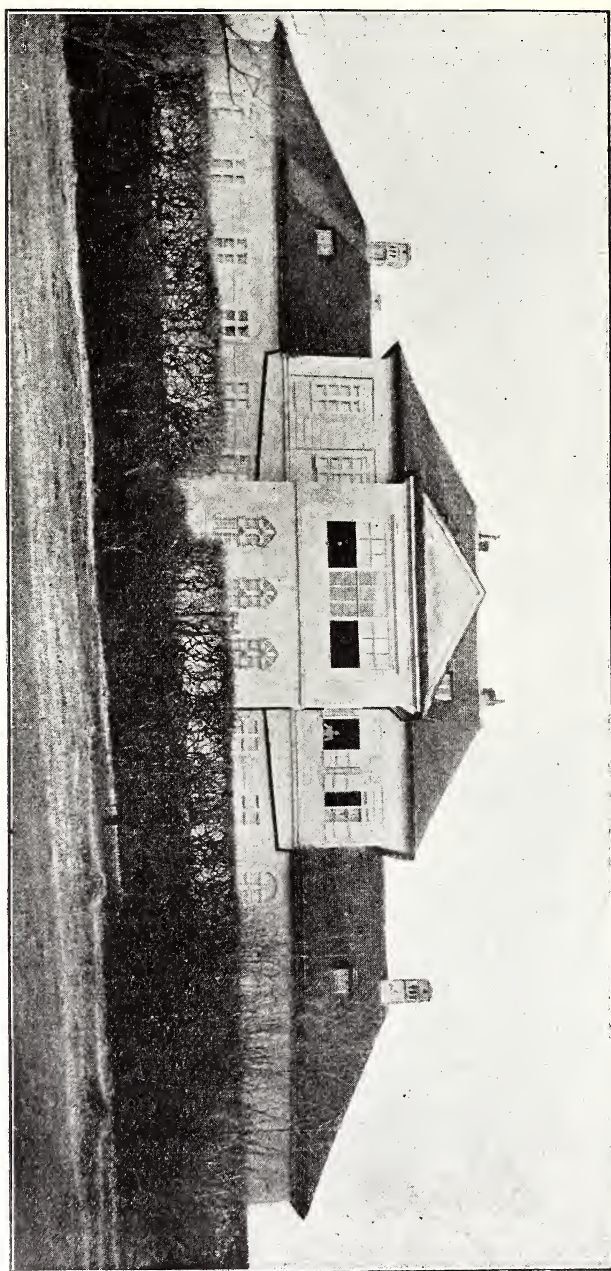
v Divnicích, chybně v Divnici. Místní jméno jest patronymické, původně znělo Divice neb Děvice, od osobního jména Děvík odvozeno. Osada leží 9 km jihozápadně od Klobouk, na silnici z Vlachovic do Slavičína, po obou stranách silnice při řece Vláře. Půdorys osady má podobu trojúhelníka. Náves, kterou vede silnice, je prostranná a nepravidelná. Domky stavěné z vepřovic a kryté šindelem stojí průčelím k silnici. Chalupníci jsou na konci dědiny. V osadě je úhledný zámeček, nyní sídlo barona Ludvíka Stahla.

Rozloha obce měří 729 ha, z čehož plodné půdy 706 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 53 domech 56 rodin o 343 duších, r. 1834 v 73 domech 394, r. 1890 v 70 domech 378 a roku 1900 v 71 domech 366 duší, většinou katolíků, menšinou luteránů, Čechů, zemědělcův a něco málo nunvářův.

Katolíci divničtí jsou přifaření do Slavičína, luteráni do Jasené u Vyzovic, katolíci pohřbívají ve Slavečíně, luteráni mají svůj vlastní úhledný hřbitůvek nad osadou na malé výšince.

Škola je česká, jednotřídní. Do roku 1827 chodily dítky do Slavičína; od toho roku až do roku 1857 vyučovalo se v najaté světnici. Roku 1857 postavena první škola, která po 15 letech již nedostačovala, pročež roku 1873 postavena nová. Učitel dostával původně 20 zl. šajnů ročně od rechtora slavičínského a 4 zl. od obce za opakující hodiny; od každého dítka měl půl

Obr. 35. Zámek v Divnici.

žejdlíka másla, mírku žita a $1/2$ čtvrti rži. Rektorovi slavičínskému platilo se od každého dítka 2 zl. šajnů. Chodě po koledě dostával od každého rolníka 8 snopů ovsa a tolikéž žita. Nejdéle z učitelů zde působil J. Veselý, jenž založil školní kroniku (r. 1888) a školní knihovnu žákovskou o 160 sv. Mimo to má obec knihovnu lidovou o 110 sv., pořízenou akad. spolkem „Kollárem".

Pošta je v Hrádku, kde je také nejbližší železniční stanice.

Živelní pohromy: požár r. 1866, který strávil velikou část osady.

Epidemie: cholera r. 1866.

Rody přes 100 let na gruntech: Mikeskův na čís. 45., Bartochův 66, Garajův 43, Strážnického 26, Častulův 5, Strnkův 41, Mynaříkův 56 a Pavlíkův 63.

Samoty: dvůr Krátecko, druhdy osada a paseka pod Bukovinou.

Zaniklá ves **Krátensko** stávala tam, kde je nyní u Divnice panský dvůr Krátecko. Roku 1628 byla ves tato příslušenstvím panství vlachovského, s nímž je toho roku koupila Žofie Bosznyaková z Magyarhély. Tehdy byla ves ještě osazena, ale roku 1649 a roku 1651 znova připomíná se pustou. Nynější dvůr Krátecko ukazuje místo, kde osada stávala a poloha pozemků této zaniklé osady je dána jmény tratí horní a dolní Krátecko.

Jména tratí: Horní louky, nad Slavickou cestou, nad Loukama, Čupy, Padělky, Lozky, Kratčiny, Bříšta, Hluboké, Horní a Dolní Krátecko, Hájek, Skalna, Dlouhé pole, Čertoryje, Dílnice, Dúbrava, Rolnica mezi Osady, za Humny.

Dějiny: Divnice bývaly druhdy lenním statkem biskupa olomuckého. Asi r. 1520 staly se majetkem Petra Vlachovského z Vlachovic, jenž však byl pouze majetníkem. Po něm dědil stateček asi roku 1540 bratr jeho Jiří Vlachovský, jenž po desíti letech odkázal jej synovi svému, Zikmundovi z Vlachovic. Po něm přešly Divnice na rod vládyk z Veselé a roku 1649 po smrti poslední dědičky rodu tohoto paní Žofie z Veselé, rozené uherské šlechtičny Bozňákové z Magyarhély, spadly zase na biskupa jakožto léno odumřelé. Paní Žofie seděla na Divnici od roku 1641; po dvou letech (r. 1651) dal ji biskup s pustou vsí Krátenskem v léno Zdeňkovi ze Zástřizl, po němž r. 1693 dědil syn jeho Jindřich.

Válka třicetiletá zkazila v Divnicích celou čtvrtinu domův. Roku 1663 vpadli sem Tataři, 17 lidí zabili nebo zajali, celou osadu spálili, panský dvůr zničili, uloupivše dobytek a obilí. Roku 1666 bylo v Divnicích 354/64 lánů, 14 domů osedlých, 6 nově osedlých a 10 nově pustých, rolí nově vzdělaných bylo $45^6/_8$ měr II. a $91^5/_8$ měr III. třídy rolí selských. Roku 1667 bylo již 24 osedlých a 8 pustých domův. Roku 1673 bylo domův osedlých 2, nově osedlých 13, nově pustý 1, starých pustých 39 na celém divnickém panství. Z toho je jasné zřejmo, kolik utrpěly Divnice nešťastným a neočekávaným vpádem tatarským, sotva počaly se zotavovati z ran, způsobených válkou třicetiletou. Ale již po velkonocích r. 1704 zničena zase celá osada vpadlými vzbouřenci Rákóczovými.

Roku 1729 Jindřich Bohuslav ze Zástřizl prodal zbožíčko divnické za 5000 zl. Maximiliánovi Ludvíkovi Hetzrovi z Auracha. Roku 1790 zdědili zbožíčko bratří Vincenc, Alois, Jan a Emanuel Kajetán Hetzrové z Auracha, po nichž přešlo na rodinu sv. pánů Stahlů, z nichž poslední Ludvík sv. pán Stahl stateček prodal za jistou doživotní rentu pro sebe a pro své svobodné sestry Viktorii a Josefku Stahlovy r. 1893 Arnoštovi sv. pánu Ledererovi z Trattneru, majiteli panství Slavičína a Hrádku,[1]) který teprve vymanil na 20 let určeným výkupným stateček divnický ze závazku lenního.

Poddaní Divničtí mívaly roboty levnější: Celoláník pracoval jen $1^1/_2$ dne s potahem na polích, o sv. Janě po 12 dní sušil seno a o žních 12 dní sklízel obilí. Mimo to odváděl vrchnosti ročně 10 kuřat, 1 kopu vajec a $^1/_2$ míry žita (pšenice). Výkupného z lánu platilo se 152 zl. V Divnici jest krásný vrchnostenský zámek z r. 1825. Zdejší vrchnost požívá pro svou lidumilnost a dobročinnost u lidu dobré pověsti.[2])

---

[1]) Lederer převzal všecky dluhy a zavázal se, že zámeček divnický bude doživotním bytem všech členů rodiny Stahlovy, že bude dávati Stahlům ročně 160 m³ dřeva na palivo, denně 7 l mléka a ročně 180 povozů, 18 hl obilí a 37 q bramborů.

[2]) Z. d. olom., XXXI., 9; Schwoy, Mähren, 1791, díl II., str. 515 sq; Wolný, Mähren IV. str. 184; Slavík, Morava, str. 82., 83., 84., 89.; Slavík, Slovensko, str. 39., 43.

Drnovice

(do Drnovic, v Drnovicích), odvozeno od osob. jména Drn, jest dědina $8^1/_2$ km. vzdálena Klobouk směrem severozápadním; leží v kotlině, kterou protéká potok dělící také osadu na dvé. Jádro osady tvoří dvě ulice štítem k silnici postavených domů, ponejvíce ze dřeva vybudovaných. Chalupy jsou roztroušeny mezi grunty a na obou koncích osady bez ladu. Rozloha obce měří 764 ha, z čehož plodné půdy 746 ha.

Roku 1766 bylo 50 domů, a to celých gruntů 19, podsedků 11, 1 pasekář, 2 mlýny, 10 podruhů (chalupníků bez polí), lisovna oleje, panský šenk, jatka. Roku 1790 měly v 51 domech 375 obyvatel. Roku 1825 bylo v 68 domech 442, r. 1834 v 71 domech 459, roku 1890 v 89 domech 512 a roku 1900 ve 106 domech 564 obyvatel, Čechů, katolíků, zemědělců.

Přifařeny jsou do Újezda (v okrese vyzovském, kde jest také hřbitov).

Škola bývala v Drnovicích původně z Újezda. Roku 1826 jmenuje se první známý učitel Bajer, který prý se vyznal v malbě (namaloval křížovou cestu). Už tenkráte měla prý obec vlastní dřevěnou školní budovu. Nejstarší učitelé dostávali od osadníků 6 měřic rži, 6 měřic pšenice, ze školáka půl libry másla, na půl libry soli peníze. Obec sama platila mu 25 zl. Kromě toho, že Drnovice vydržovaly vlastního učitele, platila obec ještě na výživu farního učitele v Újezdě, a to každý grunt 8 snopů rži a 8 snopů pšenice a 4 libry másla ročně. Dle fase z roku 1826 měl učitel drnovský (sypané i máslo odhadáno v penězích) 107 rýn. $50^3/_4$ kr. služby. Výpomocné vyučování konávalo se tak, že preceptor z Újezda chodil ob den do Drnovic a do Vysokéhopole, nebylo tedy každodenního vyučování. Na otop školy nosily děti po polénku dřeva a panský fojt dohlížel na správné plnění povinností učitelových. Nynější školní budova byla vystavěna roku 1901 až 1902. Nejdéle zde působili Alois Hübner (1882 — 1892) a Ant. Dolina (od r. 1892 do dneška). On založil školní knihovnu roku 1892, která má 198 svazků, a školní kroniku.

Pošta je v Kloboucích.

Přes sto let bydlí na gruntech více rodů, protože hledí si občané rodný grunt dědičně zachovati.

Epidemie: r. 1866 cholera, r. 1892 hlavnička.

Živelní pohromy: velké krupobití r. 1882, r. 1904 velké sucho.

Samoty: paseky Osyča, Ploština, od Pola (Vysokého).

Jména tratí: Ploština, Osyča, Díly, Rožnovy, Hlosca, Humenec, Laziska, Mezné, Trhové, Miličov, Bukoviny, Dražné, Baraní Kamenec, Obětové, Hrabov, Stráně, Padělky, Kouty, Padělíky, Podpolí. Vypravuje se o hoře Klášťově (764 m.), že na ní stával klášter a dosud prý slýchati ze vnitř hory hlasy: „Říme, Říme, stůj při mně". O Miličově si vypravují, že tam stály „Staré Drnovice" a že se tam lidé za vpádů „kuruckých" skrývali.

Poddanské poměry. Osadníci drnovští robotovali při mirošovských dvorech. Roboty bylo z gruntu 26 dní jetých, z půl gruntu 52 dní pěších do roka. Hofeři (chalupníci) robotovali někteří 26, jiní jen 13 dní pěších ročně. Jízdná robota vozívala slámu až z uherského Slovenska nebo vozila klády na pílu do Brumova. Farář újezdský dostával z půl gruntu 40 snopů ovsa a 40 snopů pšenice, rechtor 3 snopy ovsa a 3 snopy pšenice, sbíral-li cedulky zpovědní, dostával z čísla 2 vejce koledou. Slovem rechtor rozumí se varhaník z Újezda. Učitel měl 12 měr obilí z obce (sbírkou po gruntech) a z „chásněte" po šestce peněz, půl měrky (mýtníku) pšenice a půl mýtníku pohanky a mýtník rži — ale měřívalo se mu na vrchovato. Fojt býval na gruntě Bělořově a byl dědičným. Psáti neuměl, proto odbyté dny roboty selské značil na „ravášcích". Ale ani rychtář, který vybíral daň, nevyznal se v kunště písařském; značil si proto vybrané renščíky berně na latích plotu své zahrádky: každá lať znamenala jedno číslo. Šel-li slavný úřad z hospody osvícený domů, stavil se u plotu a hrozil té či oné lati: „Ty sa........, ty's také dosud berňu nezaplatil!" Fojt nerobotoval, ale také poddaní neměli k němu nijakých závazků.

Druhdy v Drnovicích bačovali, ač nikdy neměli volno pásti na panském. Nyní není na čem pásti, není paše a na obecním se pásti nesmí, proto zanikl ovčí chov. V celé osadě bývala jen jediná salaš, neboť zhusta pásli sedláci své ovce na vlastním. Bačo dával sedlákům ze svěřených ovcí 6 funtů sýra z kusu.

Drnovice jsou osada stará. V zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna 1261 čteme, že Smil ze Střílek daruje

„villam sitam Dyrnowicz“ novému opatství. Volný neprávem klade darovací listinu k roku 1264.

Drnovice měly nyní společné osudy s klášterem vyzovským. Když tento za válek husitských zašel a mniši se rozešli, statky jeho potáhla na sebe vůkol usazená šlechta. Největší část statků těch přešla na rod Cimburský. Když zásluhou Bočka z Kunštátu koncem XV. století dály se pokusy, aby bratří řeholní znova do opuštěných cel byli uvedeni a když ustanoven byl nový opat přes to, že klášter ještě ani nebyl zase klášterem, pokoušeli se také povolaní činitelé získati bývalých statků. Roku 1481 v pátek po sv. Ondřeji 1. prosince kněz Beneš opat i veškeren konvent kláštera vyzovského pohoní pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova a z toho všeho, kde co má, před šraňky práva zemského, že odňal klášteru a neprávem drží vsi k témuž klášteru od jeho prvního založení spravedlivě příslušné, zejmena také Drnovice.

Nebyly však statky ty hned vráceny, proto r. 1482 v pátek po sv. Duchu 31. května kněz Beneš opat pohoní mezi jinými uchvatiteli statkův klášterních znova také Ctibora z Cimburka o vrácení vsi Drnovic a Vysokéhopole.

Asi r. 1495 byl klášter vyzovský obnoven úplně, ale nadále již jen živořil pod dozorem mateřského opatství velehradského. Statky byly mu sice časem zase vráceny, ale klášter nemohl jich udržeti. Leč statky, které byly zeměpány zastaveny a na něž byly řádně napsány zástavní listy, zůstaly v moci páně Bočkově, který zástavní listy i statky roku 1495 dne 3. ledna postoupil pro případ svého předemřití své ženě Elšce. Míníme proto, a to jistě plným právem, že zástavní držitelé poskytovali klášteru jen jistý úrok na výživu řeholníků.

O Drnovicích činí se zmínka až zase k r. 1548, kdy byly s Vysokýmpolem a pustými Haluzicemi Zigmundem Kunou z Kunštátu, dědicem Bočkovým, vyplaceny ze zástavy u pana Adama z Lomnice a intabulovány Václavovi z Boskovic. Ale již asi r. 1574 nebo 1580 byly od zboží kláštera vyzovského odloučeny a spojeny se zbožím brumovským.

Válkou třicetiletou utrpěly značně. Roku 1656 měřily 2 $^{20}/_{64}$ lánu a z 31 domů bylo 15 osedlých, 4 nově osedlé, 6 nových a 6 starých pustých; nově vzdělaných rolí bylo 110$^{1}/_{2}$ míry,

starých pustých 127 měr. Tedy přes polovici domů válkou zpustlo. A k tomu r. 1663 znova utrpěly vpádem tatarským.

S panstvím brumovským zůstaly spojeny do dneška.[1])

Frantovy Lhoty neb Francovy Lhoty

viz Lhoty Frantovy.

Haluzice,

samostatná katastrální a politická obec, $8^1/_2$ km. od Klobouk západně, na silnici z Klobouk do Vyzovic, po obou stranách silnice pod kopcem.

Rozloha obce měří 408 ha, z čehož 400 ha půdy plodné, ostatek buď plocha neplodná nebo stavební.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 14 domech 61 duší, roku 1834 ve 20 domech 115, r. 1890 ve 29 domech 164, r. 1900 v 30 domech 164 obyvatel, Čechů, z většiny katolíků. Obyvatelstvo živí se polním hospodářstvím, a to kromě polařství také ovocnictvím, takže již Volný chválí haluzické pěstění švestek. Něco nunvářů vychází za výdělkem do světa.

Přifařeny jsou Haluzice do Vlachovic, kam také pochovávají. Luteráni haluzičtí přislušejí do Jasenné u Vyzovic. Pošta je ve Vlachovicích.

Škola je v místě. Je česká, jednotřídní; roku 1901 měla 23 školáků. Z haluzického dvoru chodívaly dítky do školy do Újezda, když byla osada nově olidněna, do Vlachovic. Roku 1881 zavedeno v Haluzicích výpomocné vyučování po 3 dny v témdni z Vlachovic; r. 1882 zřízena vlastní škola.

Živelní pohromy. Roku 1887 vyhořelo 14 čísel a 13 stodol.

Jména tratí: Volavá, Dubovina, Papradná, Paseky, Cvrčková, Hrunce.

---

[1]) Cod. d. Mor., II., 314; Dobner, Monumenta, IV., 270; Brandl, Libri citat., VI., 172, 205; Bretholz, Annales, 1896, 155; Wolný, Mähren, IV., 135, 471; Slavík, Morava, 82, 88.

P o d d a n s k é p o m ě r y: Haluzice byly původně zbožím klášterským, náležitým cisterciákům vyzovským. Po zániku kláštera spojeny s Brumovem a r. 1810 staly se úředním sídlem v zemských deskách zapsaného statku Brumov II. Hošťálková. Ke statku tomu příslušely kromě Haluzic ještě částečka Val. Klobouk, celá Senice, Vlachovská Lhotka, „Dvořiskem“ zvaná část Frantových Lhot a vesnička Hošťálková u Vsetína. Poddaní robotovali původně jako na ostatních okolních panstvích, ale r. 1823 z roboty se vykoupili, takže právem nám staří pamětníci vypravovali, že „u nás sa nerobotovalo“.

D ě j i n y: Haluzice jsou osadou starobylou. Dne 20. srpna r. 1261 v zakládací listině kláštera vyzovského čteme, že Smil ze Střílek daruje nově založenému klášteru Smilheimu ve Vyzovicích vsi Haluzice a Zmilonov.

Volný sice vypravuje, že r. 1264 připomíná se lesní trať Haluzice, na níž teprve klášter založil ves Haluzice, a na jiném místě zase praví, že r. 1264 klášteru Smilheimu dány byly louky v Haluzicích. Datum listiny je u Volného také chybné.

Oboje udání toto je nesprávné, protože v zakládacím listě smilheimském čteme výslovně, že novému klášteru darují se Haluzice.

Až do zániku kláštera byly Haluzice jeho příslušenstvím; když kolem r. 1570 zpustl a okolo roku 1650 úplně beze známky zanikl, uvolnil se ovšem také tento poddanský poměr, ale Haluzice byly již r. 1580 dlouho vsí pustou. Asi r. 1591 byly spojeny jako pustina se statkem brumovským, který začal dědinu zase osazovati, což dálo se velmi zvolna. Roku 1656 bylo poddaných rolí 548 měr III. třídy, totiž 330/64 lánu, r. 1673 bylo již 22 domův osazeno, ale přece ještě 13 od pradávna pusto.

Když se r. 1659 dědičky Estery Forgáchové o statek po ní pozůstalý dělily, připadly Haluzice dceři její Evě, provdané hraběnce z Erdödy, která dne 10. května r. 1670 svůj díl brumovského statku odkázala ovdovělé a za Jiřího hraběte z Erdödy znova provdané snaše své Alžbětě Rákóczyové.

R. 1709 přešel tento jako II. část brumovského statku označený velkostatek na hrabata z Walldorfu. Ves mezi tím zase již zpustla, a bývalé selské pozemky byly spojeny s panským dvorem. Roku 1768 hrabě Walldorf osadu znova založil, rozděliv bývalé poddanské polnosti mezi 12 kolonistův.

Když roku 1796 Bohumír Ignác hrabě z Walldorfu odkázal statek svůj sestřenci svému Františku Kajetánovi hraběti Chorynskému, dostaly také Haluzice nového pána, který je r. 1810 spojil s Hošťálkovem u Vsetína ve státek jeden a učinil Haluzice sídlem panských či vrchnostenských úřadů tohoto statku.

S Chorynskou částí Brumova přešly Haluzice r. 1896 na švechatského velkoprůmyslníka Antonína Drehera, s nímž obec měla r. 1901 a 1902 nákladný spor o cesty při panském lese, kterýž spor až v nejvyšších instancích vyhrála.[1])

Horní Lideč viz Lideč Horní.

Hrádek,

v poštovním schematismu „Hrádek na Moravě", vesnice $11^1/_2$ km. jihozápadně Klobouk na silnici ze Slavičína do Bilnice. V Hrádku není již dřevěných stavení, neboť osada několikráte vyhořela. Leží na rozhraní moravského Slovenska a Valašska, ale ani kroj ani jazyk není nijak charakteristický; ještě před 50 lety býval kroj valašský, totiž huněné lemované nohavice, hřebičkový bruclek, modravá nebo černá župica a plstka. I ženský kroj byl valašský.

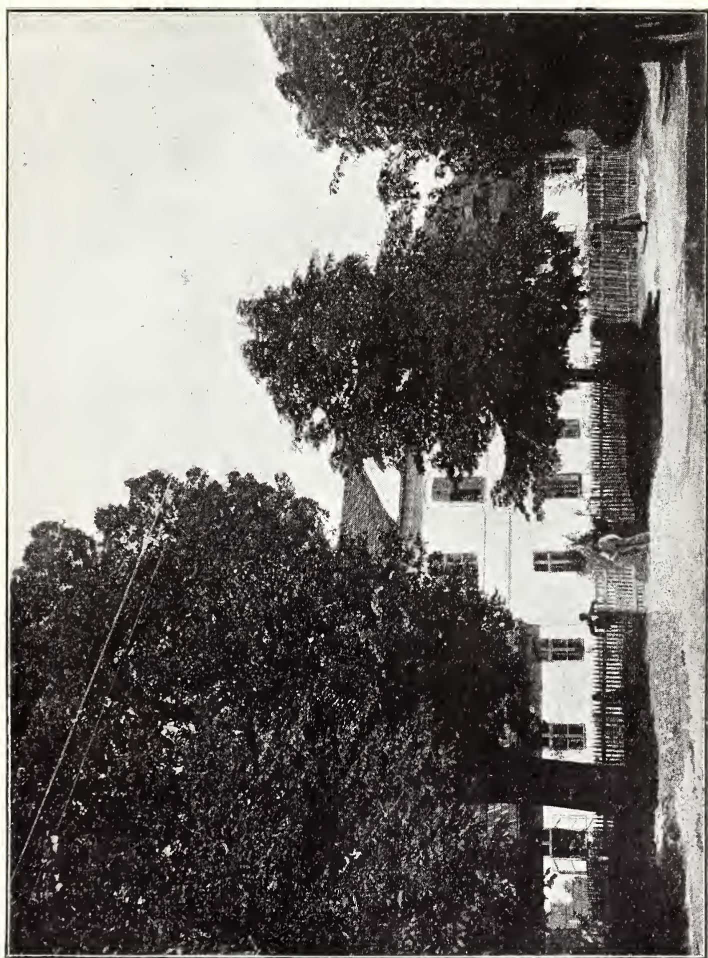
Rozloha obce 684 ha, z čehož plodné půdy 660 ha. R. 1656 měřila obec $6^3/_{64}$ lánu, domův 16 osedlých, 3 nové osedlé, 13 nových pustých, 5 starých pustých. R. 1790 měly v 57 domech 367 obyvatel. Toho roku odhadoval Švoj statek Hrádek s Mladoticemi na $10^{49}/_{64}$ lánův o 588 zl. $24^3/_4$ kr. vrchnostenského odhadu. R. 1834 bylo v 80 domech 438 obyv., r. 1890 ve 82 domech 449, r. 1900 v 88 domech 471 obyv., Čechů, katolíků.

V obci jest zámek barona Arnošta Lederera z Trattnern, nedávno přestavěný. Fara jest ve Slavičíně.

Škola byla zřízena r. 1876; budova byla upravena ze starého pivovaru. Před tím chodily děti do školy do Slavičína. R. 1812 bylo v Hrádku 58 školních dětí, z nichž do školy chodilo

[1]) Cod. dipl. Mor., III., str. 314, č. 324; Volný, Mähren, IV., str. 141, 471; „Lutuh villam, Halosicz quoque et Zmilonov, villas jam sitas"; Slavík, Morava, str. 84—85, 89.

sotva 30. Obec tehdy platila slavičínskému učiteli školního platu hotově 26 zl., štola vynášela asi 6 zl., koleda a jiné sbírky tolikéž 6 zl., půl třetí kopy žita za 15 zl. a tolikéž ovsa za 7 zl. 30 kr. a vůz dřeva za 1 zl., dělá dohromady 61 zl. 30 kr. Školní kronika

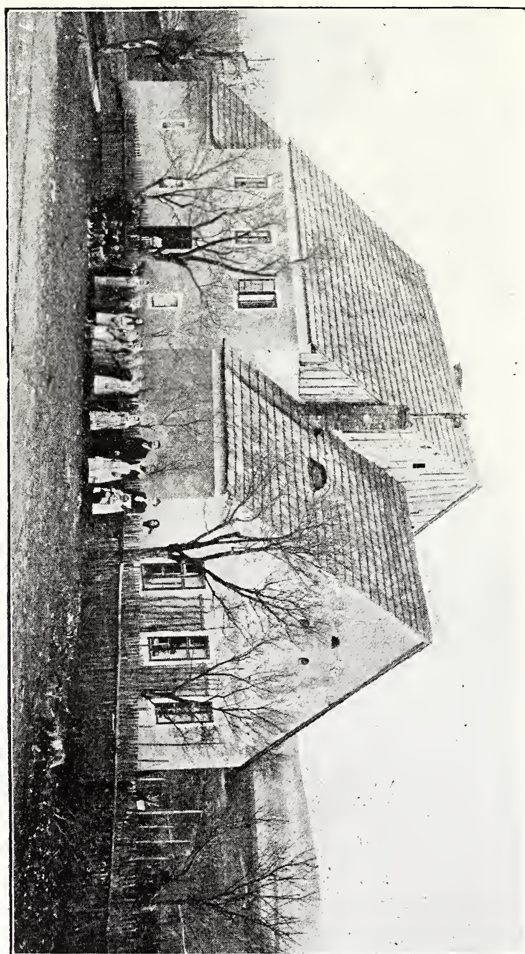
Obr. 36. Zámek v Hrádku.

byla založena r. 1876, školní knihovna 1877. Nejdéle na škole působí nynější naučitel Jan Ročák (od r. 1878). Od r. 1901 jest zde dvojtřídka.

Pošta jest v osadě, nádraží mezi Slavičínem a Hrádkem položené nese jména obou osad.

Rody přes sto let na gruntě: Latinák, Ocelík, Vrba, Goňa, Mudrák, Šmíd, Ševčík.

Kontribučenská záložna má kmenového kapitálu 6056 K, reservního fondu 1287·37 K.

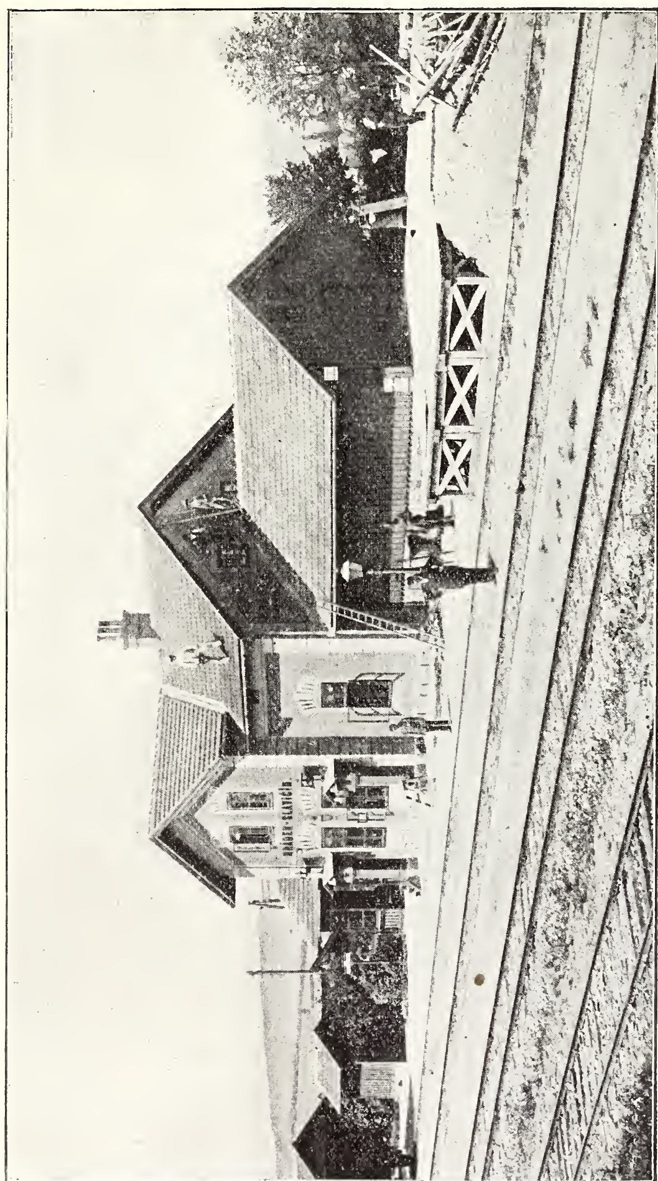

Obr. 37. Stará škola v Hrádku.

Živelní pohromy: povodeň a veliká škoda větrem r. 1826, krupobití v letech 1888 a 1890, požáry r. 1863, 1873, 1882 a 1884.

Samoty: nádraží a hospoda Kolelač.

Jména tratí: nad Padělky, u Vršků, v Olší, Víše Kruhy, v Lukách, Bukovina, Bojště, Skalky, za Skalkami, za Bukovinou,

Obr. 38. Nádraží Hrádek-Slavičín.

Šanovská dráha, Brodská dráha, Pasinek, Jakunov, u Kříže, za Cestou, u Nivy, Záblištice, Prohlavky, Lepka.

Poddanské poměry: Z gruntu robotovali 39 dní ročně dvojspřežně aneb pěší roboty 3 dni v témdni. Úroků dávali o sv. Jiří a na sv. Vácslava z čtvrtlánu $18^5/_{10}$ kr., $2^1/_2$ přadénka, $4^2/_4$ achtele žita, 1 měřici $^3/_8$ ovsa, 2 slepice a 30 vajec. Výkupného ze $^1/_4$ lánu bylo 74 zl. 38 kr. Půllány mají 76, čtvrtlány 38 a podsedky 20 měr; celolánů není.

Nálezy starožitnické v obci sice neučiněny, za to však jest jimi bohata Graca, hradiště mezi Rudimovem a Slavičínem, které kdysi patřívalo k chotáru obce Hrádecké. —

Do r. 1850 košiárovalo se na úhorech a noční pastvy trvaly až do r. 1870; zvyky byly podobné jako jinde v okolí.

Dějiny. Že mluví se o našem Hrádku, poprvé s jistotou tvrditi můžeme při deskovém zápisu k r. 1416, kterým Adam z Hrádku ženě své Anně zapisuje 30 hř. gr. věna na zboží svém na polovici dvora ve Bzové. Současně také Dražek z Hrádku ženě své Elšce zapisuje na polovici vsi Bzové a na polovici dvora tamže 30 hř. gr. věna, kteréž věno přijímá Buček z Vlachovic, asi otec Elščin. Oba pak bratři Adam i Dražek (píší se výslovně bratřími) vzali téhož roku 1416 Jana Huse z Krumsína na věrný spolek veškerého svého zboží, ať je mají kdekoliv. Oba bratři Adam i Dražek připomínají se již v letech 1412—1415.

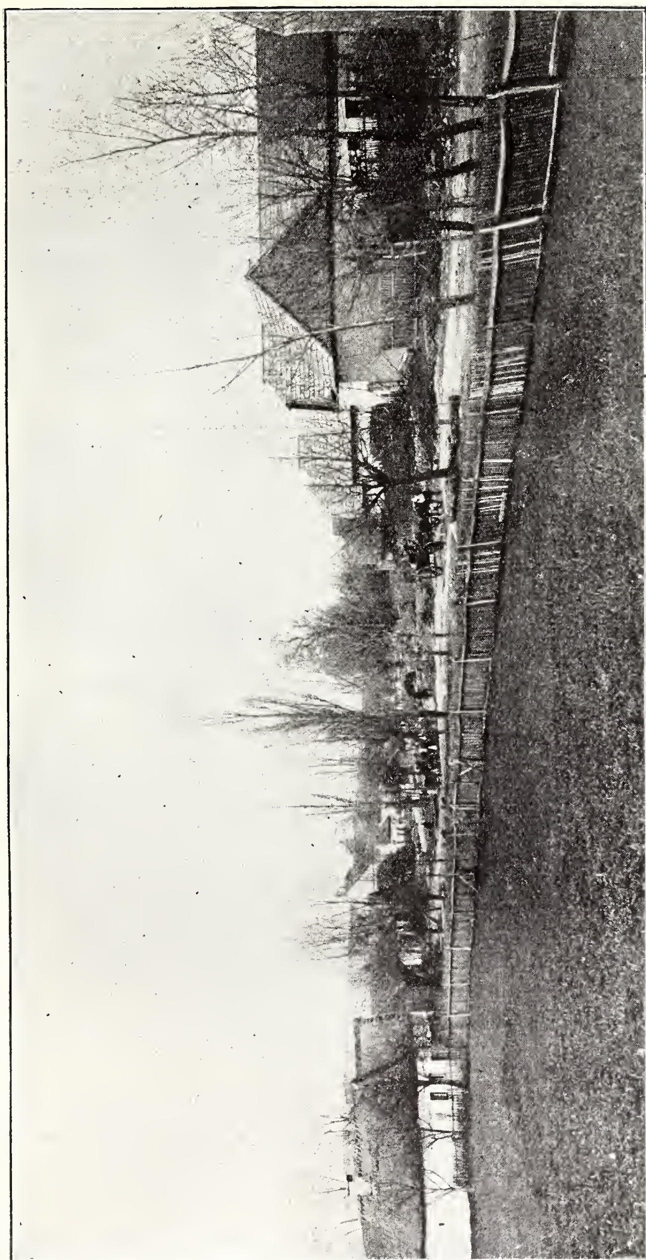
R. 1466 Anna z Hrádku (nevědomo, zda vdova Adamova či koho jiného) vzala na spolek zboží svého ve Bzové ženu Janovu z Lomnice.

Psali-li se vladykové z Hrádku, byl Hrádek jistě samostatným statkem. Ale časem přešel k hradu brumovskému,[1]) s nímž byl spojen až do r. 1574, kdy zemskými plnomocníky byly dědiny a statky Hrádek, Mladotice a Roketnice ve jménu Magdaleny kněžny z Mynsterberka rozené z Lomnice, dědičky po zemřelém Janu z Lomnice a na Brumově, pro Jana Skrbenského z Hříště intabulovány.

Tento však již r. 1518 postoupil všech těch statků uherskému nejvyššímu podkonímu Ladislavu Bánffymu z Dolní Lindvy.

---

[1]) Schwoy udává k r. 1552 majitelem Hrádku Jana a r. 1534 Adama z Lomnice a na Brumově. Schwoy, Topographie v. Markgr. Mähren, II., 1793, str. 527.

Obr. 39. Náves v Hrádku.

Od té doby zprávy o Hrádku mizí. Držel je asi nějaký šlechtic protestantský, kterému snad byly zkonfiskovány, neboť okolo roku 1638 spadly tyto tři statky spolu se Slavičínem čtvrtým na Beneše Palaštu z Kesejova, který je poslední vůlí ze dne 22. července r. 1644 odkázal své ženě Elšce, rozené Kobylkové z Kobylího a ovdovělé Kalkreutrové, po níž dědila dcera z prvního manželství Apoléna Kalkreutrová provdaná Bartodějská z Bartoděj. Tato již 1. máje r. 1650 prodala Hrádek i Slavičín císařskému radě Melchiorovi z Ledenic, jenž ani po celých 14 dnech (13. května 1650) ves Roketnici téže Apoleně vrátil, která dne 25. ledna r. 1651 prodala Roketnici Johaně Kateřině Winklerové, rozené Margelittové za 4400 zl. Tato zůstavila okolo r. 1660 ves synu svému Tomáši Winklerovi ze Střelic.

Melichar Ledenický z Ledenic prodal dne 2. června r. 1651 Hrádek za 6000 zl. mor. Krištofovi Majtinovi z Ostrého Kamene a jeho manželce Zuzaně. Dědička jejich Marie Maximiliána Majtinová z Ostrého Kamene, rozená baronka Dubská z Třebomyslic dala dne 9. července r. 1682 Hrádek intabulovati Gervasovi z Gollena. Kup vlastní vykonán byl zajisté o nějaký rok dříve, neboť Gervas z Gollena již dne 30. září r. 1681 prodal zboží to za 5000 zl. c. k. nejvyššímu strážmistrovi Frant. Jakobovi Reitinovi z Margelitt.

Kolik a jak utrpělo panství Hrádek s Mladoticemi, vidno ze zápisu zemské komise z r. 1656 a z let pozdějších. R. 1656 měřeno na celém panství poddanských polí II. třídy 905 měr, $3^2/_3$ osmin (achtelů) a III. tř. 453 měr $2^1/_3$ osmin. Lánů bylo 10 $^{44}/_{64}$. R. 1667 bylo domův osedlých 41, nově osedlé 3, nové pusté 3, starých pustých 9. Rolí nově vzdělaných bylo II. třídy $115^3/_8$ měr, III. tř. $22^5/_8$, rolí pustých I. tř. $749^3/_8$, II. tř. 83 a III. tř. 145 měr.

Zdá se však, že toto nejsou následky pouze války 30tileté, nýbrž také vpádu tatarského z r. 1663.

Tento vpád, jakož také pozdější plenění uherskými povstalci (1704 až 1710) za bojů Rákoczovských způsobily v celém nynějším okrese mnoho škod.

R. 1651 prodejem Hrádku rodině Majtinů byly odloučeny Mladotice (oboje) od tohoto komplexu, ale začátkem století XVIII. sloučeny znova. R. 1743 dne 23. srpna oba statky odkázala Anna z Říčan Frant. Karlovi Bojakovskému z Knúrova, jenž držel také

Roketnici a zemřel silně zadlužen, načež dne 4. září r. 1751 zeměpanští plnomocníci zapsali Hrádek i Mladotice Jiřímu Bedř. Bojakovskému z Knůrova.

Tento dne 1. května 1784 zůstavil Mladotice, Roketnici i Hrádek své dceři Anně provd. Podstatské z Prusinovic v ceně 41.000 zl., která je zůstavila svým třem dětem, Vilímovi Podstatskému, Johanně Nepomucené a Františce provdané z Očkaj, kteří se sice dne 30. května 1804 formálně rozdělili, ale přece dne 2. června 1805 celý statek prodali za 110.000 zl. Janu rytíři Mannrovi. Tento prodal dne 27. srpna r. 1808 celý komplex Karlovi svob. p. Ledererovi z Trattnern a jeho manželce Marii Anně rozené šlechtičně z Wildburka. Další osudy viz při Slavičíně.[1])

Jestřabí,

původně Jastřabí i Jastřebí, na staré obecní pečeti a v ústech lidu také Jastřabí. Dědina $9^1/_2$ km. jihozápadně od Klobouk, částečně v údolí a částečně na svahu. Domy tvoří ulici podél silnice, náves je nepravidelná, mezi domy jsou mezery. Grunty jsou pomíchány s chalupami.

Místní jméno pochází od slova jestřáb; toho dravce měli také na staré obecní pečeti.

Rozloha obce měří 572 ha, z čeho plodné půdy 558 ha. R. 1758 bylo 36 domů a to celých gruntů 14, podsedků 7, podruhů 10, kolárna, kovárna. V XV. století byla v Jestřabí tvrz prý lenní k Brumovu. Dosud se vypravuje, že stávala na nynějších číslech 24, 26 a 45. R. 1790 bylo ve 40 domech 271 obyvatelů, r. 1834 v 56 domech 353, r. 1890 v 79 domech 458 a r. 1900 v 83 domech 465 obyvatelů, Čechův, katolíkův, zemědělcův.

Jestřabí jest přifařeno do Štítné. Až do r. 1784 patřilo farou k Brumovu. Asi r. 1777 míval brumovský farář z dědiny Jestřabské 7 kop rži a tolikéž ovsa, 22 slepic a 14 vozů dřeva.

---

[1]) Z. d. olom., VIII., 561, 563, 566, XI., 264; Wolný, Mähren, IV., 216, 217; Schwoy, II., 527; Pluskal, Brumov, 16, 45—48; Slavík, Morava, 84—85, 189; Brandl, Půhony, II., str. 369, 393, 468, 479.

Ještě po zřízení samostatné lokalie štítenské brával farář brumovský tentýž desátek z Jestřabí.

Škola byla zřízena r. 1893, před tím chodily děti do školy štítenské. Dětí je průměrně 80. Obec věnovala na stavbu školy 7643 zl. Pamětní knihu založil první a dosud jediný učitel Jindřich Janeček. Školní knihovna o 125 čís. založena zároveň se školou.

Pošta v Hrádku, nádražní zastávka Popovská.

Rody přes sto let na gruntech: Šuráňův, Hýblův (oba rody velmi rozvětvené), Šeligův (13), Bařinkův (31).

Živelní pohromy. R. 1873 vyhořela skoro celá obec; menší požáry byly r. 1890, 1892, 1893 a 1903.

Samoty: Nivy, Kochavec.

Jména tratí: Podlání, Rokytí, pod Vrchy, Hanková, na Rovni, Háj, Podhájčí, Dráha, Výpusta, Hliněnec, Lisky, Čertoryje, Čupek.

Poddanské poměry. Celých lánů nebylo; za $^1/_4$ lanu (80 měřic) robotovalo se 105 dní; výkupu ze $^1/_4$ lanu bylo 200 zlatých. Fojtství bylo dědičně na $^1/_4$ láně čísle 9.; nyní jsou z toho 2 grunty. V osadě se dříve bačovalo.

Dějiny. V pramenech dějepisných není o Jestřabí zpráv mnoho. Ale nedá se pochybovati, že vesnice stála již ve XIV. a XV. věku. R. 1574 Magdalena vévodkyně z Mynsterberka prodala celý statek brumovský Zdeňkovi Kavkovi Říčanskému z Říčan. Mezi jiným příslušenstvím hradu brumovského čte se také ves Jestřebí.

Válkou třicetiletou neutrpělo příliš, za to skoro zcela bylo zkaženo vpádem tatarským r. 1663.

Jestřabí bylo vždy spojeno se statkem Brumovským a stejně s ním přecházelo z ruky do ruky.

Křekov,

od osobního jména Křek, samostatná katastrální a politická obec, $3^1/_2$ km. jihovýchodně od Klobouk, bokem silnice z Klobouk do Vlachovic. Osada leží v široké kotlině, v tak zvaném „járku“, kterou protéká nepatrný potůček. Půdorys osady, vyjímaje některé v nejnovější době vystavěné chalupy, tvoří širokou, se všech

stran uzavřenou náves. Středem osady jde cesta, která na dvou protivných stranách z osady vychází — východům cesty z obce říkají horní a dolní „brána“. Domy jsou obráceny na náves štíty a jsou po stranách návsí, takže každý grunt má své „humno“ (zahradu). Zahrádky před okny zřídka a to z doby nejnovější. „Žudrů“ není. Stavební materiál dřevo, v nové době teprve cihly pálené a vepřovice. Štíty dřevěných gruntů nejjednodušší, nevýznamné.

Rozloha katastrální měří 389 ha, z čehož plodné půdy 378 ha.

R. 1758 bylo 28 domů, mezi nimiž 13 celých gruntů, 10 chalupníků, mlýn, kovárna. R. 1790 bylo v 25 domech 29 rodin o 184 obyv., r. 1834 ve 43 domech 240, r. 1900 v 45 domech 270 obyv.

Farou náleží Křekov k Vlachovicům, kde je i pošta, panstvím k Brumovu. Farář Vlachovský míval v Křekově grunt.

Školu má vlastní. Do roku 1822 chodily děti do farní školy ve Vlachovicích, ale toho roku začalo se výpomocné vyučování v čísle 17., ke kterému vlachovský rechtor vysílal svého preceptora, začež bral od obce ročně 6 měřic předního obilí. R. 1832 zbudovala si obec dřevěnou školu o dvou jizbečkách; v jedné bydlil obecní pastýř. Tím byla zřízena škola filiální. Teprve r. 1867 zbudovala obec školu zděnou, Křekov byl vyškolen z Vlachovic úplně a škola osamostatněla. Na místě této budovy vystavěna r. 1898 nákladem obce nynější útulná škola. Školní a obecní pamětní knihu a školní knihovnu založil r. 1890 a 1891 učitel Frant. Baier, jenž dosud zde působí.

Rod přes sto let na gruntě jest Nedavaškův.

Epidemie: cholera r. 1866.

Živelní pohromy: R. 1890 zničilo krupobití veškeru úrodu.

Jména tratí: Nadrybničí, Záhumenčí, Navrší, Lány, Kopce, Padělky, Zahrady, Podevsí, Podstránčí, Záluči, Klíny, Kamení, Okrúhlice, Lipůvka, Vlčkov, Nadhájí, Rodková.

Poddanské poměry: Nerobotoval jediný grunt, totiž číslo 44, který náležel faráři do Vlachovic. Ostatní sedláci všichni kromě fojta robotovali potahem 3 dny v témdni při vlachovských i při mirošovských lesích; v zimě vozili klády ze Zelenských hor nad Štítnou do Brumova. Fojt zapisoval robotní dny vruby na dvou stejných „rovnáších“, určoval, kam který robotník má jíti

nebo jeti, sbíral císařskou kontribuci a vrchnostenské osypy a platy a odváděl na kancelář do Brumova. Nemohli jsme zjistiti, byl-li fojt dědičným. Fojtství Křekovského vzpomíná se v gruntovních knihách lipinských již r. 1615. Před rokem 1848 byla ves Křekov v neustálých sporech s vrchností o pastviny, které vrchnost brumovská snažila se občanům poddaným odníti. V Křekově se nebačovalo. — Celolán měl asi 160 měr; čtvrtky mají 35—40 měr; celolánů a pololánů už v obci není.

Dějiny: V pramenech činí se o Křekovu zmínka několikráte. Roku 1370 darovala Marketa z Vlachovic svému muži Crhovi svých věnných 100 hř., zajištěných zástavně na Vlachovicích a na Křekově.

Byl tedy Křekov příslušenstvím statku vlachovského, druhdy znamenitě obšírného. Roku 1480 vzal Jan z Vlachovic na spolek na zboží své Vlachovice s tvrzí, Bohuslavice, Lhotku Vlachovskou, Křekov a Šanov Markvarta z Honbic a na Ořechově.

Kolem r. 1520 jmenuje se osada tato Křekovicemi. Zapsal na ní a na Vlachovicích s tvrzí, pusté vsi Kolelku a Vlachově Lhotě Petr z Vlachovic věnem 2000 zl. —

Syn a nástupce jeho Jiří z Vlachovic směnil po 30 letech (asi 1558) celý výše psaný komplex spolu s Bohuslavicemi za zboží Liptálské s Václavem mladším Podstatským z Prusinovic.

S Vlachovicemi přešel Křekov r. 1592 s vládyk Jakešických z Vrbové na jejich sestru Dorotu, provdanou za Františka Szerényiho z Kis-Szerénye (Kyš-Sereně), s nimi prodali jej r. 1628 bratří Pavel a Gabriel Szerenyiové z Kis-Szerénye Žofii Bozňákové z Magyarhely a tato dne 1. srpna r. 1638 Esteře Forgáčové, rozené Bošance z Velikých Bošan a majitelce Brumova. Tím sloučen byl Křekov s Brumovem a šel s ním z ruky do ruky, až r. 1894 přešel na švechatského sládka Ant. Drehera.

R. 1663 vpádem tatarským zabito a zajato 13 lidí, vypáleno 7 domů, uloupeno 40 koní, 33 kusů hovězího dobytka, 114 ovcí.[1])

Lačnov,

druhdy prý též Lačinov, od osob. jména Lačen. Lačnov jest samostatná katastrální a politická obec, 5 km. severně Klobouk.

[1]) Z. d. olom., I., fol., 124, XII., 26, XVIII., 17, XXV., 92, XXX., 108, XXXI., 9, XXXVIII., 12.

Osada se rozkládá v podélné, od severu k jihu se svažující kotlině, kterou protéká nepatrný potůček. Starší usedlosti vystavěny jsou v řadách po obou březích potůčka, na svazích, tvoříce jedinou, asi 100 m. širokou a s půl hodiny dlouhou ulici, travou zarostlou a stromy posázenou. Domy jsou od sebe široce odděleny, každý má veliké humno, čímž řadí se dědina k oněm valašským vsím, kde boty sedere, než od první chalupy přejde k poslední. Na straně západní jsou domy bokem, na východní štítem k silnici. Domkaři jsou při silnici porůznu, ale nejvíce v horním konci dědiny, Kozincem zvané (protože chovají kozy). Domy jsou ponejvíce dřevěné bez okras. Komory od hlavních stavení oddělené stojí o samotě ve dvorech; jsou vždy patrové, dosti nízké, opatřené pavlačí, která bývá někdy vkusně vyřezávána, častěji však jednoduchá nebo dokonce nevkusná.

Rozloha měří 1530 ha, z čehož plodné půdy 1492 ha.

Roku 1758 bylo 71 domů, mezi těmi 37 gruntů, 4 podsedky, 1 pasekář, 10 podruhů (chalupníků), 2 mlýny, olejní lis, šenk, jatka, panský dvůr (nyní opuštěný a pozemky ponejvíce zalesněné). R. 1790 bylo v 98 domech 100 rodin se 692 obyvateli. R. 1834 123 domů s 878 obyv., r. 1890 již 160 domů s 846 obyv., r. 1900 v 171 domech 942 duší, národnosti české, náboženstvím většinou katolíkův. Na pasekách v Lází žije 5 rodin evangelických, které jsou přifařeny i přiškoleny k evangelické církvi pozděchovské.

Lačnov přifařen jest do Klobouk, kde jest i pošta. Panstvím náleží k Brumovu. Nebýval asi vždycky katolický, neboť r. 1657 bylo jen 176 komunikantů a odtud rok po roce méně, až r. 1664 (po vpádě tatarském) jen 135. Ale celkem přece luteránství úplně vymizelo. R. 1847 a 1848, kdy zřizovány byly na Moravě některé fary z náboženského fondu, žádali Lačnovští také o faru. Ale nedostali jí ze dvou příčin. Jednak obec domnívala se, že dostane faru jaksi ctí a darem, že k tomu nijak nebude přispívati a také přispívati nechtěla. Také farář klobucký P. Alois Eichler dal dobrozdání, v němž neřekl sice přímo, že fary není třeba, ale z něhož to vyznívalo. Psal, že pastorace v Lačnově není z Klobouk právě obtížná, že osada nemá ani kostela a toho že postaviti nechce, že by se zřízením fary bylo nutno zříditi také farní školu, ale že dosud vyučuje v Lačnově jen bídně placený klobucký, soukeník a že nechce naložiti na řádné přespolní vyučování z Klobouk, a že by tím méně postarala se o řádnou

farní školu. Nedošlo tedy k faře, ač obec již měla vyhlédnuté a zaměřené místo, na kterém chtěla míti kostel. Na náboženský fond bylo by se tím uvalilo veliké břemeno, kterého osada nechtěla ulehčiti.

Školy v Lačnově až do r. 1820, kdy zřízena škola z nouze, nebývalo. Lačnovská školní kronika udává, že o zřízení školy postaral se klobucký farář Vavruška již r. 1815, ale farář ten jmenoval se Vávrečka a v Klobucích působil od r. 1815 do r. 1821, a tu zdá se nám pravděpodobnějším udání farní pamětní knihy klobucké, že zřízena škola až r. 1820, kdy farář Vávrečka již poměry a potřeby svých farníků dobře znáti mohl. Farní liber memorabilium a školní kronika se v některých údajích rozcházejí. Dle školní kroniky byla budova školní zbudována r. 1822, dle farní pamětní knihy Eichlerovy až r. 1825. Učitel byl zároveň obecním písařem. Prvním učitelem byl soukeník klobucký Cyril Mňačko, jemuž učírna byla zároveň bytem a soukenický stav i strojem řemeslným i kathedrou, kde se i sukna tkala i školáci vyslýchali a dle zásluhy i vypláceli. Školáků míval přes 40. Dne 29. května r. 1824 držel klobucký farář Alois Eichler zkoušky, které popsal ve svých memorabiliích. Chválí hlavně skromnost a způsobnost mládeže, zběhlost slabikantů, čtenářů i písařů a dobrou znalost katechismu. Učitel míval 8 kr. ze školáka, o koledě měrku (mýtník) obilí a užíval rolí „na Drahách“, které dosud patří ke škole. Každý školák nosil na vytápění školy denně z domu polénko dřeva. R. 1859 zbudovala obec školu zděnou, která r. 1875 (měla 190 dětí) rozšířena na dvojtřídní. R. 1898 sbořena a na jejím místě zbudována nákladem 14.000 zl. nynější trojtřídní „Jubilejní škola císaře a krále Františka Josefa I.“

Nejdéle zde působili učitelé: Cyril Mňačko 1820—1851, Jan Polách 1851—1886, od r. 1886 jest nadučitelem Vincenc Bortel, který zřídil školní knihovnu (nyní přes 140 svazků) a založil školní kroniku.

Rody přes 100 let na gruntech: Janáčův čís. 11, Trčkové na čís. 24 a 69, Slovákův na čís. 36.

Epidemie cholerová vyžádala si r. 1867 jen 16 obětí.

Elementární pohromy: požáry r. 1856, 1868, 1880, velké sucho r. 1847, krupobití r. 1848 a 1861.

Samoty: Lázy, Palesky, Senečné díly, Strany, vesměs paseky.

Jména tratí: Lopaty, Beňadov, Vesné, Obecnice, Jamy, Staré, Žleby, Oříovce, Blatné, Senníky, horní a dolní Palesky, Lázy. Lesy jmenují se: Bobčica, Javorek, Potoky, Dráha, Požáry, Prostřední, Dřevičná jáma, Králice, Smolníky. O trati Starém vykládají, že v jejím místě stával původně Lačnov, dříve než přestavěn byl v nynějších místech.

Poddanské poměry: celý nedělený grunt robotoval ročně 78 dní jízdných párem a 130 dní pěších, chalupník pouze 13 dní pěších ročně. Robotovalo se při dvoře lačnovském nebo při dvorech mirošovských. Robotovalo-li se ještě dále, udělal fojt na „rovnáši" za takový robotní den dva i více vrubů. Z gruntu dávaly se dvě slepice a jistý počet vajec, okolo Všech Svatých platil grunt urbárního platu 2 zl. v. m. a odváděl měřici pšenice a 2 míry ovsa „osypu". Z gruntu bylo až 150 zl. výkupu. Celoláníků v Lačnově nikdy nebylo. Farář klobucký dostával desátky ovsa a pšenice. Roku 1771 bral farář z Lačnova od 7 pololáníků po kopě ovsa a po kopě pšenice (každého druhu celkem 7 kop), od 31 čtvrtláníků (podsedníků) po půl kopě ovsa i pšenice (celkem každého $15^1/_2$ kopy) a od 24 chalupníků po 15 snopech (po mandeli), celkem 6 kop každého obilí ročně.

Mlýny tu byly dva, oba panské; nyní jsou majetkem mlynářů. Mlynáři na nich byli dědiční, robotovali jako jiní poddaní; byli také povinni do panských dvorů bez mýta mlet a šrotovat, ale za to deputátníci dvorští cúdili strouhy a mlynář mohl bráti si potřebné dřevo z panského lesa.

Vrchnost mívala v Lačnově hospodu, kterou 16. prosince r. 1800 prodala Pavlovi Pilčíkovi, který však byl i na dále vázán čepovati jen panské nápoje, ale za to měl z vědra piva 30 kr., z vědra vína 9 kr. a z kořalky také 30 kr. Nesměl však čepovati páleného (slivovice) ani z vlastní pálenice a kdyby rostil vinohrady, ani vlastního vína nesměl nalévati. Pokutou ustanovuje se mu 5 zl. za cizí nápoj. Hospody však nikdy nesmí prodati „mrtvé ruce".

Dědičného fojtství nepodařilo se mi zjistiti.

V pramenech dějepisných se o Lačnově mluví velmi zřídka. Náležel panstvím k Brumovu a s ním přecházel z ruky do ruky. Uvádí se jen jako příslušenství hradu brumovského v zemských

deskách k r. 1500 a 1574. Vpádem tatarským r. 1663 utrpěl značně, neboť sveřepý nepřítel zajal a zabil 93 lidí, vypálil 13 domů, uloupil 47 koní, 58 kusů hovězího dobytka, 100 ovcí.

Teprve r. 1901 spojen byl Lačnov silnicí s Kloboukami.

R. 1848 bylo 26 čtvrtlánů, 8 třišestnáctin lánu, 9 šestin lánu, 34 osmin lánu, 9 dvanáctin lánu, 8 šestnáctin lánu. Ze čtvrtlánu bylo výkupu z farského desátku 2 zl. $27^1/_4$ kr. či kapitalisovaně 49 zl. $06^3/_4$ kr., z celé osady 145 zl. 04 kr. či kapitalisovaně 2901 zl. $34^3/_4$ kr. Lány zdejší měly výměry 222 měřic $104^2/_3$ sáhu, podsedky 24 měr — $69^1/_2$ míry. Vrchnosti zůstalo 1100 měřic půdy.[1])

Lhota Nedašova,

nazvaná po blízkém Nedašovu na rozdíl od jiných Lhot, také Nedašovská Lhota, v ústech lidu Lhota Závršská nebo krátce jen Lhota. Závršany slují obyvatelé osad Návojny, Nedašovy Lhoty a Nedašova, protože jsou od Klobouk za vrchy. Od Klobouk jest osada tato vzdálena 5 km., horskými stezkami v pěkných karpatských lesích. Silnicí jest spojena s Nedašovem a přes panský dvůr Nebrovou s Uhrami. Osada leží v dolíku protékaném potokem Říčkou; domky její, některé po několika posledních požárech z tvrdého staviva zbudované, jsou roztroušeny po svazích dolíku po obou stranách silnice, většinou štítem k cestě; návsí není. Po požáru r. 1895 slevil velkostatek Brumovský pro pohořelé ceny stavebního dříví, proto mnozí zase budovali své byty ze dřeva. Domy se kryjí došky nebo šindelem, novější křidlicí. Zahrádek před domy není.

Rozloha obce měří 933 ha., z čehož plodné půdy 919 ha.

R. 1758 bylo 58 domů; mezi těmi 9 celých gruntů, 7 podsedků, 24 chalupníků a kovárna. R. 1790 bylo v 61 domech 406 obyvatel, r. 1834 v 71 domech 533, r. 1890 ve 94 domech 533 duší, katolíků, Čechů, zemědělců. R. 1900 v 96 domech 539 obyvatelů.

Farou náleží Lhota do Brumova, kde je i pošta a telegraf a úřad vrchnostenský.

---

[1]) Slavík, Morava, str. 83, Slovensko, str. 42.

Škola byla založena a vystavěna r. 1868 a r. 1883 přestavěna. Druhá přestavba podniknuta po požáru r. 1895, kdy také škola lehla popelem; byla dokončena teprve r. 1898. Školní kronika a školní knihovny žákovská (nyní přes 160 svazků) a učitelská (přes 30 svazků) založeny učitelem Frant. Ročákem. Týž založil také r. 1899 za přispění odborného učitele a spisovatele Frant. Bayera z Přerova i nevelikou lidovou knihovnu. Ve Lhotě Nedašovské připomíná se škola již r. 1820, v níž vyučoval školní pomocník z Brumova, teprve r. 1868 dán osadě vlastní učitel.

Spolek dobrovolných hasičů.

Živelní pohromy, hlavně požáry stíhaly osadu dosti zhusta. V živé paměti obyvatelstva jest požár ze dne 9. května r. 1895, který ztrávil 40 domů, celou skoro vlastní dědinu, neboť 33 domů jest vystavěno ode dávna na pasekách. Škoda byla tím větší, že veškeré zničené budovy byly dřevěné, doškem kryté a proti požárním škodám nepojištěné. Dne 30. března r. 1901 znova vyhořelo 6 domů.

Samoty: Panský dvůr, Nebrová, Na Zadkoch a Paseky.

Jména tratí: za Humny, Láze, Zadky, Maleník, Zápasečí, Kršlenice, Dolina, Podvysočí, za Cesty, Strže, Vysočka, Kozí kruhy, Doubravy.

Poddanské poměry bývaly podobny všem poddanským osadám brumovským. Brumovský farář dostával r. 1771 desátkem z Nedašovské Lhoty $3^1/_2$ kopy rži a tolikéž ovsa, 16 slepic a 7 for dřeva.

Z nálezů archeologických vytknouti sluší v trati na Zadkoch nalezenou keltickou sekyrku, nyní ve sbírkách učitele Kniesa.

Na obecní zvoničce je zvonek s letopočtem 1755.

Těžko udati, kdy osada byla založena. Nenáleží zajisté k nejstarším našim osadám, děkujíc vznik svůj pozdější době, kdy na gruntech vrchnostenských vznikaly nesčetné Lhoty, které bližšími určeními svých jmen se rozlišují v místopisech.

V zemských deskách připomíná se osada tato r. 1500 jako příslušenství statku brumovského.

R. 1537 daroval Adam z Lomnice svým poddaným z Nedašovské Lhoty, Bilnice, Návojné, Nedašova, ze Štítné a z Brumova právo odúmrtní, aby statky své příbuzným bez překážky

odkazovati mohli, a kdyby kterému Bůh dal bez poručenství s toho světa sjíti, má grunt a statek jeho bez překážky nejbližší příbuzný ujati. Také jim pan Adam dovolil pastvy žaludové v panských lesích a na panských gruntech, aby za tuto milost jeden každý poddaný ročně po měřici ovsa a po slípce na zámek brumovský k rukám úředníka panského odváděl.[1])

Lhotka Vlachovská,

v úředních schematismech Vlachova Lhota, neprávem také Vlachová Lhota, druhdy Rankova Lhota. Samostatná katastrální a politická obec, 4·5 km. od Klobouk na západ, silnicí spojená s Mirošovem, Vlachovicemi a Vysokýmpolem. Na kopci položená osada tvoří nepravidelnou náves, na obou koncích otevřenou. Do návsi vedou čtyry cesty; grunty jsou uvnitř osady, chalupníci na obou koncích. Zahrádky před domy od několika teprve let, ale ne všeobecně. Po požáru r. 1889 byla většina vyhořelých domů zbudována z cihel nepálených a částečně zomitána.

Protože osada je na kopci rozložená, říká se na Vlachovské Lhotce.

Rozloha obce měří 382 ha, z čehož plodné půdy 372 ha.

Roku 1790 bylo v 37 domech 257, r. 1834 ve 54 domech 296, r. 1890 v 59 domech 317 a r. 1900 v 63 domech 322 obyvatel, katolíků, Čechů, zemědělců.

Lhotka jest přifařena do Vlachovic, kde je i hřbitov a pošta. V obci stojí jednoduchá valašská dřevěná zvonička, o níž sluší zmíniti, že ač je těsně při domech, které r. 1889 všecky kolem dokola zvoničky zhořely, tato přece zůstala požáru uchráněna.

Do r. 1864 vyučoval školní děti lhotské pomocník školní z Vlachovic ob den v Křekově a na Lhotce. R. 1864 zbudována vlastní škola, když se všichni gruntovníci uvolili přispívati na živobytí učitelovo po půl čtvrti obilí a po 2 librách rozpuštěného másla. Školní kroniku založil učitel Štěpán Novák; školní knihovna čítá na 110 svazků.

---

[1]) „Selský archiv“, 1904, č. 3.

Na obecním razítku jest včelín s poletujícími včelkami, znak pilnosti a pracovitosti. Rytina jest vyvedena v čistém zlatě a nese rok 1717. Vypravoval nám stařík Michal Kohútek (č. 8.), že toto zlaté razítko dala obci vlacholhotské jistá hraběnka, která měla stateček, z něhož vzniklo časem fojtství, nynější to grunty čís. 45, 46, 47 a 48 a osamělý mlýn Podelhotský. Skutečně také pozemky bývalého fojtství, které nyní (mlýn v to počítaje) rozděleno je na pět usedlostí, tvoří celek, jsouce všecky pohromadě, v nejlepší poloze a nikoli také v tratích mezi ostatními selskými polnostmi. Také bývaly druhdy na těchto pozemcích tři rybníky, o kterých vypravují staří usedlíci a na které ukazuje také poloha některých fojtských luk; pozemky čísla 1. jsou od ostatních selských gruntův odděleny a všecky v jednom kuse.

Vlachovská Lhotka nerobotovala, jsouc částí panství hošťálkovského, jehož poddaní záhy se z robot vykoupili. Ale odváděla osypy a přízi.

Na návsi je socha sv. Jana Nep. z r. 1739. V lesích mezi Lhotkou a Cichovem i Mirošovem jsou šance, hliněné násypy, a sice na dvou proti sobě položených kopcích. Jsou pravděpodobně z doby, kdy za uherských vpádů povstaleckých obyvatelé zdejších dědin s měšťany klobuckými skrývali se po okolních horách. Pod mlýnem Podelhotským je luční trať Rybníky, kde býval kdysi jeden z výše zmíněných rybníků. Zachovala se dosud po rybníku tom památkou hluboká rybná tůň, o níž lid vypravuje, že je bezedná. Obec mívala archiv, který prý obsahoval hojně starých papírů, ale shořel ve staré škole při požáru r. 1889.

Rody přes sto let na gruntech: Fojtů č. 3. Mana 27, Kohoutek 8, Surovec 29, Mikulčík 38, Gajdošík 41, Dula 46, Častulík 49.

Epidemie: cholera r. 1864, epidemický záškrt 1893.

Živelní pohromy: požáry r. 1881, 1889, 1899 (shořelo 39 domů), 1900, krupobití r. 1889.

Samota: Podelhotský mlýn.

Jména tratí: Obecnice, Močárky, Plano, Hlohůvka, Těšíkov, Kopce, Staníkov, Březová, Chrástka, Bojatín. O trati Bojatíně vypravují, že v jejích místech stávala druhdy osada Bojatín.

Vlachovská Lhotka tvořila od pradávna část zboží Vlachovského a s ním byla také majetkem vládyk Vlachovských z Vlachovic. Jmenovala se původně Lhotou Rankovou a teprve v době

pozdní po blízkém městečku Vlachovicích stala se Lhotkou Vlachovskou. Jméno „Lhota Vlachova“ ujalo se proti právu všemu teprve v minulém století vlivem němčiny a nyní se psává dokonce nesprávně Lhota Vlachová.

Roku 1447 Marketa ze Záhorovic, manželka kdysi Vaňkova z Vlachovic, vzala na spolek pět dětí svých na věno 250 hř. gr., které měla pojištěno na Vlachovicích a k nim příslušných osadách Bohuslavicích a Rankově Lhotě, kde za ně ručily dva dvorce. rybníky a dva mlýny.

Toto věno jí bylo také teprve r. 1447 intabulováno Ješkem z Jíkve, rukojmím za nebožce Vaňka z Vlachovic.

Neznámo v jakém příbuzenském poměru k této Marketě byl onen Jan z Vlachovic, který okolo r. 1480 držel celé zboží a vzal na spolek na Vlachovice s tvrzí, Bohuslavice, Lhotu Vlachovskou a Křekov i Šanov Markvarta z Honbic a na Ořechově.

Po tomto Janovi sdědil vlachovský statek bratr jeho Petr z Vlachovic, jenž okolo r. 1520 zapsal ženě své Marketě z Myslibořic na Vlachovicích s tvrzí, pusté vsi Kolelku, na Křekově a na Lhotě Vlachovské 2000 zl. věna.

Jejich syn Jiří z Vlachovic směnil okolo r. 1550 svůj statek, totiž Vlachovice s tvrzí, farou a rybníčkem, Lhotu Vlachovskou, Křekov a Bohuslavice s pustou vsí Kolelkem, s Václavem ml. Podstatským z Prusinovic za zboží Liptálské.

Václav Podstatský zapsal tento celý statek r. 1566 Benjaminovi z Vrbové, a dědici tohoto roku 1592 prodali Vlachovice s Bohuslavicemi, Křekovem a Lhotou Vlachovskou za 3800 zl. Dorotě z Vrbové, provdané za Františka Szerényiho s Kis-Szerényie.

Dědicové této a jejího muže prodali polovici zboží Vlachovského s polovicí Vlachovské Lhotky r. 1628 Žofii Bozňákové z Maďárhel (Magyarhely), která roku 1638 prodejem svého všeho statku hraběnce Esteře Forgáčové způsobila spojení Vlachovic a Vlachovské Lhoty se statkem Brumovským, k němuž obě osady do dneška přináležejí.

Po válce třicetileté, asi r. 1656, bylo na Vlachovské Lhotě $2^{42}/_{64}$ lánů, domů 9 osedlých, 3 nové osedlé, 3 staré pusté, rolí nově vzdělaných III. třídy $61^{1}/_{2}$ míry, starých pustých III. třídy $112^{1}/_{2}$ míry, rolí lepších tříd než III. nebylo vůbec.

Vpádem tatarským roku 1663 zabit 1 člověk, spálena celá osada, uloupeno 6 koní, 89 kusů hovězího dobytka, 226 ovcí a spáleno všecko obilí.

Lány měly 100 měřic, podsedky 55 měr výsevku. R. 1848 zůstaly vrchnosti jen 2 rybníky, nyní louky.[1])

Lhoty Frantovy,

také Frantova neb Francova Lhota. V ústech lidu nejčastěji Frantovy Lhoty, ale již Švoj píše Francova Lhota. Samostatná katastrální a politická obec, $9^1/_2$ km od Klobouk na severovýchod, na říčce Senici, nedaleko průsmyku Lysského. Frantovy Lhoty, ves přes pět čtvrtí hodiny dlouhá, jsou vzorem rozházené valašské dědiny. Domy mají vesměs dřevěné a stavěné vždy po 3—5 pohromadě, čili v tak zvaných „kulích". Každá „kula" má své jméno: u Kupců, u Kobzů, u Čubů, u Kožů, u Hamlazů. Skupina či kula Dvořisko vznikla r. 1768 tak, že panský, hraběti Walldorfovi k panství hošťálkovskému náležitý dvůr byl mezi 7 usedlíků rozdělen. Volný považoval tuto část za samostatnou osadu, jen že nemohl udati jejího jména.

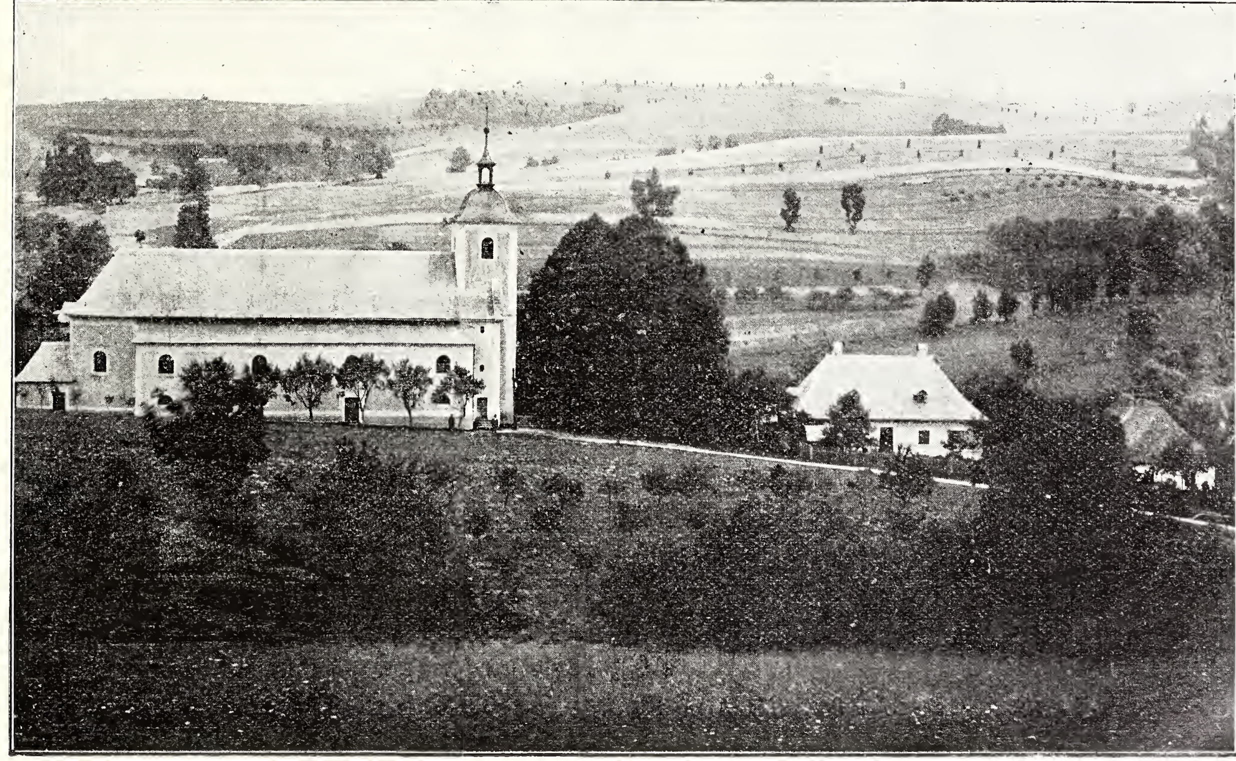
Rozloha obce měří 1576 ha, z čehož plodné půdy 1535 ha.

R. 1758 bylo 131 domů, mezi těmi celých gruntů 32, podsedků 7, podruhové 4, mlýny dva, hospoda, jatka, kovárna. R. 1790 bylo ve 144 domech 160 rodin o 1105 obyvatelích, r. 1834 ve 183 domech 1237, r. 1890 ve 189 domech 1084 a r. 1900 ve 192 domech 1276 obyv., katolíků, Čechů, zemědělcův a šindelářův.

Farní kostel jest zasvěcen sv. Štěpánovi, králi uherskému, jediný to kostel maďarského národního světce na celé Moravě. Kostel založiti a zbudovati pomáhal uherský magnát hrabě Štěpán Illyesházy — odtud zasvěcení. Zřízení fary i kostela ustanoveno r. 1784, kdy osady Senice a Frantovy Lhoty formálně vyloučeny z farnosti Lidečské. R. 1786 počato se stavbou kostela, která 1787 byla již z hruba hotova a místoděkanem klobuckým,

---

[1]) Z. d. olom., X., 660, 670, XII., 26, XVIII., 17, XXV., 92, XXVII., 38, XXX., 9, 121; Slavík, Slovensko, str. 42.

Obr. 40. Lhoty Frant. (Kostel, fara a stará škola.)

Vondráčkem posvěcena. Kostel jest ve slohu josefinském, prostranný, ale nesklenutý, nýbrž se stropem trámovým a stukaturou. Oltáře jsou tři. Hlavní s obrazem sv. Štěpána uherského, který maloval prof. Frýdrych z Val. Meziříčí; není příliš vkusný. Poboční oltář Panny Marie Lurdské z r. 1896 a druhý Božského srdce z r. 1900. Kazatelna pořízena byla r. 1811, od té doby však jejiž několikráte opravována. R. 1898 opraven hlavní oltář a vymalován kostel, r. 1903 zakoupena ciboř. Varhany z r. 1794.

Fara zřízena byla r. 1784, ale budova vystavěna teprve r. 1788, ač již od r. 1787 byl při kostele usazen první farář. R. 1810 musela býti fara již opravována, neboť pece byly sbořeny, okna vytlučena, střecha prohnilá.

Zvony jsou tři. Největší lit r. 1792 Wolfgangem Štraubem v Olomouci, ostatní dva tamže r. 1808. Umíráček lit r. 1859 zvonařem Stankem v Olomouci.

Přifařena jest jen osada Senická.

Hřbitov stejně starý s kostelem mají u samého kostela. Před tím pochovávalo se v Lidečku, kam obě osady, Senická i Frantolhotská, byly přifařeny.

Matriky počínají se rokem 1787, pamětní kniha farní byla založena r. 1898 na základě farního archivu a starších záznamů. Patronát náleží fondu náboženskému. Při kostele jsou bratrstva srdce Ježíšova a srdce Panny Marie a jednota živého růžence.

Škola byla vystavěna r. 1787. Přiškolena byla osada Senická. Nyní jest škola trojtřídní, ač Senice má svou vlastní školu. R. 1901 bylo přes 220 školních dětí. R. 1898 byla budova školní přestavěna. Ani faráři, ani učitelé nepůsobívají na Frantových Lhotách dlouho, hledajíce si míst a stanic pěknějších, výnosnějších i útulnějších. Školní kronika byla založena r. 1880 naduč. Josefem Merlíčkem, školní knihovna r. 1883 far. Jos. Fajstem; má nyní 156 svazkův. Bývalý učitelský plat: Dle staré fase měl prý učitel 60 rýnských; za varhanictví, roznášení oplatků a popis duší dostával máslo, vejce, pohanku, žito a jiné naturalie.

Pošta je v Horním Lidči, panstvím příslušejí Lhoty Brumovu.

Rody přes 100 let na gruntech: Brlicův, Trochtův, Jančárův, Súkupův, Sáblíkův, Matúšův, Zimkův, Ondrúšův a j.

Epidemie: r. 1831 zemřelo cholerou jen 12 osob; r. 1866 byla zde opět cholera a r. 1874 hlavnička.

Živelní pohromy: veliké sucho r. 1863, požáry r. 1904, povodně r. 1853 a 1854.

Samoty: Bechov, Jáma, Poschla, Rutov — všechny paseky nebo skupiny pasekářských usedlostí.

Jména tratí: Malá obecnice (obecní louka), Budišovka, Ondrušovec, Poschlá, Hrubá úlehla — vše role; Vlčička, Planá Hůra, Závrší, Jedlovina, Bílá Voda, Díl — lesy; jména kopců: Kobylinec, Strčí hlava, Lovisko (chytávali tu kvíčaly).

Poddanské poměry bývaly pro vzdálenost osady od městečka Brumova dosti trpké, neboť poddaní robotovali při dvorech brumovských. Obešel-li na Lhoty týden, vycházeli robotníci již v sobotu večer, aby v pondělí mohli časně ráno již na panské a nechodili domů až po odbytém témdni. Jen Dvořisko, část to hošťálkovská, nerobotovalo.

Grunty mají 80—90, podsedky 60—70 měr.

Z celého gruntu robotovalo se ročně 90 dní; také dávali 10 vajec, 2 kuřata, $^1/_2$ měř. kmínu a na penězích dvacetník. Jezdili ke dvorům do Lačnova a do Brumova s počátku na celý týden, pak denně. Za to směli po dva měsíce dvakráte týdně jeti si do hory pro stelivo a roští. V sobotu dostávali robotníci po $^1/_2$ mázu piva. Z lánu (3 gruntů) obnášelo výkupné 260 zl. — V obci se dříve bačovalo; v noci se nepásalo. Byli 4 bačové, kteří z každé ovce dostávali „šestku“ (6 kr. stříbra), z každé 8 liber sýra odvedli, ostatek si ponechavše.

Frantovy Lhoty uvádějí se při panství brumovském k r. 1574 snad poprvé, ač jest jisto, že vždy byly jeho příslušenstvím.

Válkou třicetiletou utrpěly značně; po skončeném míru bylo mnoho gruntů pustých, od kterých vrchnost ujala některé lepší pozemky ve svůj majetek.

R. 1656 byl jen jeden půllán obdělán, nově vzdělaných rolí bylo $432^4/_8$ míry III. třídy, domů bylo 26 osedlých, 9 nových osedlých, 5 nových pustých.

K tomu přišla ještě pohroma vpádem tatarským r. 1663, kdy z Uher průsmykem Lysským vpadlí Tataři a Kumáni tábořili v polích mezi Lhotami a Senicí a mezi Senicí a Lidečkem.

Tehdy v jediných Lhotách zabili a zajali 512 lidí, spálili celou osadu ohněm na mnoha místech založeným, ale uloupili také skoro všecek dobytek.

R. 1683 dne 21. května zemské právo neprávem odhadlo Frantovy Lhoty Juliovi Karlovi Podstatskému z Prusinovic. Leč vedena byla o tuto osadu pře, po jejímž konci byly Lhoty dne 23. září r. 1711 soudně odevzdány Jiřímu hraběti z Erdödy, který je dne 1. června r. 1712 prodal za 7000 zl. Mikulášovi hraběti Illyesházovi.

Dne 20. prosince r. 1800 prodala vrchnost svoji hospodu na Lhotách (č. 115.) Šimonovi Nosálovi s podmínkou, že jen panské nápoje bude čepovati.[1])

Lideč Horní,

také Lidč, nesprávně však Lič, druhdy také Horní Lidečko, samostatná, katastrální a politická obec, 5·5 km od Klobouk vzdálená, na potoce Senici ležící, silnicí spojená s Příkazy, Lidečkem, Střelnou a Frant. Lhotami. Osada leží v údolí po obou březích Senice pod vrchem Strání (605 m), nedaleko průsmyku Střelenského. Domy jsou nepravidelně roztroušeny, ve značné vzdálenosti od sebe, bez zahrádek před okny a bez žundrů, dřevěné.

Rozloha obce měří 720 ha, z čehož plodné půdy 695 ha, ostatek plocha stavební a neplodná. Obecní jmění (pozemky a lesy) má cenu asi 80.000 K.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 33 domech 68 rodin o 425 duších, r. 1834 v 79 domech 508, r. 1890 v 80 domech 476 a r. 1900 v 83 domech 512 duší. Volný připomíná, že obyvatelstvo živilo se chovem dobytka a obchodem dřevem, ale to se již změnilo, takže obyvatelstvu skýtá nyní výživy výhradně polní hospodářství.

Lideč je přifařen do Lidečka. Školu má již od r. 1825, ale vyučování bylo původně výpomocné z Lidečka. Již r. 1807 chodilo do školy lidečské 48 lidčanských dětí. Nynější budova školní byla vystavěna r. 1876 a 1877 obcí nákladem 8000 zl. Učitel měl r. 1841 platu: 4 kopy a 18 snopů pšenice, $2^1/_2$ kopy

---

[1]) Wolný, Mähren, IV., 124, 142; Slavík, Morava, str. 83, 88, 193.

ovsa, 50 zl. k. m. hotově; později bral hotových 157 zl. 50 kr. — Pamětní knihu školní založil naduěitel Hybner; knihovna (školní s lidovou) má přes 200 svazkův.

Pošta je v místě. V Lidči vybírá se dosud silniční mýto z povozů jedoucích z míst mimo okres klobucký ležících.

Rody přes 100 let na usedlostech jsou pouze Seidlův na hospodě a Slovákův na mlýně.

Samota jediná, pasekářská usedlost „u Trčálků pod Strání".

Jména tratí: za Humny, Katrušinec, u Vranového potoka, Dolina, Padělky, Zahrady, Loučky, Stráň, pod Dílem, Černá hora, za Potoky, nad Potoky, Vrch, Mirošovská, Rybník. Pověstí o tratích není. Ani starožitností se v Lidči nenašlo.

Dějiny: Ač jest Lideč původu zajisté starobylého, vyskytuje se první zmínka o něm teprve k r. 1500, kdy byl příslušenstvím panství Brumova, jež toho roku král Vladislav II. prodal dosavadnímu zástavnímu držiteli Janovi Lomnickému z Meziříčí. Když r. 1514 nástupcové Lomnického v držení Brumova, bratří Michal a Štěpán Podmanínští z Podmanína, postoupili celého zboží brumovského uherskému šlechtici Jiřímu Torešovi z Toreše, vymínil si Štěpán Podmanínský, biskup nitranský, osadu Horní Lideč s jinými třemi ještě v doživotní majetek. Lideč znova jmenuje se příslušenstvím brumovským r. 1574. kdy Magdalena z Mynsterberka, rozená Meziřičská z Lomnice a na Byteši, prodává hrad brumovský Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan. Od té doby až podnes jest při tomto velkostatku.

Když r. 1663 Turci a Tataři vpadli na Moravu, utrpěl také Lidč hrubě. Nepřítel zabil 156 osob, celou osadu spálil, při čemž za oběť padl plamenům také panský dvůr, kterýž po vpádu již obnoven nebyl, uloupen všechen dobytek a spáleno a zničeno veškero obilí.[1])

Lidečko,

druhdy také Dolní Lideč, samostatná, katastrální a politická obec, farní ves na potoce Senici a na silnici z Klobouk na Vsetín. 9 km od Klobouk ssv. Ves leží v údolí po obou březích potoka,

[1]) Slavík, Slovensko, 1903, str. 42.

jest roztáhlá po veliké délce podél potoka, chalupy a domy bez ladu a skladu, sedláci s chalupníky promíchaně; výstupků před domy není, zahrádek málo. Leží-li hospodářské stavení po pravém břehu potoka, leží k němu příslušné pozemky také na pravém břehu, tolikéž grunty po levé straně potoka mají všecky polnosti po levém břehu, jenom trať Padělky činí výjimku. Domy jsou většinou dřevěné, některé omítnuté, ponejvíce o jediné jizbě a jediné komoře.

Rozloha obce měří 1736 ha, z čehož plodné půdy jest 1695 ha.

Obr. 41. Pohled na Lidečko.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 123 domech 150 rodin o 958 duších, roku 1834 ve 141 domech 982, roku 1890 ve 176 domech 1092 a r. 1900 ve 181 domech 1157 obyvatel, Čechů, katolíků, zemědělcův a něco šindelářův.

Farní kostel je zasvěcen sv. Kateřině mučenici. Fara stávala prý již r. 1500. Do r. 1789 byli patrony majitelé velkostatku brumovského, od té doby náboženská matice. Přifařeny jsou osady: Lidečko, Lideč, Pulčiny a Střelná. Při kostele je bratrstvo živého růžence. Kostel byl vystavěn nákladem obce za podpory biskupské konsistoře olomucké r. 1700; před několika roky byl již v přebídném stavu, protož roku 1899 opraven přičiněním faráře Jana Hykla. Kůr byl celý dřevěný a spočíval na

10 sloupech, z nichž každý měl jiný tvar a jinou podobu, nyní stojí kůr na železných traversách; také hliněná a kamenná, hrbolovitá podlaha nahrazena šamotovou dlažbou. Lavice a kůrové zábradlí zhotoveny úplně nové dle nákresů ředitele val.-meziříčské odborné řezbářské školy Rosmaëla, kazatelna ozdobena novými reliefy sv. evangelistů, varhany opraveny a zladěny. Oltáře jsou tři, hlavní sv. Kateřiny a poboční Panny Marie a sv. Josefa (dříve sv. Jana Nepom.) Poboční oltáře jsou úplně nové. Zvony jsou tři, všecky pocházejí z roku 1665. Záduší obnáší pouze 1200 K. Matriky počínají se rokem 1707 (od vpádu Rákóczových vzbouřenců), jsou české. Pamětní knihu farní založil teprve farář Jan Hykl roku 1899. Nejdéle působili v Lidečku faráři: Václav Pokorný (1682—1707), Václav Mošovský (1746—1768), Josef Pavlovský (1787—1806), Ondřej Šidlo (1806—1830).

Dle fase z roku 1808 dostával farář ze všech farních osad desátek z pšenice a ovsa, jen ze Střelné v penězích a kromě toho desátek másla. Osady Senice a Frantovy Lhoty utvořily sice r. 1786 samostatnou farnost se sídlem na Lhotách Frantových, ale desátkem byly do Lidečka povinny až do roku 1849. Farář dostával z Frantových Lhot po 17 měřicích pšenice a ovsa, ze Senice po $2^6/_8$ míry, z Lužné po $9^1/_2$ míře a z Pulčin po 3 mírách každého obilí, ze Střelné však za desátek obilný 89 kr. Másla dávaly: Lidečko 86 žejdlíků, Lideč 58, Frantovy Lhoty 74, Pulčiny 24, Senice 42, Lužná 68 a Střelná 41 žejdlíků. Při kostele byla do nedávna železná kráva v ceně 40 zl. Nyní náleží k faře 213 měřic rolí.

Farnost Lidečská byla za všeobecné reformace také luteránská. Roku 1594 připomíná se pastor Vojtěch Skřinský. Avšak pan Jan Říčanský Kavka z Říčan, jenž na všech svých farách zaváděl katolictví, dosadil již r. 1603 katolického faráře Václava Bosecia, jenž tu do r. 1614 setrval.

Hřbitov je kolem kostela, má dřevěnou ohradu a jest posledním odpočinkem všech zemřelých z celé farnosti.

V osadě samé je socha sv. Jana Nepom. z r. 1751 a Boží muka pěkné kamenické práce z r. 1756.

Škola byla v Lidečku již před válkou třicetiletou, kterou snad přetrvala, ač k r. 1667 je řeč pouze o učiteli, ale nikoli také o škole. Časem snad tato stará škola zanikla, neboť místní zprávy tvrdí, že škola vznikla v prvních letech panování královny

Marie Terezie. Roku 1841 měl rechtor 330 zl. konv. mince stálého platu, z něhož měl vydržovati a po 70 zl. ročně vypláceti tři školní pomocníky pro výpomocné vyučování v osadách do Lidečka přifařených. Roku 1821 měl rechtor takovýto desátek: z Lidečka po $2^1/_2$ kopě pšenice a ovsa a 50 zl. školního platu,

Obr. 42. Chrám Páně v Lidečku.

z Lidče po kopě a třech mandelích žita i ovsa a 20 zl. školního platu, z Lužné 34 žejdlíků másla, pšenice a ovsa po $2^3/_8$ mandelů, z Pulčin 12 žejdlíků másla a po třech čtvrtích míry pšenice i ovsa a 12 zl. školního platu a ze Střelné 20 zl. školního platu

a $20^{1}/_{2}$ žejdlíků másla. Pokud bral učitel obilí již mlácené, bral na čtvrti vrchovaté. Roku 1893 byla škola rozšířena na trojtřídní.

Pamětní knihu školní založil učitel Josef Kolísek r. 1885.

Školní knihovna má nyní 175 svazkův, založil ji učitel Jindřich Jelínek.

Pošta je v Horním Lidči.

Rody přes 100 let staré na gruntech: Františákové čís. 18, Bučkové čís. 13, Brhlové čís. 49.

Epidemie cholerová r. 1831 zahubila pouze dva mlynáře; hlavnička r. 1879.

Živelní pohromy: neúroda r. 1845, veliká povodeň r. 1862.

Samoty: Račné, ve Stáji, Popelišovy a Spinské paseky, vesměs usedlosti pasekářské.

Jména tratí: Padělky, na Vrše, na Stráži, Kudlajevka, Šance, Ostrá hora, Pulčínsko, Snoh, Odnoba, Hradisko (lesní trať), Jizby, Osykovec, Rasovisko, Medvědí most, Vlčí potoky, Hladice, Mužíkov, u Babuše, Černava, Krajina, Holubí horka, Račné, Končiny, Seninky, Lány, Lomenský vrch, Paseky, nad Hájem.

Poddanské poměry: Na vrchnostenském robotovali ze čtvrtlánu 39 dní jetých ročně, pomáhajíce při práci polní a lesní; pěší roboty bylo z podsedku dvěma osobami denně od sv. Jana do sv. Václava dle panské potřeby až 103 dny ročně. Výkup nebyl stejný, největší byl z hospody 600 zl. a ze mlýna 300 zl. celkem. Grunty byly veliké. Lánů ani pololánů nebylo, za to čtvrtlány měly 80—100 měr, podsedky 30—50 měr výsevku.

Z nálezů nerostných vytknouti sluší úlomky jantaru v lesích kolem osady.

Dějiny: Lidečko bylo příslušenstvím hradu brumovského, při němž se připomíná r. 1500, kdy král Vladislav II. Jagajlovec hrad zeměpanský prodává Janovi Lomnickému z Meziříčí v dědičné držení a užívání. Podobně uvádí se jako součást panství brumovského roku 1574, kdy Magdalena z Mynsterberka, rozená Meziříčská z Lomnice, prodává hrad Brumov Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan, jehož nástupce pan Jan Kavka zasadil se, aby do Lidečka opět víra katolická uvedena byla a k tomu cíli

v letech 1603—1613 střídavě v Lidečku, v Kloboucích a v Brumově jesuitské misionáře z Olomouce, P. Drahova a P. Januše vydržoval.

Vpádem tatarským r. 1663 utrpělo Lidečko hroznou ránu, sotva že zotavovalo se z ran způsobených válkou třicetiletou. Bylo zabito nebo zajato 234 lidí, spáleno 22 domů, uloupeno 146 koní, 336 kusů hovězího dobytka a 514 ovcí, ve stodolách spáleno všecko obilí.

Vpád turecký r. 1683, kterým opětně Lidečko úplně bylo zničeno, opakoval divadlo vpádu tatarského před 20 roky. Dne 9. března r. 1707 vpadlo do Lidečka 1000 Kuruců vedených Ondřejem Vajdou; osada byla zpustošena a 12 lidí zabito.

Připomíná-li Švoj, že v XVII. století bylo Lidečko spolu s Vysokýmpolem statkem samostatným a že teprve r. 1728 bylo spojeno s Brumovem, jest na omylu, ježto samostatného panství lidečského nikdy nebylo. Švoje zmátl asi zápis zemských desk olomouckých ke dni 23. července roku 1731, kterým zapisuje se bohatému a vlivnému magnátu uherskému Josefovi hraběti Illyesházovi statek Vysoképole s Lidečkem od onoho dílu statku brumovského, který druhdy náležel k podílu hraběnky Evy z Erdödy. Tenkráte bylo Lidečko převedeno pouze od III. dílu Brumova k dílu I., u něhož je podnes.

Roku 1758 bylo v Lidečku 119 domů, mezi nimiž kostel, škola a fara. Celých gruntů bylo 10, podsedků 6, pasekáři 2, podruhů 24, také hospoda, mlýn, jatka, kovárna a c. k. skladiště solní. Fojtství bylo dědičné na gruntě Františákově. Budova fojtská, dřevěná, patrová s pavlačí, znamenitá řezbářská práce valašských tesařů, uchovala se do dneška, ale v nedávných letech, kdy Františákové stavěli si grunt z kamene, bylo starobylé fojtství přeneseno k číslu 1., kde dosud stojí.

Pověst o lidečských skalách. Nedaleko Lidečka při silnici do Lužné (mezi Lidečkem a Pulčinami) jsou příkré skalní stěny z velikých balvanův u samého potoka Senice. O těchto skaliskách, která lid nazývá „čertovými skalami“, a jež nyní dosti zhusta docházející turisté různě nazvali, zachovala se v ústech lidu pověst, kterou vypravuje již Mikšíček ve své sbírce „Moravských pohádek a pověstí“. Pro zajímavost připomínáme, že ředitel divadelní kočovné společnosti Štětka pověst tuto pro své vlastní jeviště zdramatisoval a že nedávno přinesl ji také americký

slovenský časopis „Slovák v Amerike“ (7. března 1905, číslo 1044, vychází v New-Yorku). V ústech lidu zachovala se pověst tato do dneška tak neporušeně, jak ji vypravuje Matěj Mikšíček, k jehož sbírce tuto odkazujeme.

„Čertovy skály“ rozkládají se po levém břehu potoka Senice v délce asi 130 m; pokřačováni jejich táhne se za řečištěm Senice lesem Zapadělky a Snohem až po vesnici Pulčiny a končí se podobným útvarem skalním, zvaným „Hradisko“. Směr těchto skal je od jihozápadu k severovýchodu. Hmota skal je hrubozrnný slepencový pískovec; je to výborný kámen stavební, ale že středem skal jde hranice mezi pozemky panskými a obecními, netrpí vrchnost, aby se kámen tu lámal, a tím vlastně malebné ty útvary skalní chrání před ničící rukou. Stává se, že některý balvan rušivou silou vody, sněhu, větru a mrazu se sřítí; spadne-li na panské, odpočívá tam dále v pokoji, spadne-li však do obecního, podpírá již druhého roku svým tvrdým hřbetem některou dřevěnou chatu lidečskou.[1])

Lipina,

samostatná katastrální a politická obec, 2 km jihozápadně od Klobouk, na rovince, 419 m nad hladinou. Jméno má zajisté po lipách (dva mohutné stromy jsou v osadě dosud). Je to osada uzavřená, z domů ponejvíce dřevěných, se zahrádkami před okny; druhdy bývaly i výstupky přede dveřmi, z nichž poslední r. 1903 odstraněn.

Rozloha obce měří 347 ha, z čehož plodné půdy 335 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 28 domech 223, r. 1834 v 51 domech 318, r. 1890 v 56 domech 294, r. 1900 v 60 domech 304 duše.

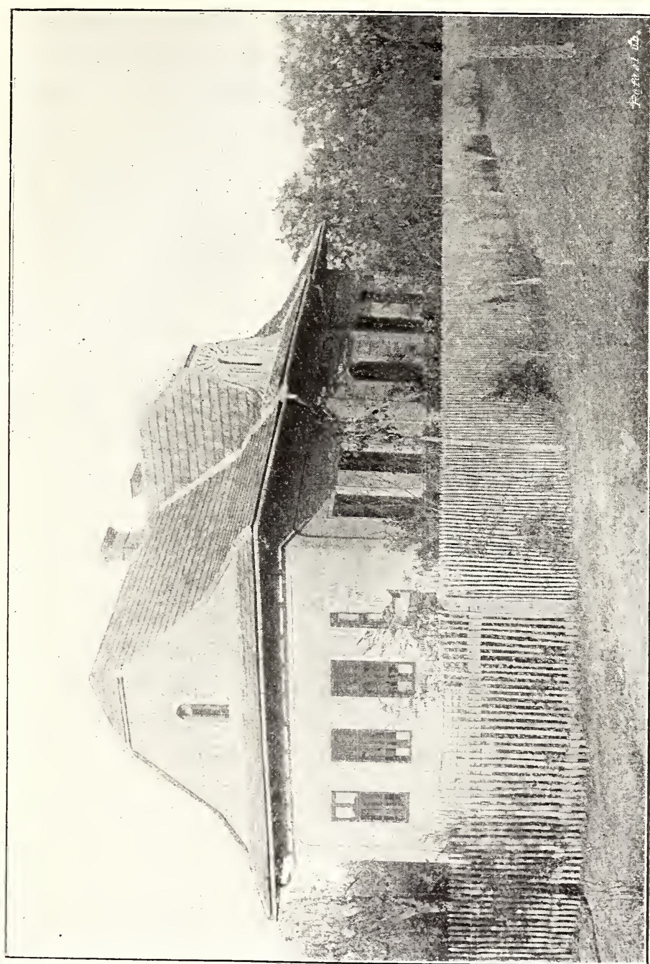
Lipina jest přifařena do Klobouk.

Škola byla vystavěna r. 1830 jako škola z nouze. Farní pamětní kniha klobucká poznamenává k r. 1824, že v Lipině

---

[1]) Slavík, Morava, str. 83, 213; Slovensko, str. 42; Wolný, Mähren, IV., str. 136; Schwoy, Topographie von Mähren, II., str. 554; Kučera, Paměti Uh. Brodu, 1903, str. 344.; Čas. muz. sp. Olom. 1890, str. 182.

nebylo školy, ale mládež vyučoval klobucký pekař Pozlovský, který v Lipině nebydlel, nýbrž tam pouze docházel z Klobouk a proto nebyl ani obecním písařem. Škola r. 1830 vystavěná byla zároveň pastouškou, v níž bylo vše: škola, pastouška, byt učitelův i jeho dílna, a to vše v jedné světničce. Teprve r. 1864

Obr. 43. Škola v Lipině.

vystavěna zděná škola uprostřed dědiny a na ní umístěn obecní zvonec, neboť učitelé také zvonívali. R. 1880 byla tato škola poněkud přístavbou rozšířena a r. 1899 byla vystavěna nynější úhledná nová škola ve slohu valašském. Učitel měl kolem r. 1840

platu: o sv. Václavě $3^1/_4$ měřice přední rži, $6^1/_4$ míry ječmene a 30 liber másla, k tomu 45 zl. 84 kr. z obecní pokladnice, 52 zl. 50 kr. ze zemského fondu a za zvonění od obce dva nebo tři kousky pole a od každého pohřbu 40 kr. Nyní je škola jednotřídní; r. 1901 měla 49 dětí. Školní kroniku založil učitel Ant. Humpola r. 1889, tolikéž žákovskou knihovnu, která má nyní nad 120 svazků.

Pošta je v Kloboucích, v Lipině je podružná poštovna.

Rody přes 100 let na gruntech: Manův, Ovesného, Talčíkův, Trčkův, Drgův, Strnadův, Ptáčkův.

Jména tratí: Hranice, Díly, Ladné, Zahrady, Zápotočí, Svatojan, Vlčí doly, Záhumní, Užavka, Vrchy, Příčka, Drůjezdné, Losky, Újezdek, Kraj, Močařina, Panská, Skutov, Eliáščica, Zahradisko, Zelnica, Seč, Stará Lipina, Mezichodníky.

Poměry poddanské: Nejstarší gruntovní kniha obce lipinské, založená již r. 1604, připomíná k r. 1615 nejstarší známé fojty lipinské. Jakých práv a svobod měl fojt, vysvítá z kupní smlouvy ze dne 1. ledna 1737, kterou Josef hrabě Illyesházy prodává Mikuláši Trchalíkovi, poddanému z Lačnova, jeden čtvrtní grunt v Lipině, Vávříkovský řečený, na svobodu věčnú za 150 zl. na takový způsob, aby on z takového gruntu ode všech panských povinností osvobozený byl, tolikéž aby z něho fojtoval a povinnost fojtovskú odbýval. Má tedy Mikuláš Trchalík a nástupcové jeho ve smyslu tohoto listu a vrchnostenského obdarování ode všech vrchnostenských povinností, platů, osypů, urbárií, mimo výsadní kořalky prázdni a svobodni býti. Kdyby však někdy se stalo, že by na tom učiněném fojtství vdova aneb takový nedostatečný člověk byl, co by povinnosti fojtovské zastati nemohl, a skrze to by se jim fojt ustanoviti musil, toho fojtství povinnost bude za robotu devět zlatých do důchodů panských každoročně zaplatiti.

R. 1758 bylo v Lipině 31 domů, mezi nimiž 13 gruntů, 1 podsedek, 8 podruhů, hospoda a masná jatka. Do r. 1848 bylo: 1 grunt $^2/_3$ půllánu velký, 10 čtvrtlánů, 13 třetin lánů, 12 osmin lánů, 1 podsedek. Tito poddaní robotovali na panském tak, jak v ostatních osadách I. dílu panství brumovského. Farář klobucký měl r. 1771 z Lipiny od 8 větších gruntů po kopě pšenice a po kopě ovsa (8 kop každého obilí), od 12 osmin lánů po mandeli každého obilí (3 kopy celkem) a od 6 menších sedláků tolikéž po mandeli ($1^1/_2$ kopy každého obilí celkem). Kromě toho dostával

farář slepice. R. 1849 obnášel výkup z farního desátku ze čtvrtlánu 2 zl. $25^{3}/_{4}$ kr., z celé osady lipinské 63 zl. 9 kr. ročně čili na 20 roků kapitalisováno 1263 zl. 34 kr.

Dějiny: Vypravuje pověst lidová, že Lipina bývala v nynější trati Staré Lipině, ale když se tam usedlíkům znelíbilo, založili si nedaleko nynější osadu na rovince. Na základě této nijak nedoložené pověsti uvádí učitel Kučera zaniklou osadu Starou Lipinu, ač pověst sama o sobě je více než pochybná. Pravděpodobnější je pověst druhá, že v místech nynějších pastvisk Starou Lipinou zvaných býval druhdy hustý les, do něhož skrývali se Lipiňané za vpádův uherských před divokými rotami tureckými i Rákoczovými.

K r. 1417 připomíná se Artleb z Lipiny. Byla tedy Lipina kdysi samostatným statkem vládyckým. Ale r. 1500, kdy král Vladislav II. prodal zeměpanský hrad Brumov, byla již příslušenstvím hradním. S hradem přešla r. 1574 na Zdeňka Říčanského, za něhož obyvatelé od katolictví odpadli. Synovec a nástupce Zdeňkův, Jan Říčanský Kavka z Říčan, z návodu své choti Benigny horlivý katolík, pracoval také o konversi v Lipině, ale se mu nezdařila, neboť po jeho smrti mnoho čítala luteránův; r. 1658 bylo jen 65 věřících, kteří katolicky přijímali.

Vpády tatarským r. 1663 a Tökölovským r. 1683 utrpěla Lipina tolikéž bolestných ran jako osady sousední. R. 1663 zabito 7 lidí, spáleny 4 domy, uloupeno 38 koní, 27 kusů hovězího dobytka, 106 skopů.

Když se dcery Estery Forgáchové o Brumov dělily, připadla Lipina k prvnímu dílu, s nímž od té doby má společné osudy.[1])

Lipová,

samostatná politická a katastrální obec, 11 km. od Klobouk směrem západním, v prostředním z pěti rovnoběžných údolí karpatských, jdoucích od severu k jihu, na okresní silnici mezi Slavičínem a křižovatkou do Val. Klobouk a do Vyzovic. Poloha osady je nerovná, selská stavení stojí po obou svazích údolí,

---

[1]) Časop. mus. spol. olom., 1890, str. 39; Kučera, Paměti Uh. Brodu, 1903, str. 55; Slavík, Slovensko, str. 42.

jehož prostředkem teče potok. Domy nestojí těsně vedle sebe, ale mají zahrádky před okny, chalupy jsou pomíchány mezi grunty.

Rozloha obce měří 1148 ha, z čehož plodné půdy 1130 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 95 domech 95 rodin o 363 duších, r. 1834 v 73 domech 364, r. 1890 ve 74 domech 444 a r. 1900 v 79 domech 439 duší, Čechů, katolíkův, zemědělcův a miškářův.

Osada jest přifařena do Slavičína, kam druhdy patřila také farní školou. Vlastní škola byla zřízena již r. 1801. Budova školní přestavěna r. 1866 a nová škola vystavěna r. 1887. Škola jest česká, jednotřídní, r. 1901 měla 82 školou povinných dětí.

Přes 100 let na gruntě je rod Daníčkův.

Spolek dobrovolných hasičův od r. 1901. Obecní knihovna má nad 120 svazkův. Obyvatelstvo je zámožné a uvědomělé. Osada leží na hranicích moravských Slovákův a Valachů. R. 1905 založena záložna dle vzoru Raiffeisenova.

Živelní pohromy: krupobití r. 1891, 1890, 1887, průtrž mračen r. 1905.

Jména tratí: Holíkov (zaniklý panský dvůr), Podevsí, Lozky, Závrší, Zákopčí, Vesníky, Vesnice, Příhon, Kerchovy, Háj, Chlůpek, Písky, Rybník, Milušince, Lány, Bukové, za Vrchem, za Skladem, Občiny, Kúty, Hluboký (panský dvůr), pod Břehy, Podhájí, Dúbravy, Kovalce.

Poddanské poměry: Lipová byla příslušenstvím slavičínským, lenního to statku olomouckého biskupa. V osadě jest dvůr Hluboký, který prý stával již ve XIII. století. K tomuto dvoru a ke druhému zvanému Holíkov, který však r. 1837 úplně sbořen a rozválen byl, robotoval každý gruntovník po celé léto 4 dni jeté a 4 dni pěší téhodně. R. 1797 bylo v Lipové 7 pololánů, 6 čtvrtlánů, 21 podsedků, dva chalupníci na rustikálním a 19 na panském vystavěných, obecní domek, pastouška a 6 mlýnů s olejnami.

Sirotčí peníze od pradávna chovaly se v obecní pokladnici, ale listiny o této znamenité výsadě se nedochovaly. Na panství biskupa olomouckého je to výsada vzácná, protože biskupská kancelář byla vždy přesvědčena, že penězům v rukou duchovních nejlépe.

R. 1797 platila celá osada platu urbárního o sv. Jiří 13 zl. 42 kr., o sv. Václavě 18 zl. 44 kr. 1 den a za chování sirotčích peněz 10 zl. 28 kr. Slepic dostávalo panství na sv. Václava 57, vajec v termíně od hromnic do sv. Jiří 265, pšenice na sv.

Obr. 44. Šohaj z Lipové.

Václava $7^7/_8$ míry, ovsa o vánocích $53^1/_4$ míry. Robot jízdných s párem koní bylo do roka 936, pěších 2311 dní. Kromě toho za chléb robotovala osada 65 dní ročně. Celá osada byla povinna spřísti 70 liber konopné nebo jiné příze. Grunt čís. 33 vyplácel

se z roboty 10 zl. ročně, podsedek čís. 50 (František Martinec) platil místo roboty 4 zl., ale měl hospodu a byl povinnován v dobrém stavu ji udržovati a sám na své útraty pivo si z pan-

Obr. 45. Ženy z Lipové.

ského pivovaru slavičínského dovážeti. Na čísle 50 byla panská hospoda již r. 1670, ale r. 1788 lenní pán na Slavičíně Podstatský z Prusinovic prodal hospodu dědičně se svolením bisku-

povým Františkovi Martincovi, jenž mimo povinnosti panské pivo čepovati zavázal se také k dani z nálevu 4 zl. ročně. Grunt čís. 65 (Frant. Valerian) platil místo roboty 2 zl. ročně. Faráři do Slavičína dávalo se desátkem z pololánu po půlkopě snopů pšeničných a žitných. Výkup z roboty a z desátku nebyl stejný. Lány měly 180 měr, posedky 30—32 měr.

Bývalý kroj mužský i ženský podobal se dosavadnímu lidovému kroji z Louček a Slopného u Vyzovic. Mužští nosili nohavice z bílé huně, košili valašskou, u krku vyšitou, vesty světlemodré se dvěma řadami knoflíků, na nohách krpce. Ženské nosily bílé sukně i zástěry, rukávce baňaté, slovenské, pentličkou na záloktí přitažené, kordulky bohatě vyšperkované. V zimě nosili muži i ženy kožichy.

Dějiny: Osada Lipovská je starobylá. V zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna r. 1261 čtou se potoky „Lippowskazahumní" a „Lipowskipotok". Jsou to asi ony potůčky, z nichž jeden protéká Lipovou a jiný souběžným zalesněným údolím, a jež se pod osadou spojují. Jmenují-li se Lipovské potoky, bývala jistě již také osada Lipová. Jinam potoků těchto klásti nelze, protože v listině hned vedle nich jmenuje se říčka Lokšin, nynější potok Lokšinka, který protéká Slavičínem. Lipová byla zajisté již tenkrát částí biskupského léna Slavičína, ač zpráv se o tom z nejstarší doby nezachovalo.

R. 1480 Tobiáš z Hory Obřanské, nejvyšší písař desk a práv markrabství Moravského, pohoní před šraňky zemského soudu olomouckého pana Ladislava z Podmanína a na Brumově z 500 zl. rýnských, že drží dvě vsi jménem Lipová a Ústí, k nimž pan Tobiáš dáním kněze Tasa, biskupa olomouckého, lepší právo má, což dáním kněze biskupovým dokázati chce a může. Spor o tyto vsi trval již nějaký rok před tím. Pan Podmanínský, majitel nedalekého Brumova, zmocnil se svévolně léna páně Tobiášova. Tento žaloval nejprve u svého pána, biskupa olomouckého. Biskup sice nařídil, aby Podmanínský vesnice vydal, ale nestalo se po jeho rozkazu; proto žaloval i biskup i Obřanský u zemského hejtmana moravského, ale ani k jeho rozkázání a obeslání nestalo se panu Tobiáši po právu.

Páni zemští vidouce však, že léno biskupské jest, do sporu míchati se nechtěli, ale ustanovili, aby pan Podmanínský s Tobiášem Obřanským před biskupem o ty dědiny se srovnali.

Z rozkázání panského šel Ladislav z Podmanína před biskupa, ale srovnati se, ani rozkazu biskupovu dosti učiniti nechtěl. Proto pohnal jej Obřanský r. 1484 z 500 zl. z těch dvou vsí, jedné pusté a druhé osedlé, zejména z Lipové a Ústí znova. Měli však spolu ještě jiný spor. R. 1481 pohoní zároveň Obřanský pana Ladislava z Podmanína a z Brumova z 10 hř. gr. širokých dobrých peněz, „že mu jest na třetí léto užitky a poplatky bral ze vsí Lipovej a Ústí, ani se jest s ním pánuov rozkázáním srovnati chtěl“.

Roku 1481 pohoní také Kunka z Cimburka a z Jičína pana Ladslava z Podmanína a z Brumova ze dvú set zlatých uherských dobrých peněz, že jí drží ves Lipovú i s dvorem i s tím se vším příslušenstvím, ježto ona k tomu zboží po Janovi, dobré paměti nebožci otci svém, dáním kněze biskupovým lepší právo má, jakož také dáním tímto chce provésti.

Z toho tedy jasně vysvítá, že zbožíčko lipovské na dvé rozděleno bylo, takže větší díl držel právem mana biskupského Tobiáš z Hory Obřanské a menší část Kunka z Cimburka.

Na zboží lipovském bylo zajištěno právem zástavním 20 kop širokých grošů ve prospěch kláštera dominikánův u Matky Boží v Brodě Uherském. Podmanínský zmocnil se násilím dědiny, manové proto výplatu odepřeli a Podmanínský také s placením odtahoval. Proto začátkem prosince r. 1481 pohnali kněz Jakub, převor řádu kazateluov zákona sv. Dominika, i vešken konvent kláštera Matky Boží v Brodě Uherském pana Ladslava Podmanínského ze 20 kop, nabízejíce se, že listem dlužním dobré právo své prokáží.

S Ladslavem z Brumova se mírného narovnání nedocílilo, neboť zemřel buď ještě v prosinci r. 1481 aneb záhy z jara r. 1482. V pátek po božím vstoupení r. 1482 pohání Tobiáš z Hory Obřanské vdovu po něm pozůstalou, paní Alenu z Gutta (z Kúta) a z Brumova ze 200 zl., že drží po panu Ladislavovi při statku brumovském neprávem také vesnice Lipovou a Ústí, a že mu z nich on bral a ona dosud bere platy, užitky, šacuňky i jiné poplatky z lidí poddaných, že pan Ladslav také seno z luk bral, rybníček vylovil a háj srúbal, a ona o tom všem věděla atd. Paní Alena byla asi povolnější nebožce chotě svého, neboť srovnala se s Tobiášem Obřanským v dobrém, takže písař zemský mohl připsati k půhonu Dobšovu slovo „poklid“.

Po desíti letech zkalen však byl již zase sousedský mír, tentokráte vinou úředníka slavičínského, paní Aleně podřízeného. R. 1493 Tobiáš z Hory Obřanské pohoní paní Aleny Podmanínské z Gutta (z Kúta) a z Brumova ze 40 zl. uh., že mu nechce ryb jeho zaplatiti, které mu úředník její slavičínský z haltéře u Lipové vybral a do jejího rybníka vsadil. „Jí pan hejtman J. M. pán muoj, podle úřadu svého o to psal, aby zaplatila aneb přede pány na sněmu brněnském minulém stála a mně z toho práva byla, ale toho jest neučinila, než svévolně mi zaplatiti nechce. Chci lidmi její, kteříž jsú ten plod s úředníkem její vyčítali, pokázati“. Měli spolu ještě jiné třenice. Obřanský potřeboval Alenina slavičínského úředníka a její poddaných sedláků Chaganice a Potlacha, aby v jeho prospěch všichni tři svědčili na sněmě zemském v Brně, ale paní Alena jich z rozkázání páně hejtmanova nepostavila a jsouc o to znova obeslána, znova nepovolila jim k soudu jíti, aby tím Obřanský na spravedlnosti hynul. I z toho ji pohnal k soudu olomouckému, k němuž konečně paní Alena stála a tak se smluvila se sousedem a protivníkem svým, aby si všecky ryby své z jejích rybníků sám zase vybral.

Odtud šla Lipová neustále jako manství biskupské z ruky do ruky spolu se statkem slavičínským, až přešla na Ledérery.

R. 1663 utrpěla velice vpádem tatarským, takže po vpádu bylo v osadě jen 21 domův osedlých, ale 3 nově osedlé, 18 nově pustých a 16 starých pustých, a rolí pustých II. třídy 130 a III. třídy 264 měr. Po vpádu bylo v Lipové více domů pusto než po válce třicetileté.[1])

Mirošov,

samostatná katastrální a politická obec, 3 km západně od Klobouk, v údolí cichovského potoka na místech nerovných, proto také jsou dřevěná chudičká stavení rozházena bez ladu. Na každém stavení však je ladný kabřinec („makovice“).

[1]) Wolný, Mähren, IV., 222; Cod. dipl. Mor., III., str. 315 č. 324; Brandl, Půhony, VI., str. 24, 126, 160 č. 933, 934, 170 č. 991, 175 č. 1025, 228 č. 1367, 315 č. 1909 a 1910; Slavík, Morava, 91, Slovensko, 39.

Rozloha obce měří 555 ha, z čehož plodné půdy 545 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 14 domech 22 rodin o 141 duších, r. 1834 v 25 domech 170, r. 1890 ve 30 domech 192 a r. 1900 v 31 domech 199 duší.

Mirošov jest přifařen do blizounkých Val. Klobouk.

Škola. R. 1824 chodily mirošovské děti do školy do Smoliny, kde učil klobucký pekař Josef Mňačko. V Mirošově počalo se vyučovati teprve r. 1828 v nynějším čísle 16. Učiteloval a písařil soukeník Macenauer z Klobouk, jenž dostával obživu pořádkou po domech. Později učil soused Šimoník ve svém domě (č. 2.); byl to r. 1850 nejvýstavnější dům v dědině. Obec mu dovolila užívati kousku obecního pole a každý sedlák mu dával měřici rži a půl žejdlíku másla. R. 1858 usneseno, aby se vlastní mirošovská škola pro malý počet dětí zrušila, ale tehdejší starosta Václav Onderka jel ke slyšení k císaři do Vídně — a škola obci ponechána, ale přece ještě r. 1870 učil krejčí. Nynější jednotřídní škola byla vystavěna r. 1878 a upravena r. 1903. Pamětní kroniku školní založil r. 1894 učitel Jaroslav Koncer, také původce knihovny školní.

Pošta jest ve Val. Kloboucích.

Rody přes 100 let na gruntech: Kubáček č. 13, Chladnuch č. 14, Trčka, Šuráň, Křesálek č. 6.

Epidemické nemoci: tyf z hladu 1848, cholera r. 1832.

Samoty. Nový dvůr mezi Mirošovem a Smolinou a paseky „na Zahrádce“.

Jména tratí: Maleníky, Ořechové, Hrby, Vrchy, Láze, Příčky, Díly, Žela, Padělky, Ohrady, Hrušové, Podhájčí, Jama, Žleby, Strnadí, Doliny, Draha, za Staňkovem, Hájek, od Klobouk.

Poddanské poměry byly takové, jako na celém panství. Sedlák měl 20 dní potahem nebo 52 dní pěšky robotovati a dávati jménem dávek urbariálních: 3 měřice ovsa, měřici pšenice, žejdlík kmínu a slepici. Podruh robotoval pěšky 13 dní. R. 1771 dostával klobucký farář z půllánu kopu pšenice a kopu ovsa, ze čtvrtlánu po půl kopě a z podsedku po mandeli. R. 1848 již půllánů nebylo, pouze 11 osmin lánu, 1 dvanáctina lánu a 1 čtyřiadvacetina lánu. Výkupu z nevolnictví bylo z gruntu 80 zl., z farských desátků z osminy lánu ročně 1 zl. $30^2/_4$ kr., čili na dvacet let 30 zl. $09^1/_4$ kr. Celá obec zaplatila farské vyvazovací renty ročně 19 zl. 38 kr. čili kapitalisováno 392 zl. 34 kr.

Dějiny: Závěť hraběte Josefa Illyesházyho z r. 1758 praví, že Mirošov býval druhdy hradským brumovským manstvím. Nelze však vyhledati, jak se jmenovali na osadě sedící hradští leníci, kdy léno odemřelo a jako odemřelé spadlo na hrad. Jisto jest, že r. 1500 prodán byl Mirošov již nikoli jako léno se statkem brumovským králem Vladislavem II. Janovi Lomnickému z Meziříčí.

V narovnání, které učinila paní Johanka Trčkovna z Lípy, vdova po panu Zdeňku Říčanském, později po třetí provdaná za Krištofa Zborovského ze Zborovic, r. 1584 se svými měšťany klobuckými, připomíná se, že již nebožec, druhý choť její, pan Zdeněk odňal klobuckým měšťanům některá pole mezi Mirošovem a Kloboukami ležící a že je spojil se svým dvorem mirošovským. Toto bezpráví nahrazeno novým bezprávím, totiž pan Zdeněk odňal pozemky klobuckému faráři a těmi spokojil měšťany.

Dědička pánův Lomnických, Magdalena vévodkyně Mynsterberská, prodala sice Mirošov r. 1573 jako samostatný stateček Janovi ze Šeredy, ale záhy po té zajisté prodal Šereda zbožíčko své panu Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan, držiteli ostatního zboží brumovského, kdyžtě již r. 1584 bylo zase při Brumově.

Nástupce Zdeňkův, Jan Říčanský, nařídil r. 1604, aby pro obec mirošovskou založeny byly nové knihy pozemkové, což se také stalo. Připojil také Mirošov k rychtě lipinské, při níž byly osady Mirošov, Lipina, Smolina a Cichov. V těchto nejstarších knihách gruntovních připomíná se k roku 1615 mirošovského fojtství, udává se k r. 1626 zcela přesně, že obecní úřad mirošovský měl právo, aby jmění sirotků svých v obecní truhlici ukládal a sám spravoval (účty kladly se každoročně písaři hradnímu); z knih těchto dovídáme se také, že Mirošov r. 1634 postižen byl strašlivým požárem.

Přese všechnu námahu Jana Říčanského i jím povolaných jesuitův olomuckých zůstalo v Mirošově dosti českých bratří a tajných luteránův, neboť k r. 1658 vypočítává klobucký farář jen 26 kommunikantův.

R. 1663 stižen Mirošov strašlivým neštěstím. Vpádem tatarským byl dokona zkažen, vypálen dočista, zabito nebo zajato 12 lidí, panský dvůr spálen a spleněn, uloupeno 8 koní, 38 kusů hovězího dobytka, 14 ovcí a spáleno všecko obilí.

Tou dobou bylo v Mirošově 13 domů jen, a z těch 6 jen osedlých, 5 starých pustých a 2 nově pusté, rolí starých pustých 185 měr III. třídy.

R. 1758 bylo již 19 domův, z těch celých gruntů 6, podsedek 1, podruhů 6, mlýn, valcha soukenická, jatka, šenkovna, panský dvůr.

Již od r. 1584 spojen jest Mirošov s panstvím brumovským maje s ním stejné osudy.

Nesprávně psává se také Mírošov. Místní jméno pochodí od osobního Miroš, Miroslav.

Zaniklá osada **Kolelek** stávala kdesi mezi Křekovem, Mirošovem a Vlachovskou Lhotkou. Připomíná se r. 1520 a 1550 jako osada pustá.

Mladotice,

obec katastrálně i politicky, ba také přirozenou polohou svojí spojená se Slavičínem.

Obyvatelstva měly r. 1834 ve 101 domě 490, r. 1890 ve 111 domech 585 a r. 1900 ve 115 domech 618 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův a řemeslníkův.

Osady této, ač druhdy bývala samostatným panstvím, není u Švoje, ale není jí také na Bayerově mapě Moravy, vydané r. 1818. Za to Švoj při Slavičíně udává pro rok 1790 počet domův a obyvatel pro obě osady společný.

Přifařeny a přiškoleny jsou Mladotice do Slavičína, kde je také pošta.

Živelní pohromy: vichor a povodně r. 1826, požár r. 1827, průtrž mračen 20. června 1905.

Druhdy byly Mladotice dvoje, Horní a Dolní, ale již počátkem věku XVIII. sloučeny byly v osadu jednu, která měla v obecní pečeti sv. Cecilii.

Poddanské poměry byly takové jako u Slavičína.

Dějiny: R. 1500 byly Mladotice spojeny ještě s Brumovem, s nímž je král Vladislav II. prodal Janovi Lomnickému. Ale r. 1573 prodala dědička Lomnických, Magdalena vojvodkyně Mynsterberská, od panství brumovského dědiny Hrádek, Mladotice

a Roketnici Janu Skrbenskému z Hříště a jemu hned následujícího roku intabulovati dala. Jan Skrbenský z Hříště postoupil statku svého r. 1580 nejvyššímu uherskému podkomořímu královskému, Ladislavu Bánffymu z Dolní Lindvy. Od té doby se o těchto statcích nečte, ač r. 1628, kdy spadly na Beneše Palaštu z Kesejova, jenž je poslední vůlí ze dne 22. července r. 1644 odkázal své ženě Elišce, rozené Kobylkové z Kobylího, před tím ovdovělé Kalkreutrové, po níž dědila dcera z prvního manželství Apolena, provdaná Bartodějská z Bartoděj.

K r. 1657 připomínají se Mladotice Horní a Dolní. Po válce třicetileté, asi r. 1660, bylo v Mladoticích $44^1/_{64}$ lánu, domův osedlých 24, starých pustých 16, rolí pustých II. třídy $117^1/_4$ míry, III. třídy $236^1/_4$ míry.

Po Bartodějské přešly Mladotice na Melichara Ledenického z Ledenic, jenž r. 1657 dne 1. února postoupil jich, na Horní a Dolní rozdělených, za 4800 zl. rýn. Karlovi Oseckému z Oseka, a tento dne 5. října r. 1665 Mikoláši bar. Forgáčovi za 4400 zl. rýn. Uvádí se, že v Mladoticích byla tvrz se dvorem. Mikoláš Forgáč držel také Slavičín a po jeho smrti r. 1680 smírným narovnáním mezi syny učiněným spadly Mladotice se Slavičínem na jeho druhorozeného syna Václava Štěpána, jenž již r. 1682 dne 11. února prodal za 8000 zl. rýnských oboje Mladotice svému nejmladšímu bratrovi Petru Karlovi Forgáčovi.

Vpádem tatarským r. 1663 spáleny celé až na 6 domů, zabito 8 osob, spálen panský dvůr, uloupeno 12 koní, všecek hovězí dobytek a všecky ovce, ale spáleno také všecko obilí. Po dvacíti letech, r. 1683, zničeny Turky, kdy se Slavičínem mnoho utrpěly.

Petr Karel sv. pán Forgáč dne 14. května r. 1687 postoupil obou osad Mladotic s pustým dvorem za 12.000 zl. majiteli Hrádku, Františkovi Jabubovi Reitinovi z Margelitt. Po tomto dědila dcera Anna, ovdovělá svob. paní z Říčan, a poslední vůlí ze dne 18. února 1728, prohlášenou dne 23. srpna r. 1743, odkázala Mladotice, Hrádek a svobodný mlýn u Lipové Františkovi Karlovi Bojakovskému z Knúrova, jenž držel také Roketnici. Zemřel věze po krk v dluzích, proto dne 4. září r. 1751 zemští plnomocníci vykonávajíce jeho pozůstalost, zapsali statečky Hrádek a Mladotice Jiřímu Bedřichovi Bojakovskému z Knúrova. Tento zůstavil dne 1. května r. 1784 Mladotice, Hrádek a Roketnici své

dceři Anně, provdané Podstatské z Prusinovic, v ceně 41.000 zl., po níž pozůstalé děti Vilím Podstatský z Tonsern, Johanna Nepomucena a Františka, provdaná Očkajová, se sice dne 30. května r. 1804 formálně o statky podělily, ale přece dne 2. června r. 1805 celý statek nedělený Janovi rytíři Mannerovi prodaly.

Jan Nepomuk rytíř Manner prodal Hrádek, Mladotice a Roketnici Karlovi sv. p. Ledererovi a jeho manželce Marii Anně, rozené z Wildburka.

V tomto rodě udržely se dosud a mají od té doby společné osudy se Slavičínem.[1])

Návojna,

také Návojná i Návojné. Lid užívá všech tří tvarů, na starších Hölzlových mapách čte se Friedenthal po jméně majitele panství ze začátku století XIX., ale lid tohoto jména nikdy neznal, ač ho užíval i klobucký farář v pamětní knize farní. Samostatná katastrální i politická obec, lesním chodníkem 4 km jihovýchodně od Klobouk, v údolí po obou březích „Říky“. Domy jsou nepravidelně po obou stranách silnice rozestaveny, ač dědina byla kdysi ladně seskupena. Leč původní grunty byly časem děleny na čtvrtiny, šestiny ba i na osminy, a majitelé nových dílů stavěli, kde se jim příhodné místo namanulo. Nové domy budují se již z kamene a z cihel, ale starší jsou dosud dřevěné, slamou nebo šindelem kryté. Půda nad jizbou jest vždy kryta šindelem a od ostatní „hůry“ prkennou přepážkou oddělena, neboť domy byly a některé jsou dosud bez komínů. Prkennou přepážkou má se zabrániti, aby kouř se po celé střeše nerozlézal. Makovice se „šiškou“ nad předním štítem není vzácností.

Ve Švojově místopise moravském této osady není.

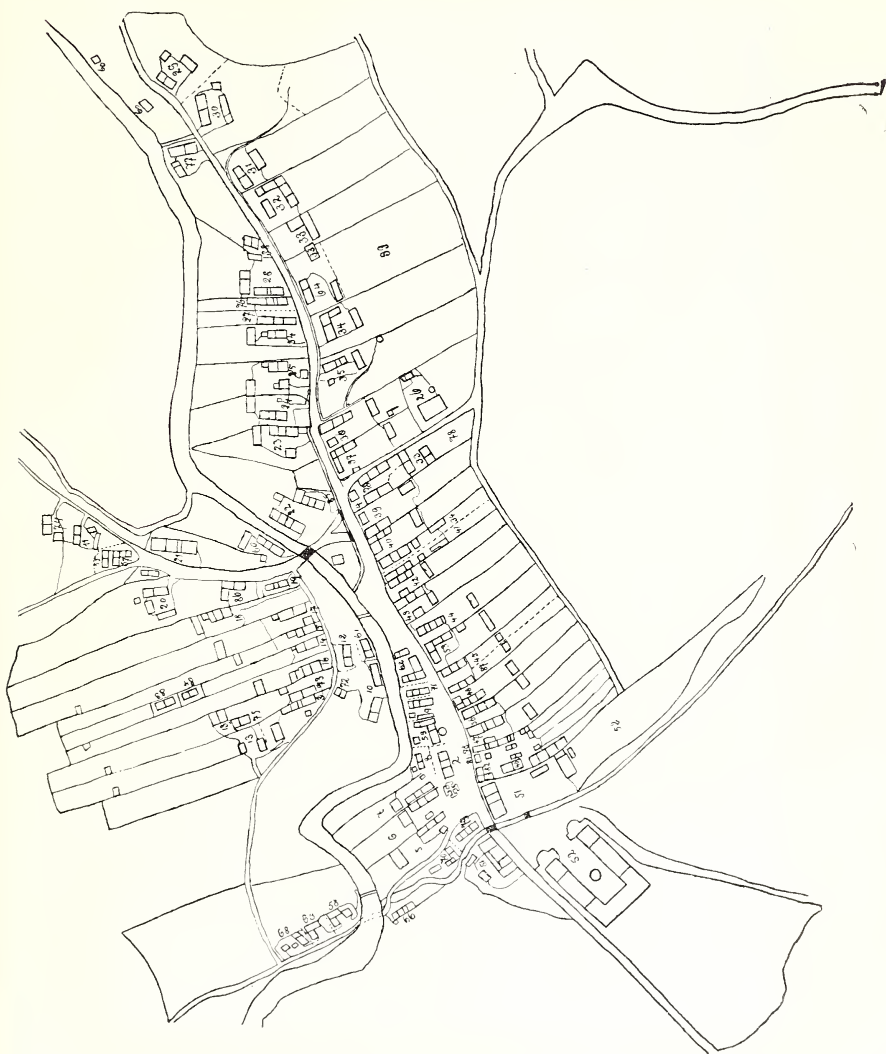
Rozloha obce měří 803 ha, z čehož plodné půdy 786 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1825 v 61 domech 449, r. 1834 v 67 domech 474, r. 1890 v 86 domech 467 a r. 1900 v 89 domech 440 duší, Čechů, katolíků. Hlavním zaměstnáním obyvatelstva je polní hospodářství, ovocnářství a chov dobytka.

Z. d. olom., XXIX., f. 46; Wolný, Mähren, IV., 217; Slavík, Morava, 89, Slovensko, 43.

Návojna jest přifařena do Brumova, kde je i pošta. V osadě je úhledný zámeček ryt. Mannera.

Škola jednotřídní. Vystavěna byla r. 1872. Před tím až do r. 1817 chodily děti do školy farní v Brumově, když však

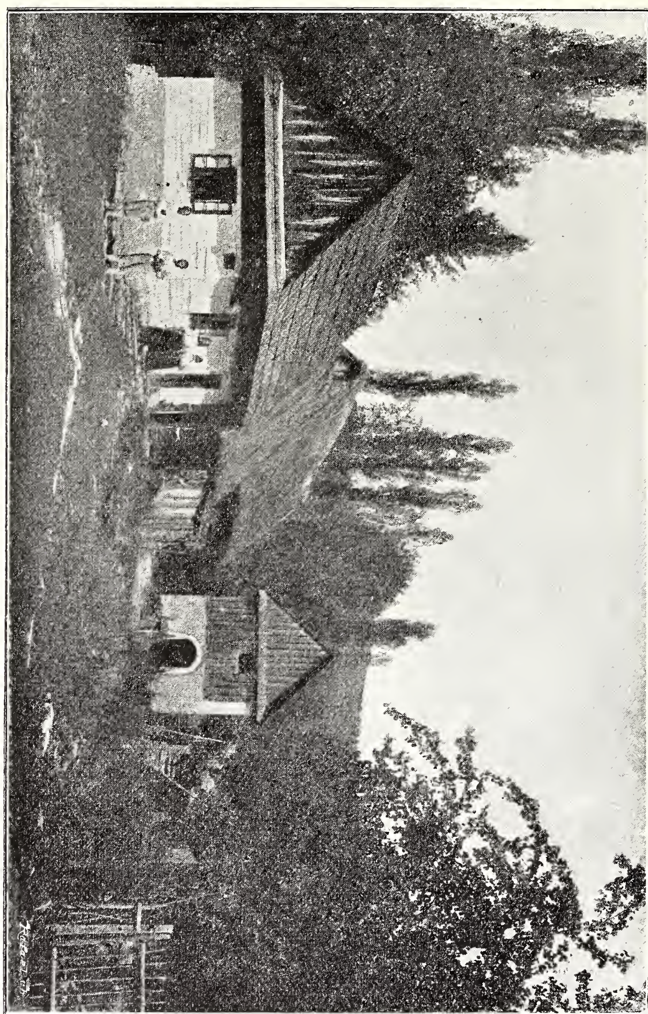
Obr. 46. Půdorys obce Návojny.

toho roku zřízena exkurendní škola v Nedašově, byla Návojna přiškolena do Nedašova, až r. 1872 zřídila si vlastní školu. Nejdéle působil v Návojně učitel Rudolf Drápal (1882—1901).

Rody přes 100 let na gruntech: Šenkeříkův, Řehákův, Trochtův, Ptáčkův, Vaňkův, Surého, Valčíkův.

Epidemie: cholera r. 1866.

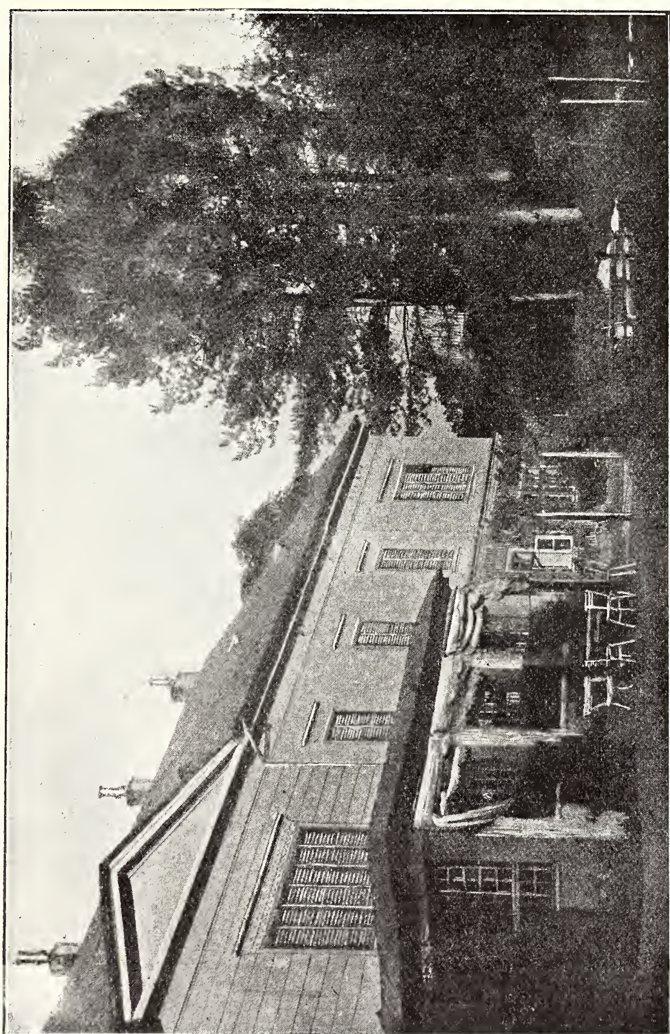
Samota Raškovce.

Obr. 47. Chalupy v Návojné.

Význačnější jména tratí: Padělky, Láze, Kotáry, Příhlavky, Podjavorec, Čertoryja; louky: Pacholová, Plátová; lesy: Hodňovská, Kytláňová, Laškovec, Dubičové, Mikšín, Havránek, Podbohové, Polom, Šumlatka.

P o d d a n s k é p o m ě r y jsou stručně vylíčeny v části všeobecné. V poslední době ubrala vrchnost obci návojské mnoho lesů, které sloučila s lesem panským. Před zrušením roboty z celého lánu robotovalo se na panském 260 dní pěších, z některých

Obr. 48. Zámeček v Návojné.

$1\frac{1}{2}$—3 dny potahem. Úrok se platil vánoční, „jurský" (na sv. Jiří) a václavský. Přísadniska měli právě jako v Kloboucích. Když hlavatice zelná se měla trhat a na zelnice sázet, vytkl nejprve panský dráb nejlepší „přísadu" (hlavatici) z každé „hřádky" pro

pány, ostatek teprve náležel poddaným. Farář brumovský dostával desátkem pšenici a oves. Po koledě kostelní chodí kostelníci, hrobaři a zpěvák do dneška, sbírajíce obilí a peníze. Lánů nebylo. Půllán měl 40, čtvrtlán a podsedek 20 měr půdy.

Dějiny: Návojné připomínáno po prvé teprve r. 1500 jako součásti zeměpanského statku brumovského, s nímž byla také r. 1503 od koruny prodána Janovi Meziříčskému z Lomnice. R. 1537 vyprostil Adam z Lomnice poddané z Návojny z odúmrti, která dosud na pány statku připadala. Dovolil jim také svobodnou pastvu žaludovou a bukvovou na panských gruntech, začež slíbili mu dávati každý, jak který sedí, po měřici ovsa a po slepici.

R. 1574 Mandaléna z Lomnice, provdaná kněžna Mynsterberská, prodala Návojnu jako příslušenství zboží brumovského Zdeňkovi Kavkovi Říčanskému z Říčan. Další osudy viz až do r. 1659 v článku o Brumově. Když r. 1659 dcery Estery Forgáčové z Gymeše o statek otcovský i mateřský se dělily, připadla Návojna s několika dědinami Juditě hraběnce z Reinštejna-Tattenbacha, ale tato již dne 1. ledna r. 1661 prodala celý svůj díl Esteře Forgáčové za 41.000 zl. Část tohoto podílu s celým dílem Estery mladší Forgáčové prodali zemští plnomocníci dne 24. září r. 1674 Janovi Antonínovi sv. p. Selbovi a ostatek dne 23. září r. 1683 Ignáci Václavovi Bartodějskému z Bartoděj. Tím byl vlastně podíl návojský, jak se utvořil dělením r. 1659, rozdělen na dvé. Nynější v zemských deskách zapsaný statek Brumov III. Návojna jest pouhou polovicí někdejší části návojské.

Asi r. 1667, kdy podíl onen byl ještě celý, bylo na celém panství rolí III. třídy 2360 měr čili $8^2/_{64}$ lánu. Domův osedlých bylo 194, lhotní 3, pustých 44. V Návojně samé bylo té doby 25 domův osedlých, 5 nových osedlých, 1 nově pustý, 5 starých pustých. Nově vzdělaných rolí bylo $66^4/_8$ měr III. třídy, starých pustých 31 měr. Lánů bylo $2^2/_{64}$.

Vpádem tatarským r. 1663 zabito bylo 7 lidí a spálen 1 dům. Více se nestalo.

Po Janu Antonínovi Selbovi dědili statek návojský r. 1722 synové jeho Jan Karel a Jan Antonín mladší a posledňějšího choť Arnoštka, každý k jedné třetině. Dne 26. srpna r. 1730 Jan Karel Selb prodal svou třetinu za 5000 zl. bratrovi a jeho choti Arnoštce. Tito již dne 10. prosince r. 1733 prodali celý statek za 16.100 zl. rýnských Karolině Hetzrové z Auracha, rozené

hraběnce Dubské z Třebomyslic. Po její smrti převzala Návojnu s dědinami Příkazy a Šťudlovem a částí Klobouk dne 1. ledna r. 1753 nejmladší její dědička Antonie Hetzrová z Auracha, ale záhy postoupila vše starší své sestře Marii Františce Peislové z Gimnicha, která r. 1774 odkázala Návojnu synu svému Janu Nep. rytíři Peislovi z Gimnicha. R. 1782 dne 11. května prodal Peisl Návojnu za 13.000 zl. rýnských Janovi Bernardovi Zhořskému ze Zhoře. Tento zemřel r. 1802 a Návojna byla prodávána veřejnou dražbou. Koupil ji za 31.000 zl. klobucký měšťan Jan Böhm, ale již dne 8. dubna r. 1804 prodal ji za 52.000 zl. Janu rytíři Scharfovi, a ten zase 1. září r. 1805 svému bratrovi Františku Xav. Scharfovi za 120.000 zl. František Xav. Scharf zaměnil dne 10. července r. 1806 Návojnu za statek Uhřice s Michalem hrabětem Chorynským, jehož dědic František hrabě Chorynský ji dne 23. října r. 1813 prodal za 75.000 zl. koncipistovi české dvorní kanceláře Felixovi sv. p. z Friedenthala. Po smrti tohoto koupil r. 1836 stateček veřejnou dražbou znojemský purkmistr Wolfgang rytíř Manner. Po něm zdědil Návojnu se Šťudlovem, Příkazy a částí Klobouk nynější majitel Hugo rytíř Manner, dlouholetý přísedící zemského výboru moravského, se svou sestrou Felicií, provdanou za c. a k. majora Centnera, a po její smrti syn téže Jindřich Centner-Manner, c. a k. nadporučík.[1])

Nedašov,

dříve Naděšov (od osob. jména Naděš = Naděj), samostatná katastrální a politická obec, 6 km od Klobouk jihovýchodně. Leží v úzkém údolí po obou stranách „Říky“, tekoucí z hory Cigána od východu k západu. Osada tvoří dlouhou ulici se silnicí po pravém břehu potoka. Na straně západní jest osada rozšířena chalupami domkařů, postavenými bez ladu. V části východní jsou chalupy roztroušeně mezi grunty. Pod horou Cigánem, asi 1 km od východního konce osady, jest roztroušeno 6 pasekářův a panská hájovna, na straně jihovýchodní pasekář a na západní straně asi 100 krokův od obce mlýn o dvou složeních s vodní pilou a proti němu na Stráni 2 pasekáři. Domy stojí většinou

---

[1]) Slavík, Morava, str. 84, 88, Slovensko, str. 42.

štíty do ulice, mezi domy a někde před nimi jsou zahrádky; větší sady leží za staveními a sady švestkové (trnečnice) v polích. Ještě do nedávna byla celá dědina vystavěna ze dřeva, toliko hospoda a mlýn, stavení druhdy panská, byly z cihel. Nyní staví se většinou z tvrdého zdiva a mizí starobylé „žrnové" mlýnce, jaké bývaly v síních všech obytných budov.

Rozloha obce měří 1248 ha, z čehož plodné půdy 1222 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 103 domech 644, r. 1834 ve 111 domech 652, r. 1900 ve 128 domech 803 obyv., Čechů, katolíků, zemědělcův. Obyvatelstvo pěstuje mnoho ovoce.

Farou náleží Nedašov do Brumova, kde je také pošta a panství.

Škola jest česká, trojtřídní; do r. 1817 chodily děti do školy do Brumova. Toho roku vystavěly si obce Nedašov, Nedašovská Lhota a Návojna školu v Nedašově, na níž vyučoval výpomocně učitel z Brumova. Tenkráte po prvé začala choditi do školy také nedašovská děvčata, která do školy brumovské nechodila. Tato nejstarší škola podobala se ve všem dřevěným chaloupkám nedašovským. Výpomocný učitel byl vydržován všemi třemi osadami rukou společnou, takže Nedašova Lhota a Návojna dávaly po 12 zl. a Nedašov 24 zl. na jeho plat; bydlel ve škole, kamž mu vždy po dva roky dodával otop Nedašov a po roce Lhota a Návojna. Roku 1835 měl učitel z každého čísla 12 kr. konvenční měny. R. 1868 vyškolena Nedašova Lhota a r. 1872 Návojna. Požár r. 1879 ztrávil také starou školu a na jejím místě, ač nebylo příhodno, vystavěna prostornější a úhlednější škola nová. Ale dětí přibývalo a záhy se ukázalo, že jednotřídka je pro půl druhého sta dětí nezpůsobilou. Proto r. 1898 započato se stavbou nové školy, jež r. 1900 jako škola dvojtřídní otevřena, r. 1904 na trojtřídku rozšířena byla.

Epidemie cholerová zuřila r. 1836 po tři týdny.

Požár r. 1879 ztrávil 22 budov, mezi nimi školu.

Samoty, ponejvíce paseky či kopanice jmenují se: Dúbrava (skupina 6 pasek s hájovnou), Hájovna, Ředkovce, Stráně.

Jména tratí: Kúty, Podemlýnské, Hrušovy, Peškovec, Kopánka, Podcestí, Ředkovec, Chrástky, Stráň, Drázský, Přítěž, Backovy, Láz, Díl, Radňovec, Podlisí, Pukliny, Osykovský, Ohrada, Nedašovec, Jásenský, Rokytovský, Hrabina, Šumlatová, Vavřejky, Strže, Kožovec, Kaňúr, Potůčky, Ohrádka, Zajavoří, Jásenec, Sala-

šiska (pastviny), Kosák. Jména kopců: Babí Hora, byla kdysi na jejím úbočí nalezena keltická sekyrka, Březiny, Plátová; jména hor: Cigán, Kaňúr, Holý vrch.

Spolky: hasičský od r. 1895 a spořitelní a záloženský spolek (raiffeisenka) od r. 1901.

Rody přes 100 let na gruntech: Holba na čís. 19., Švach 20., Novák 45., Cícha 33, Šuráň 14., Matúšů 69, Fojtík 104, Surý 9., Búbela 103.

Poddanské poměry byly podobné jako v ostatních poddanských osadách brumovských. Farář brumovský dostával z Nedašova celkem 9 kop rži a 9 kop ovsa, 36 slepic a 18 vozů dřeva. Půllány měly po 40, podsedky po 35—40 měrách.

Nedašov, psaný r. 1500 Naděšov, byl vždy příslušenstvím brumovským. S hradem byl také r. 1503 prodán od koruny Janu Lomnickému z Meziříčí. R. 1537 daroval mu Adam z Lomnice právo odúmrtní a dovolil pastvy žaludové i bukvové v panských lesích. S Brumovem byl r. 1574 prodán Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan a když r. 1598 přešel Brumov na Jana Říčanského, byla i v Nedašově vykonána katolická konverse, ježto i Nedašov byl nekatolickým.

R. 1758 bylo v Nedašově 92 domů, mezi nimiž 18 celých gruntů, 16 podsedků, 39 podruhů, hospoda, mlýn, jatka, kovárna.

O Nedašově jsou zprávy velmi chudé, což bývá při všech osadách, které po celá dlouhá století byly spojeny s jediným hradem poutem poddanským.

Že utrpěl Nedašov také vpádem tatarským r. 1663, Tökölovským r. 1683 a vpády Rákóczovskými v letech 1703—1710, dá se sice předpokládati, ale škody tatarské r. 1663 nebyly asi hrozné, ježto již Návojna byla jen málo poškozena.

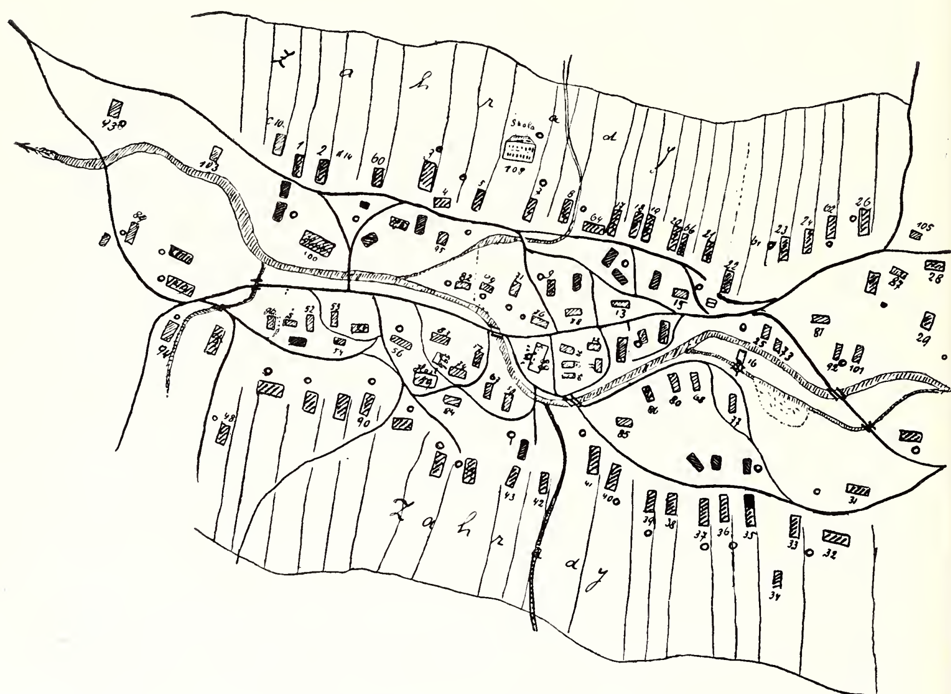
Nedašova Lhota viz Lhota Nedašova.

Nevšová,

samostatná katastrální a politická obec, 15 km od Klobouk směrem jihozápadním. Osada leží v údolí od severu k jihu, po obou březích potoka, který nad ní u pasek Urbanových vyvěrá

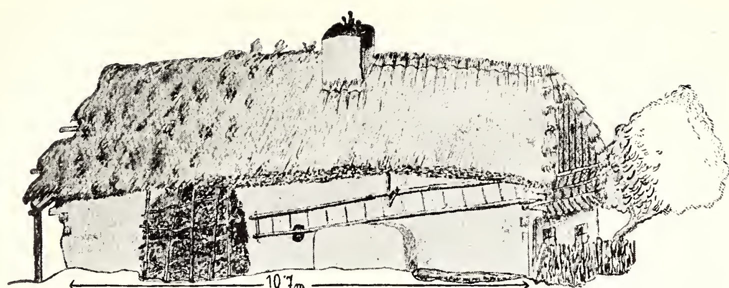
a pod Nevšovou Nevškovským potokem se jmenuje. Náves je nepravidelná, domy stojí do ulice štíty, mezi domy jsou mezery. Selské grunty jsou po obou stranách osady a tvořily by pravidelnou prostrannou náves, ale chalupy jsou roztroušeny uprostřed na návsí. V nejnovější době vznikly v Nevšové také paseky.

Rozloha obce měří 765 ha, z čehož plodné půdy 747 ha.

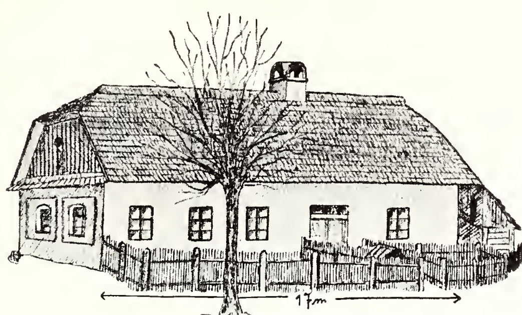

Obr. 49. Půdorys Nevšové.

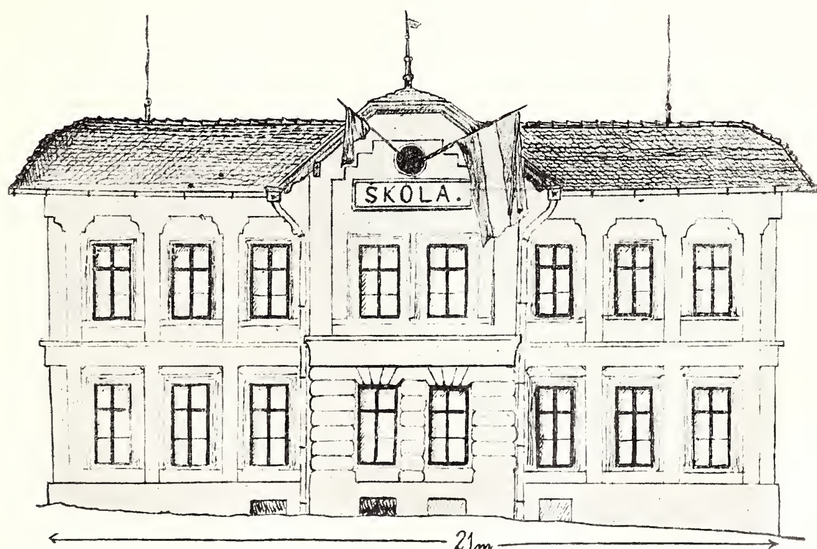
Obyvatelstva bylo r. 1790 v 68 domech 94 rodin o 406 duších, r. 1834 bylo v 86 domech 487, r. 1890 ve 110 domech 561, r. 1900 ve 112 domech 659 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův a miškářův. Miškáři zdejší rozcházejí se po celé téměř Evropě (kromě jihu) a přinášejí ze světa peníze. Proto také jest Nevšová osadou zámožnou, jako i sousední nunvářské osady Rudimov, Lipová a Slavičín s Mladoticemi a Hrádek. Ještě před 15 lety měli miškáři svůj zvláštní miškářský kroj, celé manše-

Obr. 50. Škola v Nevšové r. 1825—1833.

Obr. 51. Škola v Nevšové r. 1838—1898.

Obr. 52. Škola v Nevšové r. 1898.

strové modré šaty s perleťovými bílými knoflíky, který však jest nyní již odložen a zapomenut. Také kmínaři nevšovští jdou světem.

Škola je česká, dvojtřídní. Školní budova byla vystavena r. 1838, ač již od r. 1805 vyučoval slavičínský školní pomocník v Nevšové výpomocně. Děti patřily do školy do Slavičína, ale chodily tam jen v létě, v zimě učilo se v Nevšové. Od r. 1825 vyučovalo se v Nevšové i v létě, ale docházka školní byla špatná. R. 1855 měl učitel od rechtora slavičínského 16 zl. ročně, od obce nevšovské 4 míry pšenice a 4 míry rži, 30 žejdlíků loje, salaria 1 zl. 36 kr., 2 kousky pole a k tomu ještě od obce ročně úrok z vinkulované obligace, který vynášel 20 zl. Celkem byl roční příjem učitelův 70 zl. R. 1898 vystavěna nová škola. Pamětní kniha i knihovna založeny r. 1880 učitelem Jos. Příleským. Od r. 1898 je škola dvojtřídní.

Rody přes 100 let na gruntech: Žák na čís. 3., Fojtík na čís. 9. V Nevšové jest mnoho rodin přistěhovalých z německých vsí okolo Oder ve Slezsku.

Samoty: Paseka Urbanova a paseky na Panských.

Jména tratí: Podbrančí, Lochovce, Čtvrtě, Višky, Kút, Padělky, Padělíky, Podedrabančí, Podtrnovčí, Podprašničí, Drahance, Strže, Bohdance, Úlehla, Lány, Jánoše, Adamce, Žrnové, Kameničné, Chrast, Potoka, Nivky, Duškovy, Společnice, Láze, Kubinec, Čupa, Meduné, Podolší, v Tyčkách, Losky (zde sázejí zelí, a odtud říkají miškáři zelí ve své hantýrce „loskovica"), Horní a Dolní Výpusta. Potůček v Drahancích u Grace sluje Balatka; tak jmenuje se také jedna studně v osadě. Studni u čís. 37 říkají Blava a u mlýna Koráb. Jánoše mají prý jméno po slovenském zbojníku Jánošíkovi ze stolice liptovské, který prý se v Nevšové zdržoval. Na Stržách stál „vydřidub", u kterého strašívalo; podobně u „nebohého Ozífka" v Kameničném. Na Panských propadla prý se děvečka i s býkem, když ho napájela, a do nedávna bylo prý v těch místech slycháno býka řvát a děvečku naříkat a plakat.

Místní pověst vypravuje o Holíkově bábě, která se zjevovala v rozličných podobách a strašila a mámila lid, buď jako svině s prasaty, buď jako vrané hříbě, pes a všelijak. Dosud děti hrající si na slepou bábu, hrají si na „holíkovu bábu".

Živelní pohromy: Požár 6. dubna r. 1901 zničil 18 obytných budov.

Poddanské poměry: Nevšová byla částí panství světlovského. Celolánů v osadě nebylo. Robota nebyla stejná. Pololán robotoval 3 dni párem koní nebo 6 dní jedním koněm. Někteří robotovali jen $2^1/_2$ dne a ostatní čtvrtlány $1^1/_2$ dne. Podsedníci měli $1^1/_2$ dne pěší roboty. Na čísle 3. bývalo fojtství. Nyní jest bývalé fojtství rozděleno na tři usedlosti (čís. 3., 75. a 60). Místo slepic a vajec dávali plat vácslavský 5 grošů bílých a martinský 3 groše bílé. Výkup nebyl stejný. Obnášel 40—90 zl. stříbra.

Archeologické nálezy učiněny v Nevšové dosti četné. V trati Lochovcích nalezeny staré hroby s nástroji bronzovými, v Drahanci vykopány kamenný mlat, kamenná sekera a pazourkový bodec.

Dějiny: Zpráv o Nevšové není mnoho, ač osada je starobylá. Již v zakládací listině kláštera vyzovského z r. 1261 čte se potok Nevšová, z čehož právem soudíme, že osada téhož jména již stávala.

Nevšová byla vždy příslušenstvím panství světlovského, s ním měnila své majitele, s ním snášela dobré i zlé. Když r. 1350 připomíná se Světlov majetkem Alše ze Šternberka, byla Nevšová při něm, když r. 1449 stavové moravští koupili panství světlovské za 2200 dukátův od Pongráce ze sv. Mikuláše, koupili s ním Nevšovou, Rudimov i lenní stateček Vasilsko. Tento Pongrác byl šlechtic uherský, jehož rodinné statky ležely ve stolici liptovské. Po způsobu uherských šlechticů působil také na Moravě nepokoje a zabýval se řemeslem lupičským. Proto ho stavové zemští ze země vykoupili.

Se Světlovem přešla Nevšová na Landštejny, na Kornice z Veselí, po nich na Tetovské ze Vchýnic a Tetova a r. 1614 na uherská hrabata Szerényi (František Szerényi de Kis Szerény), po těch na pány z Haugvic a z Biskupic, r. 1835 na hrabata Lariše-Mönichy. Odkazujeme tuto k dějinám Světlova, jak budou své doby obsaženy v místopise okresu Bojkovského.

V polovici minulého století byly velkostatkářské pozemky v Nevšové ležící rozděleny a prodány nevšovským sedlákům, takže nyní není v Nevšové již panského nic. Poddaní z Nevšové měli právo bráti dřevo a stelivo z panských lesů hornolhotských (u Vyzovic), ale když vrchnost jim v tom chtěla překážeti, dali se s ní do sporu. Panství bylo přinuceno dáti obci díl svého

lesa Kameničného, za který poddaní své právo mu darovali. Na bývalé poměry patrimoniální připomíná Nevšovanům jen s Vasilskem, Sehradicemi, Rudimovem a Horní Lhotou společný „kontribučenský fond lenního statku Vasilska“.

Vasilsko, kdysi lenní statek biskupův olomuckých, bylo od pradávna tak spojeno se statkem světlovským, že nikdo nevěděl r. 1746, kde jsou hranice. Osada Vasilsko zanikla, a zbyl pouze panský dvůr vasilský v obecním chotáře rudimovském.[1])

Popov,

druhdy také Popůvkeř, Popůkeř, Popuovkeř. Jméno Popov jest nové, vzniklé v osadě samé. V minulém století užívalo se promíšeně obou jmen, až obec r. 1881 žádala u místodržitelství, aby jedno jméno bylo zrušeno a nadále dovoleno užívati pouze jediného jména. Místodržitelství však neshledalo pro to nijakého důvodu a žádost zamítlo. Obec užívala však výhradně kratšího jména Popov, které konečně neustálým užíváním nabylo práva. Popov je samostatná katastrální i politická obec na levém břehu řeky Vláry, částečně v údolí, částečně na svahu, po velikém požáru z r. 1903 skoro celá od kamene.

Rozloha obce měří 560 ha, z čehož plodné půdy 540 ha.

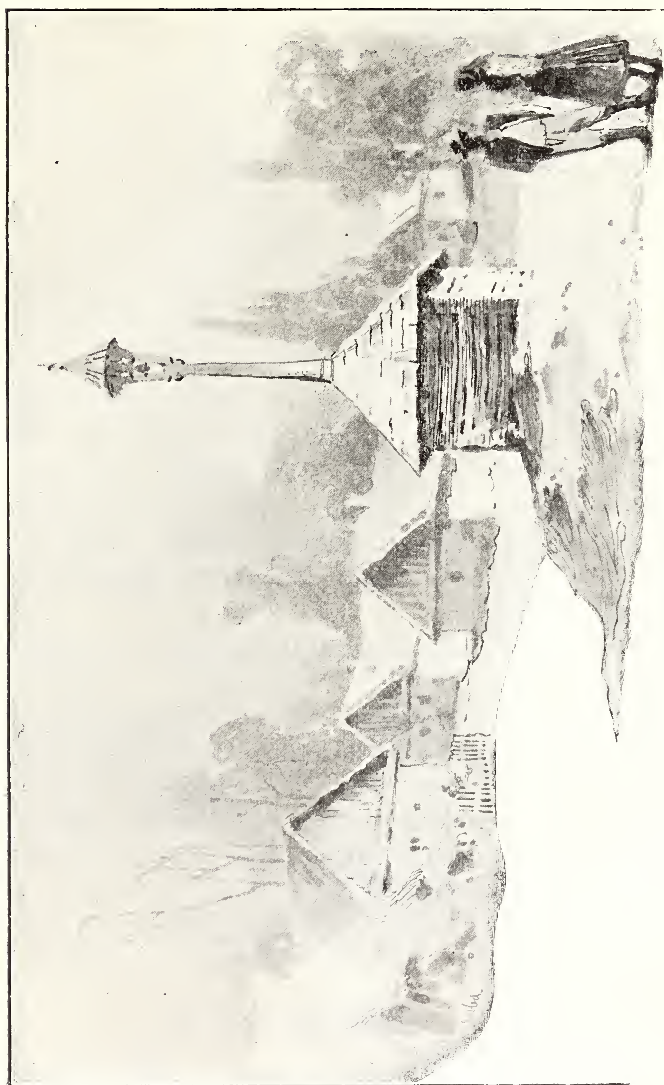
Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 42 domech 302, r. 1834 ve 54 domech 292, r. 1890 v 67 domech 402 a r. 1900 v 68 domech 454 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Popov je přifařen do Štítné, kde je i pošta. Až do r. 1784 celá nynější farnost štítenská (tedy i Popůkeř) patřila farou do Brumova. Asi r. 1770 bylo v Popově 13 čtvrtlánů, z nichž 12 celých a třináctý na dvé rozdělen. Z každého čtvrtlánu míval farář půl kopy pšenice a půl kopy ovsa, celkem $6^1/_2$ kopy každého obilí. Dřeva dávala osada 13 vozů (každý usedlík vůz) a 22 slepic.

Škola byla zřízena v Popově teprve 1879; jest jednotřídní a měla roku 1902 96 školních dětí. Před tím chodily děti do školy do nedaleké Štítné. Od r. 1881 až 1905 (†) působil na škole Josef Trudák, jenž založil také školní kroniku a knihovnu (1902 měla 115 svazkův).

[1]) Cod. d. Mor., III., 315 a 324; Z. d. olom., XIII., 27.

V Popůkeři je železniční zastávka rak.-uh. společnosti státní dráhy.

Obr. 53. Zvonička v Popově. (Kreslil akademický malíř L. Kuba.)

Živelní pohromy: veliký požár r. 1903 ztrávil skoro celou osadu.

Jména tratí: Pode Vsí, Záhoří, Podpřílesí, Díly, Psohlávky; lesů: Háj, Bukovina, Zádrvisko. Pověstí o tratích není.

Na staré obecní pečeti byl poustevník z lesa vycházející, byla to tedy tak zv. pečeť mluvící, kterou mělo býti osadní jméno znázorněno. Místní jméno odvozuje se zajisté od obecného pop, jako Biskupice od biskup.

Poddanské poměry: ze čtvrtlánu 130 dní pěší roboty ročně, úrok slepičí (2 slepice a kuře), 10 vajec, urbarialní úrok, osyp pšeničný, ovesný a úrok kmínový a chmelní. Výkup 50 zl. ze čtvrtlánu, 25 zl. z půlčtvrtlánu. Větších usedlostí v Popově nebylo.

Dějiny: O původu obce vypravovali mi místní starci, že osadu založil Pop, jenž si vystavěl na místě nynějšího čísla 28. domek, k němuž od panství přikoupil rozsáhlé pozemky, z nichž utvořily se později grunty čís. 1., 2., 19., 20., 29. a 30. Je to pověst etymologická, vykládající místní jméno.

Popov je — soudě dle jména — osada starobylá asi stejného stáří s hradem brumovským. Byla již od pradávna majetkem brumovského panství, ale bylo v Popověkeři od hradu odvislé manství. R. 1442 dne 30. prosince opat vyzovský Martin a celý konvent zastavil ves Šanov, tenkráte pustou, za 40 zl. ročních Jankovi z Popovakeře. O tomto Jankovi se domníváme, že byl brumovským leníkem.

R. 1503, kdy Brumov přešel do majetku šlechtického, byla v Popově tvrz.

R. 1663 vpádem tatarským zabiti 2 lidé, vypáleno 14 domův, uloupeno dobytka: 4 koně, 41 kusů hovězího a většina skopového.

R. 1758 bylo v Popově 42 domů, z nichž 14 celých gruntů, 8 podsedků, 15 podruhů, kovárna. Testament hraběte Josefa Illyesházyho z toho roku výslovně připomíná, že Popůkeř býval druhdy hradským manstvím.[1])

Poteč,

samostatná katastrální i politická obec, na silnici z Klobouk na Vsetín, půl hodiny severovýchodně od Klobouk. Stavení skoro vesměs dřevěná (15 jen zděných) a šindelem krytá jsou po stranách potoka bez ladu a skladu.

---

[1]) Bretholz, Musei franc. Annales, 1896, str. 151; Slavík, Slovensko, str. 42.

Obr. 54. Půdorys obce Poteče.

Rozloha obce měří 1054 ha, z čehož plodné půdy 1036 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 56 domech 80 rodin o 487 duších, r. 1834 v 86 domech 626, r. 1890 ve 122 domech 624 a r. 1900 ve 124 domech 688 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Osada jest přifařena do Klobouk, kde je i pošta. Faráři klobuckému dávali poddaní z Poteče desátek ovesný a pšeničný a slípky. Roku 1771 měl farář z Poteče z 1 celolánu (čís. 7.)

Obr. 55. Škola v Poteči.

2 kopy pšenice a 2 kopy ovsa, z 10 pololánů po kopě, — dohromady 10 kop pšenice a 10 kop ovsa, od 36 čtvrtláníků po půl kopě, — dohromady 18 kop pšenice a 18 kop ovsa.

Škola jest česká dvojtřídní. Zřízena byla r. 1790; před tím chodily děti do farní školy klobucké. Pamětní kniha klobucké fary uvádí, že r. 1824 učil děti v Poteči švec Polášek v čís. 26. O školní budově se nedí nic. Desátky a jiné školské dávky sbíral v Poteči rechtor klobucký, a „učitel“ Polášek mohl se vykázati jen skrovnými výsledky vyučovacími, prý ještě skrovnějšími, než byly jeho

příjmy. Roku 1826 navštěvovalo školu již 80 dětí, ale jen občasně. Od roku 1852 naléhaly úřady školní, aby obec vystavěla dobrou budovu školní, ježto klobucký děkan P. Jakub Neděla o dosavádní škole se vyjádřil, že je spíše mučírnou pro otroky než školou. Nynější úhlednou patrovou školu zbudovala obec r. 1899 nákladem

Obr. 56. Stařiček z Poteče. („To sú stařiček Hrubčíkovi z Poteče.")

15.000 zl. za pomoci zemské. Od té doby je škola dvojtřídní. Kolem roku 1850 dostával učitel z každého gruntu půl měřice tvrdého obilí a žejdlík másla, z chalupy půl čtvrti obilí a čtvrt žejdlíku másla. Z dítěte bral 10 kr. školního platu. Obec mu dávala v užívání dva kousky pole a potřebné dřevo na otop

školy i bytu. Celkem dělaly příjmy učitelovy asi 100 zl. Školní kroniku a knihovnu založil r. 1892 učitel Ant. Koncer.

Rody přes 100 let na gruntech: Hořák č. 40 a 46, Mana č. 7, Masař č. 37, Bělaja č. 63, Barcuch č. 2, Tichý č. 27 a 58, Cachel č. 29, Krahulík č. 20, Sukup č. 59, Ptáček č. 52, Hrubčík č. 24, Juřica č. 72.

Epidemie: cholera r. 1836 a 1866, horečka z hladu roku 1848.

Živelní pohromy: průtrž mračen r. 1897.

Jména tratí: Nade Vsí, Přeseky, Rakové, Vrchy, Láze, Peciska, Vyhrazená, Okluky, Stráž, Královec, Sedlčné, Rybník, Lúky, Výpusta, Kruhy, Prohlavky, Hůrky, Uprzlé, Březí, Špilovská, Zběhlé. V místech zvaných Bělajův a Adámkův rybník bývaly druhdy panské rybníky.

Poddanské poměry: Roboty bylo z lánu 80 dní jetých, z půlgruntu 40 dní, pěší nic. Na čísle 63. bylo fojtství, k němuž od r. 1775 dědičně patřily pozemky bývalého panského rybníku; fojtství ono dosud jmenuje se Bělajovým rybníkem. Toto fojtství mělo výsadu 104 dni jeté roboty ročně, robotovat totiž na panském brumovském nebo na fojtově na stejno si vyšlo. Vypravovali mi, že na čís. 7. bylo druhdy „zemanství", že grunt ten měl svobodu pro sebe honit po Brod a po Meziříčí nad Bečvou (asi jen na panství brumovském). Na tuto svobodu mělo zemanství zlatem psanou listinu, dle níž celé Manovo zemanství bylo prosto všech robot, jen v čas vojny mělo vypravit vojáka i s koněm do vojny. O tuto svobodu připravil prý zemana kdysi vrchní Kavka.[1]) Soudili bychom, že na pověsti bude cosi pravdy, protože na čís. 7. dosud sedí rod Manův, a grunt čís. 7 byl dlouhou dobu největším v Poteči. Nebylo-li tuto panské manství, o jakých se mluví v Mirošově, v Jestřábí nebo v Popově?

Dějiny: Poteč připomíná se jako nově založená osada r. 1341, a zakladatelem jejím jmenuje se klobucký rychtář Ješek, jemuž toho roku markrabí moravský a mladší král český Karel dává za to, že založil osady Poteč a Nové Klobuky, každý třetí denár z klobuckých soudův, jeden svobodný lán, mlýn o jednom

---

[1]) Památka na Zdeňka Říčanského Kavku z Říčan, který sice svým poddaným přál, ale přece rád se s nimi často škorpil. Hlavně na Vyzovsku je o něm a jeho zlobě mnoho pověstí.

složení, rybník, krčmu, jatku, kováře, lázeň, ševce a dva podruhy v Kloboucích a tolikéž v Poteči, a čtyři obyvatelé v Kloboucích a rovněž v Poteči, kteří třikráte v roce rychtáři dary přinášejí. Všecko toto měli držeti a toho užívati také dědicové Ješkovi.

Jelikož Klobouky byly příslušenstvím zeměpanského hradu Brumova, byla zajisté i Poteč od svého založení poddanskou dědinou tohoto panství, při němž se připomíná r. 1500 a 1503, kdy Brumov s celým příslušenstvím prodán dědičně od koruny královské Janovi z Lomnice. Podobně výslovně jmenuje se Poteč příslušenstvím brumovského hradu r. 1574, kdy celé zboží koupil Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan.

Jakožto součást farnosti klobucké byla i Poteč vyznání českobratrského. Ještě r. 1657 bylo v Poteči jen 121 katolicky přijímajících, ale již r. 1663 bylo jich 202; ale r. 1664 po vpádu tatarském zase již jen 110.

Tímto tatarským vpádem utrpěla Poteč velmi mnoho. Zabito nebo zajato bylo r. 1663 11 osob, spáleno 17 domův, uloupeno dobytka 17 koní, 80 kusů hovězího a 444 skopového.

Podobně trpěla dědina vpádem tureckým r. 1683 a vpády uherských rebellantův Rákoczovských v letech 1703—1710.

Roku 1713 dne 4. července prodala vrchnost brumovská Janovi Juřičkovi pustý podsedek, aby si na něm vystavěl mlýnec a z něho 3 zl. ročně platil.

Roku 1758 bylo v Poteči 68 domů, z nichž celých gruntů 30, podsedků 7, podruhů 23, mlýn, hospoda, jatka, kovárna. Ale časem byly grunty děleny, takže r. 1848 bylo v Poteči: 2 půllány (čís. 7 a 68), 4 podsedky, 4 půlpodsedky, 49 dělených i nedělených osminlánu, 18 šestnáctinlánu.

Velkostatek brumovský má v Poteči pouze lesy. Dějiny velkostatkářské viz při Brumově.

Za dob poddanských byl zřízen v Poteči obilní fond (sýpka), který zrušen teprve r. 1897. Panskou sýpku Potečskou prodala vrchnost obci na hospodu r. 1873.[1])

---

[1]) Slavík, Slovensko, str. 42; „Selský Archiv“, IV., 1905, listinář č. 203.

Příkazy,

samostatná katastrální a politická obec, rozlohou nejmenší v okrese, 4 km od Klobouk na severovýchod, při silnici z Klobouk na Vsetín, z domků většinou dřevěných s malými okénky.

Rozloha obce měří 232 ha, z čehož plodné půdy 227 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 19 domech 156, r. 1834 v 28 domech 194, r. 1890 ve 34 domech 184 a r. 1900 ve 34 domech 220 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Farou přísluší Příkazy do Klobouk, kde je i pošta.

Školy nebylo ještě r. 1824, ale děti vyučoval po domech svobodný Pavel Veselý z Klobouk. R. 1828 zřízena již stálá škola v nizoučké dřevěné chatrči v čís. 31., kde jediná světnička byla i učírnou i bytem. Škola rozšířena přístavbou. Jednalo se toho roku, aby škola příkazská se zrušila, a osada přiškolila do Horního Lidče, ale na prosby starosty nařídilo Jeho Veličenstvo, aby škola byla osadě ponechána. Nynější školní budova vystavěna byla r. 1875 nákladem 2000 zl., k čemuž přispěl zemský fond 1100 zl., Jeho Vel. 300 zl. a obec 600 zl. Školní knihovnu (nyní přes 150 svazků) založil r. 1890 učitel Tomáš Kočík, jenž začal také r. 1893 psáti školní kroniku.

Epidemií cholerovou zemřelo r. 1831 jen 5 osob, ale Příkazy byly přece zavřeny. Přísněji byla obec postižena cholerou r. 1836 a tyfem r. 1848.

Rody přes 100 let na gruntech: Vítek, Janošík, Daňa, Strnad.

Jména tratí: Kopce, Jamy, Padělky, Zácestí, Čermov, Západělčí, Kamenec, Skala, Lopaty.

Poddanské poměry byly podobny poměrům ostatních osad návojských. Byly Příkazy robotou podřízeny panskému dvoru Radošínu u Šťudlova, ale konaly pouze pěší robotu, a to 60 dní z gruntu. Farář klobucký bral r. 1771 z Příkaz od 1 celoláníka (čís. 3) 2 kopy pšenice a 2 kopy ovsa, od 6 čtvrtláníků po půl kopě, celkem 3 kopy pšenice a tolikéž ovsa a od 2 chalupníků po mandeli, celkem půl kopy pšenice a půl kopy ovsa. Tyto grunty však byly časem na menší rozděleny, takže r. 1848 bylo v Příkazích: 1 půllán (čís. 3), 3 čtvrtlány, 10 osmin lánu a 4 šestnáctiny lánu. Půllán platil r. 1851 výkupu z farského

desátku ročně 4 zl. $51^3/_4$ kr., kapitalisovaně tedy 97 zl. $06^3/_4$ kr., celá obec zaplatila ročního výkupu 26 zl. $54^2/_4$ kr., což dělá kapitalisováno na 20 let rentu 537 zl. $59^2/_4$ kr.

Druhdy býval v Příkazích panský návojský pivovar, v němž se nevaří již od r. 1886, mlýn nemele již od r. 1896. Proti příkazským pálenicím, které měly panskou výsadu na pálení slivovice a borovičky již asi od r. 1750, brojil klobucký děkan Alois Eichler, veliký horlivec proti pití lihovin, po celé své působení ve farnosti klobucké (1821—1848).

Dějiny: Ač jsou Příkazy osadou starožitnou, činí se o nich první zmínka teprve r. 1500 a 1503, kdy prodány byly s hradem brumovským od koruny královské Janovi Meziříčskému z Lomnice. Výslovně připomínají se zase r. 1574 při prodeji velikého panství brumovského Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan.

S Kloboukami byly i Příkazy vyznání českobratrského, a obrácení šlo zde dosti ztuha, neboť r. 1657 ještě nemohl klobucký farář zaznamenati více než 29 katolicky přijímajících.

Vpádem tatarským r. 1663 zabiti byli 4 lidé, uloupeni 3 koně a 10 kusů hovězího dobytka, více se dědině příkazské[1]) nestalo. Kolik a jak utrpěly vpádem tureckým r. 1683 a vpády Rákóczovskými 1703—1710, zaznamenáno není.

Pulčiny

také Pulčín, samostatná katastrální a politická obec, ležící na kopci 650 m. nad hladinou mořskou, 12 km. od Klobouk směrem severovýchodním. Osada jest vystavěna v elipse, domky jsou však bez ladu rozestavěny, jen jako by je rozesel. R. 1904 byla spojena osada silnicí s Lidečkem — silnice ta však pro svoji příkrost je vzorem silnice, jaké se stavěti nemají.

Rozloha obce měří 710 ha. z čehož plodné půdy 701 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 49 domech 339, r. 1834 ve 54 domech 341, r. 1890 v 60 domech 359 a r. 1900 323 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Farou přísluší Pulčiny do Lidečka, pošta je v Lidči.

---

[1]) Slavík, Slovensko, str. 42.

Škola byla zřízena r. 1835, do té doby chodily děti do školy do Lidečka. Cesta do vzdáleného Lidečka byla neschůdná, proto si obec zřídila vlastní školu s výpomocným vyučováním a to tak, aby rektor lidečský bral školní plat, desátek i koledu, ale z toho příjmu držel si školního pomocníka pro Pulčiny. Výpomocné vyučování potrvalo do r. 1842, kdy osada z Lidečka vyškolena s příkazem zemského gubernia, aby sama vlastním nákladem školu úplně vydržovala. R. 1878 vystavěna byla nynější škola, dosud jednotřídní.

Jména tratí: Páleniska, Padělky, Sulovy, Táralky, Skřidly, Hradisko, Skaličí, Holanky, Nepřejov, Budínské, Mostkové, Vesky, Králův vrch, Zabudínové.

Samoty: skupina chalup Zapulčinské a paseky Nad horami a Táralkovské.

Poddanské poměry: Z Pulčin robotovali při panském dvoře Kochavci u Štítné. Měli-li celý týden robotu, musili hned v sobotu večer nebo v neděli ráno vyjít z domu, aby v čas byli na místě.

Dějiny: O založení osady se vypravuje, že jistý Pučína nebo Pulčína vystavěl si s dovolením brumovské vrchnosti na kopci, kde stojí nyní Pulčiny, dvorec, k němuž patřily rozsáhlé pozemky, které při své smrti rozdělil mezi 12 synů, kteří si vedle dvorce vystavěli domy, čímž dali základ k nynější osadě. Dosud jednomu gruntu v osadě říkají „u pánů“. Je to asi pouze pověsť, vykládající místní jméno, jakou má tak mnohá moravská osada. Dle Volného jmenovala se původně dědina Pulčí.

R. 1446 Žibřid z Račic pohoní Miroslava z Cimburka a z Plučin, r. 1447 pohoní téhož Miroslava z Plučin Oldřich Štos z Bránic a z Dřevohostic. Že se tu skutečně jedná o naše Pulčiny, vysvítá z půhonu k r. 1448, kdy Anna z Dobruše a z Knihnic pohoní téhož Miroslava z Plučin ze 120 hř., že u něho k věrné ruce nechala na hradě Brumově různé válečné nářadí, jako prach, sanytr, piščely, houfnici, tarasnice a j., což on jí při a vydati nechce. Z toho jde, že osada jmenovala se původně Plučiny.

R. 1503, kdy Brumov prodal s celým příslušenstvím král Vladislav II. Janovi z Lomnice, připomínají se Pulčiny mezi poddanskými dědinami brumovského hradu. Je to nejstarší písemná zpráva o nich. K r. 1516 se připomíná, že na Pulčinách byl pustý hrad a že osada byla rovněž pustá.

O hradě tom lid dosud si vypravuje. Stával prý na skále v trati Hradiskem řečené a byl prý nedobytný. Ale býval na něm člověk ukrutný, jenž své poddané všelijak krvavě utiskoval, zač jej lidé poddaní prokleli a v důsledcích této kletby propadl se i s hradem do země. Na Hradisku jsou propadliny, v nichž lid vidí hradní světnice a nazývá je „jizbami". Byly v těch místech také nalezeny různé předhistorické předměty, jako nástroje pazourkové a věci z kovu robené, což by svědčilo spíše na slovanské hradisko.

Pulčiny, r. 1516 pusté, byly do r. 1574 zase vystavěny a tenkráte jako dědina osedlá s hradem brumovským Zdeňkovi Kavkovi z Říčan prodány.

Vpádem tatarským r. 1663 utrpěly mnoho. Tataři zabili 3 lidi, vypálili celou osadu a uloupili a odehnali všecky koně a všecek dobytek hovězí i skopový.

R. 1758 bylo na Pulčinách 46 domů; mezi těmi 12 celých gruntů, 6 pasekářů, 21 chalupníků (podruhů), mlýn v rozkošném lesním údolí pod Pulčinami, nedávno teprve rozbořený, kovárna a starý zřícený hrad. Jelikož tedy testament Josefa Illyesházyho hradu tohoto vzpomíná, sluší pověsti lidové přidati víry.

Ježto Pulčiny byly vždy vrchnostensky spojeny s Brumovem, odkazujeme ke kapitole o městečku a hradě Brumově.

Pulčinské skály.[1]) Jdeme-li as půl hodiny směrem severním od Pulčin, přijdeme nejprve k t. zv. „Rozpuklému kopečku" (765 m.), o němž lid všelijaké pověsti si vypráví. Z místa toho, v okolí Pulčin, které leží 725 m nad mořem, nejvyššího, objeví se krásný rozhled do širého kraje Karpat. Tam k severu „Makyta" a v dozírné dálce bělá se kaplička Radhošťská. Nejkrásnější však pohled je na východ k našim bratřím Slovákům, — úchvatné rozhledně na poříčí Váhu; ze vzdálených mlh ostře odrážejí se i v létě paprsky slunce se zasněžených hlav Gerlachovky a Lomnického Štítu. Maně se zamyslíte, však již oko vaše těkavé zabloudí dále k jihu a vpíjí se v mlhy obklopující Lopeník, Javořinu, ba i 15 hodin vzdálený Buchlov. Že na západ odtud Hostýn a mnohdy i Kroměříž vídati, mnohý svědek dokáže.

---

[1]) Napsal Boh. Matouš, učitel na Pulčinách.

Nuž rychle dále k vlastnímu útvaru pískovcovému. Prvé místo, které navštívíme, je „Kravský krchov", nazván tak proto, že zde již mnohému občanu při pastvě kráva se pomátla neb zabila, spadnuvši se skalin do rozsedlisk. Odtud kráčíme fantastickými chodbami, po většině lesem porostlými, které poutají oko pozorovatele a za malou chvíli staneme u vchodu do hluboké jeskyně, jíž kdysi prý byl průchod až na Uhry, který však dlouhou řadou let dnes již jest pobořen, proto ale jest odvážlivci

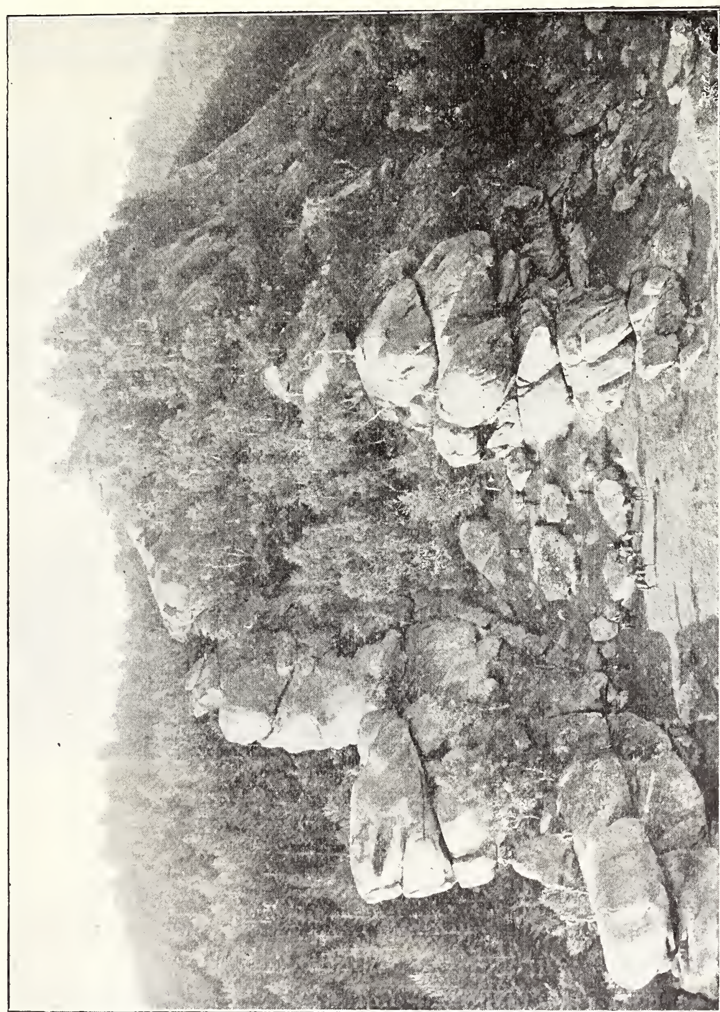
Obr. 57. Pulčinské skály.

přece možno ještě hodný kus do něho vniknouti. Nad jeskyní strmí do výše „Českobratrský stůl" a o něco nižší, ale rozložitější „Kazatelna". Všichni tito tři památníci dávných dob navzájem konali platné služby, neboť svého času zdržovali se zde tajně Čeští Bratří a tu ve „Sboru" pod „Kazatelnou" se scházívali; se „Stolu" hlídač se rozhlížel, nehrozí-li jim nebezpečí. Dal-li jim výstražné znamení a bylo-li toho třeba, utekli prý jeskyní do Uher.

Po ohlédnutí pískovcových „hradeb" vejdeme do zkamenělého „Hradu" — v němž nejpestřejší jsou t. zv. „Jizby". Zde

možno přes 2 hodiny choditi a vždy nové kouzlo i pestrá podívaná na divokou přírodu upoutá náš zrak.

Odtud pak krásným lesem, náležejícím velkostatkáři Dreherovi, po jehož pozemku jsme většinou kráčeli, dospějeme ke

Obr. 58. Pulčinské skály „Ludmila".

„Schodkům" a „Ludmilině skále", které jsou nejčastěji navštěvovány a mezi mnohými návštěvníky na našeho milého básníka Svat. Čecha učinily tak pěkný dojem, že složil o nich balladu, které dopřál místa ve svých „Drobných črtách". Jsouť to obrovské

balvany silou přírody uměle seskupeny, které lahodí oku jednak svou ohromností, jednak svým nakupením, a my s výše as 500 m. díváme se radostně na dole pasoucí se stáda ovcí a krav i opodál pracující lid.

Sestupujeme opatrně do zadu a obejdouce pod „Zbojnický kostel“, sejdeme cestou pod útesem, kam nikdy slunce nezasvítí, pročež i stromoví mdle zde rostoucí má jehličí úplně bez zeleně.

Obr. 59. Pulčinské skály (Zámčisko).

Pověst vypravuje, že Pulčinské skály byly spojeny s Čertovými skalami koženým mostem. Pod skalami jsou sklepy a jeskyně plné pokladův, od nichž mají klíče černokněžníci a rozdávají z nich poctivým chudým lidem. Zlatem zasypána je tu bezedná studně, zlatem vládne kohout. Na sv. Jana Křtitele skály plápolaly ohněm a v pravé poledne svítilo slunce do kamenných dveří od pokladů. Klíč od těchto dveří nosí na prostředním prstě bílá paní, často se tu zjevující jako stařenka shrbená, v bílé plachetce zahalená. Kdo by klíčů chtěl se zmocniti, musil by se potýkati

s divokými sviněmi. Někdy poklady zdejší potí se zlatem na povrch země a ovce zde se pasoucí zlatý pot roznášejí na nožičkách. Vídali tu také bílého koně a slýchali z podzemí znění zvonův.[1])

Senice,

samostatná katastrální a politická obec na potoce Senici, silnicí spojená s Frantovými Lhotami, 12 km. severovýchodně od Klobouk, nejseveernější a zároveň nejvýchodnější osada v soudním okrese. Říká se v Senici i na Senici. Je to osada rozsáhlá, táhnoucí se od hory Makyty hlubokým údolím k jihu, po obou březích Senice, která pramení v sedle mezi Makytou a Kýčerou a valí z jara veliké, v létě skoro žádné vody do úvalu hornobečevského; úplně vysýchá řeka jen za nejparnějšího leta. Osada Senice táhne se v délce asi 10 km. Obydlí vystavěna jsou buď u samé řeky nebo dále od ní po obou březích nebo konečně ojediněle až na návrší nebo v malých skupinách různě od sebe vzdálených, které slovou (jako na Frantových Lhotách) „kule".

Velká rozloha osady — zvláštnost to valašských dědin — má příčinu v tom, že každý usedlík má okolo svého „požáru" všecky své pozemky pohromadě. Kromě toho jsou při osadě ještě paseky.

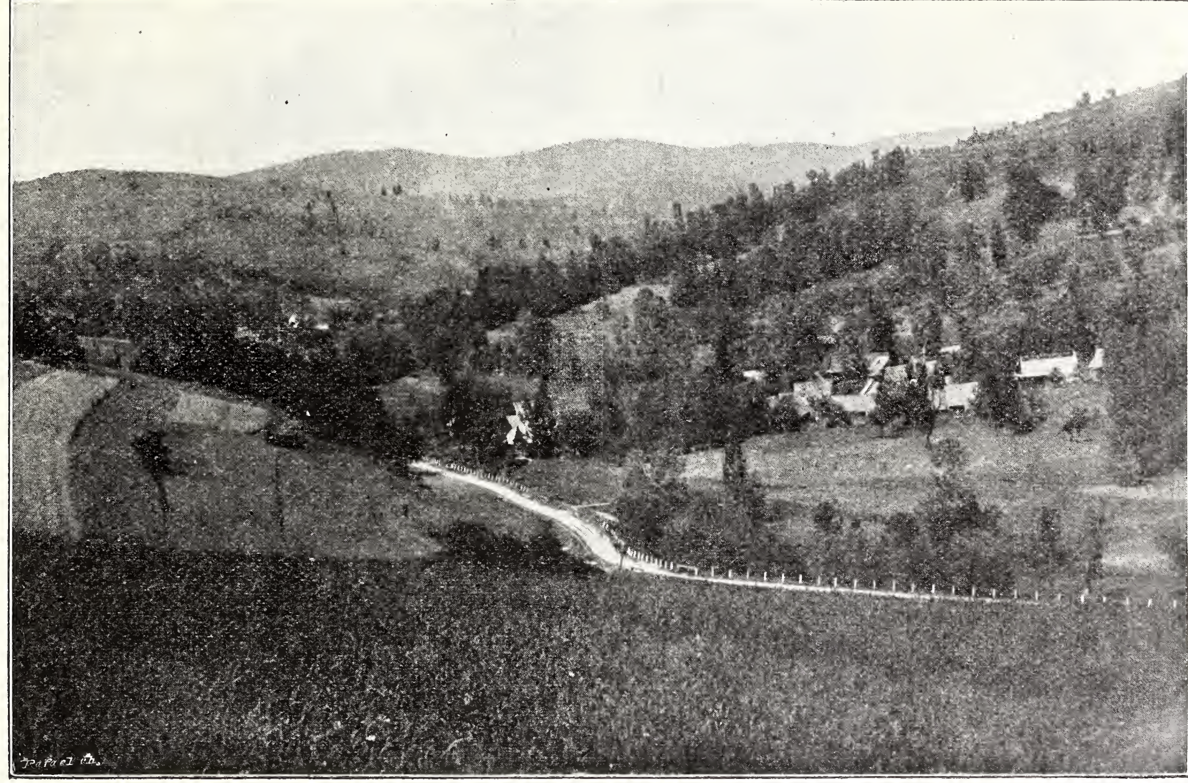
Dědina dostala své jméno po potoce Senici. Že řeka slula Senicí, dříve než stála osada, dotvrzuje i okolnost, že již v zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna r. 1261 čtou se potoky Syenicza (Senice) a Blatnasyenenka (Blatná Seninka), kdy o osadě nebylo ještě ani zmínky.

Rozloha obce měří 1600 ha, z čehož plodné půdy 1572 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 91 domech 105 rodin o 586 duších, r. 1834 ve 114 domech 655, r. 1890 ve 128 domech 701 a r. 1900 ve 123 domech 735 duší, Čechů, katolíků, zemědělců a šindelářů. Volný připomíná, že v Senici kvete chov dobytka a salašnictví.

---

1) Wolný, Mähren, IV., 120, 137; Pluskal, Památky Brumova, 23; Brandl, Půhony, III., 548. 567, 707.

Obr. 60. Pohled na Senici

Dle vypravování starých pamětníkův košiaroval v Senici každý zámožnější sedlák, ale později dojil již každý ovce sám pro sebe, zřízení bačovské zaniklo a ovce zavíral na noc každý již ve chlévích v osadě. O nějakém zřízení bačovském vojvodském, jak se vyskytuje v Karlovicích a místem na Vsatsku a Rožnovsku, nebylo možno nic vypátrati. Chov ovcí nyní již skoro úplně zanikl a kdo ovce chová, má je jen pro vlnu na vlastní oblek. Z vlny tkají tkadlci hrubé, ale dobré a trvanlivé sukno. Tkadlců je v Senici a na Frantově Lhotě dosti.

Senice byla původně přifařena do Lidečka, když však r. 1786 vznikla josefínská fara na Lhotách Frantových, byla přikázána nové faře. Pošta je v Horním Lidči.

Školou patřila Senice až do r. 1884 do Frantových Lhot. R. 1883 zbudovala obec dřevěnou školu jednotřídní, v níž se v září 1884 počalo vyučovati. R. 1899 rozšířena škola na dvojtřídku a zároveň vystavěna nynější úhledná budova. Pan rechtor ve Lhotách Frantových dostával ze Senice od obce 60 zl. konv. m. a 18 vrchovatých čtvrtí pohanky a kromě toho z každého gruntu desátek, který se mu v určitý den odváděl ve škole Frantolhotské.

Desátku bylo vrch ovsa, vrch pšenice a žejdlík másla.

Rody přes 100 let na gruntech: Rumánek č. 100 a 101, Laloch č. 108, Řepa č. 3 a 8, Surový č. 125, Haspala č. 103, Surovec č. 37.

Nakažlivé nemoci: cholera r. 1832 a 1833, kdy zřídili pro zemřelé v trati Žárném hřbitov, hlavnička r. 1895.

Živelní pohromy: krupobití r. 1890, 1894, úpal sluneční a sněhu r. 1904.

Samoty: z přiloženého plánku osady vidno, že celá dědina vlastně sestává ze samot a skupin chalup. Jména jsou na plánku vyznačena. (Viz obr. 2.)

Jména tratí: Bambuchovy končiny, Kurtinův vrch, Františův vrch, Skaličí, Žárné, Zápověď, Iléšhazka, Košařiska, Konárk, Kršle, Podkršlí, Kýčera, Kličičký, Planá hůra, Stodůliska, Banoviska.

Poddanské poměry byly velice mírné. Až asi do r. 1710 robotovali Seničané při panském dvoře Dvořisku na Lhotách Frantových, příslušném k panství haluzickému (Brumov II.), když však později byl dvůr opuštěn a mezi Frantolhotské poddané emfyteuticky rozdělen, přestala robota úplně, ale asi roku 1723

změněna na stálý robotní plat. Proto také po roku 1848 nebylo výkupu z roboty, než jen výkup z farského a školního desátku. Z celého gruntu bylo ročně 7 zl. robotního platu, který vrchnost velmi přísně a přesně vybírala. Kromě platu brala vrchnost z gruntu husu nebo 5 kuřat, $1^1/_2$ míry ovsa a 9 vajec dávkou urbární. Suchý list a suché haluzí mohl si v panském lese každý poddaný bráti, kolik potřeboval pro svou domácnost. O honech panských z každého gruntu šel honec nadhánět. Farský desátek platil se, i když dědina patřila farou na Frantovy Lhoty, faráři do Lidečka. Farář dostával desátek sypaný, pšenici a oves a žejdlík másla z gruntu. Sedlákům zůstalo r. 1848 2781 jiter půdy.

V Senici prýští se sirnatá voda proti škole na protějším břehu Senice na pozemku Jana Surovce.

Dějiny: Senice připomíná se při brumovském panství teprve roku 1574, kdy ji koupil od Mandaleny Meziříčské, provdané kněžny Mynsterberské, Zdeněk Kavka z Říčan. Starších zpráv není. Při dělení panství r. 1659 mezi pět dcer Estery Forgáčové připadla Senice k dílu haluzickému, s nímž má od té doby společné osudy.

Roku 1663, při vpádu Turků spojených s hordami Tatarskými na Moravu, položilo se v říjnu 17.000 nepřátelského vojska táborem v údolí mezi Senicí a Frantovými Lhotami, a zpustošilo Senici strašlivě. Bylo 426 osadníků zabito nebo zajato, celá osada na mnoha místech založeným ohněm byla spálena, spáleno veškero obilí a zbit, uloupen a odehnán veškeren dobytek.[1])

Sv. Sidonie,

dle diecesanního katalogu Hutě Sv. Sidonie, v ústech lidu Stará Huť, kolonie osady Bilnice, na hranicích moravsko-uherských, z Klobouk lesními pěšinami 3 hodiny, po silnici více než 4 hod. vzdálená, na pohraničním potoce tvořícím přirozené hranice mezi Moravou a Uhrami. Potok ten je přítokem Vláře. Osada rozpro-

[1]) Cod. d. Mor., III., str. 315 č. 324; Wolný, Mähren, IV., str. 142; Slavík, Slovensko, str. 42, Morava, str. 83.

stírá se v malebném údolí. Domky dělnické a okolo roztroušené pasekářské usedlosti bilnické leží na Moravě, skelná huť je však již na půdě uherské.

Obr. 61. Pohled na Sv. Sidonii.

R. 1788 dal hrabě Jan Baptista Illyesházy, majitel panství brumovského, kus pohraničního lesa vykáceti a na místě vyklučovaném zbudovati dílnu na sklo, při níž hned několik

kopaničářův se usadilo. Každý, kdož při klučování lesa a při zakládání hutě pracoval, dostal pod pět měřic panského pozemku.

Huť dostala po choti zakladatelově Sidonii jméno Sv. Sidonie, kterým se píše také v topografických schematismech uherských.

Obr. 62. Vršatec (Podhradské skály) v Uhřích.

Nyní má ji v nájmu továrník Vincenc Schreiber, v jehož rodě je již od pradávna. Na moravské straně jest 36 domů, v nichž r. 1900 bylo 584 obyvatel. Na straně uherské jsou huť, brusírna, vazárny, skladiště a 3 obytné domy se 32 obyvateli.

Kolonie seskupena jest ve třech částech; první skupina jest při továrně, kdež jsou na moravské straně panský dům, panský hostinec, byty úřednické s kanceláří a školou, ve druhé skupině jsou tři pasekáři a ve třetí 9 kopanic na konci údolí, a to na svahu horském.

Tovární škola byla již dávno v kolonii, ale teprve r. 1876 prohlášena byla veřejnou; vyučovalo se v domě soukromém. R. 1888 vystavěna byla budova školní, k čemuž donucena byla školskými úřady vrchnost, která zase přinutila nájemce hutí, Vincence Schreibra, že stavební kapitál 6000 zl. 6% úrokuje a všecky opravy ze svého vyplácí. Škola ta nyní již svému úkolu nevyhovuje, proto naléhají státní úřady na obec Bilnickou, aby vystavěla novou školu. Obec se tomu brání z důvodů, že továrna stojí na půdě uherské, takže výdělková i příjmová daň platí se nyní podle platných berních zákonův uherských a plyne do státní pokladny uherské, čímž by obec při stavbě školy zkrácena byla o školní stavební přirážky. Vyjednávání není dosud ukončeno a stavba školy se rok od roku protahuje.

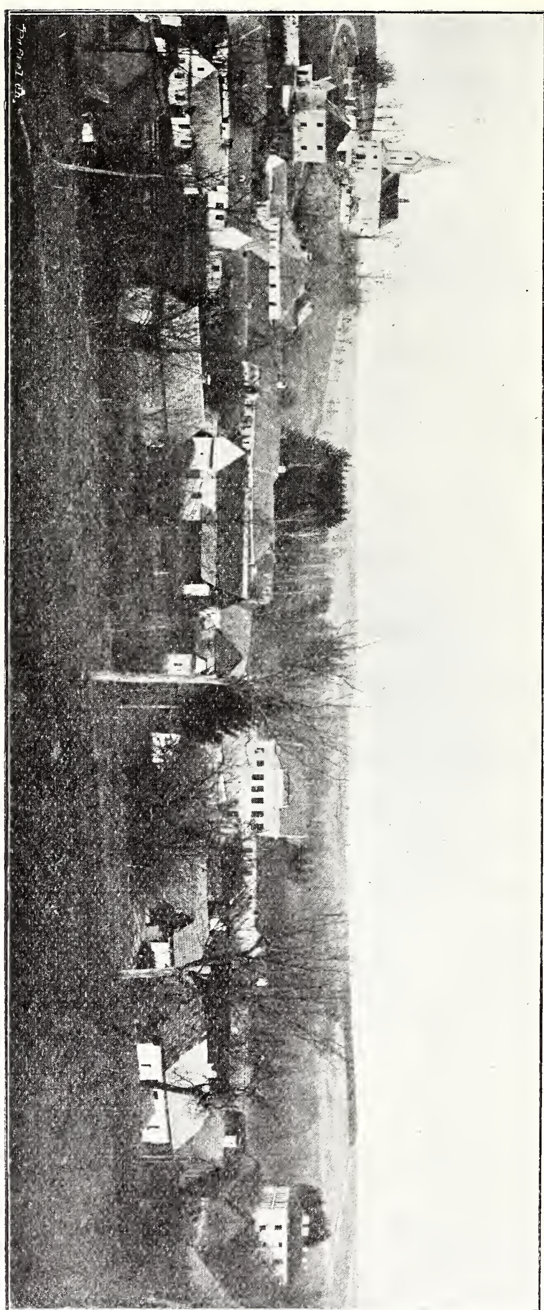
Ve Sv. Sidonii je čtenářský, pěvecký a vzdělavací spolek „Svatopluk Čech“, založený r. 1897, jenž má pěknou knihovnu a občas pořádá divadlo.

Se Sv. Sidonií sousedící lesy jmenují se: Tratihusť, Dubovina, Podíly, Kalinka, Snoh.

Sv. Sidonie jest hledaným a zhusta navštěvovaným výletním místem. Odtud ještě podnikají se výlety na nedaleké ssutiny slovenského hradu Vršatce, pnoucího se nad slovenskou vískou Podhradím a po ní zvané na Moravě Podhradskými skalami, ježto slovenské jméno Vršatec jest u nás skoro neznámo. Po německu jmenují se ssutiny tyto Löwenstein (maďarsky Oroszlánkö). Ze Sv. Sidonie je na Vršatec dobré půl druhé hodiny kamenité cesty, od nádraží vlárského do Sv. Sidonie malá půl hodina.

Slavičín,

městečko, samostatná politická a katastrální obec, 14 km od Klobouk na jihozápad, na říčce Lukšince a na okresní silnici. Městečko jest těsně spojeno s dědinou Mladoticemi, které jsou větší než městečko samo, s nímž mají společnou správu politickou.

Obr. 63. Pohled na Slavičín.

Obyvatelstva bylo roku 1777 ve 124 domech 676, roku 1790 ve 131 domech 750 duší (s Mladoticemi), roku 1834 ve Slavičíně samém v 83 domech 429, roku 1890 v 86 domech 486 a r. 1900 v 90 domech 496 obyvatel, Čechů, velikou většinou katolíků, něco málo židů, zemědělců, řemeslníkův a miškářův. Obyvatelstvo je zámožné a uvědomělé.

Rozloha obce, měří 1198 ha, z čehož plodné půdy 1152 ha.

Kostel farní sv. Vojtěcha stojí na návrší za osadou na hřbitově, na němž se dosud pochovává. Loď jest vystavěna ve slohu románském, presbytář je gotický. Hlavní oltář sv. Vojtěcha je nový za 1450 zl. pořízený, renesanční. Poboční oltáře jsou zasvěceny sv. Cyrilu a Methoději a sv. Josefu. V presbytáři jsou okna s malovanými na skle obrazy svatých. Zvony jsou sladěny, křtitelna stará, kazatelna po způsobu kazatelny minoritské v Brně. Roku 1901 byla stará monstrance ze zvonoviny vyměněna s přídavkem 1600 K za krásnou novou. Největší zvon lit byl ve Víd. Nov. Městě r. 1898, dva menší r. 1776 v Olomouci, umíráček a zvonek sanktusový jsou z r. 1798. Roku 1899 pořízena stříbrná, v ohni zlacená ciboř za 250 zl. Kostelní roucha jsou nová, podobně v nově teprve byl kostel vymalován. Roku 1668 byly přistavěny ke kostelu poboční kaple. Roku 1895 pořízen hlavní oltář nový se sochou sv. Vojtěcha a poboční oltáře opraveny, r. 1897 opraven celý kostel i s věží. Matriky počínají se r. 1736, starší shořely při velikém požáru roku 1728 i s celým farním archivem; při požáru r. 1821 se farní zápisy i matriky zachránily. Mezi tím vyhořel kostel i s farou r. 1775.

Přifařeny jsou osady: Hrádek, Lipová, Mladotice, Roketnice, Bohuslavice, Divnice, Nevšová, Petrůvka a Rudimov. Farnost náleží k děkanství pozlovskému. Patronem je arcibiskup olomoucký. Při kostele jsou bratrstva živého růžence a sv. Cyrila a Methoděje.

Fara slavičínská je starožitná, dle místní pověsti založená dokonce již sv. Vojtěchem vracejícím se z první své uherské výpravy na Moravu. Také Slavičín a blízký Rudimov v nynějším okrese bojkovském mají sv. Vojtěcha v obecních pečetech. V pramenech děje se o faře první zmínka k roku 1256 a po té k r. 1403. Roku 1484 jmenuje se správcem farním kněz Jakob. Roku 1533 farář Jan vymáhal soudně desátek z Bohuslavic a z Divnice. Roku 1570 byla fara již protestantská, neboť se děje

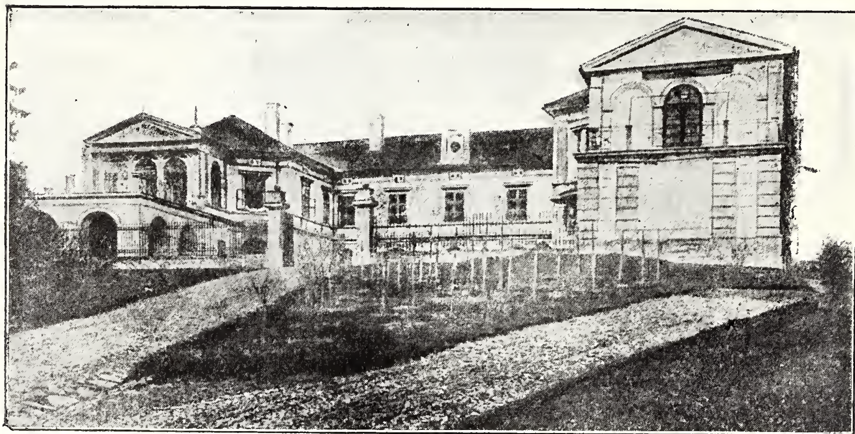
zmínka o pastorovi Janu Slaninkovi. Roku 1584 biskup Stanislav II. marně ohražoval se jako kostelní patron proti pastorovi, ale již r. 1597 byl ve Slavičíně farář katolický. Lenní držitelka panství, Kateřina z Mincenta, povolala však r. 1605 zase pastora.

Slavičínský farář bral z podsedku půl kopy pšenice a půl kopy ovsa desátkem.

V letech 1851 — 1853 farářoval ve Slavičíně Emmanuel hrabě Pötting-Persing, zakladatel olomouckého Pöttingea.

Také židé mají ve Slavičíně svou modlitebnu.

Budova farní byla vystavěna od základův r. 1826 nákladem patronovým, totiž arcibiskupa olomouckého, arciknížete Rudolfa.

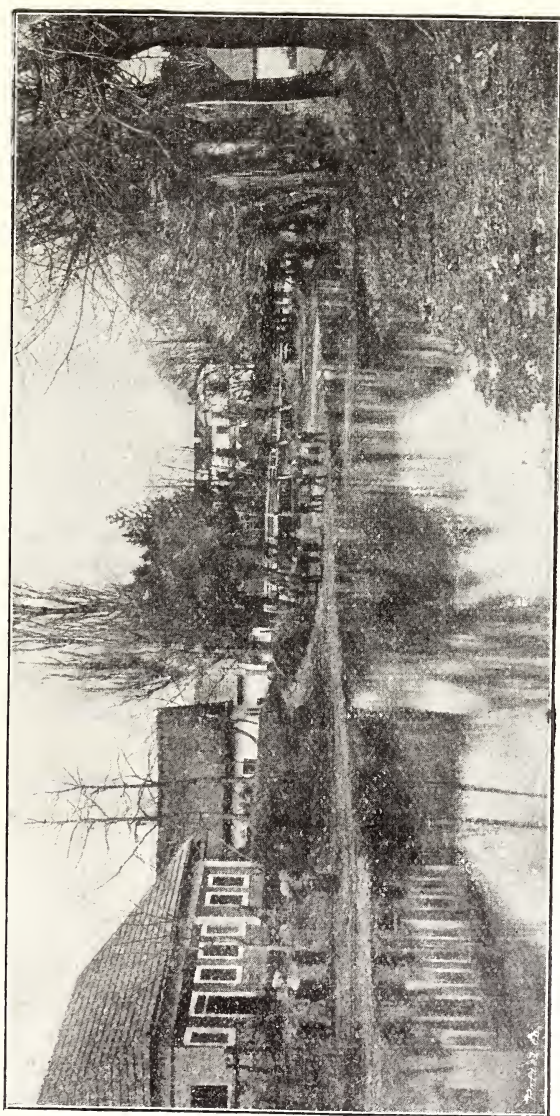

Obr. 64. Zámek ve Slavičíně.

Škola jest česká, trojtřídní. Byla již dávno před válkou třicetiletou, kterou šťastně přetrvala. Po válce třicetileté vydržovali učitele farní osadníci, dávajíce mu 16 měr pšenice i tolikéž ovsa, plat vaječný a z každé přifařené osady vůz dříví.

Školy se však roku 1670 nepřipomíná, jen o učiteli je řeč. R. 1812 měla škola 115 dětí a to již jen z Mladotic a ze Slavičína. Učitel měl tenkráte celkem 590 zl. 54 kr. platu, ale musil si na vlastní náklad vydržovati školní pomocníky pro výpomocné školy v Hrádku, v Divnicích, Bohuslavicích, Lipové, Nevšové, Rudimově a v Petrůvce. Roku 1867 škola vyhořela a přestavěna na patrovou, r. 1873 rozšířena na trojtřídní. Školní knihovnu

založil nadučitel Josef Čech roku 1875, školní kroniku naďučitel Karel Pivečka roku 1890. R. 1901 bylo 181 školou povinných dětí.

Obr. 65. „Dolní Konec" ve Slavičíně. (Říčka Luksinka.)

Pošta je v městečku, blízké nádraží nese jméno Hrádek-Slavičín. Špitál založil a nadal farář František Brand (1800 až 1822). V městečku je krásný zámek z XVIII. století, náležející nyní baronu Ledererovi.

Trhů má Slavičín nyní sedm. Pět výročních trhů dal městečku císař Ferdinand I. r. 1835, ostatní dva přidalo moravské místodržitelství nedávno. Trhy se konají vždy v pondělí: před obrácením sv. Pavla, po sv. Vojtěchu, před sv. Petrem a Pavlem, první středu v srpnu, v pondělí před sv. Václavem, před sv. Martinem a v první pondělí adventní. Kromě toho má Slavičín trhy na vlnu, a sice první dne 23. dubna, druhý dne 23. listopadu.

Rody přes 100 let na gruntech: Vozákův, Konečníkův, Krmenčíkův, Hromádkův, Orlíčkův, Frajtův, Strážnického, Raškův, Rokytův, Elefantův, Málkův, Valentův, Jurkův, Janečkův, Domorádův, Malaníkův, Studénkův, Malíkův.

Spolky: rolnická záložna od r. 1871, čtenářsko-ochotnický spolek „Palacký“ (od r. 1897), hasičský od r. 1885, živnostenské společenstvo od r. 1889, nemocenská pokladna (od r. 1896 pro pomocníky, r. 1901 rozšířena také na učně), podnikatelský spolek „Svornost“ od r. 1897, pohřební spolek „Sv. Vojtěch“ od roku 1894, spolek zvěroklestičů od r. 1890. Ve Slavičíně mají také sídlo kontribučenské fondy mladotický a slavičínsko-lipovský.

Cechy bývaly druhdy, ale časem přeneseny do Vlachovic. R. 1889 zřízeno bylo živnostenské společenstvo.

Epidemie cholerová r. 1836 pohubila mnoho životů.

Živelní pohromy: požáry r. 1725, 1727, 1775, 1820, 1827, 1867; povodeň r. 1826, neúroda r. 1840, 1847 (r. 1848 z ní tyf z hladu).

Samoty: hájovny v Jamném (jinak Mexiko) a obora, panský dvůr v Hluboké.

Jména tratí: Hrdlořezy (druhdy popraviště), Ploštiny, Dolní a Bližní Žleby, Radašovy, Stráň, Olšové, Lochovec, Tykové, mezi Háji, pod Hájem, Blyštice (prý zaniklá osada), Jamné, Drahanec, Draby, Obruby, Mezné, Gradca (starožitné hradiště), Močáry, Lukšín a Lukšinka, Borošín, Baba, Kovalce, Starý a Nový Háj, Remiz, Dubnový potok, Podsedky, Rybníky, pod Vrškem, Staré město, Tatarka, Kašpárka, Hadová chrástka, Holíkovy. Jména tratí Hrdlořezy a Šibeničná chrástka svědčí o bývalém hrdelním právě.

Z nálezův nerostných vytknouti sluší železnou rudu, na niž se před r. 1850 dolovalo, a která se dovážela tavit do Bojkovic.

N á l e z ů v s t a r o ž i t n ý c h učiněno v okolí slavičínském hojně. Mezi Rudimovem a Slavičínem ležící staroslovanské hradiště Gradca je na ně velice bohato. Jiné staroslovanské hradiště jest na kopci položené a Starým Městem zvané; vypravují o něm, že bylo původně měštištěm nynějšího Slavičína. Třetí hradisko jest v místech nynějšího kostela a hřbitova, které se rozkládají na kopečku nad osadou. Zajímavo je při tom, že část hřbitova lid dosud nazývá hradiskem, ale vykládá při tom, že v těch místech dávali se pohřbiti bohatí měšťané z Uh. Hradiště.

P o d d a n s k é p o m ě r y: Celý statek slavičínský, k němuž náleží také osada Lipová, měl roku 1787 dle vrchnostenského odhadu 196 domů, ve kterých bydlelo 193 rodů o 1086 duších. Bylo pak na statku $7^{25}/_{64}$ lánu ve vrchnostenském odhadě 557 zl. 49 kr.

R. 1797 byli na celém statku: 4 pololáníci, 17 čtvrtláníků, 6 podsedníků, 3 chalupy bez rolí, pastouška, 15 chalup vystavěných po ratifikaci; z domův druhdy pustých bylo zatím utvořeno 6 chalup, mlýn rustikální, dva mlýny dominikální, židovna a 9 chalupníkův na panském gruntě vystavěných. Celá osada dávala na sv. Václava $43^1/_2$ slepice a od hromnic do sv. Jana 168 vajec, na sv. Václava $21^3/_8$ měr pšenice a $54^2/_8$ měr ovsa. Robot konala celá osada pěších 3107, jízdných 624 dní do roka. Kromě toho byla od sv. Jana do sv. Václava přespočetná robota, totiž každý potahem robotující sedlák musil ještě mimo ordinarium robotovati 52 dní pěšky, ale dostával na den $1^1/_2$ libry chleba. Za zimu upředl Slavičín 50 liber konopí nebo jiného přádla. Platy urbární byly dosti vysoké. Celoláník platil na sv. Jiří 11 zl. 29 kr. 1 den. a na sv. Václava 14 zl. 8 kr. 1 den. Kdož koupili od lenních držitelův role beze svolení a schválení biskupova, platili z něho polový úrok (úrok z pole). Mlýn Chalupův (č. 154) platil ročně 11 zl., mlýn Ovčáčkův (č. 150) a Raškův (č. 152) po 12 zl. Na panském pozemku vystavěných 9 chalupníkův platilo ročně 24 zl. a žid Bernard Zimlich, usedlý od r. 1790 ročně 6 zl.

R o d á k z d e j š í Antonín Romanovský je universitním profesorem v Černovicích v Bukovině.

D ě j i n y: Vypravuje se, že Slavičín stojí na místě, kde sv. Vojtěch, vracející se z Uher do Čech, kázal a křtil. Sv. Vojtěch

vracel se dle pověsti průsmykem Vlárským, kterým vedla důležitá obchodní stezka zemská. Na Moravě našel pod Bílými Karpaty prý obyvatelstvo pohanské, které si umínil obrátit ke Kristu. Rozložil se se svými průvodčími v místech, kde je nynější slavičínský kostel. Kdesi na protějším vrchu (snad na Starém Městě) byl hrad, jehož vládkyně byla slepá. Tato nemohouc v noci spáti, přistoupila k oknu a obrátivši se tváří v tu stranu, kde sv. Vojtěch nocoval, spatřila jakousi záři; průvodčí sv. Vojtěcha měli rozložený oheň. Čím déle do záře té zraky upírala, tím více slepota míjela, až konečně prohlédla zúplna. Druhého dne z rána odebrala se hradní paní v průvodů svých domácích na zázračné místo. Nalezši tu sv. Vojtěcha, pozvala jej do hradu, aby vykonala staroslovanské pohostinství. Při tom pražský biskup ji pokřtil a za krátko přivedl ke křesťanství také okolní lid. Na místě, kde sv. Vojtěch nocoval, dala hradní paní zbudovati kostelík a obětovala syna svého Bohu, davši jej na kněžství vyučiti a vysvětiti. Na památku slavného činu prohlédnutí hraběnčina nazváno místo Slavičínem. I vypravuje pověst, že na návrších mezi Slavičínem a dvorem Vasilským u Rudimova stávalo slavné a pevné město, ke kterému patřilo široké okolí, jež s městem tvořilo dvanáctou župu veliké říše Svatoplukovy. V místech, kam klade místní pověst ono veliké město, jest zmíněné již hradisko Gradca. Pokud pověst vypravuje, že po „slavném činu“ nazvána osada Slavičín, jest udání její nesprávné a jen na lidovém výkladě místních jmen spočívá. Osadní jméno jest odvozeno od osob. jména Slavaty neb Slavěty.

Jiná pověst chce Slavičín míti ještě starším. Vypravuje se, že ve Slavičíně kázali a mši sv. sloužili již slovanští apoštolé Crha a Strachota. Ke konci mše sv. obořili se pohanští obyvatelé na sv. apoštoly a vyhnali je z kraje, než mohli dáti požehnání. Proto odnesli sv. bratří požehnání ze Slavičínska a lidé se musejí za výdělkem toulati.

Slavičín byl r. 1256 již lenním statkem kostela olomuckého a seděl na něm právem manským Bedřich, o jehož rodě nic se neví. R. 1256 dne 2. června dal olomucký biskup Bruno Slavičín v léno Helembertovi de Turri, panoši svému, odškodniv jej tak za ves Šanov ve Slezsku, kterou až dosud odměnou za služby své prokázané biskupovi proti knížeti Opolskému právem manským držel a biskupovi nyní vrátil. V obšírné darovací listině biskupově

čteme, že dostává se Helembertovi 210 lánů v újezdě slavičínském (in districtu Zlawizin) právem feudálním na věčné časy se všemi platy, desátky, *soudem*, mlýny a s veškerým příslušenstvím i s veškerými užitky, aby na osm let těšil se lhotě či svobodě všech dávek a platův, po osmi letech však aby platil biskupům olomuckým půl druhé hřivny zlata ročně, a kapitule, která k daru tomuto ochotně svolila, půl hřivny. Biskup nařizuje novému lenníkovi: a celý onen újezd slavičínský, jak po dlouhý čas již leží pustý a nikým nevzdělaný, s dědinami Prakšicemi, Bílovicemi a Biskupicemi u Brodu, jak jsi se zavázal, vzděláš a lidem osadíš, ze soudu však bráti budeš každý třetí denár a pro sebe podržíš každý desátý lán. Novým usedlíkům tolikéž dáš lhotu na osm let, ale nově osazené lány zůstanou biskupským majetkem; tolikéž na každých padesát lánů založíš a zbuduješ mlýn o jediném složení. Smluveno bylo také mezi biskupem a vasalem, aby Helembertovi náležela polovice *městečka* Slavičína s polnostmi, *trhem* a mýtem a s polovicí jiných všech užitků, a polovice osady, která se v lesích pod kopcem blízko Slavičína založiti má a v níž má býti také vystavěna společným nákladem a společnou prací biskupovou a lenníkovou tvrz. Lidé, kteří usadí se v újezdě slavičínském, nemají býti přitahováni k potahům a kopání příkopův mimo újezd. Kdyby se v novém založení nebo v lesích a v okolí mu podřízeném našly kovy, jako: olovo, cín, železo, měď nebo snad sůl, děliti se budou na polovic biskup s Helembertem, kdyby však stříbro nebo zlato se našlo, připadne všecko biskupovi. Patronem farního kostela ve Slavičíně stane se Helembert, jemuž dává se také právo honbu v lesích provozovati, dřevo na stavby a na palivo z lesův bráti.

Listina tato jest pro dějiny Slavičína nemálo důležita. Jednak z ní poznáváme, že r. 1256 byl Slavičín městečkem, že měl právo tržní i celní, že měl hrdelní soud, že byly v městečku kostel a fara, a že na blízku zbudovati se měla tvrz. Důležitější však je svědectví, že Slavičín byl ústředím obšírného újezdu, který se prostíral až za Brod Uherský a zaujímal v sobě i osady Prakšice a Biskupice, ba až Bílovice v nynějším okrese uhersko-hradištském. V listině čteme sice dvakráte slova *provincia* Zlawizin, což by nasvědčovalo slavičínské župě, ale slova tato dostala se do listiny buď jen omylem písařovým anebo tím, že písaři nebo vydateli listiny zdálo se, že pojmy districtus a provincia se kryjí,

což by se r. 1256 dalo ještě při biskupovi Brunonovi, cizinci a s počátku zajisté v právním zřízení zemském nesběhlém, předpokládati. Nemůžeme věřiti, že byl kdy Slavičín hlavou krajiště či župy, protože byl osadou poddanskou, lenním svazkem odvislen od biskupa olomuckého, sídla žup však byly vždy statky zeměpanské, jak to vidíme při všech moravských župách. Proto věřiti musíme s Palackým, že Slavičín byl podřízen rozsáhlé a důležité župě brumovské, zvláště když nikde nečiní se zmínky ani o župních úřednících slavičínských.

V zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna 1261 připomíná se poprvé říčka Lukšinka (Lokschin).

Dle Volného byl Slavičín kolem r. 1360 v rukou synovce olomuckého biskupa Jana, Jana z Třebšic a r. 1375. dal biskup Jan stateček v léno Janovi staršímu z Meziříčí za roční plat 1 hřivny zlata. R. 1407 čte se slavičínský farář Vácslav z Maletína a Johanka, žena bratra jeho, Jana z Maletína. Byl tedy slavičínský farář rodu šlechtického. R. 1444 držel Slavičín Jan z Cimburka, k r. 1462 a 1463 připomíná se Miroslav z Cimburka a na Slavičíně. Dědic jeho Jan z Cimburka zaměnil okolo r. 1475 neznámo s kým statek slavičínský za Bánov. Již r. 1493 byl Slavičín v rukou zástavních držitelů zeměpanského hradu brumovského. R. 1493 pohání Tobiáš z Hory Obřanské paní Alenu Podmanínskou z Gutta (Kúta) a z Brumova, vdovu pozůstalou po Michalovi Podmanínském. (O půhonu Tobiáše z Hory Obřanské na paní Alenu Podmanínskou viz článek „Lipová".)

Ještě r. 1519 při kupu panství brumovského od Podmanínských Janem Meziříčským z Lomnice připomíná se Slavičín při zboží brumovském. Tenkráte vzpomíná se slavičínské tvrze. Podle Švoje drželi Slavičín r. 1535 Petr Vlachovský z Vlachovic a r. 1544 Adam z Lomnice. — Toto druhé udání bude najisto nesprávné, jelikož Adam Meziříčský z Lomnice tou dobou dávno byl již nebožtík a spal svůj věčný sen pod studenou dlažbou kostela brumovského. Statek brumovský a s ním snad i slavičínské léno držela tou dobou jeho dcera Mandaléna, kněžna Mynsterberská.

R. 1574 jmenuje se lenním držitelem Slavičína Jan Skrbenský z Hříště, sudí práva menšího zemského v kraji olomuckém, o němž se činí zmínka ještě r. 1579.

Ale záhy po roce 1579 přešel Slavičín právem lenním na uherského zemana Vácslava Bánffyho, jemuž r. 1581 olomucký biskup Stanislav Pavlovský z Pavlovic dovolil, aby se statkem tím v poslední vůli svobodně nakládati mohl.

Tou dobou rozšířili se ve Slavičíně velice čeští bratří. R. 1584 držela statek Kateřina z Mincenta, která nechtěla strpěti ve Slavičíně katolického kněze. Najala proto pro farnost kněze dle svého rozumu, ale biskup Stanislav II. nařídil, aby ho postavila před něj na zámek v Kroměříži, aby jej zkoušel a o jeho pravověrnosti se přesvědčil. Ale záhy po té přijala Kateřina nového nekatolického kněze, leč tu jí biskup již pohrozil, že ji s léna spudí a nového mana usadí. Ještě r. 1605 vzpouzela se, že nepřijme jí biskupem poslaného katolického faráře, ale František z Ditrichštejna předvolal ji do Kroměříže, aby se zodpovídala, což pomohlo.

Po Kateřině z Mincenta držel Slavičín Jan Ludvík Krokwiczar z Nové Vsi a na Písečném, také horlivý nekatolík, ba dokonce r. 1619 zvolený za stav rytířský mezi nekatolické moravské direktory.

Když bylo povstání české po porážce bělohorské krvavě potlačeno a biskup olomucký kardinál František z Ditrichštejna učiněn zemským správcem k ruce královĕ, vyhnáni ze všech lenních statků manové nekatoličtí a statky propůjčeny katolíkům. Na Slavičíně usazen Jan Pavlovský z Pavlovic, který na něm seděl ještě r. 1628. Po něm držel Slavičín se sousedními statečky Hrádkem a Mladoticemi Benedikt Palašta z Kesejova, jenž r. 1628 zapsal na celém zboží 14.000 zl. mor. choti své Aleně Šťastné, rozené Pražmové z Bílkova. Palašta odkázal dne 22. července 1644 všecky tři statečky druhé své manželce Elišce, rozené Kobylkové z Kobylího, před tím ovdovělé Kalkreutrové.

Po ní dědila dcera z prvního manželství Apolena, provdaná Bartodějská z Bartoděj, jež prodala dne 1. května 1650 Slavičín s Hrádkem Melicharovi Ledenickému z Ledenic. Švoj má omylem již r. 1641. Melichar Ledenický prodal však lenní statek slavičínský již po roce Adolfovi Skydenskému ze Skydně, jenž na něm seděl až do r. 1665, kdy jej Tatary zpustošený prodal za 5000 zl. Mikuláši Forgáčovi z Gymeše.

Mezi tím Slavičín mnoho utrpěl. Válkou třicetiletou zpustla více než čtvrtina domů. R. 1656 měřeno na celém panství poddan-

ských rolí II. třídy 305 měr, III. třídy 1532 měr, r. 1667 bylo ve Slavičíně 38 domův osedlých, 2 lhotní, 23 pustých. R. 1673 načítalo se ještě na celém panství domův osedlých 56, nově osedlé (lhotní) 3, nově pustých 16 a starých pustých 36. Při tom považme, že mnoho domů zničil teprve vpád tatarský r. 1663, který větších škod nadělal než vojna třicetiletá. R. 1656 bylo ve Slavičíně 130 měr pustých rolí II. třídy a 264 měr pustých rolí III. třídy.

V noci ze 6. na 7. října r. 1663 Tataři zničili městečko naprosto. Bylo zabito 32 osob, spálena celá osada i s panským dvorem, uloupena většina koní a všecek dobytek hovězí a skopový, spáleno veškero obilí.

Dne 29. října r. 1680 převzal Slavičín i Hrádek Václav Štěpán svob. p. Forgáč, ale postoupil ho již r. 1683 Petrovi Forgáčovi, jenž r. 1687 prodal celý statek za 10.000 zl. baronovi Frant. Jakubovi Reitinovi z Margelitt. Po dvacíti letech, r. 1707. dán byl Slavičín lénem Václ. Norbertovi Oktavianovi hraběti Kynskému, ježto bylo léno odumřelo. Po Kynském přešel Slavičín na Bedřicha z Löwenthala a po jeho smrti dán r. 1725 za 10.000 zl. rýn. dědičně v léno Frant. Adamovi Podstatskému z Prusinovic.

Vpádem tatarským r. 1683 Slavičínu skoro se neublížilo. Za to vpády Rákóczovské byly pro městečko neštěstím. R. 1704 vypálili povstalci Mladotice, ale oheň do Slavičína přenesen nebyl. Dne 14. dubna r. 1707 spálili odbůjcové skoro celý Slavičín; vrátivše se dne 2. září téhož roku, vypálili, co bylo ještě pozůstalo nebo již spraveno. O událostech k r. 1708 sběhlých vypravuje místní pamětník Mikuláš Vrbětický, v ty doby ve službě varhanické, v tato slova: „Já vidouce časy nebezpečné s panem farářem Valentou na horách nade Lhotami Kamennými jsem pozůstával; nejprve rozeberouce varhany naše do Brodu jsem jich zavezl, potom hrubý oltář, aby to ke zkázi nepřišlo. Posledně pojmouce s sebou hajduky, i zvony s věže jsem spustil a nade Lhotky do hor zavezouce do země jsme jich zakopali; a dobře se stalo, nebo věže tato dne 8ho Juli shořela; i bouřka hrozná byla, však zdali ju hrom zapálil anebo hajduši, kteří na ní vartu drželi, to se neví, nebo i ti nebyli nic dobrého, poněvadž z kostela ankry vylámali, takže již pukat začal.“

Dne 29. dubna 1709 znova zpustošen a spálen celý Slavičín i s Lipovou.

Po Františkovi Adamovi Podstatském z Prusinovic dědili synové František Antonín a Jan Adam, kteří dne 29. května r. 1731 celé léno slavičínské dali do nájmu matce své Marii Františce, rozené z Minginzburka na osm let za celkový obnos 3000 zl. Mezi tím se však smluvili, jak statečkem vládnouti budou a ve Slavičín se uvázal František Antonín. Neseděl však na něm dlouho, postoupiv ho r. 1733 mladšímu bratrovi, jenž jej držel přes padesát let.

R. 1764 žádala slavičínská obec biskupa Hamiltona, aby usedlíkům slavičínským v poddanství jich ulevil, ale biskup nařídil dne 20. března r. 1765 správci slavičínského léna Růžičkovi, aby dbal o neztenčené plnění poddanských povinností a závazkův; prosbu obce zamítl.

Léno slavičínské nebylo příliš výnosné a Jan Adam Podstatský co chvíle byl nucen zadlužiti se u židů. Aby mu živobytí ulehčil, jmenoval jej dne 18. dubna r. 1759 biskup Leopold Eckgh vrchním na biskupském statku Vyškově. V této hodnosti zemřel jako jubilář r. 1786 a arcibiskup Antonín Theodor Kolloredo-Waldersee dal dne 29. května r. 1786 Slavičín v léno synu jeho Janu Nep. Podstatskému z Prusinovic. Ale ani tomuto se nedařilo, ba půjčíval si od žida slavičínského častěji než otec jeho. Proto předstoupil dne 2. června r. 1797 před arcibiskupa Kolloreda, že pro dluh nemůže na statku se udržeti, a žádal, aby jej arcibiskup z lenního závazku propustil. Arcibiskup učinil mu po vůli a z ohledů na zásluhy otcovy poukázal mu na doživotí roční důchod 400 zl. Současně dal Slavičín lénem nadporučíkovi manfredského pluku Františkovi sv. p. Buolovi v ceně 24.000 zl. s podmínkou, že splatí 16.561 zl. 45 kr. dluhu, který biskup r. 1764 povolil učiniti Janovi Adamovi Podstatskému z Prusinovic.

R. 1805 dne 2. června koupil Slavičín, Hrádek a Mladotice za 110.000 zl. Jan rytíř Manner, ale prodal vše již dne 27. srpna r. 1808 Karlovi sv. p. Ledererovi a jeho manželce Marii Anně, rozené šlechtičně z Wildburka, v jejichž rodě jest celý statek dosud.[1])

---

[1]) Slavík, Morava, str. 82, 86, 87, 213, 218, Slovensko, 39, 43; Schwoy, Mähren, II., 609, 611; J. Kučera, „Časopis mus. spol. Olom.", VI., 1889, str. 119; Cod. d. Mor., I., 206 č. 231, III., 209, 212, 232, 315 č. 324; Wolný, Mähren,

Smolina,

samostatná katastrální a politická obec, po obou březích potoka Smolinského, 2·5 km. severozápadně Klobouk. Obec tvoří nepravidelnou náves, domy stavěné ze dřeva jsou roztroušeny.

Rozloha obce měří 395 ha, z čehož plodné půdy 384 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1825 ve 30 domech 226, r. 1834 v 37 domech 210, r. 1890 v 43 domech 231 a r. 1900 ve 44 domech 234 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou přísluší Smolina do Val. Klobouk, kde jest i pošta. Farář klobucký měl ze Smoliny r. 1771 od tří půllánů po kopě pšenice a ovsa, dohromady 3 kopy každého obilí, od 15 čtvrtláníků po půlkopě, dohromady $7^1/_2$ kopy pšenice a tolikéž ovsa, od 1 podsedníka mandel pšenice a mandel ovsa. R. 1848 byl však ve Smolině již jen jeden půllán (čís. 9), ale 12 čtvrtlánů, 3 šestiny lánu a 11 osmin lánu. Výkup z farského desátku dělal ze $^1/_4$ lánu 2 zl. $25^3/_4$ kr. na rok, či 48 zl. $33^3/_4$ kr. kapitálu, celá dědina platila ročně farského výkupu 52 zl. 16 kr. čili za 20 let zaplatila vývazné renty 1045 zl. $19^2/_4$ kr.

Škola byla zřízena r. 1818 jako škola z nouze, učiteloval obecní písař. Před tím chodili děti do farní školy klobucké. Také z Mirošova docházely děti do Smoliny do školy. Při školní visitaci dne 7. dubna r. 1824 našel klobucký děkan Eichler ve škole 48 dětí ze Smoliny a z Mirošova, škola byla umístěna v chaloupce zbudované obcí, učil klobucký pekař Josef Mňačko a učil prý dobře.

Živelní pohromy: r. 1821 osada z části vyhořela, drahota suchem r. 1848.

Epidemie: tyf z hladu r. 1848.

Rody přes 100 let na gruntech: Mikulčík č. 4. a 12., Trehalík č. 18., Jahoda č. 18.

Jména tratí: Záhumení, Lázek, za Vršky, Díly, Oblézky, Nivky, Husinné louky, Blažejovce, Černochovce, Matinky, Kopanice, Úlehly.

IV., str. 217, 218, 219, Kirchl. Topographie, I. Abt., 3. Bd., str. 412, 413; Palacký, Dějiny, vyd. Riegrovo, I., str. 454; Z. d. olom., VII., 400, 481, X., 8, XI., 8, XII., 20, XXIX., 49, 57, XXXVI., 9, XXXVIII., 37; Brandl, Půhony, IV., str. 275 č. 55, VI., str. 315 č. 1009 a 1010; Dr. Kameníček, Sněmy, I., str. 269, II., 506.

Dějiny: V zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna r. 1261 připomínají se dva potoky Smolín řečené.

Ale o dědině téhož jména je první zmínka teprve r. 1503 při prodeji panství brumovského králem Vladislavem II. Janovi Meziříčskému z Lomnice a podobně r. 1574, kdy ji jako příslušenství hradu Brumovského od Magdaleny z Mynsterberka kupuje Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan.

R. 1604 byla Smolina spojena s rychtou lipinskou a založeny pro ni gruntovní knihy.

Ještě dlouho po bitvě bělohorské bylo ve Smolině zajisté dosti českých bratří nebo luteránů, kdyžtě r. 1658 jen 48 osob po katolicku přijímalo. Či více lidu nebylo?

Válkou třicetiletou utrpěla obec značně. Po r. 1656 bylo ve Smolině $2^2/_6$ čtvrtlánu, domův 8 osedlých, 2 nově osedlé, 6 staropustých, rolí nově vzdělaných III. třídy 84 měr, starých pustých III. třídy 273 měr.

Vpádem tatarským r. 1663 bylo zabito nebo zajato 28 lidí, uloupeno 24 koní, 44 krav a 142 ovcí, ale dědina nebyla vypálena.

Roku 1758 bylo ve Smolině 22 domů, z těch 12 gruntů, 6 podruhů, mlýn, kovárna a ostatek chalupy bez rolí.[1])

Střelná,

také Střelné, samostatná katastrální a politická obec, $8^1/_2$ km z Klobouk vzdálená na severovýchod, při silnici z Moravy do Uher. Je to valašská dědina, roztažená na 4 km., ač má jen 135 domů.

Rozloha obce měří 930 ha, z čehož plodné půdy 908 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 71 domech 486, r. 1834 v 86 domech 548, r. 1890 ve 100 domech 596 a r. 1900 ve 135 domech 676.

Střelná jest přifařena do Lidečka, pošta je v Lidči.

Do školy chodily děti do r. 1827 do Lidečka. Toho roku vystavěla obec vlastní dřevěnou školu pro svých 54 dětí. R. 1873

---

[1]) Cod. d. Mor., III., 315; Slavík, Morava, 88, Slovensko, 42.

vystavěna nová škola, která r. 1896 rozšířena a r. 1901 na dvojtřídní přestavena. Učitel míval sypané z gruntů, 40 zl. od obce, k otopu školy nosily děti polénka. Nejdéle tu působí učitel Beda Kovářík (od r. 1881), jenž zařídil také školní knihovnu a začal psáti školní kroniku.

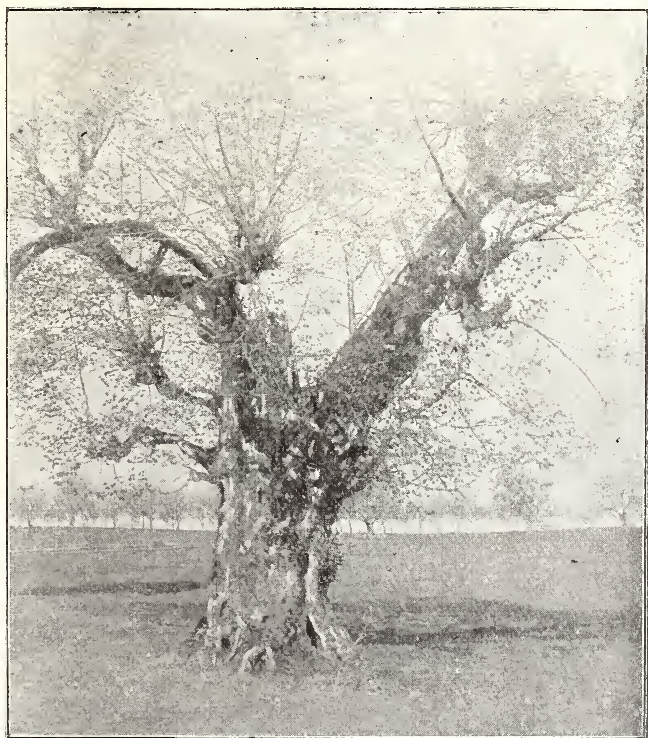
Obr. 66. Zvonička ve Střelné.

Ve století XVI. bývalo ve Střelné pohraniční mýto.

Rodiny přes sto let na gruntech: Dorňákova, Františákova, Krajčova, Liškova, Lipinských (v zahradě gruntu stojí veliká lípa v objemu 6·75 m, viz obr. 67.), Matochova, Maršalíkova, Mužíkovských, Pěsničákova, Poláchova, Sívkova, Pohůnkova.

Samoty: paseky nad Lovisky (nad Vlčákem).

Jména tratí: Láze, Požáry, Fojtovské, Skalka, pod Vrchem, u Hruštice, za Mlýnem, Paseky, Páleniska, na Ohřebloch, Žlebiska, Loviska, Stráň, Korytná, Kříb, Kopec, Končitá, potok Střelenský. Část pozemků za vesnicí sluje na Šancích; tam prý i z okolních vesnic utíkalo se obyvatelstvo, buď aby skrylo se

Obr. 67. Obrovská lípa ve Střelné.

nepříteli anebo aby mu vpadajícímu průsmykem Střelenským další postup zamezilo.

Poddanské poměry byly pro vzdálenost od Brumova, kde se robotovalo, těžké, jako u Frant. Lhot. Dědičné fojtství bylo na gruntě čís. 21.

Dějiny: Střelná připomíná se r. 1500—1503 příslušenstvím hradu brumovského; starších zpráv o osadě nemáme. Místopisec

Švoj vypravuje, že r. 1543 byla majetkem Adama Meziřického z Lomnice a na Brumově, a sice jako samostatný statek.

Což ovšem pravda není, neboť tou dobou byl Adam z Lomnice již nebožtík a zboží brumovské držela jeho sestra Mandalena, kněžna Mynsterberská.

R. 1574 jmenuje se při prodeji Brumova Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan Střelná znova příslušenstvím Brumova, čemuž zase odporuje omylné udání Švojovo, že r. 1589 majitelem Střelné byl Jan Horecký z Horky a v letech 1597—1612 Lukáš Dembinský z Dembína.

Obr. 68. Bývalé fojtství ve Střelné.

Vpádem tatarským r. 1663 zabiti anebo zajati 102 lidé, spáleno 21 domů, uloupeno 45 koní, 213 kusů hovězího dobytka a 355 ovcí a spáleno veškeré obilí.

Střelná utrpěla velice také vpádem Tökölovským r. 1683 a ovšem také nájezdy Rákóczovskými v letech 1703—1710.

R. 1758 bylo ve Střelné 69 domů, z těch celých gruntů 13, podsedků 7, podruhů 23, hospoda, mlýn, jatka a kovárna.

Lid si vypravuje o sporu, jaký prý byl kdysi o hranice zemské mezi Uhrami a Moravou, ale o němž zápisů shledati jsme nemohli. Střelným vede silnice do průsmyku Střelenského (na straně uherské průsmykem Lysským po blízké osadě Lysé zvaného) a za průsmykem již na straně uherské jest skupina chalup, která slove Střelenkou. Skupinu tuto pokládá Kučera za zaniklou osadu Střelenku jen dle pouhého dohadu, ač praví, že „neustálé vpády se strany uherské donutily dřívější obyvatelstvo, aby bezpečnější místo k obývání si vyhledalo.“

Tato samota Střelenka byla prý druhdy ještě na Moravě, s okolními pozemky, ale v onom pohraničním sporu ji Morava prohrála.[1])

Sv. Štěpán,

dle arcidiecesánního katalogu Huť sv. Štěpána, v ústech lidu Nová Huť, kolonie osady Bilnické, v rozkošném lesním údolí podél Rozklínského potoka, vlastně v horské prorvě, jejíž východní hřbet tvoří kopce Rozklíní a Nadříčí, západní hřbet kopec Doubrava. Tímto údolím táhne se kolonie asi v délce 1 km. Sv. Štěpán náleží politicky ke dvěma obcím, částečně k Bilnici, částečně ke Štítné. Poloha jest velmi malebná a rozkošná.

Původně bývalo v místech kolonie několik samot roztroušeno, jež sloužily za obydlí dílem drvařům, dílem dělníkům zaměstnaným na panské píle, která stávala tam, kde je nyní na Vláři panská myslivna. Teprve r. 1815 majitel panství brumovského Štěpán hrabě Illyesházy založil skelnou huť, již po svém jméně nazval Sv. Štěpánem, ale lid říkal a dosud říká jí na rozdíl od hutě svatosidonské Nová Huť. Továrnu mělo panství až do r. 1850 ve vlastní správě, ale tím rokem pronajalo ji továrníkovi Jos. Schreibrovi, jenž ji r. 1876 svým synovcům Emanuelovi a Maxovi Göpfertům odevzdal. Tito však r. 1884 vzdali se jejího vedení a od té doby až do roku 1893 se v huti nepracovalo. Od té doby má ji v nájmu Vincenc Schreiber.

---

[1]) Schwoy, Topographie, II., 624; Slavík, Slovensko, 42, Morava, 83; Čas. vl. muz. olom., 1899, 39.

V kolonii bylo r. 1900 36 domů s 321 obyvateli. Rozhraní mezi obcí bilnickou a štítenskou tvoří dvé potůčků, do potoka Rozklínského ústících. Obyvatelstvo jest ze dvou třetin zaměstnáno ve skelné huti. Obě továrny Sv. Štěpána a sv. Sidonie spojeny jsou továrním telefonem, vydržovaným nájemcem. Domky pasekářské jsou stavebním rázem valašské, domky dělnické z pevného zdiva a modernější. Domky tvoří jedinou ulici, jsou většinou průčelím do ulice, před chalupami jsou zahrádky, zřízené v době nedávné. Poddaní robotovali druhdy po čas lesních prací 4 dny v témdni.

Kolem r. 1836 zřízena byla ve Sv. Štěpáně tovární škola, v níž se vyučovalo česky i německy. Prvním učitelem byl Ant. Unzeitig, jenž tu působil nepřetržitě po 40 let. Jakožto učitel tovární bral výplatu od majitele (později od nájemce) hutí. Před r. 1880 stala se škola veřejnou s vyučovacím jazykem českým. R. 1900 přistavěna ke škole nová učírna nákladem hutního nájemce Vincence Schreibra, jenž byl k tomu zavázán nájemní smlouvou s panstvím. Kromě Sv. Štěpána jsou přiškoleny ze Štítné samoty Podloučí a Pláňava, z Bilnice dvůr Petrova studně (Petrostudně, Petrovice), na jehož místě stávala zaniklá osada Petrovice. Knihovnu školní (150 svazkův) založil nynější učitel Frant. Opletal, kroniku r. 1881 učitel Rudolf Nečesaný.

Štítná,

samostatná katastrální a politická obec, farní ves, 10 km. na jjz. od Val. Klobouk v kotlině, až na malou část na pravém břehu řeky Vláry, které zde říkají prostě Říka. Půdorys obce má podobu elipsovitou, na jižní a severní straně stlačenou, pouze silnicí k Bilnici a k Hrádku otevřenou. Směrem k Hrádku vybíhá ulice „Mezi hrádky“, k Popovu „Výpusta“. Část na levém břehu Vláry sluje „Zářičí“. Náves je prostranná, domy stojí těsně vedle sebe, do návsi obráceny jsou štítem, sedláci jsou na návsi; v ulicích, které slují Hradby, Výpustě, Zářičí, a v části, jež se nazývá Kochaveckou, bydlí chalupníci. Domy dřevěné ustoupily ponejvíce stavbám z pálených i nepálených cihel. Štítná jest ze zámožnějších osad v okrese.

Rozloha obce měří 2961 ha, z čehož plodné půdy 2900 ha. Štítná jest rozlohou svou největší obec v okrese.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 123 domech 145 rodin o 838 hlavách, r. 1890 ve 202 domech 1318 a r. 1900 ve 231 domech 1552 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Obr. 69. Pohled na Štítnou.

Farní kostel je zasvěcen sv. Josefu. Přifařeny jsou Štítná se dvorem Kochavcem, Jestřabí, Popov. Při kostele je bratrstvo živého růžence, bratrstvo III. řádu sv. Františka. Patronem je

náboženský fond. Celá nynější farnost štítenská byla původně přifařena do Brumova, až r. 1784 zřízena byla josefinská lokálka, jež r. 1856 povýšena na faru. Do kostela přenesen byl oltář ze zrušené kaply sv. Rocha blíže Uh. Hradiště. R. 1776 platila osada štítenská faráři brumovskému celkem $15^1/_2$ kopy pšenice a rovněž ovsa, 50 slepic a 31 for dřeva. Hřbitov je kolem kostela.

Škola byla zřízena zároveň s farou. Byla jednotřídní, až r. 1873 vzpomíná se školního pomocníka. R. 1879 povýšena na dvojtřídní, r. 1898 na trojtřídní. Nynější školu vystavěla obec r. 1898 nákladem 17.000 zl. Nejdéle tu působili Václav Závodník (1832—1850) a Josef Zahradníček (1879—1896). Knihovnu i kroniku založil Josef Zahradníček.

Pošta je v místě, nádraží v Bilnici, zástavka v Popově.

Rody přes sto let na gruntech: Struhařův, Holbův, Bařinkův, Černíčkův, Tománkův.

Spolky: sbor dobrovolných hasičů a občanská záložna od r. 1898, která měla r. 1903 371.999 K 84 h pokladního obratu a 1521 K 9 h čistého zisku.

Epidemie: spálničky r. 1901, cholera r. 1836.

Živelní pohromy: požárem r. 1877 strávena skoro celá osada (109 domů); veliké požáry byly také roku 1822 a dne 10. února r. 1851.

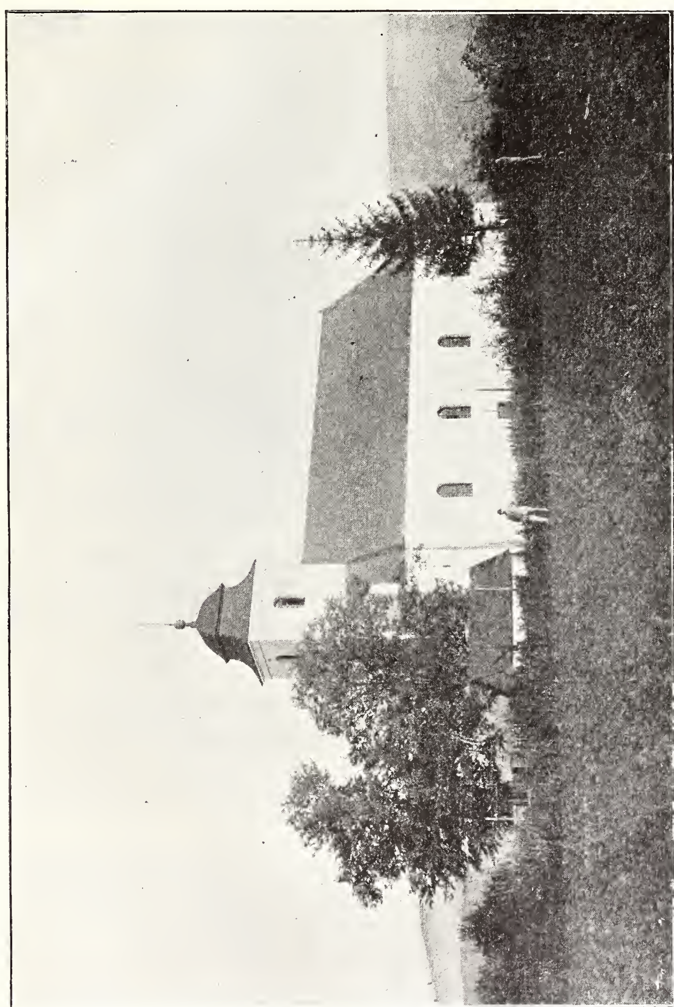
Samoty: v okolí Štítné jest plno kopanic či usedlostí pasekářských, které mají jména; jsou to: na Pláňavě, na Brunovém, Žírce, na Kršlisku, Zelenská, Bartošovy Nivy a Dúbravy. Panský dvůr Kochavec.

Jména tratí: Blahové, Dílec, Kršlení, Vápenice, Uvezlé, Šomáďové, Nivy, Maštinec, pod Strání, pod Křeščovišci, Kúty, za Lázem, za Jamú, Trávníky, Slané kúty, Hůrky, Mezicestí.

Poddanské poměry: Z půllánu robotovali 65 dní pěší jednou osobou, jen 4 usedlosti měly do roka $19^1/_2$ dne roboty potahem. Domkaři robotovali 13 dní pěší. Výkupu z roboty bylo 5—6 zl. ročně. Štítňané „košiarovali“ ovce i dobytek vepřový v panských i selských horách. Na každém salaši byl pastýř a za noci chodili sedláci „na čídu“ (pomáhali mu dobytek hlídat). Za pastvu platilo se vrchnosti 6 kr. z ovce nebo z prasete, ale z kozy 60 kr. ročně.

Dějiny: Štítná, kterou Švoj píše Štětina, připomíná se po prvé až r. 1500, kdy král Vladislav II. dal do zástavy a r. 1503,

kdy prodal hrad brumovský se vším příslušenstvím Janovi Meziříčskému z Lomnice. Potomek tohoto Jana, pan Adam Meziříčský z Lomnice a na Brumově, vyprostil r. 1537 poddané štítenské z práva odúmrtního a dovolil jim v panských lesích svobodnou

Obr. 70. Chrám Páně ve Štítné.

pastvu bukvovou i žaludovou, jakož si žádali. Pastvy této užívali Štítňané až do r. 1848. Za tyto milosti zavázal se každý grunt, že bude do důchodu panského odváděti každoročně po měřici ovsa a po slepici.

R. 1574, kdy Mandalena Lomnická, provdaná kněžna Mynsterberská, prodala brumovský hrad se všemi dědinami příslušnými Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan, jmenuje se Štítná hradským příslušenstvím brumovským.

Vpádem tatarským r. 1663 zkažena skoro celá osada. Zabito anebo zajato 7 lidí, vypálena celá osada, vypálen panský dvůr, uloupeni 2 koně a spáleno všecko obilí.

R. 1683 se Turci Tökölym vedení Štítné vyhnuli, ale vpády Rákóczovské zasáhly Štítnou v letech 1704—1710. Pozdě po žních r. 1704 přivalili se povstalci Rákóczovští průsmykem vlárským až k Bilnici a nechavše vrch Mezipláňaví a za ním Chladný vrch v levo, rozdělili se při Bilnici na dvé; jedni táhli k Brumovu, druzí ke Štítné. Štítňané zvěděli o vpádu dosti záhy, proto ženy a děti s dobytkem uchránili do hor a sami se ozbrojili. V trati Mezicestí uhodili Štítňané svými selskými i střelnými zbraněmi na Kuruce a porazili je. Po boji bylo mnoho povstalcův uherských mrtvo na místě, ale Štítňané je pochovali do hluboké šachty a na památku vystavěli boží muku nedaleko kostela. Z obav před dalšími vpády postavili Štítňané stráže na Vláře a na blízkých horách. Leč Kuruci se od té doby Štítné již vyhýbali.

R. 1758 bylo ve Štítné 112 domů, mezi nimiž 31 celých gruntů, 20 podsedků, 1 pasekář, 34 podruhů, 2 mlýny (nyní 5 mlýnů), krupník, olejní stoupa, hospoda, kovárna, c. k. skladiště soli, jatka, dvůr s ovčínem.

S Brumovem přešla Štítná r. 1835 od Illyesházův na barony Siny a r. 1894 od vévodkyně d'Harnoncourtové na Drehera.

R. 1851 zakoupil Jiří baron Sina v Bilnici a ve Štítné některé mlýny a grunty k velkostatku za 17.055 zl.

Zaniklá osada **Kochavice** stávala v místech nynějšího dvora panského Kochavce. Připomíná se r. 1500 a 1503 jako příslušenství hradu brumovského, ale r. 1516 mluví se o osadě již pusté. Záhy po té pozemky její splynuly asi se Štítnou, ježto v úředních popisech moravských, vykonaných v kraji hradištském r. 1669—1671, aby se zjistil stav zpustošení válkou třicetiletou, se pusté osady Kochavice již nevzpomíná.

---

[1]) Schwoy, Topographie, II., 616; Listinář „Selského archivu", 1904; Slavík, Slovensko, 42.

Šťudlov,

neb Ščudlov, samostatná katastrální a politická obec, 6 km severovýchodně od Klobouk, silnicí spojená s Příkazy. Osada leží na rovině pod horou Radošínem, domky stojí po různu, jsou dřevěné, zomítané, bez ozdob. V každém domě jsou v síni „žrna", na nichž se mele chlebová mouka.

Rozloha obce měří 946 ha, z čehož plodné půdy 921 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1825 v 59 domech 529, r. 1834 v 63 domech 520, r. 1890 ve 101 domě 564, r. 1900 ve 101 domě 596 duší, Čechů, katolíků, zemědělců a šindelářův.

Farou přísluší Šťudlov do Klobouk, kde je i pošta. Farář klobucký měl r. 1771 od 4 čtvrtláníků po $^1/_2$ kopě pšenice a ovsa, čili dohromady 2 kopy pšenice a tolikéž ovsa, a od 87 chalupníků (podruhů) po mandeli, dohromady $4^1/_4$ kopy ovsa a tolikéž pšenice. R. 1848 byly ve Šťudlově již jen drobné usedlosti, a to 2 osminy lánu, 6 dvanáctin lánu, 8 šestnáctin lánu, 28 čtyryadvacetin lánu, 16 dvaatřicetin lánu a 6 půlpodsedkův. Z osminy lánu bylo 1 zl. $13^3/_4$ kr. výkupu z farského desátku, čili kapitál 24 zl. $33^1/_4$ kr., celá obec platila farského výkupu desátečního 30 zl. $35^2/_4$ kr. čili za 20 let rentu 613 zl. $06^2/_4$ kr.

Škola začala se roku 1820 jako škola z nouze. Budovy školní ještě nebylo, učil obecní písař ve svém domě. R. 1824 však byla již i školní budova, která r. 1832 pronajata pohraniční stráži, pročež vyučováno v najatých světnicích. R. 1840 zbudována nová škola, dřevěná. Časem byla obec nucena zbudovati školu zděnou, která r. 1899 rozšířena na dvojtřídní. Školní kroniku a knihovnu založil r. 1891 učitel Frant. Koncer, jenž má o školu i lid dobré zásluhy.

Poddanské poměry: Od r. 1659 jest Šťudlov příslušenstvím návojského dílu panství brumovského. Ze čtvrtlánu robotovali 108 dní potahem, odváděli úrok pšeničný, ovesný, slepičí a kmín. Za „cedulu" k ženění robotoval ženich 10 dní. Od r. 1841—1852 měla obec s vrchností spor o lesy, ale spor konečně prohrála, obecní les Úvezle s panským spojen a obec odškodněna obnosem 300 zl. Za dob robotních byl zřízen ve Šťudlově „obilní fond", k němuž se na obecní sýpku sypal oves; fond ten zrušen r. 1877. Již roku 1805 měla obec spor s vrchností; obec se opřela a návojský vrchní volal na rebelanty

vojsko. Fojtství nebylo dědičné; na fojtství nerobotovali, ale fojt odbíral panský osyp, dohlédal na robotníky, svolával je na robotu a z roboty propouštěl.

Ve Šťudlově b a č o v a l i až do r. 1847. Sedláci zvolili ze sebe baču a přidali mu dva valášky; bača zřídil si salaš a pásl na selském i na panském. Za salaš neplatilo se vrchnosti nic, ale za pasení z ovce 4 kr. se vrchnosti nahražovaly. Každému sedláku dával bača z ovce 8 liber bryndze, protože bačoval na škodu i na osoh, co nadbylo, bylo jeho, co se nedostalo, škodoval a musil dáti ze svého. Salašů bývalo osm.

Ž i v e l n í p o h r o m y: Drahota r. 1864, požáry r. 1876 a r. 1884.

Ve Šťudlově vyskytl se ojediněle jantar.

J m é n a t r a t í: Padělky, pod Stráží, Háj, Lomeniska, Uvezlé, Doliny, Tuchyně, od Závrší, Seninky, Paseky, Čihulka, Hříby, od Lidčanska.

R o d y přes sto let na gruntech: Fojtík č. 33., Ptáček č. 20., Strnad č. 5. a 45., Lukáš č. 1. a 2., Josefčák č. 23., Řehák č. 56., Maček č. 11., Výpušťák č. 16., Vašička č. 39., Zimek č. 44.

D ě j i n y: Poprvé připomíná se Šťudlov r. 1503 při prodeji hradu brumovského od koruny královské Janovi Meziříckému z Lomnice. Tolikéž když dědička pánů Meziříčských, Mandaléna vévodkyně z Mynsterberka r. 1574 Brumov prodala Zdeňkovi Říčanskému z Říčan, byla dědina Šťudlovská hradským příslušenstvím.

Když v r. 1659 dělily se sestry Forgáčovny o statek brumovský, spojen byl Šťudlov s Návojnou, při níž od té doby zůstal.

R. 1663 vpádem tatarským zabiti 4 lidé, vypáleno 5 domů, uloupeno 5 koní, 3 krávy a 191 ovcí.

Dějiny velkostatkářské viz při Návojně.[1])

Vlachovice,

městečko, samostatná katastrální a politická obec, 6 km. z Klobouk na západ, na rovině při řece Vláře. Staré domy jsou dřevěné, z tlučenice nebo nepálených cihel, zomítány, bez ozdob.

---

[1]) Slavík, Slovensko, str. 42.

Obr. 71. Pohled na Vlachovice.

Rozloha obce měří 1624 ha, z čehož plodné půdy 1575 ha. Obyvatelstva bylo r. 1777 ve 120 domech 676, r. 1790 ve 107 domech 679, r. 1834 ve 138 domech 762, r. 1890 ve 149 domech 953 a r. 1900 964 duší, Čechů, katolíků (několik židů), zemědělcův a řemeslníkův.

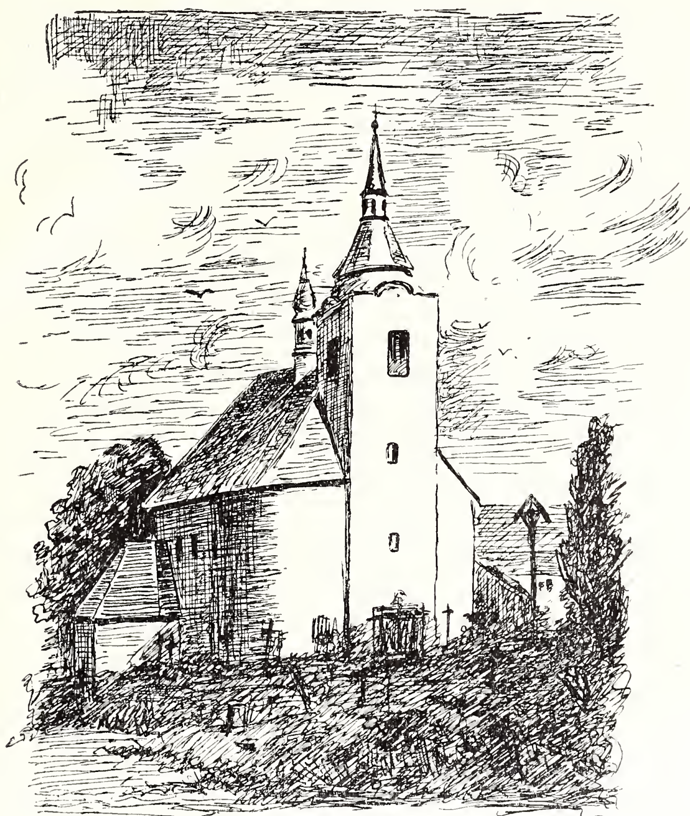
Farní kostel je zasvěcen sv. Michalu archandělovi. Roku 1900 byl vnitř úplně opraven. Neznámo, kdy byl založen a vystavěn, ale nynější stavba je novější. Kolem kostela, který stojí na kopečku nad dědinou, jest hřbitov. Hlavní oltář byl obnoven r. 1834, varhany zakoupeny r. 1858. Poboční oltáře Matky Boží a sv. Jana Nep. byly pořízeny farníky asi r. 1800. Zvony jsou tři; největší koupil farník Jan Marcaník r. 1700, prostřední je z r. 1764, nejmenší bez roku a bez figury, s nečitelným nápisem prý gotickým, byl po vpádu kuruckém nalezen v zemi u potoka nad Vlachovicemi. Matriky počínají se rokem 1719, farní pamětní kniha r. 1635; zachovaly se také farní inventáře z let 1635 a 1641. Hřbitov připomíná se již r. 1687 okolo kostela; r. 1850 byl rozšířen částí farní zahrady. Při kostele jsou staré nadace: Kučeříkova z r. 1727 na 650 zl. a druhá z r. 1768 na 500 zl. Patronem jest od r. 1788 náboženský fond, před tím byly Vlachovice svobodnou kolací ordinariatní. O faře činí se první zmínka r. 1500, ač jest zajisté starobylá. Budovu farní zbudoval farář Jan Zelinka za pomoci patronovy roku 1690. Za tohoto faráře (1689—1715) byl po vpádech kuruckých zbudován také kostel a vystavěny hospodářské budovy farní. R. 1899 zřízena byla při kostele „Jednota sv. Michala", jejímž úkolem je rozšíření chrámu.

Farářům vlachovským příslušelo právo lovit ryby v obecní řece od mlýnského stavu vlachovského po mlýnský stav vrbětický, právo svobodného užívání panského i obecního lesa a svobodného pasení na panských i obecních pozemcích. Desátek farní byl jako při faře klobucké; r. 1808 dostal farář z celé kolatury 109 měr pšenice a 26 měr ovsa a slepic v ceně 3 zl. 48 kr. Matriky založil farář Jan Mojzlík r. 1719. Nejdéle zde působil Petr Tománek od r. 1789—1824.

Přifařeny jsou: Vlachovská Lhotka, Haluzice, Křekov, Vrbětice a Vlachovice.

Nad Vlachovicemi stojí kaple sv. Trojice, nad Křekovem kaple Panny Marie. Při kostele Vlachovském jsou nyní bratrstva křesťanských matek, sv. růžence a sv. Terezie.

Za dob reformačních byla celá farnost Vlachovská dílem vyznání luterského dílem bratrského, katolíků bylo jen něco málo, ale Jan Říčanský Kavka z Říčan zasadil se o protireformaci a také ji vykonal, kdyžtě odpor proti katolické obnově nebyl právě úporný, ježto Vlachované již dne 11. září r. 1597 na olomucké

Obr. 72. Kostel ve Vlachovicích.

konsistoři katolického faráře se dožadovali. Za tuto žádost dostalo se jim však pouze pochvaly, ježto konsistoř neměla dostatek katolických kněží.

Škola vlachovská náleží k nejstarším v okrese. Již r. 1602 činí se zmínka, že Jan Kavka z Říčan luterskou školu zavřel a katolického učitele do osady dosadil. Škola přetrvala i válku třicetiletou a r. 1670 připomíná se znova.

Učitele vydržovali po válce farní osadníci, dávajíce mu 8 kop pšenice, tolikéž ovsa a něco másla.

Do Vlachovic byly přiškoleny všecky přifařené osady. Teprve r. 1853 zřízeny samostatné školy v Křekově a na Vlachovské Lhotce, ve Vrběticích teprve r. 1876. Až do r. 1866 vyučoval školní pomocník vlachovský výpomocně také v Křekově a na Vl. Lhotce. Budova školní byla r. 1816 přestavěna. Pamětní knihu založil nadučitel Matějíček r. 1879, knihovnu školní nadučitel Jan Prager r. 1885. Nejdéle na škole působili učitelé: Jos. Jančík (1739—1783), Ignát Pospíšil (1821—1843), Matějíček 1871 až 1885) a od r. 1885 nynější nadučitel Jan Prager. — R. 1901 byl počet žáků 178.

Na městečko byly Vlachovice vysazeny r. 1556, ale výsadní listina je v musei v Uh. Brodě.

Rody přes sto let na gruntech: Strážnický, Čech, Kulíšek, Kovářík, Míča, Doruška, Drga, Fojtů, Janků, Polášek, Šánek, Častulík, Novosád, Plšek, Žolek.

Spolky: hasičský od r. 1888, pěvecko-čtenářská beseda od r. 1901, spořitelní a záloženský spolek dle vzoru Raiffeisenova od r. 1900. R. 1896 zřízený potravní spolek „Obrana" zanikl pro různé nepořádky 1904.

Cechy vlachovské byly organisací řemeslnictva z farnosti vlachovské a slavičínské a sice: krejčovský, ševcovský, koželužský a rajscech (stolaři, bednáři atd.).

Epidemie cholerová zuřila r. 1832 a 1836.

Živelní pohromy: krupobití 1892, požár r. 1900.

Samoty: panský dvůr (nyní rozpuštěný), Planodíl (dle pověsti zaniklá osada) a paseky Dúbravná a Okrouhlá.

Jména tratí: Podhoří, Záluží, Bojatin, Nivy, Zahájí, Brtě, Planodíl, Rybnická, Podúsoší, Mokré luhy, Záhumení, Čeherkův háj, Bukovina, Planá, Hrbov, Krátecko, Bližní, Mladý háj, Suchý vrch, Padělky, Skalice, Dúbravná, Okrouhlá, Podbukovní hájky.

Dějiny: O založení osady vlachovské se vypravuje, že pochází z doby knížete Priviny. Služebník Privinův Vlach vysvobodil knížete ve zdejších lesích na honech zbloudilého a lupiči lapeného a svázaného. Kníže dal odměnou Vlachovi toto okolí, aby zde založil osadu. Po jméně zakladatelově nazváno nové založení Vlachovicemi.

Pověst tato jest obšírně zapsána v obecní kronice.

Poprvé čtou se Vlachovice dne 20. srpna r. 1261 v zakládací listině kláštera vyzovského (Blachowicz), kterou Dobner a po něm i Brandl kladli k r. 1264.

Obr. 73. Vnitřek kostela ve Vlachovicích.

Na Vlachovicích seděla šlechtická rodina, která se po sídle svém psala z Vlachovic a v erbu měla váček. V letech 1333 až

1343 držel Vlachovice Víšek z Vlachovic, r. 1350 připomíná se Petr z Vlachovic a žena jeho Marketa.

Tato postoupila r. 1370 své na Vlachovicích a Křekově zajištěné věno muži svému Petrovi. Po nich dědil Vlachovice syn Buzek. Měl na statku svém sstupníky Čeňka a Jaroše z Drahotúš, od nichž si r. 1391 vyžádal, aby směl ve Vlachovicích zajistiti ženě své Anně věno. Obdržev povolení, zapsal jí na celé dědině Vlachovicích s tvrzí a dvory, s mlýny a celým příslušenstvím i s movitostmi 200 hřiven grošů.

Buzek z Vlachovic koupil r. 1398 věno Žofky vdovy Oldřichovy z Bohuslavic, které ve výši 60 hř. na Bohuslavicích zapsáno bylo, a r. 1412 koupil od Mikuláše z Rankovy Lhoty celou ves se dvorem a poplužím Rankovu Lhotu, nynější Vlachovskou Lhotku.

Buzek z Vlachovic připomíná se ještě r. 1416, a to jest poslední zmínka.

Po něm dědil Vaněk z Vlachovic, který již r. 1447 byl umrlý. Vdova jeho Marketa ze Záhorovic vzala r. 1447 na spolek děti své na věno 250 hřiven, které bylo pro ni právem věnným zapsáno na Vlachovicích s tvrzí, na Bohuslavicích a na Rankově Lhotě. Věno toto dal a přidělil vdově Marketě rukojmí Vaňkův Ješek z Jikve také teprve r. 1447. Připomínají se při Vlachovicích v Zápisích deskových tvrz, dva dvory, rybníky a dva mlýny.

Když dospěli, ujali se Vlachovic synové Vaňkovi. R. 1466 zapsal Matěj ze Šternberka a z Lukova bratřím Buzkovi, Jankovi a Petrovi z Vlachovic pustou ves Kolelek s pustým dvorem, s polnostmi vzdělanými i nevzdělanými, s platy a užitky, pastvami, lesy, háji, porostlinami, s vodami běhutými i neběhutými.

Ale později držel Vlachovice jediný Jan, o němž víme, že r. 1480 vzal na Vlachovice s tvrzí, Vlachovskou Lhotku, Křekov a Šanov na spolek Markvarta z Honbic a na Ořechově. Byl to asi soused nepokojný, ježto r. 1481 měl rozepři o Rudice u Brodu Uherského s Kateřinou z Nabdína a r. 1482 při s Ctiborem z Landšteina a na Bojkovicích o ves Krátkou. Roku 1490 vzal manželku svou Anežku z Honbic na spolek na Vlachovice a roku 1492 pohnal Jindřicha z Buchlovic před soud zemský, že jest mu rukojmím za Újezd, Těšov a Zákřov a správy těch vsí do desk mu nevložil (dluhů nevymazal). Po Janovi z Vlachovic dědil bratr jeho Petr Vlachovský z Vlachovic, který okolo r. 1520 zapsal

ženě své Marketě z Myslibořic 2000 zl. věna na Vlachovice s tvrzí, pustou ves Kolelek, Křekov a Lhotku Vlachovskou.

R. 1530 koupil od Václava z Vlachovic vesnice Újezd a Bohuslavice a pusté dědiny Uhřice a Zákřov.

Syn Petrův Jiřík z Vlachovic zaměnil okolo r. 1550 svůj celý statek, totiž Vlachovice s tvrzí, farou a rybníkem, Lhotu Vlachovskou, Křekov, Bohuslavice a pustou ves Kolelek, s Václavem mladším Podstatským z Prusinovic za statek liptálský u Vsetína.

Nový majitel vymohl osadě r. 1556 právo trhové a povýšení na městečko. Volný klade to omylem k r. 1560.

Václav Podstatský z Prusinovic zapsal r. 1566 celý statek vlachovský Benjaminovi z Vrbové, jehož dědicové, totiž Emerich a Ondřej Jakešičtí z Vrbové prodali Vlachovice s tvrzí a městečkem, Bohuslavice, Křekov, Vlach. Lhotku a pustou ves Kolelečko r. 1592 za 3800 zl. své sestře Dorotě, která ještě téhož roku vzala na polovici Vlachovic na spolek muže svého Frant. Szerényiho z Kis-Szerénye, šlechtice uherského.

Druhá polovice statku byla již r. 1598 spojena s velikým sousedním statkem brumovským, neboť ji s ním koupil od dědiců Zdeňka Říčanského Kavky z Říčan Jan Říčanský z Říčan.

Fara patřila tou dobou k oné polovici, kterou držel pan Kavka z Říčan. Jelikož bylo ve Vlachovicích mnoho protestantův a českých bratří, dal si hned nový majitel záležeti, aby vykonal katolickou protireformaci. V letech 1602 — 1610 obnovil také skutečně ve Vlachovicích katolickou víru v kostele, ve škole i v lidu.

Férencz Szerényi z Malého Szerénya (de Kis Szerényi) držel polovici Vlachovic ještě r. 1616, po něm pak následovavší synové Pavel a Gabriel prodali r. 1628 polovici Vlachovic s tvrzí a dvorem, pivovarem, ovčínem, farou, mlýnem a s polovicí Bohuslavic, Křekova, Lhotky Vlachovské se dvorem zvaným Krátecko Žofii Boznyakové z Magyarhely za 10.000 zl. mor.

Tato prodala tuto polovičku dne 1. srpna roku 1638 Esteře Forgáčové rozené Bošance z Velkého Bošáce a na Gymeši za 9000 zl. mor. Tím byly celé Vlachovice spojeny se zbožím brumovským.

Druhá polovice měla mezi tím společné osudy s Brumovem. Dne 23. září 1622 přesla kupem od Jana Kavky Říčanského na

Pavla Apponyiho z Nagy-Appona, po kterém dědil syn Petr a r. 1626 odkázal Brumov s polovicí Vlachovic Mikuláši Forgáčovi z Gymeše a jeho choti Esteře Bošance z Velkého Bošáce a Aleně Apponyové z Nagy-Appona (z Velkých Oponic). Když zemřel Mikuláš Forgáč a Estera Bošanka stala se samojedinou držitelkou Brumova, darovala dne 23. května r. 1658 Vlachovice dceři své Evě hraběnce z Erdödy, která při dělení zboží brumovského r. 1659 dostala díl haluzický. Ale Vlachovice nebyly sloučeny se statkem haluzickým, nýbrž po smrti Evy z Erdödy r. 1670 vráceny k podílu brumovskému.

Po válce třicetileté nechala pro sebe vrchnost část rolí od pustých usedlostí selských.

Vpádem tatarským v říjnu r. 1663 bylo zabito neb zajato 93 lidí, celá osada spálena, spálen panský dvůr, uloupen všecek dobytek, na panském díle Johany Trčkové uloupeno 6 koní, 164 kusů hovězího dobytka, 494 ovcí, spáleno všecko obilí. Vpádem tím zničen byl také kostel, ale našel se mu mezi vlachovskými usedlíky zámožný podpůrce v osobě Jana Marcaníka, jenž r. 1669 dal kostel opraviti.

R. 1703 znova zničeny byly Vlachovice vpádem odbůjců Rákóczovských. R. 1704 dne 8. dubna znova přijelo na Vlachovice 5000 povstaleckých pěšáků a městečko zpustošili. V letech 1705—1710 častěji ještě navštíveni byli Vlachované uherskou luzou a vždy pochodili zle.

Od r. 1670 jsou celé spojeny pod panstvím brumovským, proto odkazujeme ke kapitole o Brumově.

V závěti hraběte Josefa Illyesházyho z r. 1758 čteme, že ve Vlachovicích bylo 120 domů, mezi nimiž kostel, fara, škola, 38 celých gruntův, 8 podsedků, 45 podruhů, jatka, hospoda, mlýn s kašníkem, kovárna, kolárna, sušírna na ovoce a panský dvůr, v němž se choval jalový dobytek hovězí.

R. 1795 dne 20. února potvrdil císař František II. dva od pradávna bývalé výroční trhy na sv. Filipa a Jakuba a na sv. Havla, jakož i týdenní trh o každé sobotě.

R. 1894 přešly Vlachovice kupem na velkotovárníka Antonína Drehera, jenž v prosinci r. 1904 všecky k panským dvorům vlachovským náležité a dosud nezalesněné pozemky prodal za

82.000 K vlachovskému nadučiteli Janu Pragrovi, obchodníku Bernartovi Eislerovi, mlynáři Janu Urbaníkovi z Vrbětic a usedlíku Josefovi Švehlákovi z Vrbětic, kteří počátkem r. 1905 celý koupený komplex rozparcelovali.[1])

Vlachovská Lhotka viz Lhotka Vlachovská.

Vrbětice,

samostatná katastralní a politická obec, 8 km od Klobouk na jihozápad, několik krokův od silnice z Vlachovic do Slavičína. Osada leží na rovince nedaleko Vláry, jíž lid zde říká prostě Říka nebo Benčica, jest stavěna nepravidelně, s domy štítem do cesty, bez zahrádek; domy jsou většinou zděné, ale zachovaly se dosud některé dřevěné. Jediný dům má výstupek, kterému říkají tu „zářek“.

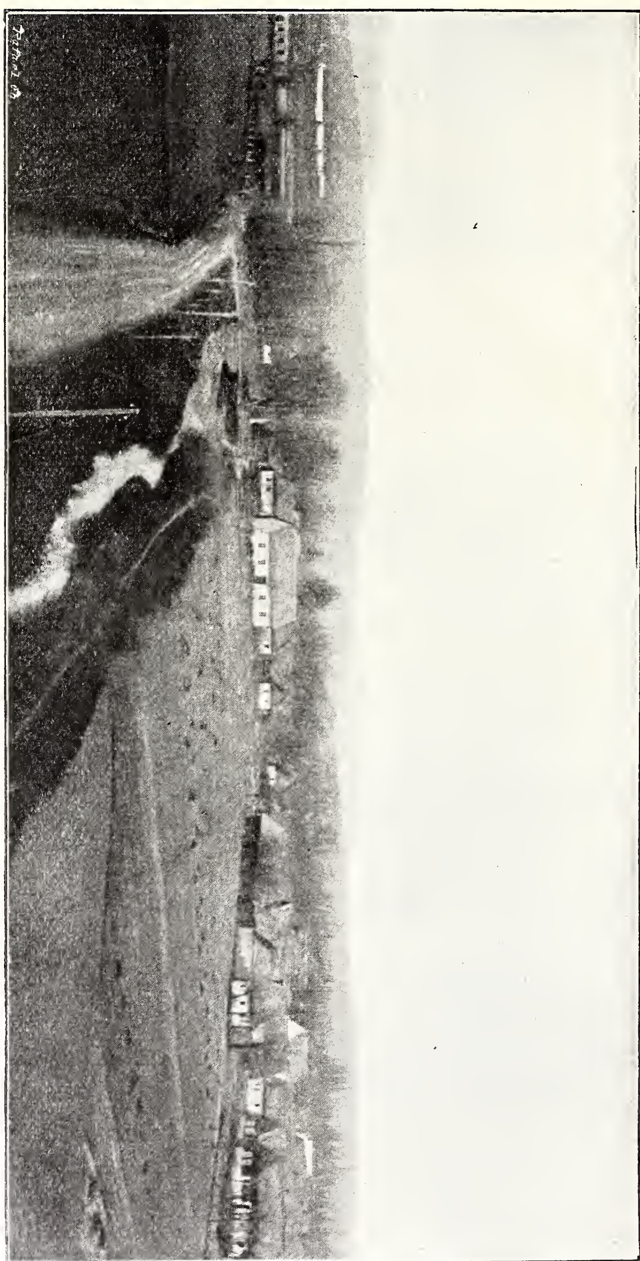
Rozloha obce měří 616 ha, z čehož plodné půdy 596 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 51 domech 357, r. 1834 v 65 domech 323, r. 1890 v 67 domech 399 a r. 1900 v 67 domech 389 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův a miškářův. Obyvatelstvo je zámožné i uvědomělé.

Farou příslušejí Vrbětice k Vlachovicům, kam slušely již v XVI. věku. Počátkem věku XVII. byly z Vlachovic vyfařeny a spojeny s Kloboukami, ale r. 1668 odtrženy od Klobouk a znova přifařeny do blizounkých Vlachovic. Každý sedlák dával vlachovskému faráři půl kopy pšenice a půl kopy ovsa, varhaníkovi 2 snopy každého obilí a rektorovi 40 kr. ze slabikanta a 60 kr. ze čtenáře.

---

[1]) Slavík, Morava, 193, 213, 217, Slovensko, 42; Wolný, Mähren, 123, 133; Cod. d. Mor., III., 324; Z. d. olom., I., 165, VI., 235 a 236, 848, VIII., 307, 563, X., 660, 670, XI., 240, XII., 26, XIV., 11, XVIII., 17, XXIII., 6, XXV., 92, XXVIII., 38, XXX., 108, 121, XXXI., 9, XXXVIII., 12; Brünner Wochenblatt 1824, 301; Dobner, Mon., IV., 272; Brandl, Kniha, 385, Půhony, VI., 118, 230, 261; Dr. Kameníček, Sněmy, II., 645.

Obr. 74. Pohled na Vrbětice.

Škola byla založena teprve r. 1882; jest jednotřídní. Před tím chodily děti do školy ve Vlachovicích.

Pošta je ve Vlachovicích, nejbližší nádraží v Bohuslavicích.

Rody přes 100 let na gruntech: Bílka, Vaňatka, Zámečník, Švehlák, Kříž, Šudrla, Vrátník, Šimonů a Petula.

Jména tratí: Chříby, Vinšovatá, Trojková, Malinovo březí, Dílce, Lyčiny, Záhumení, Podedraží, Maršová, Prohlavky, Kysilov, Mezipotočí, Mezihrází, Čubky, Jasenky, Byškovy, Chmelikov, Papradné, Podbřezí, Padělky, Bartošky.

Poddanské poměry byly velice mírné, ježto osada slušela k panství hošťálkovskému a kromě nejnutnější práce lesní nerobotovala. K r. 1620 čte se ve staré pozemkové knize první vrbětický fojt, jehož fojtství bylo dědičné. Starostovi říkají ve Vrběticích do dneška fojt. Vrchnost vybírala kuřata, slepice a vejce a dovolovala poddaným sbírati v panské hoře klestí.

Dějiny: R. 1500 připomínají se Vrbětice již příslušenstvím zeměpanského hradu Brumova, s nímž r. 1503 od koruny královské prodány byly králem Vladislavem II. Janovi Meziříčskému z Lomnice. Jak se staly zbožím zeměpanským, nedovídáme se. R. 1574 prodala je jako příslušenství brumovské Mandalena kněžna Mynsterberská Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan a když se r. 1659 pět dcer Estery Forgáchové o statek brumovský dělilo, připadly Vrbětice ke zboží haluzickému, s nímž zůstaly spojeny do dneška.

R. 1663 vpadlí Tataři zabili 2 lidi, vypálili 12 domův, spálili všecko obilí, uloupili 2 koně, 35 kusů hovězího dobytka a 250 ovcí.

R. 1658 bylo ve Vrběticích jen 40 osob katolicky přijímajících.[1])

Vysoképole,

samostatná katastrální a politická obec, na silnici z Klobouk do Vyzovic, 10 km. od Klobouk na severozápadu. Osada nazývala se původně Vysoká Lhota, později zkrátka jen Vysoká; lid v Drnovicích a Újezdě — v osadách sousedních — dosud říká místo Vysokopolsko jen zkrátka Vysocko. Půdorys osady tvoří

---

[1]) Slavík, Slovensko, 42.

nepravidelnou náves na obou koncích otevřenou; do návsi vedou od nepamětných dob čtyři cesty. Mezi domy jsou mezery, domy stojí štítem do ulice; grunty jsou po obou stranách návsi, chalupy uprostřed a na dolním konci osady. Paseky k politické obci příslušné jsou nejnovější. Domy ponejvíce dřevěné jsou bez výstupkův a bez ozdob.

Rozloha obce měří 1208 ha, z čehož plodné půdy 1184 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 92 domech 520, r. 1834 ve 102 domech 568, r. 1890 ve 115 domech 627 a r. 1900 ve 118 domech 636 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou přísluší Vysoképole do Ujezda v okrese Vyzovském, pošta je ve Val. Kloboucích. Dne 21. června r. 1706 odkázala Terezie Podstatská z Prusinovic v posledním pořízení 1000 zl. na stavbu kaple ve Vysokémpoli, která také za nedlouho zbudována. Při všeobecném rušení klášterův a kostelů za Josefa II. byla kaple r. 1783 zrušena a sbořena. Nyní na jejím místě v trati zvané Bojatín, $1\frac{1}{2}$ km. severozápadně od Vysokéhopole stojí kaplice, u níž je studánka, jejíž vodě lid připisuje moc zázračnou. Lidová pověst vypravuje, že v místech těch zjevila se Panna Maria pasačce a v místě, kde patou vytlačila důlek, vyprýštila studánka, jejíž voda prý zázračně pomáhá při nemocech dětských; jisto jest, že již před více než 100 lety konaly se ke kapličce hlučné pouti. Kapli zdobila socha Panny Marie, která r. 1783 po zrušení kaple Josefem II. přenesena do farního kostela újezdského, kdež od té doby koná se pouť na den Navštívení Panny Marie. Pevné, železnými pruty pobíjené dvéře ze zrušené kaple dány do kostela luhačovského, kde byly v hlavním vchodu až do r. 1890. Na místě zrušené kaple postaven byl kříž. Teprve asi r. 1870 vystavěna byla znova nedaleko studánky kaplička, v těch asi místech, kde byla Josefem II. zrušená, neboť dvě stěny její stojí na základech staré kaple. R. 1889 obec kapli opravila. Farář újezdský míval ze čtvrtlánu půl kopy pšenice, půl kopy ovsa a slepici nebo dvě kuřata.

Dosud lidé z celého okolí putují ke studánce. Je-li chlapec nemocen, putuje k ní otec; je-li dcerka nemocna, putuje k ní matka. Z domu vyjde před slunce východem, nemluví se žádným, nepozdraví, na pozdravy nepoděkuje, jen stále se modlí; nabere ze studánky vody a zavěsí na blízký strom prádélko z nemocného dítěte, buď košilku, čepičku a pod. a kousek vlásků. Doma

se dítě v té vodě vykoupá a jistě okřeje. Celá blízká planá hruše je ověšena takovými dětskými hadříky. Blízkou kaplici, již výše zmíněnou, vystavěl r. 1870 poustevník Kolínek. Byl rodilý z Vyzovic, vyučil se soukeníkem, oženil se a měl se ženou dvě děti. Ale nedařilo se mu; prodal chalupu a šel s rodinou do světa. Ve světě mu žena zemřela a děti prodal z nouze komediantům. Ale po čase ozvalo se svědomí. Začal chodit po poutích za zpěváka v habitě, růženec, knížky a hůl s křížkem v ruce. Když si něco groší nastřádal, vrátil se do svého domova a vystavěl Vysockou kapličku. Vedl prý potom přísný život, čině tuhé pokání. Spával na holém kameni a umrlčí hlavu měl stále před sebou na stolečku. U lidu byl oblíben. Když byl doma, zanesly ho selky živobytím. Časem mu „vstupovalo“ do hlavy, vydával se za proroka, a tu měl Újezdský pan farář s ním pravý kříž.

Škole dorostlé děti chodily původně do farní školy v Újezdě. Začátkem minulého století docházel již z Újezda do Vysokéhopole školní pomocník čili preceptor a zde vyučoval v některém domě, v němž se děti sešly. R. 1805 jmenuje se preceptor Jan Feigerle; záhy na to bydlel již ve Vysokémpoli stálý učitel, jenž vyučoval v dřevěné, zvláště k vyučovacím účelům zřízené škole, rozměrů nepatrných. Učitel dostával od obce 6 měřic pšenice a 6 měřic rži, z každého školáka 15 grošů; na otápění školy musil každý školák donésti dvakrát do téhodne po dvou loučích a po dvou polénkách dřeva. R. 1865 vystavěna nová škola z nepálených cihel. R. 1896 rozšířena škola na dvojtřídní a pro dvojtřídku zbudována nová budova nákladem 15.000 zl. Školní kroniku i knihovnu žákovskou založil r. 1890 nynější učitel Valentin Podzemný.

Rody přes 100 let na gruntech: Machů, Barcuch, Mozgva, Zvonek, Bůl, Jakúbek, Janků, Kúdela, Zámečník, Šimoník, Trčka, Bulíček, Belha, Čureček.

Epidemie: zpuchřelost knihy u dobytka hovězího r. 1838.

Živelní pohromy: R. 1748 přiletěly z Uher kobylky, letěly tak husto, že zastiňovaly slunce jako černý mrak. Spadly na prostor půl míle široký a všecko obilí zničily. Sucho r. 1834, 1896, 1901 a 1904, neúroda r. 1846, 1868, 1889, krupobití 1890. Požár strávil dne 9. června r. 1901 16 domův.

Obecní knihovna založena r. 1901.

Samoty: paseky v tratích Ryliskách a v Jámě.

Jména tratí: Kosteliště, Díly, Zaháji, Nadvrší, Zažírovy, Mešné. Kněží vrch, Dílnice, Zábojkovy, Zakunina, Ohřeblíky, Bojatín, Rovně, Kosovy, Žižkov. Čertoryje, Kobylinec, pod Chrasty, Láze, Komhy, Skalička, Kláštov, Nivy, Újezdeček, Slopova, Ryliska, Jámy, Hranice. Potoky se jmenují: Kosov a Černé potůčky; kopce slovou: Klášťov (754 m.), Skalice (736 m.), Slopová, Suchý Vrch.

Na vrcholku Klášťova jsou dosud znatelny náspy, příkopy a propadliny podobné zasutým sklepením. Lid vypravuje, že tu stával hrad a že na ssutinách jeho bylo vídati z knihy čtoucího černokněžníka. Na západním úbočí hory je studánka zvaná „kobylí", v níž prý napájeli z hradu koně, také vídány zlaté kačeny, jak studánku obletují a v ní se ponořují. Pod kopcem jsou v půlkruhu valům podobné náspy, za něž prý se obyvatelstvo v čase nebezpečném utíkalo. Snad jest to pouhá památka na nebezpečné doby vpádů kuruckých a Rákóczovských, kdy obyvatelstvo mnohých vesnic z krajů pohraničních hledalo úkrytu v horách a lesích. Lidová domněnka, že tu býval zaniklý vyzovský klášter Smilheim je naprosto neodůvodněna, ježto ten býval ve Vyzovicích samých.

Poddanské poměry: Z lánu pracovalo se 80 dní potahem při dvoře ve Vysokémpoli nebo 202 dni pěšky. Z gruntu dávalo se také 8 kuřat, 20 vajec a 2 libry másla. Výkupu bylo ze čtvrtlánu 300 zl. konv. m.

Dějiny: Když Smil ze Střílek a na Brumově založil listinou ze dne 20. srpna r. 1261 klášter cisterciacký ve Vyzovicích, daroval mu kromě jiných statků také dědinu Vysokou Lhotu, „quae et Byssokopoli" dicitur.

Jelikož klášter se záhy vzmáhal a mohutněl, vznikla mu nepřízeň okolní šlechty, kterou trpěly poddanské dědiny. Dne 16. března r. 1361 nařizuje papežská kurie rozhodnutí sporu mezi opatem vyzovským a biskupem zvěřínským Alšem a mladším Alšem, bratry ze Šternberka, Janem z Kravař. Benešem ze Strážnice, Benešem z Lípy a Ješkem a Staškem ze Sehradic, kteří klášteru překáželi, aby svých poddaných dědin užívati nemohl, tím že je klášteru násilím odebrali a na sebe potáhli. Mezi odebranými osadami čte se také Vysoképole.

Spor ten nebyl tak hned rozhodnut, ježto Aleš biskup a Aleš mladší, bratří rodní ze Šternberka, ve škodách klášterních

ustati nechtěli a klášteru odebrané osady drželi pevně. Dne 12. srpna 1363 rozhodčí sporu, Klement, opat kláštera škotského ve Vídni, vyhlásil vyloučení z církve na všecky, kdož klášteru a jeho dědinám škodí. Mezi dědinami čte se tolikéž Vysoké pole.

Sto let měl klášter a jeho vsi pokoj, ale po stu letech hrabivost šlechty zase chtěla se obohatit dědinami jeho. R. 1481 pohání opat Beneš i veškeren konvent před šraňky práva zemského pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova z 5000 zl. uh., že drží klášter Vyzovice i městečko Vyzovice se vším příslušenstvím a vsemi, které klášteru od prvního jeho založení spravedlivě slušejí. Mezi vesnicemi jmenuje opat také Vysoképole a chce právo své listy pokázati.

Ale již po sv. Duchu r. 1482 pohoní kněz Beneš opat i veškeren konvent téhož pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova o touž věc.

Klášter byl tou dobou již blízek úpadku a mocnou ruku držel nad ním syn Jiříka Poděbradského, Viktorin kníže Mynsterberský, jakožto potomek zakladatelův. Asi r. 1483 dovolil král Vladislav, aby statku klášterního užívati směli potomkové zakladatelovi, Jan, Kuna, Čeněk, Heralt, Jan Boček a Boček Kunové z Kunštátu, kteří r. 1484 postoupili celého zboží Janovi Puklici z Pozořic a bratřím Artlebovi a Filipovi z Víckova za 2561 dukátů. Při tom také Vysoképole měnilo majitele, o čemž viz více své doby při Vyzovicích.

R. 1548 Zigmund Kuna z Kunštátu prodal celý statek klášterní Václavovi z Bozkovic. Mezi dědinami poddanými jmenují se výslovně Drnovice a Vysoképole.

Po Václavovi z Boskovic zdědil statek syn jeho Dobeš z Boskovic a po něm vdova jeho Zuzana Černohorská z Boskovic, jejíž děti r. 1568 celý statek prodaly Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan.

Kavka postoupil Vyzovice r. 1578 Anně z Nevědomí, provdané Žerotínové, ale dědiny Polanku, Leskovec, Drnovice, Vysoképole, Újezd, Loučku a Slopné od statku vyzovského oddělil a spojil se statkem brumovským. Od té doby jest Vysoképole příslušenstvím brumovským.

Po válce třicetileté bylo asi r. 1656 ve Vysokémpoli $3^{42}/_{64}$ lánu, domů 23 osedlých, 4 nově osedlé, 7 starých pustých, rolí

nově vzdělaných II. třídy $88^4/_8$ míry, starých pustých II. třídy 216 měr. Vrchnost udělala z jednoho pustého gruntu vinopalnu.

Když se r. 1659 sestry Forgáčovny o statek brumovský dělily, připadlo Vysoképole s několika dědinami Žofii hraběnce Frangipanové-Tersacové, ale ta je dne 3. prosince r. 1676 prodala ostřehomskému arcibiskupovi Jiřímu Szelepcsényimu z Pohronce 36.000 zl. a podobá se, že tento ještě jiný podíl brumovského zboží si přikoupil, poněvadž císař Leopold I. Veliký dne 25. července r. 1685, po biskupově smrti, dva po něm pozůstalé díly statku brumovského Juliovi Karlovi Podstatskému z Prusinovic a na Prusinovicích a choti jeho Marii Terezii, rozené Prosiganové z Emmerberka za 50.000 zl. rýn. postoupil. Po Juliovi Karlovi dědil Leopold Eugen sv. p. Podstatský, od něhož r. 1731 dne 23. července statek vysokopolský s Lidečkem koupil Josef hrabě Illyesházy, jenž držel již větší díl Brumova. Tím spojeno bylo Vysokopole se statkem později Sinovským a r. 1894 s ním přešlo na Drehera.

Vpádem tatarským r. 1663 zabit jediný člověk, ale jinak se osadě neuškodilo.

R. 1758 bylo ve Vysokémpoli 92 domů, mezi nimiž 25 celých gruntův, 9 podsedků, 23 podruhů, 2 mlýny, olejní lis, kaple za vsí, u kaple poustevna, jatka, kovárna, koupelna, panský dvůr.

Zdejší panský dvůr byl až do r. 1872 ve vlastní správě vrchnostenské, od té doby se pole k němu náležitá pronajímají sedlákům.

Zaniklá osada **Újezdec** stávala v místech nynější trati Újezdečku. R. 1492 Jan z Vlachovic pohnal Jindřicha z Buchlovic, že mu dluhů na Újezdě váznoucích nevymazal. R. 1530 byl Újezdec ještě lidem osazen. Byl příslušenstvím zboží vlachovského a zpustl v druhé čtvrti XVI. století, protože již roku 1566 se při Vlachovicích nejmenuje, ač jejich příslušenství úplně se vypočítává.[1])

---

[1]) Wolný, Mähren, IV., 137, 477; Cod. d. Mor., III., 314, 324; IX., 173—176, 239; Brandl, Půhony, VI., 172, 205; Z. d. olom., XXVIII., 10, XXIX., 28; Slavík, Morava, str. 88, 193, Slovensko, 42.

Dodatky.

Prameny uvedeny jsou na příslušných místech pod čarou.

Dotazníky zodpověděli laskavě pánové: o Bilnici nadučitel Jos. Pultar, o Bohuslavicích nadučitel Karel Kratochvíl, o Cichově učitel František Bosák, o Divnicích uč. Ant. Prokůpek, o Drnovicích učitel Ant. Dolina, o Haluzicích učitel Fr. Rokyta, o Hrádku nadučitel Josef Ročák, o Jestřabí učitel Jindřich Janeček, o Křekově učitel Fr. Baier, o Lačnově učitel Karel Dolina a učitelka sl. Anna Vrtalova, o Lhotách Frantových nadučitel Ig. Kremel a učitel Frant. Hon, o Lhotce Vlachovské učitel Cyril Pazdera, o Lidečku nadučitel Josef Kolísek a farář vldp. Rud. Holub, o Lipině učitel Frant. Lintner, o Lipové učitel Petr Topič, o Horním Lidči nadučitel Alois Honč, o Mírošově učitel Jan Ficek, o Návojně a Nedašově nadučitel Rud. Drápal, o Nevšové nadučitel Jos. Příleský, o Popově † učitel Jos. Trudák, o Příkazích učitel Jaroslav Koncer, o Pulčinách učitel Bohumil Matouš, o Senici nadučitel Frant. Šulc, o Slavičíně uč. Ludvík Výduch, o Sv. Štěpáně uč. Fr. Opletal, o Sv. Sidonii učitel Rud. Nečesaný, o Smolině uč. Karel Opravil, o Štítné nadučitel Jan Koch, o Střelném nadučitel Béda Kovářík, o Šťudlově uč. Frant. Dostál, o Vysokémpoli nadučitel Val. Podzemný, o Vlachovicích nadučitel Jan Prager a o Vrběticích uč. Fr. Hradil.

Opravy chyb tiskových.

Str.	29.	řádek	14.	zdola	čti	semen*e*	místo	semen*a*;
„	41.	„	9.	„	„	prác*e*	„	prác*i*;
„	42.	„	1.	shora	„	tka*dl*ci	„	tkalci;
„	53.	„	2.	„	„	Žabosk*ř*eky	„	Žabosk*r*eky;
„	62.	„	21.	„	„	Mag*y*ar *A'*llam	„	Mag*i*ar *A*llam;
„	66.	„	6.	zdola	„	V kostele	„	*Vk*ostele;
„	67.	„	15.	„	„	*Š*ťudlov	„	*S*ťudlov;
„	83.	„	21.	shora	„	chtěl*i*	„	chtěl*y*;
„	88.	„	2.	„	„	M*í*rošově	„	M*i*rošově;
„	244.	„	9.	zdola	„	Tr*c*halík	„	Tr*e*halík;
„	254.	„	12.	„	„	d'Harcourtové	„	d'Harnoncourtové;

SEZNAM OBRAZŮV.

Obr. Str.

1. Čertovy stěny u Lidečka 3
2. Půdorys obce Senice 14
3. Valach z Popova 20
4. Klobučané 22
5. Pečeti obecní I. 34
6. Pečeti obecní II. 35
7. Val. Klobouky. (Celkový pohled) 50
8. Náměstí ve Val. Kloboucích. (Část severovýchodní) 52
9. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Část jihovýchodní) 53
10. Cyrillo-Methodějská kaple ve Val. Kloboucích 54
11. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Okresní soud) 56
12. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Východní úhel) 57
13. Potečská ulice ve Val. Kloboucích 59
14. Zástodolí ve Val. Kloboucích. (Ukázka, jak vypadaly Klobouky před ohněm r. 1896) 61
15. Výsadní list klobuckých řezníků daný hraběnkou Esterou Forgáčovou r. 1659 64
16. Pečeti cechů 65
17. Průčelí farního kostela klobuckého (XIII. stol.) 68
18. Vnitřek farního kostela v Kloboucích 69
19. Zimova hrobka na hřbitově klobuckém 70
20. Zákostelí v Kloboucích. (V pozadí obecná škola) 73
21. Staré město a kopec 79
22. Občanská záložna v Kloboucích 96
23. Náves v Bilnici 100
24. Škola v Bilnici 101
25. Alois Ručka 106
26. Brumov s hradem 108
27. Brumov (celkový pohled) 109
28. Chrám Páně v Brumově 111
29. Pečeť cechu mlynářského na panství Brumovském 115
30. Titulní obraz díla „Sacra Moraviae historia“ od Středovského . . . 118
31. Fr. S. Pluskal 120
32. Náhrobek Jana mladšího z Lomnice v kostele Brumovském . . . 126
33. Náhrobek Maruše z Lomnice v kostele Brumovském 127

Obr. Str.
34. Hrad Brumov r. 1820. (Dle současné kresby.) 141
35. Zámek v Divnici 146
36. Zámek v Hrádku 155
37. Stará škola v Hrádku 156
38. Nádraží Hrádek-Slavičín 157
39. Náves v Hrádku 159
40. Lhoty Frant. (Kostel, fara a stará škola) 174
41. Pohled na Lidečko 179
42. Chrám Páně v Lidečku 181
43. Škola v Lipině 185
44. Šohaj z Lipové 189
45. Ženy z Lipové 191
46. Půdorys obce Návojny 199
47. Chalupy v Návojně 200
48. Zámeček v Návojně 201
49. Půdorys obce Nevšové 206
50. Škola v Nevšové r. 1825—1833 207
51. Škola v Nevšové r. 1838—1898 207
52. Škola v Nevšové r. 1898 207
53. Zvonička v Popově 211
54. Půdorys obce Poteče 213
55. Škola v Poteči 214
56. Stařiček z Poteče. („To sú stařiček Hrubčíkovi z Poteče.“) 215
57. Pulčínské skály (Zámčisko) 222
58. Pulčínské skály „Ludmila“ 223
59. Pulčínské skály 224
60. Pohled na Senici 226
61. Pohled na sv. Sidonii 229
62. Vršatec (Podhradské skály v Uhřích) 230
63. Pohled na Slavičín 232
64. Zámek ve Slavičíně 234
65. „Dolní Konec“ ve Slavičíně. (Říčka Lukšinka) 235
66. Zvonička ve Střelné 246
67. Obrovská lípa ve Střelné 247
68. Bývalé fojtství ve Střelné 248
69. Pohled na Štítnou 251
70. Chrám Páně ve Štítné 253
71. Pohled na Vlachovice 257
72. Kostel ve Vlachovicích 259
73. Vnitřek kostela ve Vlachovicích 261
74. Pohled na Vrbětice 266

OBSAH.

I. Všeobecný pohled.

Str.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký 1
Poloha a velikost, str. 1. Útvar a povrch půdy, str. 2. Horopis, str. 4. Vodopis, str. 7. Krajinný ráz, str. 8. Podnebí, str. 9. Květena, str. 10. Zvířena, str. 11.

2. Osazování krajiny 13
Osady, str. 13. Místní jména, str. 15. Hrady, zámky, tvrze a městečka, str. 16. Samoty, str. 17. Národnost a nářečí, str. 17. Kraj, str. 18. Poddanské poměry, str. 23. Život lidu, str. 26.

3. Obyvatelstvo 31
Uspořádání statku, str. 31. Obecní záležitosti, str. 33.

4. Duchovní správa a školy 37
Fary, str. 37. Školy, str. 38.

5. Živnosti 39
Výživa obyvatelstva, str. 39. Poměry hospodářské, str. 39. Řemesla, str. 41. Průmysl, str. 43. Spojovací prostředky, str. 44. Spolky, str. 45.

6. Zdravotnictví 46
Zdravotní obvody a zdravotní služba, str. 46

7. Statistický přehled 47

II. Jednotlivé obce.

Str.

Val. Klobouky 49
Bilnice 98
Petrovice, zaniklá osada . . 102
Vlář, zaniklá osada 103
Bohuslavice 103
Brumov 107

Str.

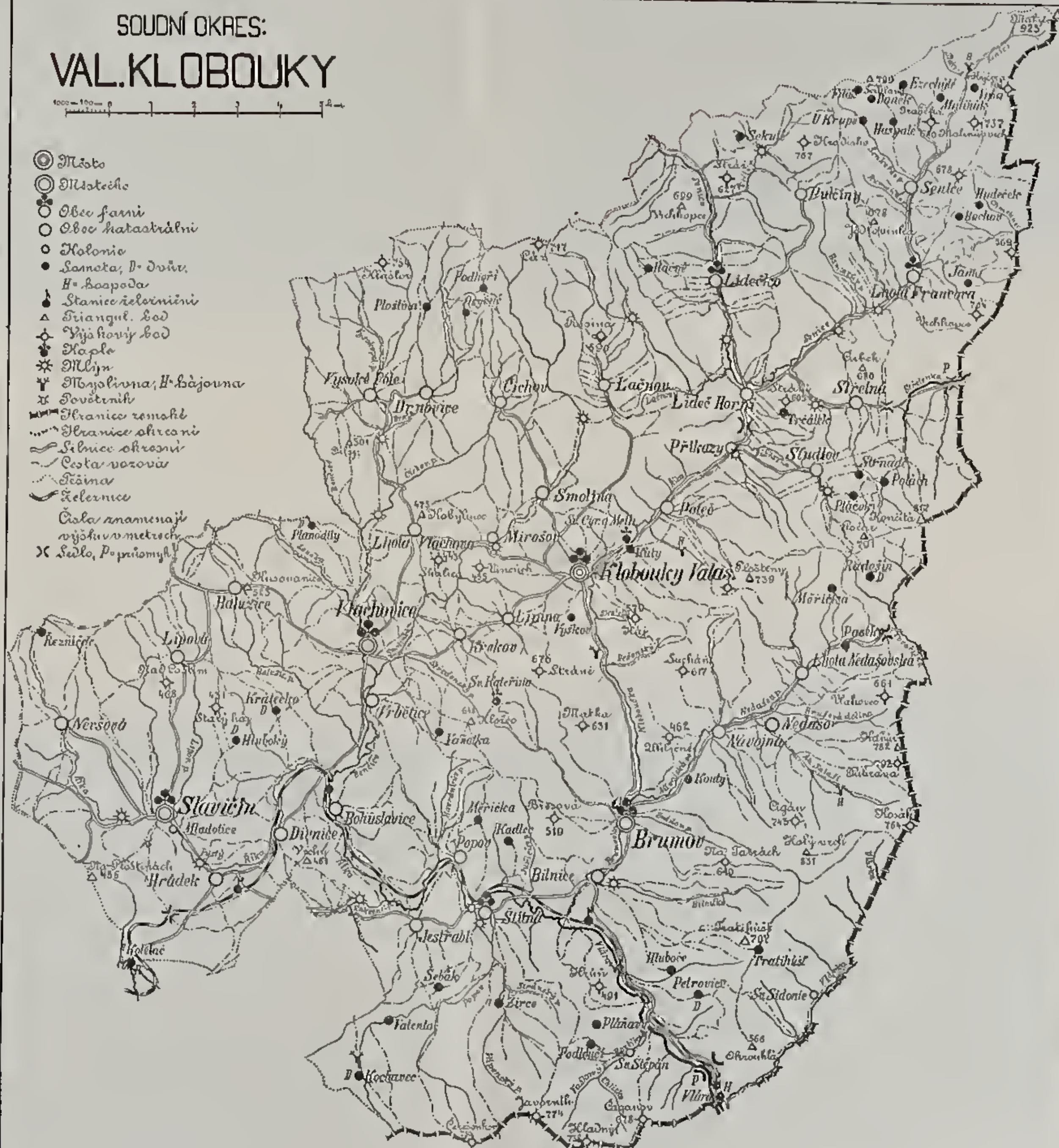
Cichov 142
Divnice 145
Drnovice 149
Krátensko, zaniklá osada . . 147
Frantovy Lhoty neb Francovy Lhoty viz Lhoty Frantovy.

Str.
Haluzice 152
Horní Lideč viz Lideč Horní.
Hrádek 154
Jestřebí 161
Křekov 162
Lačnov 164
Lhota Nedašova 168
Lhota Vlachovská 170
Lhoty Frantovy 173
Lideč Horní 177
Lidečko 178
Lipina 184
Lipová 187
Mirošov 193
Kolelek, zaniklá osada . . 196
Mladotice 196
Návojna 198
Nedašov 203
Nedašova Lhota viz Lhota Nedašova.

Str.
Nevšová 205
Popov 210
Poteč 212
Příkazy 218
Pulčiny 219
Senice 225
Sv. Sidonie 228
Slavičín 231
Smolina 244
Střelná 245
Sv. Štěpán 249
Štítná 250
Kochavice, zaniklá osada . . 254
Šťudlov 255
Vlachovice 256
Vlachovská Lhotka viz Lhotka Vlachovská.
Vrbětice 265
Vysoképole 267
Újezdec, zaniklá osada . . 272

Seznam obrazův 274

Mapa okresu Val.-Klobuckého. Vzdělal Josef Hladík.

Příloha k Vlastivědě Moravské.

Nákladem Musejního spolku v Brně.

